

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ BİLİM DALI

**NESNELEŞTİRME KURAMI, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA
KURAMI VE ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK
PERSPEKTİFLERİNDEN KENDİNİ NESNELEŞTİRMENİN
İNCELENMESİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Yağmur YAĞMURCU

Danışman:
Doç. Dr. L. Pınar TOSUN

BURSA – 2015

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Psikoloji Anabilim Dalı, Psikoloji Bilim Dalı'nda öğrenim gören 701345009 numaralı Yağmur Yağmurcu'nun "Nesneleştirme Kuramı, Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Perspektiflerinden Kendini Nesneleştirmenin İncelenmesi" başlıklı Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, 21/08/2015 günü 09:00- 10.30 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verilmiştir.

Üye

Doç. Dr. L. Pınar TOSUN (Danışman)

Uludağ Üniversitesi

Üye

Doç. Dr. Ahmet UYSAL

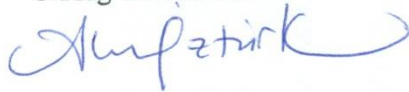
Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Üye

Yrd. Doç. Ahu ÖZTÜRK

Uludağ Üniversitesi

21/08/2015

ÖZET

Yazar Adı ve soyadı : Yağmur YAĞMURCU
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Psikoloji
Bilim Dalı : Psikoloji
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : XI+162
Mezuniyet Tarihi :
Tez Danışman(lar)ı : Doç. Dr. L. Pınar TOSUN

NESNELEŞTİRME KURAMI, SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA KURAMI VE ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK PERSPEKTİFLERİNDEN KENDİNİ NESNELEŞTİRMENİN İNCELENMESİ

Bu çalışmanın temel amacı kendini nesneleştirme olgusunu bir Türk örneğinde incelemektir. Bu tez kapsamında iki farklı çalışma yapılmıştır. Birinci çalışmanın iki amacı vardır. İlki, kendini nesneleştirme deneyiminin bireylerin yaşantısındaki bazı etkilerini ölçmek için McKinley ve Hyde (1996) tarafından oluşturulan Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeğinin Türkçeye uyarlanmasıdır. İkincisi ise, bireylerin kendilerini nesneleştirme düzelerinin beden izleme davranışlarıyla ve hissettikleri beden utancı duygusuyla ilişkilerini Nesneleştirme Kuramı çerçevesinde test etmektir. Birinci çalışma kapsamında veriler 190 kişiden online olarak toplanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda ölçekten 5 madde çıkartılmış, orijinal çalışmada olduğu gibi beden izleme, kontrol inancı ve beden utancı olmak üzere üç faktör bulunmuştur. Analiz sonuçları, ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin yeterli düzeyde olduğunu göstermiştir. Analizler beden izlemenin kendini nesneleştirme ile beden utancı arasındaki ilişkiye aracılık ettiğine işaret etmiştir. Bu tez kapsamında yapılan ikinci çalışmada, kendini nesneleştirme ve sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkiyi belirlemek ve düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin bu ilişki üzerindeki etkisini incelemek amaçlanmıştır. Bunların yanı sıra cinsiyetin kendini nesneleştirme üzerindeki etkisi de incelenmiştir. İkinci çalışma kapsamında veriler 263 Uludağ Üniversitesi öğrencisinden toplanmıştır. Katılımcılar dört farklı araştırma grubuna seçkisiz olarak atanmış ve maruz bırakıldıkları ifadeler kalıpyargısal olan (düşmanca ve korumacı) ve olmayan (kadınlara yönelik olumlu içeriğe sahip fakat kalıpyargı içermeyen ve cinsiyetle ilişkisiz olan) olmak üzere manipüle edilmiştir. Bu manipülasyonun katılımcıların sistemi meşrulaştırma eğilimi, kendini nesneleştirme eğilimi, beden izleme davranışı ve beden utancı duygusu üzerindeki etkileri incelenmiş; ancak deney manipülasyonunun beden izleme dışındaki değişkenleri etkilemediği saptanmıştır. Ayrıca, kendini nesneleştirme eğilimi ve beden izleme davranışının cinsiyete göre farklılaşmadığı ancak kadınların erkeklere kıyasla beden utancı duygusunu daha fazla yaşadığı bulunmuştur. Bulgular, literatürdeki araştırma bulgularıyla karşılaştırılmış, çalışmaların sınırlılıklarından söz edilmiş ve son olarak gelecekteki çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler:

Kendini nesneleştirme, Beden izleme, Beden utancı, Toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma, Korumacı cinsiyetçilik, Düşmanca cinsiyetçilik

ABSTRACT

Name and Surname : Yağmur YAĞMURCU
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institute
Field : Psychology
Branch : Psychology
Degree Awarded : Master
Page Number : XI+162
Degree Date :
Supervisor (s) : Assoc. Prof. Dr. Leman Pınar TOSUN

TESTING SELF-OBJECTIFICATION FROM THE PERSPECTIVE OF OBJECTIFICATION, SYSTEM JUSTIFICATION AND AMBIVALENT SEXISM THEORIES

The main aim of the present study is to investigate the self-objectification in a Turkish sample. With this aim, two empirical studies were conducted. First study has two aims. First, it aims to adapt The Objectified Body Consciousness Scale developed by McKinley and Hyde (1996) into Turkish. Second, it aims to investigate the relations among self-objectification, body surveillance and body shame. For the first study data were collected online from 190 individuals. The results of factor analysis revealed that five items should be excluded. The remaining items were loaded into three factors – body surveillance, body shame and control beliefs. It was decided that the scale reliability and validity was adequate. Analysis showed that body surveillance mediated the relations between self-objectification and body shame. The second study aims to investigate the relation between self-objectification and gender-specific system justification, and the effect of hostile and benevolent sexism on this relation. Gender effect on self-objectification was also tested. For the second study the data were collected from 263 students of Uludağ University. Participants were randomly assigned one of four conditions, and the statements that they were exposed were manipulated: They were either exposed to some statements with stereotypic content (hostile or benevolent) or nonstereotypic content (neutral sexism but positive or gender-unrelated). Analysis showed this manipulation effected the body surveillance but it had no effect on self-objectification, gender-specific system justification motive and body shame. Analysis also showed there was no gender effect on self-objectification and body surveillance but, women had higher levels of body shame compared to men. Findings of the present studies were evaluated in the light of the previous findings, the limitations of the studies were discussed and suggestions for future study were explained.

Keywords:

Self-objectification, Body surveillance, Body shame, Gender-specific system justification, Benevolent sexism, Hostile sexism

ÖNSÖZ

Bu çalışma, benim olduğu kadar birçok insanın emeğinin ortak bir ürünüdür. Bu çalışma sürecinde yanımda olan ve desteğini hissettiğim bu değerli insanlara teşekkürü bir borç bilirim. Öncelikle bu süreçte akademik bilgisiyle bana yol gösteren, desteğiyle daha etkin bir şekilde çalışmamı sağlayan ve bu çalışmanın son halini alması için emek harcayan tez danışmanım Doç. Dr. L. Pınar TOSUN`a teşekkür ederim. Tez danışmanımın yanı sıra tez jürimde yer almayı kabul ederek bilgi ve önerileriyle çalışmama katkıda bulunan değerli hocalarım Doç. Dr. Ahmet UYSAL ve Yrd. Doç. Dr. Ahu ÖZTÜRK`e teşekkürlerimi sunarım.

Benzer bir zorlu süreci yaşamasına rağmen, manevi desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, yanımda olan ve beni motive etmeye çalışan, aynı zamanda veri toplama sürecinde bana yardımcı olan değerli arkadaşım Deniz ENİÇ`e teşekkür ederim.

Yaşamım boyunca koşulsuz bir şekilde sevgisini ve desteğini esirgemeyen, her zaman kararlarımın saygı duyan ve bugünlere gelmemi sağlayan başta babam Yaşar YAĞMURCU olmak üzere tüm aileme; hayatıma girdiği günden itibaren her zaman yanımda olan, sevgisi ve fikirleri ile karşılaştığım zorlukları aşmamda yardımcı olan yol arkadaşım Muzaffer GÜVEN`e teşekkür ederim.

Son olarak burada tek tek sayamadığım, ancak bu süreçte bana destek olan tüm arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

1.1. NESNELEŞTİRME TEORİSİ.....	3
1.1.1. Cinsel Nesneleştirme	4
1.1.2. Kitle İletişim Araçlarında “Cinsel Nesneleştirme”	5
1.1.3. Kendini Nesneleştirme	9
1.1.4. Kendini Nesneleştirmenin Öncülü Olarak ‘ Cinsel Nesneleştirme’	11
1.1.5. Kültürel Olarak İdealize Edilen Beden ve Kendini Nesneleştirme.....	14
1.1.6. Kendini Nesneleştirme ve Cinsiyet	16
1.1.7. Kendini Nesneleştirmenin Sonuçları.....	19
1.1.7.1. Kendini Nesneleştirmenin Dışa Vurumu “Beden İzleme”	19
1.1.7.2. Kendini Nesneleştirmenin Duygular Üzerindeki Etkisi.....	22
1.1.7.2.1. Beden utancı.....	22
1.1.7.2.2. Görünüş anksiyetesi.....	23
1.1.7.3. Kendini Nesneleştirmenin Bilişsel Etkileri	25
1.1.7.3.1. Akış deneyiminin aksaması ve bu aksamanın bilişsel performansa etkisi	25
1.1.7.3.2 Bedenin içsel durum farkındalığının azalması.....	30
1.1.7.4. Kendini Nesneleştirmenin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri	30
1.2. SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA PERSPEKTİFİNDEN KENDİNİ NESNELEŞTİRME.....	33
1.2.1. Sistemi Meşrulaştırma Kuramı	33
1.2.1.1. Egoyu, Grubu ve Sistemi Meşrulaştırma Motivasyonları.....	34
1.2.1.2. Statükoyu Rasyonelleştirme	35
1.2.1.2.1. Kalıpyargılar	35
1.2.1.2.2. Güçsüzlüğün kabul edilmesi	36
1.2.1.3. Eşitsizliği İçselleştirme	36
1.2.1.3.1. İç grup ve dış grup tarafgirliği	37
1.2.1.3.2. Baskılanmış hak etmişlik (Depressed entitlement)	37
1.2.1.4. Dezavantajlı Gruplarda Sistemi Meşrulaştırma Motivasyonunun Artması	38

1.2.2. Sistemi Meşrulaştırma ve Kendini Nesneleştirme	38
1.3.ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK.....	42
1.3.1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı	43
1.3.1.1.Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik	44
1.3.1.2. Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçiliğin Kaynakları	45
1.3.1.2.1. Ataerkillik	46
1.3.1.2.2. Cinsiyetler arası farklılaştırma	46
1.3.1.2.3. Heteroseksüellik	47
1.4. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK VE SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA	47
1.5. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK VE KENDİNİ NESNELEŞTİRME.	51
2. BİRİNCİ ÇALIŞMA.....	54
2.1. YÖNTEM.....	59
2.1.1. Örneklem	59
2.1.2. Veri Toplama Araçları.....	60
2.1.2.1. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği (NBBÖ).....	60
2.1.2.2. Koşullu Öz-Değer Ölçeği (KÖDÖ)	61
2.1.2.3. Öz-Bilinç Ölçeği.....	61
2.1.2.4. Kendini Nesneleştirme Ölçeği.....	62
2.1.2.5. İki Boyutlu Sosyal İstenirlik Ölçeği	63
2.1.2.6. Vücut Algısı Ölçeği	63
2.1.2.7. Demografik Bilgi Formu.....	64
2.1.3. İşlem	64
2.2. BULGULAR	64
2.2.1. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeğinin Yapı Geçerliliği	64
2.2.2. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği`nin Güvenirliği	67
2.2.3. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği`nin Yakınsak ve Ayırt Edici Geçerliliği	68
2.2.4. Kendini Nesneleştirme ile İlgili Sonuçlar	71
2.3. TARTIŞMA	75
3. İKİNCİ ÇALIŞMA	79
3.1. YÖNTEM.....	85
3.1.1. Örneklem	85
3.1.2. İşlem	87

3.1.3. Veri toplama Araçları	88
3.1.3.1. Cinsiyetçilik Manipülasyonunu Sağlamak için Kullanılan Materyal	88
3.1.3.1.1. Düşmanca cinsiyetçilik koşulundakilere sunulan materyal	88
3.1.3.1.2. Korumacı cinsiyetçilik koşulundakilere sunulan materyal	88
3.1.3.1.3. Cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler koşulundakilere sunulan materyal	88
3.1.3.1.4. Cinsiyetle ilgisiz (kontrol) koşulundakilere sunulan materyal	90
3.1.3.2. Cinsiyetçilik Manipülasyonunun Kontrolü için Kullanılan Materyaller	91
3.1.3.3. Sonuç Değişkenlerinin Ölçümü için Kullanılan Materyaller	92
3.1.3.3.1. Kendini Nesneleştirme Ölçeği	92
3.1.3.3.2. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği	92
3.1.3.3.3. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği.....	92
3.1.3.3.4. İki Boyutlu Sosyal İstenirlik Ölçeği	92
3.2. BULGULAR	93
3.2.1. Cinsiyetçilik Manipülasyonunun Kontrolü İçin Yapılan Analizler	93
3.2.2. Deney Manipülasyonunun Etkilerini İncelemeye Yönelik Analizler	99
3.2.2.1. Deney Manipülasyonunun Katılımcıların Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Eğilimleri Üzerindeki Etkisi	99
3.2.2.2. Deney Manipülasyonunun Kendini Nesneleştirme Eğilimi Üzerindeki Etkisi.....	100
3.2.2.3. Deney Manipülasyonunun Beden İzleme Davranışı Üzerindeki Etkisi	101
3.2.2.4. Deney Manipülasyonunun Beden Utancı Duygusu Üzerindeki Etkisi.....	102
3.2.3. Sistemi Meşrulaştırma ve Kendini Nesneleştirme Arasındaki İlişkiyi ve Nesneleştirme Kuramı'nın Temel Varsayımlarını Test Etmek İçin Yapılan Analizler	103
3.2.3.1. Çalışmanın Değişkenlerine ve Cinsiyet Farklılıklarına Yönelik Betimleyici Analizler	103
3.2.3.2. Korelasyon Analizleri	104
3.3. TARTIŞMA	107
4. GENEL TARTIŞMA	112
KAYNAKLAR	119
EKLER.....	132
EK 1. Birinci Çalışmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	132

EK 2. İkinci Çalışmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	142
EK 3. Özgeçmiş	159

TABLolar

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri.....	59
Tablo 2. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'ndeki Maddelerin Faktör Yükleri.....	66
Tablo 3. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeğinin Faktörlerine Ait İç Tutarlılık Katsayıları	67
Tablo 4. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Faktörleri Arasındaki Korelasyonlar.....	67
Tablo 5. Tüm Değişkenlere Ait Betimleyici Bilgiler (N = 186).....	68
Tablo 6. Tüm Değişkenlere Ait Korelasyon Tablosu.....	69
Tablo 7. Sosyal İstenirlik Kontrol Edildikten Sonra NBBÖ Alt Ölçekleri ile Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar.....	70
Tablo 8. Sosyal İstenirlik Kontrol Edildikten Sonra Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar	72
Tablo 9. Araştırma Gruplarında Yer Alan Katılımcı Sayısı.....	85
Tablo 10. Araştırmaya Katılan Tüm Katılımcıların Demografik Bilgileri.....	86
Tablo 11. Cinsiyetçi Kalıpyargılar Açısından Nötr Olarak Belirlenen Özellikler.....	90
Tablo 12. Anlamı Bakımından Olumlu Olarak Değerlendirilen Özellikler.....	90
Tablo 13. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Eğilimine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler ve ANCOVA Sonuçları.....	100
Tablo 14. Kendini Nesneleştirme Eğilimine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler ve ANCOVA Sonuçları.....	101
Tablo 15. Beden İzleme Davranışına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler ve ANCOVA Sonuçları.....	102
Tablo 16. Beden Utancı Duygusuna Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler ve ANOVA Sonuçları.....	103
Tablo 17. Çalışmanın Temel Değişkenlerine İlişkin Betimsel Analizler ve Bağımsız T- Testi Analiz Sonuçları.....	104
Tablo 18. Çalışmanın Tüm Değişkenlerine Ait Korelasyon Tablosu.....	105
Tablo 19. Sosyal İstenirlik Düzeyi Kontrol Edildikten Sonra Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar.....	106

ŞEKİLLER

Şekil 1. Kendini Nesneleştirmenin Sonuçlarına İlişkin Model	20
Şekil 2. Aracı Değişken Analizlerinin Sonuçları.....	73
Şekil 3. Aracı Değişken Analizlerinin Sonuçları.....	74
Şekil 4. Tüm Araştırma Gruplarındaki Katılımcıların Düşmanca, Korumacı, Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler ve Kontrol Belleği Ortalama Puanları.....	95
Şekil 5. Katılımcıların Yer Aldıkları Araştırma Koşulunun, Araştırmanın Birinci Aşamasında Kendilerine Sunulan Ölçeği Kadınlara Yönelik Olumlu/Olumsuz/Cinsiyetçi İfadeler İçermesi Açısından Değerlendirmeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Analiz Sonuçları.....	97
Şekil 6. Katılımcıların Yer Aldıkları Araştırma Koşulunun, Araştırmanın Birinci Aşamasında Kendilerine Sunulan Ölçeği Erkeklerle Yönelik Olumlu/Olumsuz/Cinsiyetçi İfadeler İçermesi Açısından Değerlendirmeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Analiz Sonuçları.....	98

I. BÖLÜM

1. GİRİŞ

Cinsiyet ayrımının temelinde, kadın ve erkeğin bedensel farklılıkları yer almaktadır. McKinley (2006: 159-160) biyolojik bir yapı olsa da beden, içinde bulunduğu kültürden bağımsız olarak düşünölemeyecek sosyoköltürel bir yapı olduğunu ifade etmektedir. Buna göre “beden, sosyal ve költürel bağlamlarda var olur, sosyal ve költürel pratiklerle şekillenir” (Fredrickson ve Roberts, 1997: 174). Toplumsal cinsiyet farklılıkları kadın ve erkek bedenine yüklenen anlamları etkiler. Sosyal anlamlar taşıyan kadın ve erkek bedenleri, toplumsal cinsiyet deneyimlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Ataerkil toplumlarda kadın bedeni, kadınların varlığını erkeklere oranla daha değersiz gören ve ona ikincil konum atfeden toplumsal bakış açısıyla şekillenmiştir. Kadın bedeni (feminen beden) erkekler tarafından bir nesne gibi izlenen, güzellik ideallerine uyması gereken bir yapıdır. Erkeğin üstünlüğü kadın bedenini nesneleştirilmesi, isteğı doğrultusunda kullanabilmesi ile yansıtılmıştır (McKinley, 2006: 159-160). Ataerkil toplumlarda erkeğin kadınlar üzerindeki üstünlüğünü Berger (1986; çev. Salman, 2014: 46) şu şekilde açıklamaktadır: “kadın olarak doğmak, erkeklerin mülkiyetinde olan özel, çevrelenmiş bir yerde doğmak demektir.” Bu bağlamda kadın bedeni, erkeklerin mülkiyetinde olan ve istedikleri gibi kullanabilecekleri birer nesneye dönüşmektedir. Toplumsallaşma sürecinde kadınlar, bedenlerine yönelik bu bakış açısını içselleştirir ve kendi bedenlerine erkeklerin gözüyle bakmaya başlayarak kendilerini nesneleştirirler. Kadınların kendilerini neden nesneleştirdikleri, kendini nesneleştirme deneyiminin ideolojik arka planı ve bu deneyimin kadınları nasıl etkilediğı Batı literatüründe geniş bir alana sahiptir.

Kendini nesneleştirme kavramı 30 yılı aşkın bir süredir Batı literatüründe incelenmesine karşın ölkemizde araştırılmaya yeni başlanmıştır. Bu çalışmanın ilk amacı, kendini nesneleştirme kavramını bir Türk örneğinde incelemektir. Kendini nesneleştirme eğilimi özellikle kadın yaşantısı üzerinde çeşitli olumsuz etkilere sahiptir.

Nesneleştirme Kuramı (Fredrickson ve Roberts, 1997: 181) kendini nesneleştirme deneyiminin kadınların davranışlarını, duygularını, bilişsel süreçlerini ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediğini öne sürmektedir. Araştırmalar (Crawford ve ark., 2009: 2; Fredrickson ve ark., 1998: 271; Noll ve Fredrickson, 1998: 624; Tylka ve Hill, 2004: 721) kendini nesneleştirmenin kadınların bedenlerinin dış görünüşlerini sürekli olarak denetlemelerine (beden izleme) ve bedenlerine yönelik bir utanç yaşamalarına neden olduğunu göstermektedir. Bu bulgular genel olarak Batılı kültürlerden elde edilmesine karşın medyanın etkisiyle kadının nesneleştirilmesinin küresel bir olgu haline geldiği söylenebilmektedir. Buna ek olarak ataerkil toplum yapısında kadın, erkeğe kıyasla ikincil bir konumda yer alır ve bu konumu, kadınların cinsel bir obje gibi görülmesiyle pekiştirilir. Bu iki etmenin kadınların kendilerini nesneleştirmeleri üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak, kendini nesneleştirmenin davranışsal (beden izleme) ve duygusal (beden utancı) sonuçlarının Türk kültüründeki kadınlar için de geçerli olacağı düşünülmektedir.

Nesneleştirme kuramı, kendini nesneleştirmenin kadınların yaşantısını nasıl etkilediğini ortaya koymak amacıyla geliştirilmiştir. Bu nedenle kendini nesneleştirmeye ilgili çalışmaların (Noll ve Fredrickson, 1998: 627; McKinley ve Hyde, 1996: 181; Slater ve Tiggemann, 2002: 343) çoğunun hedef kitlesi kadınlar olmuştur. Yapılan bazı çalışmalar kadınlar gibi erkeklerin de kendini nesneleştirme durumundan etkilendiğini göstermiştir. Kadınlara kıyasla kendilerini daha az nesneleştirmelerine (Fredrickson ve ark., 1998: 277; Tiggemann ve Kuring, 2004: 304) karşın erkeklerin kendini nesneleştirmenin sonuçlarından etkilendikleri görülmektedir (Linderberg, Hyde ve McKinley, 2006: 72; Lowery ve ark., 2005: 617). Batı ülkelerinde yapılan araştırmaların bulgularından yola çıkarak kendini nesneleştirmenin davranışsal (beden izleme) ve duygusal (beden utancı) sonuçlarının Türk kültüründeki erkekler için de geçerli olacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın ikinci amacı, kendini nesneleştirme ve sistemi meşrulaştırma eğilimleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Son yıllarda kendini nesneleştirme deneyiminin ataerkil bir sistemin yansıması olduğu görüşünden yola çıkan araştırmacılar, bu deneyimin sistemi meşrulaştırmaya yönelik gerçekleştiğini ileri sürmüştür. Kendini nesneleştirme ile sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yönelik bazı çalışmalar yapılmıştır (Calogero ve Jost, 2011: 211; Calogero, 2013: 312; Shepherd ve ark., 2011: 1). Bu çalışmalarda kadınların, yaşadıkları ve nesneleştirildikleri toplum içinde dezavantajlı grubu

oluşturmalarına rağmen, dikkatlerini toplum içindeki eşitsizlikler yerine dış görünüşlerine yönelttikleri ve bu şekilde kendi aleyhlerine olan sistemin sürmesine sebep oldukları ileri sürülmüştür. Elde edilen bulgular da bu savı destekler niteliktedir. Bu çalışmada, kadınların kendini nesneleştirme eğilimlerinin onların cinsiyet temelli sistemi meşrulaştırma eğilimleri ile ilişkili olduğu savı test edilmiştir.

Çalışmanın üçüncü ve son amacı, kendini nesneleştirme ve sistemi meşrulaştırma eğilimleri üzerinde kadınların cinsiyetçi mesajlarla karşılaşmalarının yol açacağı etkiyi incelemektir. Önceki çalışmalar (Becker ve Wright, 2011: 1; Jost ve Kay, 2005: 498) toplumda cinsiyetçi tutumlara (düşmanca ve korumacı tutumlara) maruz kalan kadınların sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin yükseldiğini göstermektedir. Başka bazı çalışmalar (Calogero ve Jost, 2011: 211; Shepherd ve ark., 2011: 1) ise, cinsiyetçi tutumları içeren mesajlara ya da davranışlara maruz kalmanın kendini nesneleştirme eğilimini yükseltici etkisi olduğunu göstermiştir. Bu çalışmalarda kullanılan deneysel yöntem bu tez çalışmasında kullanılarak, bu cinsiyetçi mesajlara maruz kalmanın sistemi meşrulaştırma ve kendini nesneleştirme üzerindeki etkileri incelenmiştir.

Çalışmanın birinci amacını gerçekleştirebilmek için internet üzerinden toplanan veriye dayalı ilişkisel bir çalışma yapılmıştır. İkinci ve üçüncü amaçları gerçekleştirmek için ise, cinsiyetçiliğin manipüle edilerek etkilerinin incelendiği bir deneysel araştırma paradigması kullanılmış, Uludağ Üniversitesi öğrencilerinden kağıt-kalem ile veri toplanmıştır.

1.1. NESNELEŞTİRME TEORİSİ

Sosyal anlamlar taşıyan beden, toplumsal cinsiyet deneyimlerinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Nesneleştirme kuramı beden bu rolünü irdeler. Bu kuram sosyokültürel bağlamda yer alan kadın bedeninin cinsel olarak nesneleştirilmesinin kadınların çeşitli yaşantıları ve sağlık problemleri üzerinde nasıl etkilere sahip olduğuna yönelik açıklamalar getirmeye çalışmaktadır.

Yapılan çalışmalar cinsel bir nesne olarak görülmenin, davranılmanın ve diğerlerini memnun edecek bir bedenden ibaret olarak görülmenin kadın yaşantısının bir bölümünü oluşturduğunu göstermektedir (Fredrickson ve Robert, 1997: 175; McKinley ve Hyde,

1996: 181). Swim ve ark. (2001: 38) kadınların günlük yaşamda karşılaştıkları cinsiyetçiliği yansıtan durumları şöyle sıralamıştır; geleneksel cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargılara maruz kalmak, cinsiyetçi şakalar, yakıştırılan lakaplar yoluyla küçük düşürücü ve aşağılayıcı yorumlar işitmek ve bu tarz davranışlarla karşılaşmak ve son olarak cinsel nesneleştirme.

Batılı kültürlerde geliştirilen Nesneleştirme Kuramı, bu kültürlerde kadınların günlük hayatlarında sürekli karşılaştıkları, cinsiyetçiliğin bir formu olan cinsel nesneleştirilmenin, kadınların yaşamını nasıl etkilediği ve ne gibi sonuçları olduğuna yönelik açıklamalar getirmeyi amaçlamaktadır.

1.1.1. Cinsel Nesneleştirme

Cinsel nesneleştirme, kadının cinsel bir nesne olarak değerlendirilmesi ve ona bir nesne gibi davranılmasından başlayarak cinsel saldırıya kadar sürebilen çeşitli davranışları içermektedir. Kadınların cinsel olarak nesneleştirildiği bağlamlarda, kadının bedenine has özellikleri dışında kalan kişisel özellikleri onun değerini belirleyen bir ölçüt olmaktan çıkar ve kadının değerini bedeni ve bedeninin diğerlerini memnun edecek şekilde kullanılabilmesi belirler (Fredrickson ve Robert, 1997: 175-176).

Calogero (2013: 312) cinsel nesneleştirmeyi oluşturan davranışları, kadının bedenine odaklanma ya da süzme, cinsel içerikli iltifatlarda bulunma, sokakta yürürken laf atma ya da ıslık çalma, ondan izinsiz fotoğrafını çekme, filmlerde, müzik videolarında, dergilerde cinsel bölgelerin ön plana çıkarıldığı kadın bedenlerinin sunulması, cinsel şiddet uygulama şeklinde sıralamaktadır. Buradan yola çıkarak cinsel nesneleştirmenin, kişiler arası ilişkilerde ve kimisi kişiler arası ilişkileri yansıtan kimisi ise bedene veya çeşitli beden bölgelerine dikkat çekilen medya (kitle iletişim araçları) olmak üzere iki farklı bağlamda görüldüğü söylenebilir.

Fredrickson ve Robert (1997: 175-176) kişiler arası bağlamda cinsel nesneleştirmenin en sık karşılaşılan formunun bedene odaklanan bakışlar olduğunu söylemektedir. “Nesneleştiren bakışlar” olarak adlandırılan bu bakışlar, cinsel nesneleştirmenin örtük bir formudur. Aslında bedene yönelen her bakış cinsel nesneleştirme potansiyeli taşımaz. Fredrickson ve Roberts (1997: 175-176) kadın bedenine yönelen bakışların şu durumlarda cinsel nesneleştirme potansiyeli taşıdığını söylemişlerdir: “Karşılık vermediği halde doğrudan erkek bakışlarına maruz kalındığında” ve “bu bakışları

izleyen cinsel yorumlar yapıldığında”. Kadınlar ev, iş, okul, sokak gibi yaşadıkları hemen her alanda bu bakışlara maruz kalmaktadırlar.

Kadınlar cinsel nesneleştirmeye bizzat kendileri maruz kaldıkları gibi, kitle iletişim araçları yoluyla başka kadınların kişilerarası ilişkilerinde cinsel nesneleştirmeye maruz kaldıklarını izlerler. Kitle iletişim araçları yoluyla doğrudan bir nesneleştirilme deneyimi yaşamamakta ancak nesneleştirilen bir kadın temsiline maruz kalınmaktadır. Buna ek olarak doğrudan bedene ya da bedeninin bir bölümünün görüldüğü noktalara odaklanılan görüntülerin yoğun biçimde verildiği televizyon programları, dergiler, gazeteler, müzik videoları kadın bedeninin bir nesne olarak algılanmasına hizmet eder.

1.1.2. Kitle İletişim Araçlarında “Cinsel Nesneleştirme”

Kitle iletişim araçları, içinde yaşanan toplumun kültürel özelliklerini yansıtan, değiştiren ve şekillendiren bir işleve sahiptir (Batı, 2010: 104; Karaca ve Papatya, 2011: 482; Zimmerman ve Dahlberg, 2008: 73). Bu araçlar, bireylerin tutumları ve davranışları üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir ve bu bağlamda kadınların kitle iletişim araçlarında yer alan temsilleri, kadına yönelik toplumsal algının oluşmasında, şekillendirilmesinde ve değiştirilmesinde önemli bir yere sahiptir (Mora, 2005: 4). Kitle iletişim araçlarında kadınlar, eş-anne, şiddet mağduru ya da cinsel obje olarak temsil edilmektedir. Bu temsiller, kadınların erkek egemenliğinde olan ve bedenleri üzerinde söz sahibi olmayan birer nesne şeklinde tanımlanmasına ve bu yolla kadınlara yönelik olumsuz kalıpyargıların gelişmesine neden olmaktadır (Batı, 2010: 104; Mora, 2005: 4).

Kadınların nasıl temsil edildiğine yönelik Batıda yapılan çalışmalar, hem televizyon programlarında hem de dergilerde kadınların bedenleri ile temsil edildiğini ve cinsel olarak nesneleştirildiğini göstermektedir. Çeşitli dergilerde yer alan kadın fotoğraflarını inceleyen Matthews (2007: 521) fotoğrafların çoğunda bedeninin belirli bölgelerine odaklanıldığını göstermiştir. Gordon (2008: 250-251) televizyon programlarında yer alan kadınların çoğunun genç, zayıf ve beyaz olduğunu ve kadınların toplumsal cinsiyet sistemindeki düşük konumlarını vurgulayan rollerinin hatırlatıldığını göstermiştir. Araştırmacı bu kadın imgelerinin, erkeklerin dikkatini çekmeye ve kadınları onlara cinsel olarak çekici göstermeye hizmet ettiğini ve bunun sonucunda da kadınların erkekler tarafından duyguları, düşünceleri ve istekleri olan birer kişi olarak değil, bedenden oluşan birer nesne olarak görülmesine neden olduğunu ifade etmektedir.

Cinsel nesneleştirme yalnızca görsel olarak değil televizyonda yer alan programların içerikleri aracılığıyla da yapılmaktadır. Ward (1995: 605) daha çok gençlerin izlediği popüler televizyon programlarını analiz etmiş ve bunun sonucunda bu programlarda kadınların fiziksel görünüşlerine göre değerlendirilmesinin sıkça ele alınan bir konu olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak bu programlarda yapılan konuşmaların fiziksel güzelliğin başarı ve partnere çekici görünmekle ilişkili gösterildiği de ortaya konmuştur. Bu sonuçları destekleyen bir diğer çalışmada Fouts ve Burggraf (2000: 930-931) sitkom dizilerde yer alan kadın karakterlere, erkek karakterler tarafından yapılan yorumlara içerik analizi uygulamışlardır. Çalışmada kadın karakterler kilolarına göre zayıf, normal ve şişman olmak üzere 3 kategoriye ayrılmıştır. 18 sitkom dizisinde yer alan toplam 37 kadın karakterin incelendiği bu araştırmada, kadın karakterlerin kilosu arttıkça erkek karakterlerin yaptığı yorumların da arttığı görülmüştür. Bu bulgu programlar aracılığıyla kadınlara, erkeklerin kadın bedenine dikkat ettiği ve bedene yönelik değerlendirme yaptığı mesajı verilmektedir. Buna ek olarak, zayıf olmalarının erkekler tarafından çekici görünmelerini sağlayacağı, tersi bir durumda ise erkeklerin olumsuz yorumlarına maruz kalacakları mesajının kadınlara verildiğini göstermektedir. Programların erkeklere verdiği mesaj ise, kadın bedenini değerlendirme hakkına sahip oldukları ve kadınlara dış görünüşlerine (kilo) göre değer vermeleri gerektiğidir. Çalışmada, televizyon programlarındaki kadın karakterlere yöneltilen olumsuz yorumların sıklığı ile sahneye eklenen seyirci tepkisi (gülme, kıkırdama ve dalga geçme gibi) arasında da pozitif bir ilişki olduğu bulgusu yer almaktadır. Bu sonuç, beklentilere uymayan dış görünüme sahip kadınlara olumsuz yorumların yöneltilmesinin toplumda kabul gördüğü mesajının televizyon programları aracılığıyla izleyicilere verildiğini ortaya koymaktadır. Bu programlar kadınlara yönelik kalıpyargıları yansıtmakla kalmayıp, şişman kadınlar çekici değildir gibi kalıpyargıları şekillendirmektedir.

Kadınların medya aracılığıyla nesneleştirilmesinin bir başka göstergesi ekranlarda ya da fotoğraflarda kadınların bedenlerine, erkeklerin ise yüzlerine yer verme ve bu bölgelere odaklanma eğilimi olarak tanımlanan 'face-ism' dir. Bu durum, görüntüde yer alan yüz-beden oranı hesaplanarak tespit edilmektedir. Archer ve ark. (1983; akt. Dodd ve ark., 1989: 326) kadınların bedenleriyle, erkeklerin ise yüz bölgesiyle betimlendiğini ifade etmişler ve bunun sebebinin kadınların fiziksel özelliklerinin erkeklerin ise entelektüel özelliklerinin daha önemli kabul edildiğine ve bu özelliklerine bağlı olarak değer

gördüklerine ilişkin kalıpyargılar olduğunu iddia etmişlerdir. Kadınlara yönelik bu yanlılığı incelemek amacıyla yapılan çalışmalardan birinde Dodd ve ark. (1989: 328) Time ve Newsweek dergilerinin farklı yıllarda çıkan sayılarını, kadın ve erkeklerin yüz-beden oranlarını karşılaştırmak için incelemişlerdir. Çalışmada erkeklere kıyasla kadınların yüz bölgelerinden çok bedenlerinin gösterildiği görülmüştür. Bir başka çalışmada, Copeland (1989: 212) televizyonun en çok izlendiği saatlerde gösterilen televizyon programlarını incelemiş, bu programlarda erkeklere yakın çekim yapıldığını ve bedenlerinin tümüne oranla yüzlerinin daha çok gösterildiğini, kadınların ise daha çok tüm bedenlerinin gösterildiğini bulmuştur. Bu bulguları desteklemeyen ve daha yakın tarihte yapılan çalışmada kadınların ve erkeklerin yüz-beden oranlarının temsili açısından farklılaşmadığı görülmüştür. Bu sonuca karşın entelektüel uğraşı gerektiren işlerde çalışan kişiler analiz edildiğinde erkeklerin kadınlara kıyasla daha çok yüz bölgesi ile temsil edildiği bulunmuştur (Matthews, 2007: 521). Bu çalışmalar, kadınların dış görünüşlerinin değerli olduğu algısının kitle iletişim araçlarıyla yansıtıldığını göstermektedir.

Mora (2005: 5) dünyada gelişen ekonomik küreselleşmenin Türkiye'ye de yansmasıyla birlikte kitle iletişim alanında bir değişimin yaşandığını ve bu değişimin özellikle kadın temsili etkilediğini ifade etmektedir. Kadınların medyada, Batıdaki kadın temsillerine uygun olarak zayıf, güzel, bakımlı ve genç olarak yansıtıldığı ve kadınlara atfedilen roller arasında cinsel bir obje olma rolünün yaygınlaştığı görülmektedir.

Ülkemizde kadınların medyada nasıl temsil edildiğine yönelik araştırmalar daha çok reklamlar üzerinden yapılmaktadır. Reklamlar, içinde yaşanılan toplumun kültürel özelliklerini yansıtmaktadırlar. Bu şekilde diğer medya ürünleri gibi reklamlar da kültürel değer ve normların aktarımına katkıda bulunmaktadırlar. Reklamlarda kadınların nasıl temsil edildiğine yönelik yapılan araştırmalar, kadın imajının yansıtılmasında yıllar içerisinde pek bir değişimin görülmediğini, 1970'li yıllardan 2000'li yıllara kadar kadın bedeninin cinsel bir obje olarak reklamlarda yer aldığını göstermiştir (Zimmerman ve Dahlberg, 2008: 76). Reklamların çoğunda kadınlar cinsel çekiciliği ön plana çıkarılan nesnelere olarak sunulmakta ve erkeklerle karşılaştırıldığında daha çok vücutları ön plana çıkarılmaktadır. Ülkemizde yapılan araştırmalar, reklamlarda yer alan kadın temsillerinin yıllar içinde değişip değişmediğine yönelik çıkarımlar getirmek için yapılmıştır.

Karaca ve Papatya (2011: 493) 1990-2009 yılları arasında Türkiye`de ulusal televizyon kanallarında yayınlanan ve ödül almış olan reklamlara içerik analizi uygulayarak bu reklamlarda kadınların nasıl temsil edildiğini incelemişlerdir. Yapılan içerik analizi sonucunda, reklamların % 25`inde kadınların cinsel bir obje, dekoratif bir nesne, güzel ve çekici roller çerçevesinde temsil edildiği görülmüştür. Reklamların %17`sinde kadınların seksi elbiseler, iç çamaşırı ve mayo giydiği ya da çıplak olduğu, cinsel olarak nesneleştirildiği, bulunmuştur. Bu reklamların yalnızca %3`ünde kadınların yüzlerine odaklanıldığı, %10`unda göğüs ve dekolte bölgesine odaklanıldığı görülmektedir. Benzer yöntemin kullanıldığı bir diğer çalışmada Büyükkayacı-Duman, Yılmazel ve Başçı (2014: 67) 2000-2014 yılları arasında yayınlanan ve ödül alan reklamları incelemişlerdir. Yapılan içerik analizi sonucunda reklamların %70`inde kadınların güzel, çekici ve bakımlı olarak yansıtılırken reklamların %40`ında kadınların dekoratif bir nesne olarak yer aldığı görülmüştür. Bir önceki çalışma bulgularına benzer olarak kadınların reklamların %25`inde mayo, bikini, iç çamaşırı gibi bedenlerini ön plana çıkaran kıyafetler içinde oldukları görülmektedir. Kadınların yüzlerinden çok bedenlere odaklanma yanlılığının bu reklamlarda da görüldüğü, reklamların %60`ında kadınların bedenlerine, %10`unda ise kadınların göğüs dekoltesine odaklanıldığı görülmektedir.

Kadın dergilerinde yer alan reklamların incelendiği bir araştırmada, idealize edilmiş kadın bedenlerinin reklamlarda nasıl ve ne oranda yer aldığı, bu reklamlarda kadına yönelik anlamların nasıl iletildiği ve şekillendirildiğine yönelik bir inceleme yapılmıştır (Batı, 2010: 129). Araştırmada hem kitle iletişim araçlarına yönelik araştırmalarda kullanılan analiz içeriği hem de göstergebilimsel analiz kullanılmıştır. Bu analizler reklamlara yönelik içeriksel ve biçimsel bir karşılaştırma yapma olanağı tanımıştır. Türkiye`de yayın yapan dergiler arasından rastlantısal şekilde seçilen 4 dergi (Bazaar, Cosmopolitan, Esquire ve Hülya) kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda dergilerde yer alan reklamlarda, kadın bedeninin 21 farklı kategoride temsil edildiği gösterilmiştir. “Bir nesne olarak kadın bedeni” (% 60) ve “doğrudan seks aracı olarak kadın bedeni” (% 38) bu reklamlarda en çok yer alan kategoriler olarak belirlenmiştir. Soyunan beden imgesi, denetim altındaki beden, aktif cinsellikte sunulan beden ve bedenin parça olarak sunulumu kadınların nasıl temsil edildiğini gösteren kategoriler arasında yer almaktadır. Elde edilen bu sonuçlar, reklamlarda ve kadın dergilerinde kadınların seyirlik, dekoratif, haz verme işlevi olan, cinsellik aracı olarak kullanılan bir nesne şeklinde temsil edildiğini

göstermektedir. Araştırmacılar, bu temsillerin ataerkil bir toplumda kadınların düşük konumunu yansıttığını ifade etmişlerdir.

Bu araştırma sonuçları bütün olarak değerlendirildiğinde, kitle iletişim araçlarının toplumsal pratikleri yansıtan bir ayna işlevi gördükleri söylenebilir. Ataerkil bir toplumda bu ayna, erkeklerin üstünlüğünü sürdürmek adına kadınların cinsel objelere dönüştürüldüğünü yansıtmaktadır.

1.1.3. Kendini Nesneleştirme

Nesneleştirme kuramı, nesneleştirildikleri bir kültürde yaşamalarının zamanla kadınların kendi fiziksel benliklerine yönelik farklı bir bakış açısı geliştirmelerine neden olacağını ileri sürmektedir. Buna göre kadınlar, fiziksel benliklerine yönelik bir izleyici/gözlemci perspektifini içselleştirerek, kendilerini içsel değil dışsal bir perspektiften değerlendirmeye başlayacaklardır. Bunun anlamı, kendi bedenlerine yönelen nesneleştirilen bakışları içselleştirerek kendi bedenlerini; bakılan, değerlendirilen ve başkalarını memnun etmek için kullanılan bir nesne gibi görmeye başlayacaklardır. Bununla birlikte fiziksel benliklerini bedenlerinin şekli, zayıflığı ve çekiciliği gibi fiziksel özellikler kapsamında değerlendirecekleri anlamına da gelmektedir (Aubrey, 2007: 3; Miner-Rubino, Twenge ve Fredrickson, 2002: 149). Fiziksel benliğe yönelik dışsal perspektifin içselleştirilmesi kadınların sağlık, zindelik, enerji ve güç gibi bedenin daha çok işlevselliğiyle ilgili içsel özellikleri, fiziksel özelliklerine kıyasla daha önemsiz görmesiyle sonuçlanmaktadır. Fredrickson ve Roberts (1997: 176) nesneleştirilmenin içselleştirilerek, kişinin kendi benliğine verdiği değeri fiziksel özellikleri (kilo, vücut ölçüleri, fiziksel ve cinsel çekicilik, sıkı kaslar) kapsamında değerlendirmesini ‘kendini nesneleştirme’ olarak kavramsallaştırmışlardır.

Kurama göre, dışsal perspektifin içselleştirilmesi toplumsallaşma süreciyle açıklanabilmektedir. Costanzo (1992) toplumsallaşmanın ‘başkaları tarafından dayatılan değerlere ve tutumlara minimal düzeyde uymayla başladığını, bu değer ve tutumların benimsenerek benliğin bir parçası haline gelmesiyle tamamlandığını’ söylemektedir (akt. Fredrickson ve Roberts, 1997: 179). Toplum, kadınları ‘güzel’ ‘çekici’ ve ‘zayıf’ olmaya iterek kadınları dış görünüşleriyle meşgul olmaya yöneltmektedir. Kadınlar, belirlenen standartları karşıladıklarında daha kolay iş bulduklarını, daha olumlu davranışlara maruz kaldıklarını, sosyal ve ekonomik olarak güç elde ettiklerini deneyimlerler. Güzellik,

kadınlar için hayatın her yerinde istediklerini elde etmelerini sağlayacakları bir güce dönüşür ve bu güce kavuşmak için dış görünüşleriyle uğraşmaya ve idealize edilen kadın bedenine sahip olmaya çalışırlar (Aubrey, 2006a: 368; 2007: 4).

Kadınların nasıl olup da kendilerini birer nesne olarak gördükleri Cooley`in (1902) ayna benlik kavramıyla da açıklanabilmektedir (Miner-Runino ve ark., 2002: 148). Ayna benlik, kişinin benlik algısının ve davranışlarının büyük oranda kendisinin sosyal çevresi tarafından nasıl görüldüğünden ve kendisine nasıl davranıldığından etkilendiğini ifade eder (Akt. Miner-Runino ve ark., 2002: 148). Bu bağlamda kadınların bedenlerine ilişkin algıları, yaşadıkları toplumda kadın bedenine yüklenen anlamdan etkilenecek ve bu doğrultuda şekillenecektir. Ayna benlik mekanizmasına göre, nesneleştirildiği bir kültür içerisinde yaşayan kadın, kendini nesne gibi görecektir ve kendine nesne gibi davranacaktır.

Kurama göre, tüm kadınlar belirli bir oranda cinsel nesneleştirilmeye maruz kaldıkları halde, bunu ne oranda içselleştirecekleri ve kendilerini nesneleştirilecekleri toplum içindeki statülerine, etnik kökenlerine, yaşlarına, cinsel yönelimlerine ve sahip oldukları fiziksel ve bireysel özelliklere göre farklılık gösterecektir. Kendini nesneleştirme eğilimi kültüre dayalı olan ve bireysel olarak farklılık gösterebilen kronik bir özellik olarak tanımlanmaktadır (Fredrickson ve Roberts; 1997: 196). Buna göre kişiler, “cinsel nesneleştirmenin altında yatan kültürel mesajları içselleştirdikçe kendini daha çok nesneleştirecek, kendini nesneleştirdikçe de kendini nesneleştirmenin sonuçlarından daha çok etkilenecektir. Noll ve Fredrickson (1998: 629) tarafından geliştirilen Kendini Nesneleştirme Ölçeği`nde kronik kendini nesneleştirme eğilimi, dış görünüme odaklanma üzerinden ölçülmektedir. Kişiler fiziksel çekicilik, beden ölçüleri, kilo, cinsel çekicilik gibi dış görünüşle ilgili özellikleri fiziksel koordinasyon, zindelik, güç, sağlık, enerji düzeyi gibi beden işlevselliğiyle ilgili özelliklerden daha değerli olarak gördükleri ölçüde kendini nesneleştiriyor olarak kabul edilmektedirler.

Kendini nesneleştirme kronik bir özellik olarak tanımlandığı gibi, belirli bağlamlarda ve durumlarda aktive olabilen durumsal bir özellik olarak da tanımlanabilmektedir. Durumsal kendini nesneleştirme, kadınların dikkatinin dış görünüşlerine yöneltilerek, bedenlerine yönelik içselleştirdikleri dışsal perspektifin aktive edilmesiyle gerçekleşmektedir. Durumsal nesneleştirmenin ele alındığı çalışmalarda, kadınların dikkatinin geçici olarak kendi bedenleri üzerinde yoğunlaşmasını sağlayan

mayo manipölasyonu kullanılmaktadır. Kendini nesneleştirme durumunun aktive edilmesi için kişilerin dikkatinin bedenlerine yöneltileceği bir ortam oluşturmaktadır. Katılımcılara tüketici tutumları ve duyguları ile ilgili bir araştırmaya katılacakları ve bu kapsamda çeşitli ürünleri deneyerek değerlendirmeleri gerektiği söylenmektedir. Kendini nesneleştirme durumunun aktivasyonu, denenecek bu ürünlerden birinin mayo olması ve mayonun ayna karşısında değerlendirilmesi ile sağlanmaktadır. Tek başına bir odada ürünleri deneyen katılımcıya sesli olarak verilen yönergelerle bedenine uygun bir mayo seçmesi ve denemesi daha sonra da ayna karşısında mayoyu bir tüketici olarak değerlendirmesi söylenmektedir. Bu değerlendirmeden sonra mayo üzerindeyken katılımcıdan bir dizi anketin bulunduğu dosyayı alması ve cevaplama istenmektedir. Bu yöntemde kontrol grubunu oluşturan katılımcılar ise mayo yerine beden hatlarını hiç göstermeyen geniş bir süveter (kazak) denemektedirler (Fredrickson ve ark., 1998: 274; Hebl, King ve Lin, 2004: 1126; Quinn, Kallen, Twenge ve Fredrickson, 2006: 60). Buna ek olarak cinsel olarak nesneleştirilmenin etkilerinin incelendiği deneysel çalışmalarda nesneleştirilmiş (mayo, iç çamaşırı giyen) kadın fotoğraflarıyla durumsal nesneleştirme aktive edilmiştir (Aubrey, 2009: 276). Kullanılan bir diğer yöntem ise, kadınların bedenlerine yönlendirilmiş kameralardan bir erkeğin kendilerini gördüğünü düşünmelerinin sağlanmasıdır (Calogero, 2004: 18).

Kendini nesneleştirmenin aktive olup olmadığını test etmek için 20 maddeden oluşan bir Cümle Tamamlama Testi (Twenty Statements Test- TST) kullanılmaktadır. Bu testte katılımcılardan 'ben...' ile başlayan 20 cümleyi 2 dakika içinde tamamlamaları istenmektedir. Sonuçların nasıl değerlendirileceğine ilişkin prosedür Fredrickson ve ark. (1998: 276) tarafından belirlenmiştir. Tamamlanan bu 20 cümle iki araştırmacı tarafından Fredrickson ve ark. (1998: 276) belirledikleri kategoriye göre sınıflandırılması gerekmektedir. Bunlar; beden şekli ve ölçüleri, diğer fiziksel özellikler, fiziksel yeterlilik, özellikler ve beceriler, bedenle ilgisiz, durum ya da duygular ve diğer olmak üzere 6 kategoriden oluşmaktadır. Kendini nesneleştirmenin aktive olduğu durumlarda kişiler cümleleri daha çok beden şekli ve ölçüleriyle ilgili olarak tamamlamaktadırlar.

1.1.4. Kendini Nesneleştirmenin Öncülü Olarak ' Cinsel Nesneleştirme'

"Erkekler kadınları seyrederek. Kadınlarsa kendi seyredişlerini seyrederek. Bu durum yalnızca erkekler ile kadınlar arasındaki ilişkileri değil, kadınların kendileriyle ilişkilerini de belirler. Kadının içindeki gözlemci erkek, gözlenense kadındır. Böylece

kadın kendisini bir nesneye -özellikle görsel bir nesneye- seyirlik bir şeye dönüştürmüş olur.” (Berger, 1986; Çev. Salman, 2014: 47).

Yukarıdaki paragraf kadınların kendini nesneleştirme sürecini ifade etmektedir. Nesneleştirme Kuramı'na göre, kadınların kendilerini nesneleştirme deneyimleri kişiler arası ilişkiler, sosyal, kültürel ve biyolojik birçok etmeden etkilenmesine karşın cinsel nesneleştirme kendini nesneleştirme deneyimi yaşamak için temel öncüdür.

Cinsel nesneleştirme ve kendini nesneleştirme arasındaki ilişkiyi hem kişiler arası bağlamda hem de medyada inceleyen çalışmalar vardır. Hill ve Ficher (2008: 761) tarafından yapılan çalışmanın örneklemini lezbiyen ve heteroseksüel kadınlardan oluşmaktadır. Çalışmada cinsel yönelimin cinsel nesneleştirme ve kendini nesneleştirme ilişkisini nasıl etkileyeceği ve cinsel nesneleştirme deneyiminin kendini nesneleştirmeyi yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Araştırmada “Kaç kere erkeklerin sizi rahatsız eden bakışlarına maruz kaldınız?, Kaç kere cinsel içerikli mesaj aldınız? ve Kaç kere bir erkek/kadının kadınların bedenine yönelik cinsel içerikli yorumlarda bulunduğu şahit oldunuz? gibi maddelerden oluşan cinsel nesneleştirilme ölçeği ve kendini nesneleştirme ölçeği kullanılmıştır. Araştırma bulguları son bir yıl içinde cinsel bakışlara, cinsel tacize ve bedeninin nesne gibi değerlendirilmesine daha çok maruz kaldığını bildiren kadınların bedenlerini gözlenebilen dış özellikleri temelinde değerlendirdikleri görülmüştür. Bu da kuramda da varsayıldığı gibi nesneleştirilme deneyiminin kendini nesneleştirme ile ilişkili olduğunu desteklemektedir. Heteroseksüel kadınların ve lezbiyenlerin bildirdikleri nesneleştirilme deneyimleri ve bu deneyimlerin kendini nesneleştirmeye olan ilişkisi anlamlı olarak farklılaşmamıştır. Bu da aynı kültür ve çevre içinde cinsel nesneleştirme deneyimini yaşayan kadınların kendini nesneleştirme yaşantısının ortak olacağı varsayımını desteklemektedir. Araştırmanın ilginç bir bulgusu hem erkek hem de kadın bakışlarına maruz kalma ve onlar tarafından değerlendirilmenin kendini nesneleştirmeye ilişkili bulunmasıdır. Bu da kadınları nesneleştirenlerin yalnızca erkekler değil, aynı zamanda erkek bakış açısını içselleştiren kadınlar olduklarına işaret etmektedir. Cinsel nesneleştirmenin üç farklı cinsel nesneleştirme yaşantısı ölçeği ile ölçüldüğü bir çalışmada Carr ve Syzmanski (2011: 55) her üç ölçekten alınan yüksek puanların kendini nesneleştirme eğilimini yordadığını belirtmiştir. Katılımcılara son birkaç ay içerisinde haftada kaç kez cinsel nesneleştirmeye maruz kaldıklarının sorulduğu çalışmada Moradi, Dirks ve Matteson (2005: 425) cinsel nesneleştirmeye daha sık maruz kaldığını bildiren

kadınların diğerlerine kıyasla dış görünüşlerini hem daha değerli gördüklerini hem de daha çok denetlediklerini bulmuştur. Bu kadınların sosyo-kültürel güzellik standartlarını diğer kadınlara kıyasla daha çok içselleştirdikleri de görülmüştür. Bu çalışmayla benzer sonuçların elde edildiği bir çalışmada, kişiler arası ilişkilerinde nesneleştirilen bakışlara daha çok maruz kaldığını bildiren kadınların diğerlerine kıyasla, dış görünüşlerinin daha çok farkında oldukları ve zayıflık idealini daha çok içselleştirdiği bulunmuştur (Kozee ve ark., 2007). Tiggemann ve Boundry (2008: 402) cinsel nesneleştirmeyi manipüle ederek katılımcılardan bazılarının erkek araştırmacılar tarafından dış görünüşlerine yönelik iltifatlar ve yorumlar almaları sağlanmıştır. Araştırma sonucunda, iltifat edilmek suretiyle cinsel olarak nesneleştirilen kadınların, hiç iltifat edilmeyen kadınlara kıyasla kendilerini daha çok nesneleştirdikleri görülmüştür. Bu bulgularla tutarlı olmayan bir sonuç ise Gervais, Vescio ve Allen (2011: 10) çalışmasından elde edilmiştir. Bu çalışmada katılımcıların bir kısmı hem nesneleştirilen bakışlara hem dış görünüşüne yönelik iltifatlara maruz bırakılmışlardır. Araştırma sonuçları, diğer çalışmaların aksine katılımcıların bedenlerini ne oranda denetlediklerinin nesneleştirilen bakışlara ve iltifat alıp almaya göre farklılaşmadığı göstermiştir. Koşul etkisinin anlamlı olmamasına karşın kadınların, erkekler kıyasla dış görünüşlerinin daha çok denetledikleri bulunmuştur. Bu da kuramın, cinsel nesneleştirme yaşantısının kadınları daha çok etkilediğine yönelik varsayımı desteklemektedir. Kuramın kadınların yaşantısını temel alması nedeniyle çalışmaların çoğunda erkek katılımcıların yer almadığı görülmektedir.

Aubrey (2006a: 368) kitle iletişim araçlarıyla yansıtılan cinsel nesneleştirmenin, insanları daha çok etkilediğini öne sürmektedir. Medyada cinsel nesneleştirmenin yoğun bir şekilde yer aldığı düşünüldüğünde, sürekli olarak medyayı takip etmenin kişilerin bedenlerine yönelik dışsal bakış açısını içselleştirmesini kolaylaştıracağını savunmaktadır. Ekme (Cultivation) Teorisinin (Gervner ve ark., 1994) bu ilişkiye getirilebilecek açıklamalardan biri olduğunu ifade etmiştir. Bu teoride, izleyicilerin televizyon izledikçe orada yansıtılanın gerçek olduğuna yönelik bir algı geliştirecekleri varsayılmaktadır (Akt. Aubrey, 2006a: 368). Bu açıklamadan yola çıkıldığında televizyon ekranında kadınların cinsel bir obje olarak sunulmasına maruz kaldıkça hem kadınların hem erkeklerin, kadınların birer nesne olduğuna ilişkin bir algı geliştirmesi beklenecektir. Yaptığı iki farklı çalışmada, cinsel nesneleştirme düzeyi yüksek olan medya içeriklerine uzun süre (1 yıl) maruz kalmanın kendini nesneleştirme eğilimi üzerindeki etkisini incelemiştir. Birinci

çalışmada katılımcılar ilk olarak en çok izledikleri programları ve okudukları dergileri bildirmişlerdir. Bu dergi ve programların ne oranda cinsel nesneleştirme içerdiği bir hakem heyeti tarafından belirlenmiştir. Bir yıl arayla yapılan ölçümler, cinsel nesneleştirme düzeyi yüksek olan medyayı takip etmenin kadınların fiziksel özelliklerini işlevsel özelliklerinden daha önemli görmesiyle ilişkili olarak bulunmuştur. Bu etkinin özellikle benlik saygısı düşük kadınlar için güçlendiği elde edilen bir diğer bulgudur. Bu sonuç, dışsal bakış açısının ne oranda kabul edileceğinin bireysel özelliklere göre değişeceği varsayımını desteklemektedir. Benzer bir yöntemi kullanarak yaptığı bir diğer çalışmada Aubrey (2006b: 375), cinsel nesneleştirmenin yer aldığı programları izlemenin kadınların bir yıl sonraki kendini nesneleştirme düzeyleri ile ilişkili olduğunu bularak bir önceki çalışmadan elde edilen sonuçları güçlendirmiştir.

İlişkisel çalışmalarda cinsel nesneleştirmenin kronik kendini nesneleştirme ile ilişkisi incelenirken, deneysel çalışmalarda durumsal kendini nesneleştirme ile ilişkisi incelenmiştir. Medyanın kendini nesneleştirme eğilimi üzerindeki etkisini inceleyen deneysel çalışmalar incelendiğinde, sonuçların ilişkisel çalışmalarla tutarlı olduğu görülmektedir. Aubrey'in (2009: 279-280) çalışmasında cinsel nesneleştirme magazin dergilerini referans alarak oluşturulan mayo giyen kadın fotoğraflarına ya da elbise giyen kadın fotoğraflarına maruz kalma yoluyla manipüle etmiştir. Bu fotoğraflar ortalama 12-18 dakika boyunca katılımcılara sunulmuştur. Ardından kadınlara birer cümle tamamlama testi sunularak cümlelerin ne kadarını beden şekli ve ölçülerle ilgili ifadeler kullanarak tamamladıkları incelenmiştir. Sonuçlar, mayolu kadın fotoğraflarına maruz kalan kadın katılımcıların (yüksek nesneleştirme koşulu) elbise giyen kadın fotoğraflarına maruz kalan kadınlara (düşük nesneleştirme koşulu) kıyasla kendilerini daha çok beden şekli ve ölçüleriyle ilişkili cümlelerle tanımladıklarını göstermiştir. Buna ek olarak bu koşuldaki kadınlar fiziksel görünüşlerine yönelik daha olumsuz değerlendirmeler yapmışlardır. Gordon (2008: 252) çekicilik ve güzelliğin vurgulandığı görsel içeriklere maruz kalan kadınların, bu içeriklere maruz kalmayanlara kıyasla güzelliğin kadınlar için önemli olduğuna ilişkin tutumları daha çok içselleştirdiklerini bulmuştur.

1.1.5. Kültürel Olarak İdealize Edilen Beden ve Kendini Nesneleştirme

Ataerkil toplumlarda, erkeklerin gözüne hitap eden, onları memnun eden araçlar olarak görülen kadın bedenleri, hem toplumsal söylemlerin hem de bu söylemlerin bir yansıması olan medyanın etkisiyle idealize edilir ve bu ideal bedene ilişkin standartlar

belirlenir. Bu standartlar içselleştirilerek, kadınların bedenlerini değerlendirirken kullandıkları bir karşılaştırma ölçütüne dönüşür (Morry ve Staska, 2001: 273-275). Günümüzde bu idealler kadınların “zayıf”, “güzel” “kusursuz” olması gibi standartlardan oluşmaktadır. Bu standartların içselleştirilmesi sonucunda kadınlar, kendi bedenleri ile idealde olmak istedikleri arasındaki uyumsuzlukları fark eder, bu nedenle bedenine yönelik olumsuz bir algıya sahip olur. Yani kadınlar, “idealize edilen bir öteki beden ile ideallere uymadığı için hiçbir zaman memnun olmayacakları kendi bendeleri arasında kalmaktadırlar” (İnceoğlu ve Kar, 2010: 11).

Kadınların kültürel bedensel standartları içselleştirdikçe bedenlerini daha olumsuz olarak algıladıkları, zayıf olma isteklerinde ve yeme bozuklukları semptomlarında artış olduğunu ve benlik saygısının olumsuz yönde etkilendikleri görülmüştür (Cusumano ve Thompson, 1997: 715-716; Griffiths ve ark., 2000: 398; Moradi ve Rottenstein, 2007: 185).

Bedene yönelik sosyo-kültürel standartların içselleştirilmesi üzerinde medyanın etkisini gösteren Morry ve Staska (2001: 273-275) bu içselleştirmenin kadınların fiziksel benliklerine dışsal bir perspektiften bakmasına katkıda bulunduğunu da göstermektedir. Moradi, Dirks ve Matteson (2005: 425) kadınların cinsel nesneleştirilme deneyimlerine maruz kaldıkça, bu standartları daha çok içselleştirdiklerini ve bu içselleştirmenin kadınların bedenlerinin işlevleri yerine görünüşüne odaklanmasına, beden utancı yaşamasına neden olduğunu, bedene yönelik yaşanan bu utancın arttıkça yeme bozukluğu semptomlarının da arttığını göstermişlerdir. Amerika`da yaşayan Müslüman kadınlarla yapılan bir çalışmada benzer sonuçlar elde edilmiştir. Buna göre, cinsel olarak nesneleştirilme deneyimi yaşadıkça, kadınların bedeninin güzel ve zayıf olmasını içeren kültürel standartları daha çok içselleştirir, bu standartların içselleştirilmesi dış görünüşün sürekli olarak izlenmesine –kendini nesneleştirirmenin dışa vurumu- neden olur. Buna ek olarak içselleştirme düzeyi arttıkça kadınların bedenlerine yönelik yaşadıkları utanç duygusunda –kendini nesneleştirirmenin sonuçlarından biri- artış olduğu da bulunmuştur (Tolaymat ve Moradi, 2011: 388-389). Örneklemine İrlandalı üniversite öğrencileri ve daha orta yaşa yakın kadınların oluşturduğu bir araştırmada sözü geçen araştırma sonuçlarıyla tutarlı olarak her iki grup için standartların içselleştirilme düzeyi arttıkça, kadınların fiziksel özelliklerine verdiği değer artmış, bu artış yeme bozukluğu semptomlarında yaşanan artışı yordamıştır (Morrison ve Sheahan, 2009: 378-380). Bu çalışmalardan farklı

olarak Moradi ve Rottenstein (2007: 185) işitme engelli kadınlarla bir araştırma yürütmüşlerdir. İşitme engeli olan kadınların zayıf ve güzel olmaya ilişkin standartları içselleştirdikçe, daha önceki çalışma bulgularıyla paralel olarak, dış görünüşlerini daha değerli gördükleri, bedenlerine yönelik utanç duygularının arttığı, utanç duygusunun yeme bozukluğu semptomlarının artmasına neden olduğu görülmüştür. Bu araştırma bulguları, “zayıf” ve “güzel” olma idealinin içselleştirilmesinin yol açtığı etkilerin farklı inanca sahip, farklı ülkelerde yaşayan, farklı yaş gruplarındaki kadınlara genellenabilirliği bakımından önem taşımaktadır.

1.1.6. Kendini Nesneleştirme ve Cinsiyet

Nesneleştirme Kuramı'nın çıkış noktası, “kadınların nesneleştirilmesi”, “kadınların kendilerini nesneleştirmeleri” ve “kendini nesneleştirmenin kadınlar üzerindeki etkileri” olduğu için bu alandaki çalışmalar daha çok kadınlarla yapılmaktadır. Bu durum kuramın, erkeklerin nesneleştirilmediği ya da kendini nesneleştirmedeğini varsaydığı anlamına gelmemektedir.

Ataerkil toplumlarda erkeğin gücünü yansıtacak bir yapı olarak inşa edilen erkek bedeninin 1980'li yıllardan itibaren Batılı ülkelerde, tıpkı kadın bedeninin idealize edildiği gibi, idealize edilmeye başlandığı görülmüştür (Erdoğan, 2013: 166). Kadınsı (feminen) bedenden farklı olarak, erkeksi beden zayıf ve güzel olma standartlarına değil “kaslı olma” standardına ulaşması gerekmektedir. Erkeklerin sahip oldukları bedenler, kaslı olduğu ölçüde erkeksi olarak değerlendirilmektedir. Frederick, Fessler ve Haselton (2005: 83) kadın (Cosmopolitan) ve erkek (Men's Health ve Men's Fitness) dergilerinde, erkek bedenlerinin kaslı olma standartları çerçevesinde idealize edildiğini göstermiştir. Kadın dergilerine oranla erkek dergilerinde erkek bedenlerinin daha kaslı görüntülerle yansıtıldığı araştırmanın bir diğer bulgusudur. Pope, Olivardia, Gruber ve Borowiecki (1999: 67-70), erkek bedenlerinin, toplumsallaşma sürecinde çocuklara beden imajlarına yönelik temsillerin nasıl olmasına gerektiğine yönelik ipuçları sağlayan oyuncaklarla idealleştirildiğini göstermiştir. “Action Toys” olarak adlandırılan erkek figürlü oyuncakların son 30 yıldaki örneklerine ilişkin beden ölçüleri karşılaştırılmış ve süreç içinde erkek bedenlerinin git gide daha kaslı bir hale getirildiğini bulmuştur. Oehlhof, Musher-Eizenman, Neufeld ve Hauser (2009: 309) tarafından yapılan çalışma ideal beden

yapısının erkekler için daha çok kaslı olma ile değerlendirildiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmalar erkek bedeninin de idealleştirildiğini, nesneleştirildiğini göstermektedir.

Ülkemizde yapılan bir çalışma nesneleştirilen erkek temsiline medya aracılığıyla küreselleştiğini göstermektedir. Erdoğan (2013: 174) araştırmasında küresel medya kuruluşları tarafından yayınlanan ve içerikleri yayınladıkları tüm ülkelerde orijinaline göre üretilen 4 erkek dergisine (Men`s Health, For Him Magazine, Esquire, Gentlemen`s Quarterly) bir içerik analizi uygulayarak, yansıtılan erkek imajlarını incelemiştir. Sunulan erkek imajları arasında, görsel kategoride şehvetli ve çekici başlığı altında, cinselleştirilen erkek fotoğraflarının olduğu görülmüştür. Erkek rollerinden birinin dekoratif bir obje olmak olduğu ve yazılı kategoride daha çok zayıf olma, kaslı olma ve fiziksel görünüşle ilgili içeriklere yer verildiği görülmüştür. Erkeklerin medya aracılığıyla nesneleştirilmesinin etkilerini inceleyen çalışmalara bakıldığında, nesneleştirme içeren magazin dergileri okudukça ve televizyon programları izledikçe erkeklerin, bedenlerinin dış görünüşünü izleme düzeyinin arttığı görülmüştür (Aubrey, 2007). Nesneleştirilmenin, daha uzun süreli etkilerini inceleyen Aubrey (2006b) nesneleştirildikleri televizyon programlarını daha çok izleyen erkeklerin, bir yıl sonunda kendini daha çok nesneleştirdiğini bulmuştur. Bu sonuçlar erkeklerin de medya aracılığıyla nesneleştirildiği, bunun sonucunda erkeklerin de nesne olarak görüleceği ve zaman içinde kendilerinin de bu bakış açısını içselleştirecekleri şeklinde yorumlanabilir.

Kadınların geçirdiği gibi bir cinsel nesneleştirme deneyimini erkeklerin yaşamadığına dair çalışma bulguları da vardır. Örneğin, Bernard ve ark. (2012: 470) tarafından yapılan çalışma erkekler için bu döngünün kadınlardaki gibi işlemediğini ortaya koymuştur. Çalışmada hem kadınların hem de erkeklerin cinsel olarak nesneleştirilen (kadınların ve erkeklerin yalnızca mayo giydiği) fotoğrafları düz bir şekilde ya da ters çevrilerek (inverse) katılımcılara sunulmuştur. Araştırmacılar, fotoğrafları ters çevirerek inversion etkisi yaratmaya çalışmışlardır. Inversion etkisi, ters çevrilen uyarıcıların düz şekilde duranlara kıyasla daha zor algılanması anlamına gelmektedir. Bu etki insanlara ait uyarıcılar söz konusu olduğunda görülürken, nesnelere ait uyarıcılar söz konusu olduğunda görülmez (akt. Bernard ve ark., 2012: 469). Dolayısıyla, kendilerine insan fotoğrafları sunulan katılımcılarda inversion etkisi görülmemesi, fotoğraftaki kişilerin nesne gibi algılandıklarına işaret eder. Kadın ve erkek fotoğraflarında bu etkinin görülüp görülmeyeceği incelenerek, kadınların ve erkeklerin nasıl algılandığı incelenmiştir.

Araştırma sonuçları, ters çevrilmemiş erkek fotoğraflarının ters çevrilenlere kıyasla hem kadınlar hem erkekler tarafından daha kolay algılandığını göstermiş, ancak aynı etkinin kadınlar için ortaya çıkmadığı görülmüştür. Buna ek olarak, ters çevrilen kadın fotoğraflarının, ters çevrilen erkek fotoğraflarına kıyasla daha kolay algılandığı da bulunmuştur. Bu sonuç, kadınların bedenleri için bu etkinin ortaya çıkmadığı ve kadınların nesne gibi algılanırken erkeklerin bu şekilde algılanmadığını göstermektedir. Bu algının cinsiyete göre farklılaşmaması hem kadınların hem de erkeklerin, kadınların cinsel birer nesne olduğuna yönelik kültürel tutumları bilişsel olarak da benimsediği şeklinde yorumlanmıştır. Cinsel nesneleştirmeye sadece kadınların maruz kaldıklarına dair bir başka araştırma bulgusu da şöyledir: Heflick ve ark. (2011: 575) kadınların fiziksel özellikleriyle ön plana çıkarılmasının, insan olmanın temelini oluşturduğu düşünülen içtenlik, beceriklilik ve ahlaklılık gibi özelliklerin onlara daha az atfedilmesiyle sonuçlandığını ancak erkekler fiziksel özellikleriyle ön plana çıkarıldığında onlara bu insani özelliklerin atfedilmesinde bir düşüş görülmediğini bulmuşlardır. Aynı araştırma kapsamında yapılan ikinci çalışmada katılımcılara sunulan kadın (Michelle Obama) ve erkek (Barak Obama) hedefin kişisel özellikleri yerine fiziksel özelliklerine odaklanmaları sağlandığında, erkek hedefe kıyasla kadın hedefi daha az becerikli olarak algıladıkları görülmüştür (Heflick ve ark., 2011: 576).

Yukarıda sözü edilen çalışmada erkeklerin nesneleştirilmediğine yönelik sonuçlara yer verilse de erkeklerin kendini nesneleştirme deneyimi yaşadıklarına yönelik araştırma bulguları vardır. Morry ve Staska (2001: 275) erkeklerin ideal beden standartlarını (kaslı olma) içselleştirdiğini ve bu içselleştirmenin, fiziksel özelliklerin daha değerli görülmesi ve dış görünüşün sürekli olarak denetlenme düzeyindeki artışa neden olduğunu göstermiştir. Buna ek olarak kendini nesneleştirmenin incelendiği çalışmalara bakıldığında, erkeklerin kadınla kıyasla kendilerini daha az nesneleştirdiği (McKinley, 1998; 2006), durumsal olarak kendini nesneleştirmenin aktive edildiği koşullarda kadınlara kıyasla benliklerini bedenle ilişkili cümlelerle daha az tanımladıkları (Fredrickson ve ark. 1998: 277; Roberts ve Getmann, 2004: 22), kendini nesneleştirmenin olumsuz etkilerinden daha az etkilendikleri (Slater ve Tiggeman, 2010: 45; Tiggeman ve Kuring, 2004: 304) görülmüştür. Bu çalışmalar, kadınlara oranla daha düşük olmasına karşın erkeklerin de kendilerini nesneleştirdiklerini ve kendini nesneleştirmeden etkilendiğini göstermektedir.

Bu sonuçlar, nesneleştirilme yaşantısının daha çok kadınların yaşantısı üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracağına ilişkin kuramsal varsayımları destekler niteliktedir.

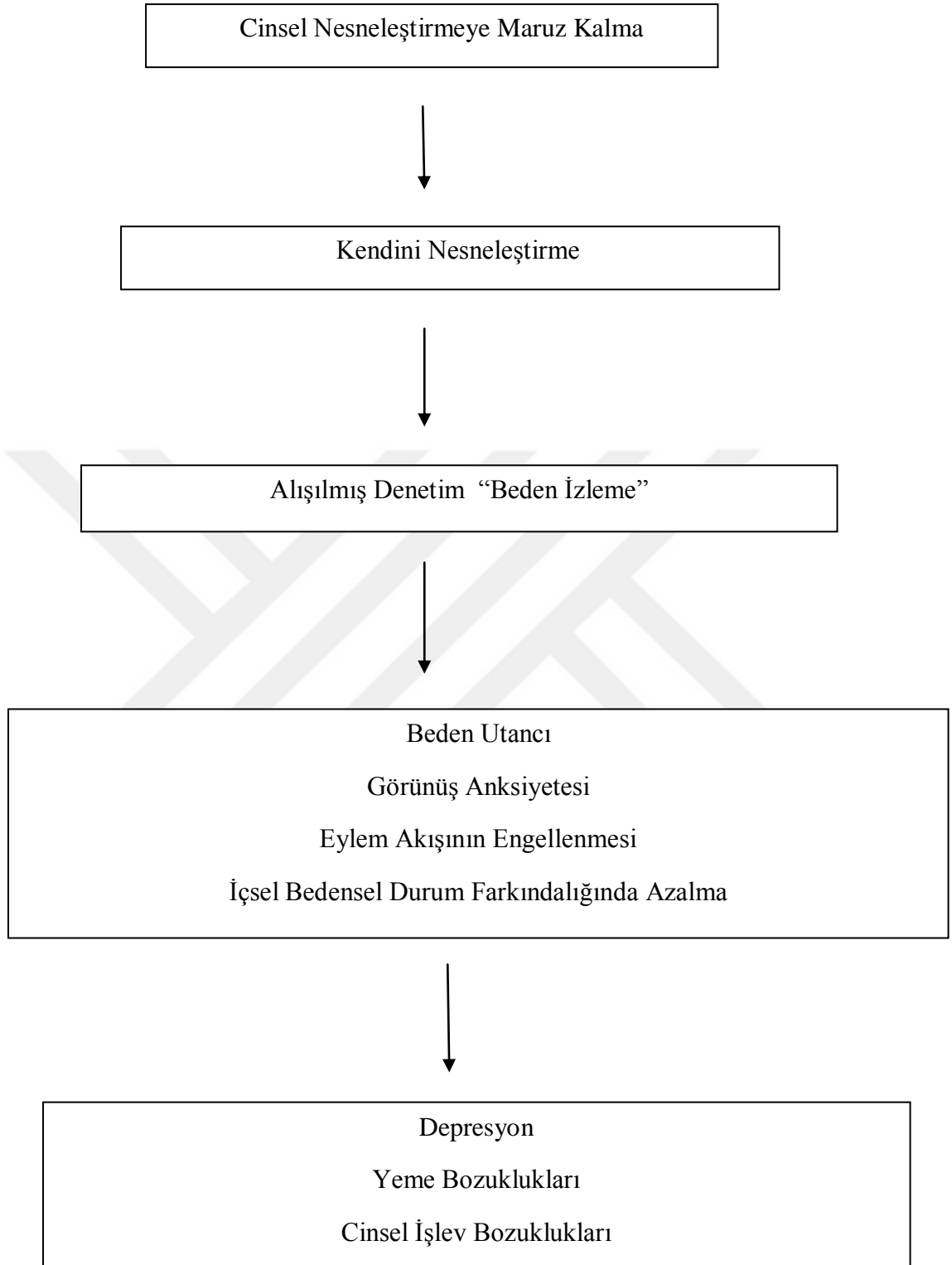
1.1.7. Kendini Nesneleştirmenin Sonuçları

Nesneleştirme Kuramı, kadınların fiziksel benliklerine dışsal bir perspektiften bakmalarının ve idealize edilen beden standartlarını içselleştirmelerinin yaşantıları üzerinde çeşitli sonuçları olacağına ilişkin varsayımlara sahiptir. Kadınların davranışları, duyguları ve ruh sağlığı kendini nesneleştirme deneyimlerinden olumsuz etkilenmektedir. Kurama göre kendini nesneleştirme, dış görünüşün sürekli olarak denetlenmesine neden olmaktadır. Bedenin dış görünüşünün sürekli olarak denetlenmesi, kadınların sahip oldukları bedenin ideal standartlara uymadığını fark ederek beden utancı yaşamalarına; dış görünüşlerinin başkaları tarafından ne zaman değerlendirileceğini bilemedikleri için görünüşlerine yönelik anksiyete yaşamalarına; dış görünüşlerine yönelik düşüncelerle meşgul oldukları için yaptıkları işlere tam olarak odaklanamamalarına (akış deneyiminin aksaması); bedenin görünüşüne odaklandıkları için açlık, tokluk ve duyguların anlamlandırılması gibi içsel bedensel durumların farkındalığının azalmasına neden olmaktadır. Kendini nesneleştirmenin bu davranışsal, duygusal ve bilişsel sonuçları, kadınların ruh sağlığını olumsuz etkileyerek depresyon, yeme bozuklukları ve cinsel işlev bozukluklarının görülmesinde bir risk faktörü oluşturmaktadır. Bu varsayımlar doğrultusunda geliştirilen model Şekil 1`de yer almaktadır.

1.1.7.1. Kendini Nesneleştirmenin Dışa Vurumu “Beden İzleme”

Kurama göre, kadınların bedenlerine yönelik gözlemci perspektifi içselleştirmesi – kendilerini nesneleştirmesi- bedenin dış görünüşünün sürekli olarak denetlendiği bir kendilik algısının oluşmasına yol açmaktadır. Fredrickson ve Roberts (1997: 180) bu durumu alışılmış denetim (habitual monitoring) olarak kavramsallaştırmakta ve bu denetimi kendini nesneleştirmenin manifestosu olduğunu belirtmektedirler. Kurama göre bu beden denetimi, özellikle kadınların “kendilerine yöneltilen davranışlar üzerinde denetimi sağlamaya yönelik oluşturdukları bir stratejidir” (Fredrickson ve Roberts, 1997: 180).

Mckinley ve Hyde`ın (1996: 183) nesneleştirilmiş beden bilincinin bir bileşeni olarak kavramsallaştırdığı beden izleme (body surveillance), bu alışılmış beden denetimine karşılık gelmektedir. Beden izleme, kişinin nasıl hissettiğine değil nasıl görüldüğüne odaklanarak, dış görünüşünü izlemesi/denetlemesi anlamına gelmektedir.

Şekil 1. Kendini Nesneleştirmenin Sonuçlarına İlişkin Model

Mckinley (2006: 160) beden izlemenin, bireylerin fiziksel benliklerine dışsal bir perspektiften bakması ve bedene yönelik oluşturulan ideal standartların içselleştirilmesinin bir sonucu olarak tanımlamaktadır. Biri diğerinin bir sonucu olarak görülen kendini nesneleştirme ve beden izleme kavramları, bazı araştırmacılar tarafından ayrıştırılmamış ve birbirini yerine kullanılmıştır (Lindberg et al., 2007: 724; Moradi, Dirks ve Matteson, 2005: 421). Bazı çalışmalarda (Tiggemann ve Slater, 2001: 63; Slater ve Tiggemann, 2010: 44) ise birbiriyle yüksek oranda ilişki ancak iki farklı yapı olduğu görüşünden yola çıkılarak iki farklı değişken olarak incelenmiştir.

Kendini nesneleştirme, bedenin görülebilen özelliklerinin görülemeyenlere oranla daha değerli görülmesi üzerinden ölçülürken, beden izleme kişinin dış görünüşünü ne sıklıkla kontrol ettiği ve düşündüğü üzerinden ölçülmektedir. Buradan, görülebilen özelliklerine değer veren kişilerin nasıl göründüklerini düşünmeleri ve kontrol etmeleri mantıklı görünmektedir. Ölçüm araçları üzerinden yapılan bu çıkarım da bu iki kavram arasındaki ilişkiyi gösterir niteliktedir.

Tiggemann ve Slater (2001: 61-62) kadınların kendilerini nesneleştirdikçe, nasıl göründüklerine ilişkin düşüncelerinin arttığını ve dış görünüşlerini daha fazla gözdedikleri bulmuşlardır. Şekil 1`de gösterilen modeli test etmeye yönelik yapılan yol (path) analizi, kendini nesneleştirmenin beden izleme dışında hiçbir değişkeni yordamazken beden izlemenin, kadınların bedenlerine yönelik yaşadıkları utancını, yaşadıkları görünüş anksiyetesini, yeme bozukluklarına ilişkin semptomlarını yordadığını göstermektedir. Nesneleştirme Kuramı'nın önerdiği modeli test etmek için yol analizini kullanılan bir başka çalışmada benzer bir sonuç elde edilmiştir (Slater ve Tiggemann, 2002: 346-347). Araştırmacılar ergenlik döneminin, benlik farkındalığının, kendilik bilincinin arttığı ve görünüşün önem kazandığı bir dönem olması nedeniyle kendini nesneleştirmenin bu dönemde belirginleştiğini ifade etmiştir. Yaşları 12 ile 16 arasında değişen kızlarla yaptıkları çalışmada, kızların fiziksel özelliklerine verdikleri değer arttıkça, dış görünüşlerini daha çok izledikleri, denetledikleri görülmüştür (Slater ve Tiggemann, 2002: 346-347). Bu araştırma bulguları, beden izlemenin kendini nesneleştirme eğiliminin davranışsal bir dışa vurumu olduğunu göstermesi bakımından önem kazanmaktadır.

1.1.7.2. Kendini Nesneleştirmenin Duygular Üzerindeki Etkisi

1.1.7.2.1. Beden utancı

Nesneleştirme Kuramı'nın, toplumsal olarak dayatılan zayıf ve güzel olma standartlarının içselleştirilmesinin, fiziksel benliğin dışsal bir perspektiften görülmesine katkıda bulunduğu yönelik varsayımları, daha önce sözü edilen çalışma bulgularıyla desteklenmiştir. Bu standartları içselleştiren ve kendini nesneleştiren kadınlar, toplumsal olarak kendilerine dayatılan bu standartlara ulaşmak için çabalamaktadırlar (Aubrey, 2007: 5; McKinley ve Hyde, 1996: 184). Kurama göre standartlara ulaşma isteği, kadınların bedenlerine ilişkin yaşayacakları bir utanç kaynağına dönüşebilmektedir. Utanç, kişilerin toplumsal normlara uyum göstermesi bu normlara uyması için kullanılan ahlaki bir duygudur. Bu bakımdan, kendini nesneleştiren kadınların içselleştirdikleri, ancak ulaşılması pek mümkün olmayan ideal beden standartlarına ulaşamamaları, bedenlerine yönelik yaşayacakları bir utanç duygusuna dönüşmektedir (Fredrickson ve Roberts, 1997: 181; McKinley ve Hyde, 1996: 184; Miner-Rubino ve ark., 2002: 154; Moradi ve Huang, 2008: 378). Zayıf olma baskısının, kadınları nasıl etkilediğini inceleyen Tylka ve Hill (2004: 726-727), bunun kadınları fiziksel özelliklerini sürekli denetlemeye ve bedenlerine yönelik utanç duygusu yaşamaya ittiğini göstermiştir.

Alandaki çalışmalar (Moradi, Dirks ve Matteson, 2005: 425; Moradi ve Rottenstein, 2007: 185; Tolaymat ve Moradi, 2011: 388-389) idealize edilen beden standartlarını içselleştirmenin hem doğrudan hem de dolaylı olarak beden utancını etkilediğini göstermektedir. Standartların içselleştirildikçe, fiziksel özelliklere verilen değerin arttığı, fiziksel özelliklere verilen değerin artması ile kadınların bedenlerine yönelik hissettikleri utancın arttığı görülmüştür. Bu araştırmalar fiziksel özelliklere verilen değerin artması olmaksızın, standartların içselleştirilmesinin yaşanan utancı arttırmaya yeterli olduğunu göstermektedir.

Kendini nesneleştirme ve beden utancı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaları ilişkiyel ve deneysel olarak sınıflandırmak mümkündür. İlişkiyel çalışmalarda, kadınların kendini erkeklerden daha fazla nesneleştirdikleri ve beden utancı yaşadıkları (McKinley, 1998: 117-119); kadınların sahip oldukları kilo ile ulaşmak istedikleri kilo arasındaki farkın erkeklere kıyasla daha fazla olduğu ve bu fark artıkça hem kadınların hem de

erkeklerin bedenlerinden daha fazla utandıkları (McKinley, 1998: 117-119); kadınların kendilerini nesneleştirme düzeyleri arttıkça bedenlerinden daha fazla utandıkları görülmüştür (Carr ve Syzmanski, 2011: 55; Downs, James ve Cowan, 2006: 748-749; Greenleaf ve McGreer, 2006: 192). Beden utancı ve kendini nesneleştirme arasındaki pozitif ilişkinin yeme bozukluğu tedavisi gören kadınlar için de geçerli olduğu bulunmuştur. Calogero, Davis ve Thompson (2005: 47) bu kadınların fiziksel benliklerine yönelik dışsal perspektifi içselleştirme düzeyi yükseldikçe zayıflamayı daha çok istedikleri ve bedenlerinden daha çok utandıklarını göstermiştir.

Bu konuda yapılan deneysel çalışmalar incelendiğinde, durumsal kendini nesneleştirme aktive edildiğinde, beden utancında artış olduğu görülmektedir. Fredrickson ve ark. (1998: 275, 278) tarafından mayo manipülasyonu kullanılarak iki farklı zamanda iki farklı katılımcı grubuyla yapılan uygulamaların ilkinde, hem kronik kendini nesneleştirme düzeyinin hem de durumsal kendini nesneleştirmenin beden utancını yordadığı görülmüştür. Mayo giyen kadın katılımcılar, kontrol koşulundaki kadınlara kıyasla bedenlerinden daha çok utanmışlardır. İlk uygulamadan farklı olarak ikinci uygulamada hem kadın hem erkek katılımcılar yer almıştır. Önceki uygulama sonuçlarıyla benzer bir şekilde mayo giyen kadınların bedenlerinden daha çok utandıkları görülmüştür. Mayo ya da süveter giymenin erkeklerin beden utancı üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı bir diğer araştırma bulgusudur. Mayo manipülasyonunu kullanan bir başka çalışmada kendini nesneleştirmenin aktive edildiği mayo koşulunda yer alan kadınların beden utancının, kontrol koşulundaki kadınlardan daha yüksek olduğu bulunmuştur (Hebl, King ve Lin 2004: 1327). Kendini nesneleştirme durumunun, katılımcıların görünüşlerine yönelik erkek araştırmacıdan aldıkları iltifatlarla aktive edildiği araştırma bulguları, sözü edilen diğer çalışmalarla tutarlılık göstermektedir. Buna göre kişinin dikkatini fiziksel görünüşüne yönelten herhangi bir şey – iltifat- olumsuz duyguların yaşanmasına neden olabilmektedir (Tiggeman ve Boundry, 2008: 402).

1.1.7.2.2. Görünüş anksiyetesi

İnsanlar kendilerine yönelik bir tehlike ve tehdit beklentisinde olduklarında anksiyete duygusunu yaşamaktadırlar. Korkudan farklı olarak, anksiyeteye neden olan tehlike ve tehditlerin kaynağı belirsizdir (akt. Fredrickson ve Roberts, 1997: 182). Nesneleştirildikleri bir toplumda yaşayan kadınlar, dış görünüşlerinin tam olarak kim

tarafından ya da ne zaman değerlendirileceğini bilmediği için bu duruma karşı her an tetikte durmakta ve anksiyete yaşamaktadır. Buradaki tehdit, dayatılan standartlara uymayan bir bedene sahip olduğu için bir başkası tarafından olumsuz olarak değerlendirilme beklentisidir. Bu görünüş anksiyetesi, kişinin dış görünüşünü kontrol etmeye ve düzeltmeye yönelik endişeleriyle dışa vurulmaktadır (Aubrey, 2007: 6; Miner-Rubino ve ark., 2002: 155; Moradi ve Huang, 2008: 378).

Kendini nesneleştirmenin sonuçlarına ilişkin Şekil 1'de gösterilen modeli test etmek için yapılan çalışmada Greenleaf ve McGreer (2006: 192-194) kadın katılımcıları aldıkları puanlara göre düşük ve yüksek nesneleştirme gruplarına ayırmış ve bu grupları karşılaştırmıştır. Sonuçlar, yüksek nesneleştirme grubundaki kadınların bedenlerini daha çok izlediklerini, bedenlerinden daha çok utandıklarını ve görünüş anksiyetesinin bu kadınlarda düşük gruptakilerden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Görünüş anksiyetesindeki artışın yeme bozuklukları semptomlarında artışa neden olduğuna ilişkin sonuç, görünüş anksiyetesinin dış görünüşü kontrol etmeye yönelik endişelerle yansıtıldığına bir göstergesidir. Kendini nesneleştirme ile görünüş anksiyetesi arasındaki ilişkinin ergenlik dönemindeki kızlar ve erkekler için de geçerli olduğu söylenebilmektedir. Slater ve Tiggeman (2010: 46-47) beden izleme düzeyi arttıkça ergenlik dönemindeki kız ve erkeklerin yaşadıkları görünüş anksiyetesinin arttığını bulmuşlardır. Kızların erkeklere oranla bedenlerini daha çok izledikleri, hem kız hem erkeklerin yaşadıkları görünüş anksiyetesinin yeme bozuklukları semptomlarındaki artışa neden olduğu elde edilen bulgular arasındadır. Bu sonuçlar erkeklerin kadınlara kıyasla daha az olmasına karşın kendini nesneleştirmeden aynı şekilde etkilendiğini göstermektedir.

Araştırmalar yalnızca kronik kendini nesneleştirmenin değil, durumsal kendini nesneleştirmenin de görünüş anksiyetesinde artışa neden olduğunu göstermiştir. Roberts ve Getmann (2004: 19-20) katılımcıları beden şekliyle (nesneleştirilme koşulu) ya da beden işlevleriyle ilgili kelimelere maruz bırakarak kendini nesneleştirmeyi manipüle etmişlerdir. Manipülasyon, katılımcılara beşer kelimelik kelime setleri sunup bu kelimelerden anlamlı birer cümle üretmeleri istenerek gerçekleştirilmiştir. Nesneleştirilme koşulundakilere verilen kelime setlerinin her birinde nesneleştirmeye ilgili bir kelime (çekici, seksi, güzellik, şekil, arzulamak, zayıflık) yer alırken, beden işlevleri koşulundakilerde beden işlevleriyle ilgili birer kelime (güç, koordinasyon, enerjik, dengeli) yer almış, kontrol

koşulundakilere ise nötr kelimelerden (tat müzik, iyi) oluşan kelime setleri verilmiştir. Bu manipülasyonun, nesneleştirme koşulunda yer alan katılımcılarda kendini nesneleştirme eğiliminin aktive olmasına yol açacağı beklenmiştir. Sonuçlara göre, nesneleştirme koşulunda yer alan kadınlar işlevsellik koşulundaki kadınlardan daha fazla görünüş anksiyetesi yaşamışlar, erkekler ise manipülasyondan etkilenmemiştir. Koşul fark etmeksizin kadınların erkeklerden daha fazla görünüş anksiyetesi yaşadıkları bulunmuştur.

Bu sonuçlar, görünüş anksiyetesine yönelik varsayımları desteklemekle birlikte, kadınların erkeklere kıyasla kendilerini daha çok nesneleştirdiklerini ve bu durumdan daha çok etkilendiklerini gösteren çalışma bulgularını desteklemiştir.

1.1.7.3. Kendini Nesneleştirmenin Bilişsel Etkileri

1.1.7.3.1. Akış deneyiminin aksaması ve bu aksamanın bilişsel performansa etkisi

Fredrickson ve Roberts (1997: 183) kendini nesneleştirmenin performans üzerindeki etkisini “akış” kavramı üzerinden açıklamaktadır. Csikszentmihalyi (1982, 1990) akış kavramını “kişinin bedenlen ya da zihnen kendini yapılması zor ya da yapılmaya değer gördüğü bir şeye (işe) kaptırması ” olarak tanımlamaktadır. Akış deneyimi kişinin kendini enerjisinin zirvesinde hissettiği durum olarak da tanımlanmaktadır (akt. Fredrickson ve Roberts, 1997: 183). Akış deneyiminde kritik olan kişinin kendilik bilincinin (self-consciousness) azalması ve bunun sonucunda yapılan aktiviteye odaklanmasıdır (akt., Greenleaf, 2005: 52).

Fredrickson ve Roberts (1997: 183) akış deneyimi ile kendini nesneleştirmeyi şöyle ilişkilendirmiştir: Alışkanlık halini alan beden izleme kişinin beden ve kendilik farkındalığının artmasına ve bu şekilde dikkatin dış görünüşe (nasıl görünüyorum) yönelerek akış deneyiminin aksatılmasına neden olmaktadır. Kendini nesneleştirmenin bilişsel ve fiziksel performansı olumsuz yönde etkilenmesi akış deneyiminin aksatılmasının -dikkatin bölünmesinin- bir sonucu olarak değerlendirilmektedir (Greenleaf, 2005: 51-52).

Akış deneyimini Nesneleştirme Teorisi çerçevesinde inceleyen araştırmalar kendini nesneleştirme ile akış deneyimi arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Tiggeman ve Slater`ın (2001: 62) bale dansıyla ilgilenen ve ilgilenmeyen üniversite öğrencilerinin oluşturduğu bir örnekleme yaptıkları çalışmada beden izleme ile akış arasında negatif bir

ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Kendini nesneleştirme düzeyi yüksek olan katılımcıların diğer katılımcılara kıyasla daha az akış deneyimi yaşadıkları görülmüştür.

Kendini nesneleştirmenin davranışsal dışı vurumu olarak kabul edilen beden izleme ile akış deneyimi arasında negatif bir ilişki bulan bir diğer çalışmada, kronik kendini nesneleştirme düzeyi yüksek olan katılımcıların diğerlerine kıyasla daha az akış deneyimi yaşadıkları görülmektedir (Tiggemann ve Kuring, 2004: 305). Symanski ve Henning`in (2007: 50) yaptıkları çalışmada ise kendini nesneleştirme ve akış deneyimi arasında hem doğrudan hem de beden izleme aracılığıyla bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Diğer çalışma sonuçlarıyla paralellik gösteren araştırma sonuçlarına göre kendini nesneleştirme ve yaşanan akış deneyimi arasında negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Fiziksel olarak aktif olan –haftada en az iki gün ve en az 20 dakika spor yapan- kadınlarla yapılan araştırma bulguları da önceki çalışma bulgularını desteklemektedir. Buna göre fiziksel olarak aktif ve kendini nesneleştirme düzeyi yüksek olan kadınların diğerlerine kıyasla daha az akış deneyimledikleri görülmüştür. Araştırmadan elde edilen sonuçların tüm yaş grubundaki kadınlar için geçerli olduğu da görülmektedir. Araştırmacı elde edilen bulguları, kendini nesneleştirme düzeyi yüksek olan kadınların akış deneyimini etkileyebilecek faktörlere karşı daha savunmasız olabileceği ve bu nedenle spor salonlarında yer alan ve dikkati bedene yönelten ayna ve benzeri nesnelerin akış deneyimini olumsuz etkileyebileceği şeklinde açıklamaktadır (Greenleaf, 2005: 60). Elde edilen sonuçlar, kişinin bedenine ve dış görünüşünü başkalarının nasıl değerlendireceklerine odaklanmasının akış deneyimini aksattığını ortaya koymaktadır.

Kendini nesneleştirme sonucu akış deneyiminde yaşanan aksamanın sonuçları daha çok bilişsel performans üzerinden değerlendirilmektedir. Kendini nesneleştiren kadının dikkati yaptığı aktivite ve dış görünüşüne odaklanma arasında bölünmektedir (Fredrickson ve ark., 1998: 272). Bu dikkat bölünmesinin bilişsel performansı nasıl etkilediğini inceleyen araştırmalar durumsal olarak aktive olan kendini nesneleştirmenin etkilerine odaklanmaktadır. Durumsal kendini nesneleştirme, kişinin öznel bir benlik algısından nesne olduğu algısına geçiş anlamına gelmektedir. Kişi aynı anda hem içinde olduğu çevrenin öznesidir hem de o özneyi izleyen konumundadır, kişi kendi benliğine - bedenine- dışsal bir perspektiften bakmaktadır. Kişinin dikkatini öznel bir deneyimden nesnel bir kendilik farkındalığına yönlendirmesi dikkatinin tümünü yaptığı işe yönelmemesine neden olmaktadır (Quinn, Kallen, Twenge ve Fredrickson, 2006: 59).

Durumsal olarak aktive olan kendini nesneleştirmenin etkilerine yoğunlaşan çalışmalarda ortak bir metodoloji kullanmaktadır: Fredrickson ve ark (1998: 274) tarafından geliştirilen mayo manipülasyonu.

Fredrickson ve ark. (1998: 272) bu manipülasyonu kullanarak kendini nesneleştirmenin bilişsel performans üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bilişsel performans matematik testi ile değerlendirilmiştir. Araştırmada matematik testinin seçilmesi Spencer, Steele ve Quinn (1999) tarafından yapılan ve erkeklere kıyasla kadınların matematik performansının durumsal etmenlerden daha kolay etkilendiğini gösteren araştırma bulguları sonucunda tercih edilmiştir. Araştırmada yer alan erkek ve kadın katılımcıların kronik kendini nesneleştirme düzeyleri bir ön test ile belirlenmiş ve araştırmanın ikinci kısmı kadın ve erkekler için ayrı ayrı elde edilen ortalama puan ve standart sapma aralığında yer alan ve çalışmaya katılmayı kabul eden 53 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcıların geçmiş matematik performansları kontrol edildikten sonra elde edilen sonuçlar, kadınların erkeklerden daha kötü bir performans sergilediğini göstermiştir. Buna ek olarak mayo koşulunda (kendini nesneleştirmenin aktive edildiği durum) yer alan kadınların kontrol koşulundakilere kıyasla daha kötü matematik performansı sergilemiştir. Erkeklerin ise manipülasyondan etkilenmediği görülmüştür. Elde edilen bu sonuç, kendini nesneleştirmenin dikkati bölerek performansı düşürdüğü varsayımına bir kanıt olarak gösterilmesine karşın, kadınların performansını etkileyebilecek “kalıpyargı tehditi” ni saf dışı bırakmamaktadır.

Kalıpyargı tehditi kişinin yapacağı işin kendisine cinsiyetini hatırlatacağı ve o işe yönelik cinsiyet kalıpyargılarını aktive edeceği durumlarda görülmektedir. Kalıpyargı tehditinin varlığında kadınlar, kendilerine uygun görülmeyen bir işi yaptıklarında olumsuz değerlendirilecekleri düşüncesiyle kaygı yaşar ve bu şekilde dikkatleri bölünmüş olur. Matematik alanına yönelik “kadınların erkeklerden daha başarısız olduğu” şeklindeki kalıpyargı, kadınların matematik performansında düşüş olmasının bir nedeni olabilir (Fredrickson ve ark., 1998: 272; Quinn ve ark., 2006: 60).

Fredrickson ve ark. (1998: 272) tarafından yapılan araştırmada performans sırasında akışı aksatarak kadınların dikkatini bölenin kalıpyargı tehditi mi, yoksa kendini nesneleştirme mi olduğu açıkça belirlenmemektedir. Bu belirsizliği gidermek amacıyla yapılan bir başka çalışmada Quinn ve ark. (2006: 61) bilişsel performansı test etmek için

Stroop Testi kullanmışlardır. Stroop Testi'nde kadınların ya da erkeklerin daha başarılı olduklarına dair kalıpyargı olmadığından, bilişsel performans bu test ile ölçüldüğü takdirde performansta ortaya çıkabilecek cinsiyet farkının kalıpyargı tehditi ile açıklamak mümkün olmayacaktır. Veriler farklı etnik kökene sahip kadınların oluşturduğu 83 kişilik bir örneklemeden elde edilmiştir. Çalışmada kendini nesneleştirmeyi manipüle etmek için ilk kez Fredrickson ve ark. (1998: 274) tarafından kullanılmış olan mayo manipülasyonu kullanılmıştır. Stroop Testi'ndeki kelime içeriğinin performans üzerinde bir etkiye sahip olup olmadığını belirlemek için renk adları, bedenle ilişkili kelimeler ve nötr kelimeler olmak üzere 3 farklı kelime grubu oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda etnik köken fark etmeksizin mayo koşulunda yer alan katılımcıların diğerlerine kıyasla kendilerini daha çok beden şekli ve ölçüleriyle tanımladıkları görülmüştür. Katılımcıların Stroop testindeki performanslarının testteki kelimenin türüne göre değişmediğini ve mayo koşulunda yer alan kadınların testteki cevap verme hızlarının -etnik köken fark etmeksizin- diğer koşullardaki kadınlarınkine kıyasla daha yavaş olduğu görülmüştür. Bu çalışmayla hem etnik köken fark etmeksizin tüm kadınların mayo manipülasyonundan benzer şekilde etkilendiği hem de performansta görülen düşüşün kalıpyargı tehditinden değil kendini nesneleştirmeden kaynaklandığı ortaya konmuştur. Ancak bu çalışma erkeklerin kendini nesneleştirme (mayo) manipülasyonundan nasıl etkilendiğine ilişkin bilgi vermemektedir.

Mayo manipülasyonunda kişilerin dikkati doğrudan bedenlerine yöneltilmektedir. Bilişsel performans ile kendini nesneleştirme arasındaki ilişkiyi daha örtük şekilde inceleyen Tiggeman ve Boundry (2008: 402) kişinin bulunduğu ortamda nesneleştirme durumunu aktive etme potansiyeline sahip olduğu düşünülen ayna, baskül, magazin dergisi gibi öğelerin ve kişinin görünüşüne yönelik aldığı iltifatların etkisini incelemiştir. Araştırmada kontrol koşulunda yer alan katılımcılar testleri sıra, sandalye ve kapalı bir televizyonun olduğu bir laboratuarda çözerken, deney koşulundaki katılımcılar iki boy aynası, baskül ve magazin dergisi bulunan bir laboratuara alınmışlardır. Her bir koşulda katılımcıların yarısı görünüşleriyle ilgili bir iltifat alırken, diğer yarısı almamaktadır. Araştırma sonuçları katılımcıların bilişsel performansının ne deneysel manipülasyondan ne de kronik kendini nesneleştirme düzeyinden etkilenmediğini göstermektedir. Araştırmacılar katılımcıların bilişsel testleri çözme becerilerindeki farklılığın anlamlı etkinin görülmesini engellediği ileri sürmüşlerdir.

Bilişsel performansı test eden bir diğer çalışmada kendini nesneleştirme durumu araştırmacının erkek ya da kadın olması ve kişilerin boyun bölgesinin üstünden ya da boyun bölgesinin altından videoya alınması ile manipüle edilmiştir. Calogero (2004) tarafından yapılan araştırmada kameranın boyun bölgesinin altına doğru yöneltildiği ve bir erkekle konuşacağını (erkek bakışlarına maruz kalma) düşünen kadınların diğerlerine kıyasla kendini daha çok nesneleştirdikleri görülmüştür. Bu araştırma sonucundan yola çıkarak Gay ve Castano (2010: 699-701) erkek araştırmacı tarafından boyun bölgesinin alt kısmı videoya alınan kadınların (yüksek nesneleştirme koşulu) kendilerini nesneleştirmeleri ve bu durumun performanlarını etkileyeceğini öngörmüşlerdir. Araştırma sonuçları test sorularının ya da görevlerin zorluk derecesinin performansı etkilediğini göstermiştir. Zorluk derecesinin yüksek olduğu durumlarda hem kronik hem de durumsal kendini nesneleştirme düzeyinin bilişsel performansı olumsuz etkilediği görülmüştür. Yüksek nesneleştirme koşulunda yer alan ve kronik kendini nesneleştirme düzeyi yüksek olan katılımcıların diğerlerine kıyasla cevap verme hızlarının düştüğü görülmüştür. Durumsal kendini nesneleştirme benzer şekilde matematik performansını da olumsuz etkilemiştir.

Tüm bu araştırma bulgularına bakıldığında kendini nesneleştirmenin bilişsel performansı olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Kendini nesneleştirme ile performans arasında ilişki bulunmayan araştırmalar azınlıkta olmakla birlikte, etkinin ortaya çıkmadığı çalışmalarda araştırmacılar sonuçların dikkatle değil, performansı ölçülen kişilerin farklı yeteneklere sahip olması ya da yöntemde kullanılan hatalı prosedürlerden açıklanabileceğini ileri sürmektedir.

Kendini nesneleştirmenin performansa yönelik bu olumsuz etkilerinin kadınların yaşamlarında uzun vadeli sonuçlar doğurabileceği ve kadınların erkeklerden daha başarısız olduğuna ilişkin kalıpyargıların artmasına ve daha geniş bir alana yayılmasına neden olabileceği göz önüne alındığında kendini nesneleştirmenin sonuçlarının önemi daha iyi anlaşılabilir.

Bu çalışmada kendini nesneleştirme, yukarıda sözü edilen çalışmalarda kullanılan manipülasyondan daha farklı bir manipülasyon kullanılarak aktive edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada kendini nesneleştirmenin performansa yönelik sonuçları ele alınmamakla birlikte araştırmalardan elde edilen sonuçlar, kendini nesneleştirmenin yalnızca kronik

değil aynı zamanda durumsal olarak aktive edilebileceğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

1.1.7.3.2 Bedenin içsel durum farkındalığının azalması

Dış görünüşlerine yönelik gözlemci perspektifini içselleştiren kadınların, nasıl hissettikleri yerine nasıl göründüklerine odaklanması ve fiziksel görünüşünü denetlemesi, bedenin içsel durumuna (açlık, tokluk, mide kasılması, cinsel uyarım, duyguların anlamlandırılabilmesi vs.) dikkat edilebilmesine olanak sağlayacak algısal kaynakları tükettiği için içsel durum farkındalığına engel olabilmektedir. Bunun sonucunda kendini nesneleştirmenin ve beden izlemenin aktive edildiği sosyal bağlamlarda bu farkındalığın daha da azalacağı ileri sürülmektedir (Fredrickson ve Roberts, 1997; Moradi ve Huang, 2008: 378).

Kadınların fiziksel özelliklerine odaklandıkça bedenin içsel durum farkındalığının azaldığını gösteren çalışmalar (Muehlenkamp ve Saris-Baglana, 2002: 372; Myers ve Crowther, 2008: 175) aynı zamanda bu farkındalıktaki azalmanın Şekil 1'de gösterilen modeli destekleyen doğrultuda yeme bozukluğu semptomlarındaki artışa neden olduğunu göstermiştir.

1.1.7.4. Kendini Nesneleştirmenin Ruh Sağlığı Üzerindeki Etkileri

Nesneleştirme Kuramı'na göre, kendini nesneleştirme beden izleme, beden utancı, görünüş anksiyetesi, akış deneyiminin aksatılması ve içsel durum farkındalığındaki azalma kadınların ruh sağlığını olumsuz etkilemektedir. Kurama göre kendini nesneleştirmenin bu dolaylı etkileri yeme bozuklukları, depresyon ve cinsel işlev bozukluklarının görülme riskini arttırmaktadır. Kendini nesneleştirme literatürü incelendiğinde, kendini nesneleştirmenin ruh sağlığı üzerindeki etkileri inceleyen çalışmaların geniş bir alana sahip olduğu görülmektedir.

Bedeninin nasıl görüldüğünün, bedeninin işlevlerinden daha önemli olduğunu düşünen ve ideal beden standartlarını içselleştiren kadınların sahip oldukları beden ile ideal beden imajı uyuşmadığı için kendilerine yönelik olumsuz değerlendirmeler yapmaktadırlar, Fredrickson ve Roberts (1997: 186) bu olumsuz değerlendirmelerin kadınların olumsuz duygular yaşamasına neden olarak onları depresyona karşı savunmasız bıraktığını ileri sürmektedir. Fredrickson ve Roberts'ın bu varsayımını destekleyen çalışmaların birinde Miner- Rubino ve ark. (2002: 162) kadınların kendini nesneleştirme

düzeyleri arttıkça, sergiledikleri depresif semptomların da arttığını göstermiştir. Etnik köken, sosyo-ekonomik durum, fiziksel gelişim, dindarlık ve kendini nesneleştirmenin depresyon üzerindeki ilişkisini ABD'deki bir grup ergen kız çocuğu üzerinde inceleyen Tolman, Impett, Tracy ve Michael (2006: 90-91) tüm bu değişkenler içinden yalnızca kendini nesneleştirme düzeyinin depresyonla ilişkili olduğunu bulgulamıştır.

Depresyon ile kendini nesneleştirme arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların çoğu Nesneleştirme Kuramı'nın varsayımları doğrultusunda oluşturulan modeli bir bütün olarak test etmeyi amaçlamaktadır. Szymanski ve Henning (2007: 50) tarafından yapılan çalışmada bu modeli inceleyen başka çalışmalarda olduğu gibi yol analizi kullanılmıştır. Analiz sonuçları kendini nesneleştirme deneyiminin beden izlemeye neden olduğu ancak diğer değişkenleri yormadığını göstermektedir. Kadınların dış görünüşlerini denetlemelerinin beden utancı ve görünüş anksiyetesinde artışa, akış deneyiminin kesintiye uğramasına neden olduğu görülmektedir. Beden izlemenin (denetim) bu değişkenleri doğrudan yordarken depresif semptomları yordamaması da modeli destekleyen bir diğer bulgudur. Son olarak beden utancı, görünüş anksiyetesinin ve akışın deneyiminin aksamasının depresif semptomlardaki artışa neden olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar kendini nesneleştirmenin doğrudan olmasa da dolaylı yolla depresif semptomları arttırdığına ilişkin kuramsal varsayımı desteklemektedir. Şekil 1'de yer alan modelin daha küçük bir bölümünü test eden Carr ve Szymanski (2011: 42) kendini nesneleştirmenin yaşanan beden utancını ve bu beden utancının da depresif semptomların görülme riskini arttırdığını göstermiştir. Bunlara ek olarak bedeninin içsel durumuna yönelik farkındalıktaki azalmanın depresyon yaşama riskini arttırdığına ilişkin kanıtlar da vardır (Muehlenkamp ve Saris-Baglana, 2002: 372). Duyularını adlandırmada zorluk yaşayan ve açlık tokluk gibi içsel durumların pek farkında olmayan kadınların daha fazla depresif semptoma sahip olduğu görülmüştür. Bu çalışmada, kendini nesneleştirme düzeyinin yükselmesinin doğrudan olarak kadınların yaşadıkları depresif semptomları etkilediği bulunmuştur.

Bu olumsuz etkilerin kadınlar için olduğu kadar erkekler için de geçerli olduğu gösteren çalışmalara rastlanmaktadır (Tiggeman ve Kuring, 2004: 306-307). Erkekler de kadınlar gibi kendini nesneleştirdikçe, dış görünüşlerini daha fazla izlerler. Bedenin izlenmesi, erkeklerin bedenlerine yönelik yaşadıkları utanç duygusunun artmasına, görünüş anksiyetesi yaşamalarına ve yaptıkları işe tam olarak odaklanamamalarına neden olmaktadır. Buna ek olarak görünüş anksiyetesi yaşamamanın ve akış deneyiminin aksaması,

erkeklerin daha fazla depresif ruh hali yaşamasına neden olmaktadır. Modelde desteklenmeyen tek ilişki beden utancının, depresif ruh hali üzerindeki etkisidir. Bu araştırmada yaşanan beden utancı kadınlar için depresif ruh halinin bir nedeni olmasına karşın erkekler için aynı sonuç elde edilmemiştir. Sonuçlar, erkeklerin de kendini nesneleştirmeden olumsuz etkilendiğini göstermektedir.

Kuramsal modeli test ederek kendini nesneleştirme ve yeme bozuklukları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalardan birinde (Tiggeman ve Slater, 2001: 61-62) hem dansla ilgilenen kadın katılımcılar için hem de dansla ilgilenmeyen kadın katılımcılar için şu bulgu elde edilmiştir: Kadınlar bedenlerine yönelik dışsal perspektifi içselleştirdikçe bedenlerini daha fazla denetlerler ve bu denetim bedenlerinden ötürü utanç duymaya ve görünüş anksiyetesine dönüşür. Her iki örneklem grubu için utanç ve anksiyete düzeyi, kadınların gösterdikleri yeme bozukluğu semptomlarını yordamıştır. Araştırmanın modele uymayan bir sonucu, içsel durum farkındalığındaki azalmanın yeme bozukluğunu yordamamasıdır.

Bedenin içsel durumuna yönelik (açlık, tokluk gibi) farkındalığın az olması yeme bozukluklarının bir bileşeni olarak bilinmektedir. Bu bağlamda bedenine dışsal perspektiften bakan kadınların bu içsel durumların farkında olmadıkları için yeme bozukluğu semptomlarını daha çok yaşayacağı söylenebilir (Myers ve Crowther, 2008: 173). Bu varsayıma yönelik sonuçların tutarsız olduğu görülmektedir; Myers ve Crowther (2008: 175) ve Tylka ve Hill (2004: 726-727) tarafından yapılan çalışmalarda, içsel durum farkındalığındaki azalmanın yeme bozukluklarını yordamadığı görülmektedir; ancak Muehlenkamp ve Saris-Baglana (2002: 372-373) tarafından yapılan çalışmada ise tam tersi, içsel durum farkındalığındaki azalmanın yeme bozukluğu yordamadığı görülmüştür.

Buna göre, kendini nesneleştiren kadınlar nasıl göründüklerini sürekli olarak izler, bu beden izleme davranışı kadınların bedenlerinden utanmalarına ve görünüş anksiyetesi yaşamalarına neden olur. Bu olumsuz duyguları yaşayan kadınların ideal bedene ulaşabilme çabaları yeme bozuklukları semptomlarının görülmesine yol açar.

Varsayımsal modelde öne sürülen etkilerin farklı örneklem grupları için genellenebilirliği gösterilmiştir. Yaşları 12 ile 16 arasında değişen dansla ilgilenen ve ilgilenmeyen ergen kızların kendini nesneleştirdikçe bedenlerinden utandıkları ve görünüş anksiyetesi yaşadıklarının görüldüğü çalışmada (Slater ve Tiggeman, 2002: 347) beden

utancı ve anksiyetenin yeme bozukluğu semptomlarına neden olduğu bulunmuştur. Slater ve Tiggemann (2010: 47) yalnızca kızların değil erkeklerin de yaşadıkları utanç ve görünüş anksiyetenin bu semptomlara neden olduğunu kanıtlamıştır.

Beden utancının yeme bozukluğu semptomlarına neden olup olmadığını inceleyen çalışmalar, hem genç hem de 25 yaş üstü kadınların (Augustus-Horvath ve Tylka, 2009: 260); üniversite öğrencilerinin (Moradi, Dirks ve Matteson, 2005: 425) ; işitme engelli kadınların (Moradi ve Rottenstein, 2007: 185) , Amerika`da yaşayan Müslüman kadınların (Tolaymat ve Moradi, 2011: 388-389) yaşadıkları beden utancının arttıkça yeme bozukluğu semptomlarında artış olduğunu göstermiştir.

Bu çalışmada Şekil 1`de yer alan modelin küçük bir bölümü test edilmiştir. Bu çalışma bulguları, kuramsal varsayımların ne derece desteklendiğine ilişkin bilgi sağlaması ve bu çalışma çerçevesinde oluşturulan beklentilerin şekillenmesine katkıda bulunması bakımından önemlidir. Çalışmalar ataerkil toplum yapısı içerisinde kadınların kendini daha çok nesneleştirdiklerini ve bu deneyimden daha olumsuz etkilendiklerini göstermiştir. Bu sonuçların ataerkil bir toplum yapısına sahip Türk toplumu için ne derece geçerli olduğu incelenmiştir.

1.2. SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA PERSPEKTİFİNDEN KENDİNİ NESNELEŞTİRME

Son dönemde, kendini nesneleştirme kadınları nasıl etkiler sorusu yerini, bu kadar olumsuz etkisi olmasına rağmen kadınlar neden kendini nesneleştirmektedir sorusuna bırakmış görünüyor. Bu soruya cevap arayan araştırmacılar, ataerkil toplum yapısının bir ürünü olan kendini nesneleştirmenin, bu toplum yapısını sürdürmeye hizmet ettiği ve bu yapıyı meşrulaştırdığı varsayımını incelemişlerdir. Bu bağlamda kadınların kendilerini nesneleştirmelerinin sistemi meşrulaştırma kuramı perspektifinden anlaşılabilirliğini ileri sürmüşlerdir (Calogero ve Jost, 2011: 213). Kendini nesneleştirme ve sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkiye geçmeden önce Sistemi Meşrulaştırma Kuramı`nın tanıtılması iki değişken arasındaki ilişkinin daha kolay anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.2.1. Sistemi Meşrulaştırma Kuramı

Meşrulaştırma kavramı “bir fikre veya bir davranış biçimine meşruiyet ya da destek sağlayan bir başka düşünce” olarak tanımlanmaktadır (Jost ve Banaji, 1994: 1). Literatüre bakıldığında bu kavramın psikanalitik kuram (Freud, 1946), sosyal karşılaştırma kuramı

(Festinger, 1954), bilişsel çelişki kuramı (Festinger, 1957), kendilik algısı kuramı (Bem, 1972), sosyal kimlik kuramı (Hogg ve Abrams, 1988; Tajfel ve Turner 1979) gibi birçok kuramda yer aldığı görülmektedir (akt., Jost ve Banaji, 1994: 1). Jost ve Banaji (1994: 2) bu kuramları temel alarak kuramların açıklayamadığı noktalara açıklık getirdiğini savundukları, Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'nı geliştirmişlerdir.

Kurama göre içinde yaşanan toplumsal yapıda çeşitli sistemler vardır, bu sistemler aile, devlet, örgütler gibi somut ya da toplumsal cinsiyetle ilgili kalıpyargılar ve politik ideolojiler gibi soyut olabilir. Bu sistem içerisinde insanlar ve gruplar statü, kaynak dağıtım, karar verme yetkisi ve sosyal roller bakımından birbirinden farklılaşmakta, toplumsal yapı hiyerarşilerden oluşmaktadır. Sistemi meşrulaştırma, bu toplumsal yapının kişilerin ve grupların aleyhine sonuçlar üretmesi durumunda bile meşrulaştırıldığı bir süreci ifade etmektedir (Jost ve Hunyady, 2002: 119; van der Toorn ve Jost, 2014: 413). Sistemi Meşrulaştırma Kuramı özellikle dezavantajlı grupların, kendi çıkarlarına ters düştüğü koşullarda bile bilişsel, davranışsal ve duygusal olarak statükoyu desteklediklerini öne sürmektedir (Jost, Pelham ve Carvallo, 2002: 587).

1.2.1.1. Egoyu, Grubu ve Sistemi Meşrulaştırma Motivasyonları

Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'na göre insanlar ego, grup ve sistem olmak üzere üç tür meşrulaştırma motivasyonuna sahiptir (Jost ve Banaji, 1994: 3; Jost ve Burgess, 2000: 304; Jost, Banaji ve Nosek, 2004: 887). Egoyu meşrulaştırma motivasyonu olumlu bir benlik imajı (self-image) oluşturma ve sürdürme eğilimi olarak tanımlanabilir (Jost ve Hunyady, 2002: 121). Kişi bu şekilde kendini değerli, meşru görebilmektedir (Jost ve Banaji 1994: 3; Jost ve Hunyady, 2002: 121). Grubu meşrulaştırma motivasyonu, kişilerin üyesi oldukları gruba yönelik olumlu bir imaja sahip olma ve grubun eylemlerini destekleme ve meşru görme eğilimleri olarak tanımlanabilir (Jost ve Banaji 1994: 3; Jost ve Hunyady, 2002: 121). Sistemi meşrulaştırma motivasyonu ise, statükoyu hem sosyal hem de psikolojik olarak meşru görme ihtiyacı ve isteğini ifade eder.

Kurama göre, üst statüdeki grup üyeleri için egoyu, grubu ve sistemi meşrulaştırma motivasyonları uyum içerisinde. Bu kişiler için sistem doğru bir şekilde yapılanmıştır, kişiler kendilerini değerli hissederler, grupları diğer gruplara göre daha değerlidir ve eylemleri daha meşrudur. Alt statüdeki gruplar için ise sistemi meşrulaştırma motivasyonu ile ego ve grup motivasyonu genellikle birbiriyle çatışmaktadır. Egoyu ve grubu

meşrulaştırma motivasyonunun belirginliği ve gücü ne kadar az olursa, sistemi meşrulaştırma eğilimi o denli yüksek olacaktır (Jost ve Hunyady, 2002: 122). Jost ve Banaji ve Nosek (2004: 887) sosyal değişimin yalnızca egoyu ve grubu meşrulaştırma motivasyonlarının sistemi meşrulaştırma motivasyonundan daha güçlü olduğu koşullarda gerçekleşeceğini ileri sürmektedirler.

1.2.1.2. Statükoyu Rasyonelleştirme

Kurama göre insanlar konumları ne olursa olsun statükoyu destekleme, meşrulaştırma ve rasyonelleştirmeye güdülenmişlerdir (Jost, Banaji ve Nosek, 2004: 889). Sistemi meşrulaştırmak için kalıpyargılar, ideolojiler, cinsel ideolojiler, inançlar, sosyal baskınlık yönelimi, politik tutuculuk gibi birçok farklı yöntem vardır (Jost ve ark., 2004: 890). İnsanların statükoyu meşru görme eğilimi sistemin birçok olayı olası göstermesinden kaynaklanmaktadır. İnsanların bilişsel süreçlerinde var olan muhtemel olanı olmayana tercih etme eğiliminin sistem düzeyinde de tekrarlandığı söylenmektedir (Jost, Banaji ve Nosek, 2004: 889). Olası olanı, olası olmayanlara tercih ederek statükoyu rasyonelleştirme, kişisel bir sorumluluk söz konusu olmadığında ve olayların istenirliği değerlendirilmediğinde de görülmektedir (Kay, Jimenez ve Jost, 2002: 1302). Kay ve ark. (2002: 1305-1306) yaptıkları çalışmada insanların olası olayları, pek olası olmayan olaylara göre nasıl değerlendirdiğini incelemişlerdir. 2000 seçimi öncesinde hangi adayın kazanacağına ilişkin algıda bir manipülasyon uygulanmış ve sonrasında kişilere sonucun nasıl olmasını istedikleri sorulmuştur. Araştırmada Demokratların ve Cumhuriyetçilerin seçimi değerlendirirken olası kazanana göre değerlendirdiği ve kazanma olasılığı yüksek olanı daha istenir gördükleri görülmüştür. Partililerin kendi partilerini değil de statükoyu (statüko halini almadan önce bile) Demokratlar kadar rasyonelleştirdiği de bu araştırmanın bir diğer bulgusudur. Irak savaş planının statüko tarafından bildirildikten sonra hem Cumhuriyetçiler hem de bağımsızlar tarafından desteklenme oranının da arttığı görülmüştür.

1.2.1.2.1. Kalıpyargılar

Kurama göre kalıpyargılar, statükoyu rasyonelleştirme işlevi görmektedir. Kalıpyargılar, gruplar arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkları rasyonelleştirmek, bu farkın doğal ve olağan olduğunu göstermek için kullanılmaktadır. Üst konumdakilerin akıllı ve çalışkan, alt konumdakilerin tembel ve sorumsuz olmasına yönelik kalıpyargılar ya da tamamlayıcı (zengin ama mutsuz, fakir ama mutlu) kalıpyargılar eşitsizlik ve

adaletsizlik algısını azaltarak sistemin meşrulaştırılmasını sağlar (Blasi ve Jost, 2006: 1123). Hedef gruplar, alt ya da üst konumda olmalarına göre farklı kalıpyargılara maruz kalmaktadırlar (Jost, 2001: 90-91; Jost ve Banaji, 1994: 5). Sistem tehdit altında olduğunda sistemi meşrulaştırmaya yönelik kalıpyargıların belirginleşmesi beklenmektedir. Pyszczynski, Solomon, ve Greenberg (2003) tarafından kalıpyargıların işlevine yönelik yapılan bir araştırmada, 9 Eylül saldırıları sonrasında, hükümete olan desteğin, güvenin ve belirli gruplara yönelik kalıpyargıların arttığı görülmüştür. Kalıpyargı, destek ve güven artışı tehlikeye düşen sistemi koruma çabası olarak görülmektedir (Blasi ve Jost, 2006: 1122).

1.2.1.2.2. Gücsüzlüğün kabul edilmesi

Dezavantajlı gruplar, sistemin kendileri için yarattığı eşitsizlikleri değerlendirirken var olan statülerini meşrulaştırmaya kendileri çabalayacaktır. Var olan sistem, dezavantajlı grup üyeleri için egoyu, grubu ve sistemi meşrulaştırma motivasyonları arasında bilişsel çelişki yaratmaktadır. Grup üyeleri, her şeyi meşru görerek bu çelişkiyi gidermeye çalışacaklardır (Jost ve Hunyady, 2002: 127). Dezavantajlı grupların statülerini nasıl meşrulaştırdıklarını inceledikleri bir araştırmada Jost ve Burgess (2000: 299-300), katılımcılara kendi üniversiteleri ile farklı bir üniversiteden mezun olan kişilerin sosyo-ekonomik durumlarını karşılaştıran bir tablo sunmuşlardır. Bu tablo, bir üniversitenin mezun öğrencilerinin, rakip bir üniversitenin öğrencilerinden sosyo-ekonomik olarak daha az ya da daha çok başarılı olduklarına yönelik bilgiler içermiştir. Araştırmanın sonunda grupların bir dış grupla karşılaştırıldığında kendi gruplarının başarı ve başarısızlığını meşru gördükleri görülmüştür.

1.2.1.3. Eşitsizliği İçselleştirme

Sistemi meşrulaştırma kuramına göre dezavantajlı grup üyeleri sistemin kendileri için yarattığı eşitsizlikleri içselleştirmektedir (Jost ve Hunyady, 2002: 131). Dezavantajlı gruplarda dış grup tarafgirliği ve baskılanmış bir hak etmişlik duygusu; üst konumdaki grup üyelerinde ise iç grup tarafgirliği görülür. Bu durumun, eşitsizliğin içselleştirilmesinin yansımaları olduğu ileri sürülmektedir.

1.2.1.3.1. İç grup ve dış grup tarafgirliği

Sistemi Meşrulaştırma Kuramı`nda, dış grup tarafgirliği yalnızca dış grubu olumlu değerlendirme motivasyonu olarak görülmemektedir, aynı zamanda toplumsal eşitsizliğin içselleştirilmiş olması olarak değerlendirilmektedir (Jost ve ark., 2004: 891). Kurama göre, dezavantajlı grup üyeleri açık, örtük, niteliksel, bilişsel, duygusal ve davranışsal tüm ölçümlerde dış grup tarafgirliği göstereceklerdir. Kurama göre avantajlı grup üyeleri de bu doğrultuda iç grup tarafgirliği göstererek var olan sistemin meşruiyetini içselleştirmektedirler. İç grup ve dış grup tarafgirliğinin incelendiği çalışmada Yale üniversitesi öğrencileri yüksek SED ve yüksek başarı koşuluna atandıklarında diğer üniversite mezunlarından daha başarılı olmalarını genellikle iç grubun istenirliğini ve olumluluğunu belirten cümlelerle ifade ederken dış gruba yönelik ise olumsuz ifadeler kullanma eğiliminde oldukları görülmüştür. Mezun öğrenciler düşük SED ve düşük başarı koşuluna atandıklarında başarısız olmalarına ilişkin açıklamalarında kendi iç gruplarına yönelik olumsuz açıklamalar yapma eğilimi gösterirken, yüksek başarı gösterdiğine inanılan dış grubun olumlu ve istenir taraflarına ilişkin cümle kurma eğiliminde olmuşlardır (Jost, 2001: 98-100). Araştırmada dezavantajlı grubun eşitsizliği içselleştirerek sistemi meşru gördüğü görülmektedir.

1.2.1.3.2. Baskılanmış hak etmişlik (Depressed entitlement)

Dezavantajlı grup üyelerinin üst konumdaki grup üyelerinden daha azını hak etiklerine inanmaları da eşitsizliğin içselleştirilmesine hizmet eder (Jost ve ark., 2004: 900). Dezavantajlı grup üyelerinin yaşadığı baskılanmış hak etmişlik duygusunu araştırmak için Jost (1997: 390) açıkça feminist bir çevrede bulunan Yale Üniversitesinin kadın çalışanları ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Yale Üniversitesinde çalışan kadınlar erkeklere oranla işlerini daha az uğraş gerektiren, daha az sofistike olarak değerlendirmişlerdir. Araştırmada kadınlar, çalışmaları karşılığında hak ettikleri miktar sorulduğunda aynı iş için erkeklerin kendileri için belirlediği miktarın %18 daha azını belirtmişlerdir. Kurama göre bu hak etmişlik duygusu, özellikle kişiler geçmişteki çalışmalarını değerlendirirken daha güçlü ortaya çıkar. Blanton, George ve Crocker (2001: 131) kadınlardaki hak etmişlik duygusunun inceledikleri çalışmalarında şu görülmüştür: kadınlara geçmişteki çalışmalarının karşılığı olarak ne kadar kazanç hak ettikleri sorulduğunda kendilerine uygun gördükleri kazanç erkeklerinkinden daha azdır, ancak gelecekteki çalışmalarının karşılığında ne kadar kazanç hak etmiş olacakları sorulduğunda

baskılanmış hak etmişlik duygusu yaşadıklarını yansıtabacak biçimde erkeklerinkinden daha düşük bir kazanç bildirmemişlerdir.

1.2.1.4. Dezavantajlı Gruplarda Sistemi Meşrulaştırma Motivasyonunun Artması

Kurama göre kişilerin egoyu ve grubu meşrulaştırma motivasyonlarının belirginliğinin sistemi meşrulaştırma motivasyonuna kıyasla az olduğu durumlarda dezavantajlı grup üyeleri, avantajlı grup üyelerine oranla sistemi daha çok meşrulaştıracaklardır. Bu hipotezi destekleyen bir çalışmada Jost, Pelham ve Carvallo (2002: 586) halkın sınırlı haklara sahip olmasını ve medyanın hükümeti eleştirmesinin sınırlandırılmasını düşük gelirli Afro-Amerikanların yüksek gelirli Avro-Amerikanlara oranla daha fazla desteklediğini göstermişlerdir. Aynı çalışmada düşük gelirli Latinler yüksek gelirli olanlara oranla hükümeti daha güvenilir bulmuşlardır. Gelir farklılıklarının insanların daha fazla çalışması için gerekli olduğu fikrine düşük gelirli katılımcılar yüksek gelirli olanlara oranla daha fazla katıldıklarını bildirmişlerdir. Düşük gelirli Afro-Amerikan katılımcılar yüksek gelirli Avro-Amerikanlara oranla ekonomik eşitsizliği daha adil ve gerekli görmüşlerdir.

Tüm bunlar dikkate alındığında dezavantajlı grupların kendi çıkarları aleyhinde var olan sosyal düzenlemeleri adil, doğru ve olağan olarak değerlendirmeye eğilimli olduğu görülmektedir. Sistemi meşru görme motivasyonunu temel olan Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'nın iki temel amacı olduğunu söyleyebiliriz. Bunların ilki insanların kendi çıkarları aleyhinde olduğu koşullarda bile bilişsel, davranışsal ve duygusal olarak statükoyu neden ve nasıl desteklediklerini, meşrulaştırdıklarını anlamak. Diğer bir amacı ise özellikle dezavantajlı grup üyelerinin statükoyu desteklemeleri sonucunda yaşadıkları psikolojik durumları analiz etmektir (Jost, Pelham ve Carvallo, 2002: 587).

1.2.2. Sistemi Meşrulaştırma ve Kendini Nesneleştirme

Kadınlar, toplumsal cinsiyet sisteminde dezavantajlı grubu oluşturmaktadır. Kadınlar, erkeklere kıyasla daha düşük statülerde yer alırlar, şiddete maruz kalırlar, tecavüze uğralar, eğitim hakları daha sınırlıdır, iş alanında ayrımcılığa ve tacize maruz kalmaktadır. Bunlara rağmen kadınların çoğunun var olan eşitsizliklere karşı çıkmadığı görülmektedir. Sistemi meşrulaştırma perspektifinden bakıldığında, kadınlar var olan cinsiyet sistemini meşru ve adil görme motivasyonuna sahip olduğu için toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırmaktadırlar. Bu perspektiften bakıldığında, birçok olumsuz etkisi

olmasına rağmen kadınların, cinsel olarak nesneleştirilmeyi içselleştirerek kendini neden nesneleştirdikleri anlaşılabilir.

Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, “dezavantajlı grup üyeleri konumlarını kabul etmekle kalmayıp kendilerini baskın kültürün gözünden görürler” (Jost, Pelham ve Carvallo (2002: 589). Toplumsal cinsiyet sisteminde ve nesneleştirildikleri kültür içinde dezavantajlı olan kadınlar, bu sistemleri rasyonelleştirir, meşrulaştırır ve bunu yapmak için gerekli ideolojik desteği sağlar (Jost ve Kay, 2005: 498). Bu bağlamda kendini nesneleştirme, kadınların kendilerini baskın kültürün perspektifinden görerek cinsiyetçi statükoya uyum göstermeleri anlamına gelmektedir (Calogero, 2013: 313).

Kadın bedenine yüklenen anlam, kadınların toplum içerisindeki dezavantajlı konumlarına uygun olarak şekillenmiştir. Kadın bedeninin cinsel bir obje olarak görülmesi bu sistemin bir parçası olarak düşünüldüğünde; bu sistem kadın ve erkek davranışlarını ve rollerini cinsiyet hiyerarşisini güçlendirecek şekilde oluşturan sosyal düzenlemelerin bir bütünü olarak görülebilir. Sistemi oluşturan sosyal düzenlemeler, kadınların dezavantajlı konumlarını yansıtacak şekilde geliştirilmiştir (van der Toorn ve Jost, 2014: 413). Kadınların dezavantajlı konumlarını yansıtan bu sistemde erkeklerin konumu kadınları cinsel ve dekoratif bir nesne olarak görebilecekleri kadar ayrıcalıklıdır. Bu şekilde erkekler, kadın bedenini izleme, değerlendirme ve kendi istekleri doğrultusunda kullanma hakkına sahiptir (Kashcak 1992, akt. Miner- Rubino ve ark., 2002: 148). Hem kişiler arası ilişkilerinde hem de medya aracılığıyla kadınlar cinsel nesneleştirmeye her gün maruz kalmaktadırlar. Jost, Pelham ve Carvallo (2002: 587) Medya yoluyla sunulan mesajların sistemin meşrulaştırılmasına katkı sağladığını belirtmiştir. Hem günlük ilişkilerinde hem de medyada sunulan cinsel nesneleştirmeye sürekli maruz kalan kadınların kendilerini nesneleştirdikleri gibi, sistemi de meşrulaştıracakları söylenebilir.

Kendini nesneleştirme, kadınların fiziksel benliklerine dışsal bir perspektiften bakması olarak tanımlanmaktadır, sistemi meşrulaştırma çerçevesinde, bu dışsal perspektif -erkeklerin kadınları nasıl gördüğü- kadınların ikincil konumunu yansıtan baskın kültürdür. Bir sistem olarak değerlendirilen cinsel nesneleştirmenin kendini nesneleştirme aracılığıyla meşrulaştırıldığı söylenebilmektedir. Kadınlar cinsel bir obje olarak görüldükleri sistemi meşru gördükleri için kendilerini nesne olarak değerlendirmekte ve sistemdeki eşitsizliklerin ve ayrımcılıkları görmek yerine dikkatlerini dış görünüşlerine

yöneltilmektedirler. Kendini nesneleştiririnin ataerkil sistemi meşrulaştırma aracı olduğu çıkarımı yapılabilmektedir (Calogero, 2013: 313).

Kendini nesneleştirerek erkeklerin üstünlüğünü ve cinsiyet sistemini meşrulaştıran kadınların bu sistemi meşrulaştırma motivasyonu, egoyu ve grubu meşrulaştırma motivasyonlarıyla çatışmaktadır. Sistemi meşrulaştırma kuramına göre egoyu, grubu ve sistemi meşrulaştırma güdülerindeki çatışmanın iyi oluş hali, benlik saygısı, ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkileri vardır (O'Brien and Major 2005). Bu ilişkiler kendini nesneleştiririnin kadınlar üzerindeki olumsuz etkilerinin de sistemi meşrulaştırma perspektifinden anlaşılabilirliğini göstermektedir (Calogero, 2013).

Calogero ve Jost (2011: 212) kendini nesneleştirmeye ilgili çalışmalarda, kendini nesneleştiririnin ilişkili olabileceği ideolojilerin pek incelenmediğini ve kendini nesneleştiririnin sistemi meşrulaştırmanın bir parçası, bir yolu olabileceğine değinilmediğini ifade etmişlerdir. Kendini nesneleştirme ile sistemi meşrulaştırma eğilimi arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmacılar, kendini nesneleştiririnin sistemi meşrulaştırmanın bir yolu olabileceğine ilişkin kanıtlar elde etmişlerdir.

Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, sosyal değişim egoyu ve grubu meşrulaştırma motivasyonlarının sistemi meşrulaştırma motivasyonundan baskın olmadıkça gerçekleşmez. Kadınların cinsiyet sistemini meşrulaştırma motivasyonlarının yüksek olması, kadınların cinsiyet sistemindeki eşitsizliklere karşı harekete geçmelerini engellemektedir (Jost, Banaji Ve Nosek, 1994: 906). Becker ve Wright (2011: 6) cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimi yüksek olan kadınların, kadın haklarını savunmaya yönelik eylemlere katılma niyetinin, cinsiyet temelli sistemi meşrulaştırma eğilimi düşük olan kadınlara oranla daha düşük olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda kendini nesneleştiririnin sistemi meşrulaştırma ile ilişkili olduğunu göstermenin bir yolu, kendini nesneleştiririnin kadınların sosyal değişime yönelik eylemlere katılımını nasıl etkilediğini incelemektir.

Calogero (2013: 313-315) kendini nesneleştiririnin sistemi meşru görme işlevine sahip olup olmadığını, kadınların sosyal aktivizm düzeyini ne yönde etkilediğini test ederek ortaya koymaya çalışmıştır. Calogero (2013: 313-315) kendini nesneleştiririnin sosyal değişimi engelleyerek statükonun korunmasına katkıda bulunacağını ileri sürmektedir. Bu nedenle kolektif eylemler ve kendini nesneleştirme arasındaki ilişkinin test edilmesi sonucunda kendini nesneleştiririnin yalnızca dış görünüşün

değerlendirmesinden kaynaklanmadığı, aynı zamanda cinsiyet eşitsizliklerini içeren sistemin içinde şekillendiğinin görülebileceğini ileri sürmektedir.

Bu araştırma kapsamında biri ilişkisel diğeri deneysel olmak üzere iki farklı çalışma yapılmıştır. İlk çalışmada, kronik kendini nesneleştirme ile toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimi ve sosyal aktivizm düzeyi arasındaki ilişki incelenmiştir. Sosyal aktivizm düzeyi, kadınların iş ya da arkadaşlık ortamında arkadaşlarıyla cinsiyet eşitliği üzerine konuşma, eşitlikle ilgili bir konferansa katılma, kadın haklarına yönelik yapılan eylemlere katılma, kadın hakları için zaman harcama gibi eylemleri son altı ay içinde ne sıklıkta yaptıkları ve bunlara ne kadar süre ayırdıklarına göre belirlenmiştir. Araştırma sonuçları, kadınların kendini nesneleştirme düzeyindeki artışın toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşru görme eğiliminin artmasına neden olduğu ve bu artışın kadınların cinsiyet sistemindeki eşitsizlikleri gidermeye yönelik eylemlere katılım oranındaki azalmayla sonuçlandığı göstermiştir.

İkinci çalışmada, katılımcılardan nesneleştirilmeye maruz kaldıkları olayları hatırlamaları istenerek durumsal kendini nesneleştirme aktive edilmiştir. Nesneleştirme koşulundaki kadın katılımcılara, bir başkası tarafından nesneleştirildikleri bir durumu hatırlamaları ve bu olayın nerde gerçekleştiğini, kiminle birlikte olduklarını, o anda ne hissettikleri yazmaları istenmiştir. Kontrol koşulunda ise katılımcılardan büyük bir para ödülü kazandıklarını hayal etmeleri ve bu parayı nasıl harcamak istediklerini yazmaları istenmiş. Manipülasyondan sonra yapılan cümle tamamlama testi, nesneleştirme koşulundaki kadınların, diğer koşuldakilere kıyasla kendilerini daha çok fiziksel özellikleri ile tanımladıklarına işaret etmiştir. Nesneleştirme koşulda yer alan kadınların toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimi kontrol koşulundaki kadınlardan daha yüksek; cinsiyet eşitsizliklerini gidermeye yönelik eylemlere katılma isteği ise daha düşük olarak belirlenmiştir. Kendini nesneleştirmenin durumsal olarak aktive edilmesi, kadınların toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma motivasyonunu artırır ve bu durum kadınları sistemi sürdürmeye yönelik davranışlara iter.

Her iki çalışmadan elde edilen sonuçlardan, “kadınlar nasıl hissettikleri ve bedenleriyle neleri yapabileceklerinden çok diğerlerine nasıl görüldüklerine odaklandıklarında cinsiyetçi statükoyu desteklemeye motive olurlar bu şekilde de sosyal eylemlere katılımları engellenmiş olur” şeklinde bir çıkarım yapılmıştır (Calogero, 2013:

316). Kadınların bu şekilde dış görünüşlerine odaklanması geleneksel cinsiyet rollerini meşrulaştırmaları ile sonuçlanmaktadır, bu şekilde de kadınların dezavantajlı konumları süreklilik göstermektedir.

Sistemi meşrulaştırma ile kendini nesneleştirme arasındaki ilişki kalıpyargılar yoluyla da incelenmiştir. Sistemi meşrulaştırma kuramına göre, geleneksel cinsiyet rollerine ve cinsiyet hiyerarşisine yönelik bilgi içeren baskın cinsiyetçi ideolojiler ve kalıpyargılar cinsiyet eşitsizliklerini meşrulaştırma yoluyla, dezavantajlı grubun tutum ve davranışlarını statükoyu desteklemesi yönünde etkileyebilmektedir (Jost ve Kay, 2005: 500). Bu bağlamda, kendini nesneleştirme sistemi meşrulaştırmanın bir yoluysa bu ideolojilerin varlığında aktive olması gerekmektedir (Calogero ve Jost, 2011: 212).

Sistemi meşrulaştırma ile cinsiyetçi ideolojiler arasındaki ilişkiler düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik ideolojileri üzerinden incelenmiştir. Kendini nesneleştirme ile bu ideolojiler arasındaki ilişkilerin anlaşılabilmesi için, öncelikle Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı'na, daha sonra bu ideolojiler ile sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırma bulgularına yer verilmiştir.

1.3.ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK

Cinsiyetçilik, biyolojik ve sosyal rol farklılıklarının vurgulanması sonucu kadınların birçok açıdan (politik, ekonomik ve sosyal güç) daha zayıf ve alt konumda olarak sınıflandırılması ve ayrımcılığa uğraması olarak tanımlanabilir (Sakallı-Uğurlu, 2003: 53). Kadınların zayıf, erkeklerin ise güçlü ve üstün grup olarak görülmesi sonucunda, cinsiyetçiliğin erkeği bir norm haline getirdiği de söylenmektedir (Glick ve Fiske, 1997: 120; Sakallı-Uğurlu, 2003: 54). Sakallı-Uğurlu (2003: 55) cinsiyetçiliğin “geleneksel cinsiyet rolleri ideolojisinin kabul edilmesi ve cinsiyetlerin kalıpyargılar çerçevesinde tanımlanmasıyla da eş anlamlı olarak kullanıldığını” belirtmektedir. Erkeklerin birçok toplumda güçlü, kendine güvenli, korkusuz, bağımsız gibi kalıpyargılarla; kadınların ise bağımlı, duygusal, kararsız gibi kalıpyargılarla (Akt. Sakallı-Uğurlu, 2003) tanımlandığı düşünüldüğünde cinsiyetçilik ve kalıpyargılar arasındaki ilişki daha açık bir şekilde görülmektedir.

Glick ve Fiske (1996: 491) genel anlamda tanımlanan cinsiyetçilik ile önyargının benzerliğine dikkat çekmişlerdir. Allport (1954) önyargıyı, “katı ve yanlış

genellendirmelere dayanan antipatiye/ nefrete” benzetmektedir (akt. Glick ve Fiske, 1996: 491). Cinsiyetçiliğin kadınlara yönelik salt düşmanca tutum ve davranışlardan oluştuğu düşünüldüğünde, cinsiyetçiliğin önyargının bir formu olarak değerlendirilebileceğini, ancak cinsiyetçiliğin düşmanca tutum ve davranışlarla aynı oranda görülen ve görece daha pozitif olan tutum ve davranışları da içerdiğini belirtmektedirler. Kabul gören tek boyutlu (düşmanca) bir cinsiyetçiliğin kapsayıcı olmadığını, cinsiyetçiliğin (düşmanca ve korumacı) çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu belirtmişlerdir. Glick ve Fiske (1996: 491) kadınlara yönelik hem düşmanca hem de görece pozitif (korumacı) tutumların varlığını çelişik duygulu cinsiyetçilik olarak tanımlamışlardır.

1.3.1. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı

Gruplar arası ilişkilerde üst konumdaki gruplar alt konumdaki gruplara yönelik düşmanca tutum ve davranışlar sergilemektedir. Cinsiyet söz konusu olduğunda, kadın erkek ilişkilerinin bu klasik gruplar arası ilişkilerden daha farklı geliştiği görülmektedir. Bu farklılık üst konumdaki erkeklerin sahip oldukları yapısal güce karşı, kadınların sahip olduğu diydik güçten kaynaklanmaktadır (Glick ve Fiske, 1996: 492). “Yapısal güç” ile kast edilen; yasal, ekonomik, politik ve dinî açılardan ayrıcalıklı ve üstün olmaktır. Diydik güç ile kast edilen ise, bir başkasının gereksinimlerini karşılayabilmek ve kendi gücünü ortaya koyabilmek için kendisinin varlığına ve desteğine ihtiyaç duyulan konumda olmaktır. Erkeklerin sahip oldukları yapısal güç, onların kadın-erkek ilişkileri sisteminde nasıl roller üstleneceklerini, yakın ilişkilerini nasıl yürüteceklerini, kadın olmak ve erkek olmakla ilgili ne gibi kalıpyargılara sahip olacaklarını etkiler. Kadınların diydik gücü, insan türünün eşeyli üreme özelliğinden kaynaklanır; erkekler cinsel ihtiyaçlarını karşılamak, tüm yakınlık ihtiyaçlarını gidermek ve çocuk sahibi olmak için kadınlara ihtiyaç duyarlar.

Glick ve Fiske (1996: 492), erkeklerin yapısal güçlerini koruma arzularının onları kadınlara yönelik olumsuz tutumlara yönelttiğini (kadınları alt konumda görmek, kadınların sosyal rollerini annelik ve ev içi rollerle sınırlandırmaya çalışmak gibi) fakat aynı zamanda kadınların diydik gücünün getirdiği rolleri üstlenmelerini sağlamak maksadıyla onları korumaya çalıştıklarını iddia etmişlerdir. Kadınlara yönelik bu olumlu ve olumsuz tutumları düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik olarak adlandırmışlardır. Bu düşmanca ve korumacı tutumların bir arada var olması erkeklerin kadınlara yönelik çelişik

duygular yaşamasına neden olmaktadır. Glick ve Fiske (1996: 494) bu durumu çelişik duygulu cinsiyetçilik olarak adlandırmıştır.

1.3.1.1. Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik

Düşmanca cinsiyetçilik, kadının erkeğe göre daha zayıf ve yetersiz olarak değerlendirilmesi ve erkeğe bağımlı olmasına ilişkin düşünce ve tutumları içermektedir. Kadınların alt konumunun ve erkeğe oranla zayıf olmasının vurgulanması sonucunda düşmanca cinsiyetçiliğin geleneksel cinsiyet rollerini, erkeğin yapısal gücünü ve kadınların cinsel obje olarak görülüp aşağılanmasını meşrulaştırdığı söylenebilir (Glick ve Fiske, 1997: 121).

Korumacı cinsiyetçilik kadının korunması, desteklenmesi, hayran olunması gereken ve erkeği tamamlamak için sevgisine gereksinim duyulan bir varlık olarak görülmesidir (Sakallı-Uğurlu, 2002: 48). Cinsiyetçiliğin bu türünde düşmanca cinsiyetçiliğin aksine-kadınlara olumlu özellikler (sıcak, empatik, duygusal) atfedilir ancak yine de kadınlar açısından olumsuzluk barındırır çünkü kadının korunmaya ve desteklenmeye ihtiyaç duyduğunu vurgulayarak geleneksel kalıpyargılara uygun olarak kadının güçsüzlüğünü ve erkek egemenliğini yansıtır.

Erkeklerin düşmanca tutumlarındaki cinsiyetçiliği algılamak kolayken, korumacı tutumlarındaki cinsiyetçiliği algılamak görece zordur; zira korumacı cinsiyetçilik cinsiyetçiliğin örtük bir formudur. Bir başka deyişle, korumacı cinsiyetçilikte erkeklerin sahip oldukları gücün, geleneksel rollerin ve kadının cinsel nesne olarak görülmesinin meşrulaştırılmasında daha ılımlı ve olumlu görünen bir yol izlenir. Korumacı cinsiyetçilik sevgi ve şefkat duygularını içerdiği ve düşmanca cinsiyetçilik gibi açıkça olumsuz olarak görülmediği ve algılanmadığı için kadınlar tarafından çoğunlukla olumlu olarak algılanabilmektedir (Conelly ve Heesacker, 2012: 433). Korumacı cinsiyetçiliğin olumlu yapısının incelendiği araştırmada hem kadınların hem de erkeklerin korumacı tutumları cinsiyet ayrımcılığının bir formu olarak görmedikleri ortaya konmuştur (Barreto ve Ellemers, 2005: 638). Kadınların korumacı cinsiyetçilik sergileyen erkek profilini düşmanca cinsiyetçilik sergileyen erkek profilinden daha istenir olarak değerlendirdiği (Kilianski ve Rudman, 1998: 343-344) buna ek olarak korumacı cinsiyetçilik sergileyen erkek profilini, cinsiyetçilik sergilemeyen erkek profilinden daha sevilir ve çekici

olarak (Bohner, Ahlborn ve Steiner, 2010: 574) değerlendirdiklerini gösteren araştırma bulguları da bu olumlu yapıyı destekler niteliktedir.

Silvan-Ferrero ve Lopez (2007: 607) korumacı cinsiyetçiliğin toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma amacına hizmet ettiğini ve bunun da erkekler için avantajlı bir durum yarattığını açıklarken şunları söyler: “Korumacı cinsiyetçilik, kadınların belirli rollere (anne, eş) uygunluğunu yansıtmak suretiyle geleneksel cinsiyet rollerinin devamına katkıda bulunur, erkeklere kadınların ihtiyaçlarını karşılayabildikleri bir çerçeveye oluşturmak suretiyle erkeklerin pozitif benlik algılarını artırır.”

Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik görünüşte birbirinden farklı durmasına rağmen temelde aynı noktaya vurgu yapılmaktadır. Kadınlar erkeklerden daha alt bir konumdadır, daha güçsüzdür ve yalnızca ona atfedilen kadınsı işleri (anne olmak, ev işleriyle ilgilenmek gibi) gerektiren rolleri yerine getirebilmektedir. Bu şekilde bu cinsiyetçilik türleri var olan ataerkil yapının meşrulaştırılması ve sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır.

1.3.1.2. Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçiliğin Kaynakları

Glick ve Fiske’ye göre, kadınlara yönelik düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin en önemli kaynaklarından biri, ataerkil toplum yapısıdır. Ataerkil toplumlarda erkeklerin sahip olduğu yapısal güç (ekonomik, yasal ve politik) ve kadınların sahip olduğu diyardik güç (anne, eş olma ve yakınlık gereksinimi) kadınlara yönelik cinsiyetçiliğin hem korumacı hem de düşmanca tutumları içermesine neden olmaktadır (Glick ve Fiske, 1996: 493). Düşmanca cinsiyetçilik, kadınların erkeklere oranla daha yetersiz olduğunu içeren inançları kapsar ve bu inançlar, kadınların ekonomik, yasal ve politik kurumlarda erkeklerle eş görülmelelerinin uygun olmadığı şeklindeki görüşlerde yansımaları bulur. Korumacı cinsiyetçilik de kadınları geleneksel rollerle sınırlandırmak için uygun rasyonelleştirmeyi sağlar fakat başka bir yöntemle: kadına aşağılamak yerine, onun bazı vasıflarını (annelik, eş olmak..vb.) yüceltici sıfatlar yakıştırarak.

Bu değerlendirmelerden yola çıkarak düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin sosyal güç, cinsel kimlik ve cinsellik konularına dayandığı söylenebilmektedir. Glick ve Fiske (1996: 493) sosyal güç, cinsel kimlik ve cinsellik konularına dayanan düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin ataerkillik (paternalism), cinsiyetler arası farklılaştırma (genderdifferentiation) ve heteroseksüellik (heterosexuality) olmak üzere üç ortak unsuru içerdiğini söylemişlerdir.

1.3.1.2.1. Ataerkillik

Ataerkillik, başkalarıyla “bir babanın çocuğuyla ilgilenmesi “gibi ilişki kurmak olarak tanımlanmaktadır (akt. Glick ve Fiske, 1996: 493). Bu tanım hem baskınlığı hem de şefkat ve korumayı içermesi bakımından cinsiyetçiliğin çelişiklik içerdiğini göstermektedir Glick ve Fiske (1996: 493) ataerkil yapılanmanın bir sonucu olan cinsiyetler arası güç farklılıkları ataerkil ideolojiler ile meşrulaştırıldığını ifade etmektedir. Baskılayıcı ataerkillik, bu ideolojinin düşmanca tarafını oluştururken koruyucu ataerkillik bu ideolojilerin korumacı tarafını oluşturmaktadır. Baskılayıcı ataerkilliğe göre kadın erkek tarafından yönetilmeli; korumacı ataerkilliğe göre ise, erkek sahip olduğu yapısal güç, otorite ve fiziksel yapı nedeniyle koruyucu rolü üstlenmelidir.

1.3.1.2.2. Cinsiyetler arası farklılaştırma

Cinsiyetler arası farklılaşma, kadın ve erkeklerin birbirinden çeşitli açılardan farklı olduğu görüşüdür. Yarışmacı ve tamamlayıcı olmak üzere iki türü vardır: Yarışmacı farklılaşma, bir cinsin diğlerinden üstün olduğu görüşüdür; tamamlayıcı farklılaşma ise her iki cinsin de diğesine kıyasla üstün olan bazı özelliklerinin olduğu ve bunların birbirini tamamladığı görüşüdür. Bu görüşlerden ilki erkeklerin yapısal gücü ile, ikincisi kadınların diydik gücü ile yakından ilişkilidir.

Kadın ve erkeklere ilişkin kabul gören kalıpyargılar, erkeklerin pek çok açıdan –örneğin, çeşitli fiziksel ve sosyal beceriler ve ekonomik yeterlilik gibi- kadınlardan daha üstün oldukları, kadınların ise yalnızca ev işlerinde erkeklerden daha başarılı olduklarına ilişkin düşünce ve inançlar cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırmanın kaynağıdır. Erkeklerin sahip oldukları yapısal güç, önemli sosyal kurumların yalnızca erkekler tarafından yönetilebileceği görüşüne temel oluşturur. Bu açıdan değerlendirildiğinde cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma, baskılayıcı ataerkillik gibi erkeklerin yapısal gücünü meşrulaştırma işlevi görmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2003: 55).

Kadınların sahip oldukları diydik güç, cinsiyetler arası farklılaştırmanın tek yönlü olmasına engel teşkil etmektedir. Sahip olunan bu diydik güç, kadınların olumlu özellikleri ile ilişkili kalıpyargıları kapsamaktadır. Bu özellikler geleneksel cinsiyet rolleriyle de ilişkili olarak erkeklerin sahip olduklarını tamamlayan özellikler ve böylece erkeklere verilen rolleri tamamlayan roller olarak görülmektedir. Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırmayı kapsayan bu özellikler erkeklerin sahip olmadıkları özellikler

(duygusal, sıcak, anlayışlı, empatik) olarak görülür. (Glick ve Fiske, 1996: 493; Sakallı-Uğurlu 2002: 49).

1.3.1.2.3. Heteroseksüellik

Erkeklerin kadınlara yönelik cinsel istekleri ve korkuları, çelişik duygulu cinsiyetçilik tutumlarının son bileşenini oluşturmaktadır. Heteroseksüellik de diğer bileşenler gibi çift yönlüdür ve içinde hem düşmanlığı hem de yakınlığı barındırmaktadır. Kadınlara sahip olduğu diydik gücü kullanarak erkekler üzerinde güç elde edebilecekleri korkusu ve kadınlara cinsel bir obje olarak görme eğilimi heteroseksüel düşmanlık; cinsellik ve üreme ihtiyacı sonucunda kadının romantik partner olarak görülmesi ise heteroseksüel yakınlık olarak adlandırılmaktadır. Heteroseksüel yakınlıkta kadın, erkeği tamamlamak için ihtiyaç duyulan romantik partner rolüne sahiptir (Glick ve Fiske, 1996: 493; Sakallı-Uğurlu, 2002: 49).

Bu açıklamalar değerlendirildiğinde düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin, kadınların toplumsal cinsiyet hiyerarşisindeki dezavantajlı konumlarını meşrulaştıracak kalıpyargılardan oluştuğu görülmektedir.

1.4. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK VE SİSTEMİ MEŞRULAŞTIRMA

Sistemi meşrulaştırmanın öncülleri arasında cinsiyetçi ideolojiler yer almaktadır. Bu ideolojiler toplumsal cinsiyet sistemindeki eşitsizliklerin adil ve meşru görülmesi işlevi taşırlar. Yukarıda iki tür cinsiyetçi ideolojiden söz edilmişti. Düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik ideolojileri toplumsal cinsiyet hiyerarşisini destekleyen kalıpyargılardan oluşmasına karşın kadınların sistemi meşrulaştırma eğilimini korumacı cinsiyetçilik güçlendirmektedir. Bu durum, ego ve grup çıkarlarına ters düşen, gruplar arası eşitsizliği ve ayrımcılığı açıkça yansıtan kalıpyargıların insanlar tarafından reddedilirken, örtük kalıpyargıların içerdiği anlamın daha zor anlaşılması ile açıklanabilmektedir (Jost ve Hunyady, 2005: 262).

Glick ve ark. (2000: 770) tarafından 19 farklı ülkeden veri toplanarak yapılan çalışmada, kadınların korumacı cinsiyetçiliği düşmanca cinsiyetçilikten daha fazla kabul ettiği görülmüştür. Cinsiyet ayrımcılığının yüksek olduğu ülkelerdeki kadınların, daha düşük olduğu ülkelerdeki kadınlara kıyasla korumacı cinsiyetçiliği daha çok kabul ettikleri, buna ek olarak bu ülkelerde kadınların korumacı cinsiyetçiliği erkeklerden daha fazla

kabul ettiği bulunmuştur. Kadınların korumacı cinsiyetçiliği, düşmanca cinsiyetçilikten daha çok kabul ettiğini destekleyen bir diğer bulgu Bohner, Ahlborn ve Steiner (2010: 574) tarafından yapılan çalışmadan elde edilmiştir. Kendilerine farklı erkek profilleri sunulan kadınların, korumacı erkek profilini düşmanca erkek profilinden daha olumlu olarak algıladığı görülmüştür. Sonuçlar korumacı cinsiyetçiliğin, olumlu algılandığı için sistemi meşrulaştırma işlevi taşıdığını desteklemiştir.

Moya ve ark. (2007: 1425) korumacı cinsiyetçiliğin olumlu olarak algılandığını ve bu yolla cinsiyet sistemini meşrulaştıran bir ideoloji olduğunu deneysel bir çalışma ile göstermişlerdir. Araştırmanın başında kadın katılımcıların bir bölümü, uzun bir yola çıkarken arabayı kullanmak isteyen bir kadının bu isteğinin, erkek partneri tarafından kadına, “uzun bir yolculukta araba kullanmak seni yoracaktır o yüzden ben kullanayım” denilerek reddedildiği ya da “kadınlar erkekler kadar iyi araba kullanamaz” denilerek reddedildiği bir senaryo okumuşlardır. Bu şekilde korumacı ya da düşmanca kalıpyargıların aktive edildiği araştırmada, korumacı koşulda yer alan kadınların erkeğin bu davranışını düşmanca koşulda yer alan kadınlara göre daha olumlu algıladığı görülmüştür. Korumacı koşuldaki kadınlar bu davranışı ayrımcılık olarak görmediklerini belirtmişlerdir.

Toplumsal bir yapı içerisinde sosyal gruplar ilişki odaklı (communal) ya da etkinlik odaklı (agentic) olarak algılanmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik kadınların ilişki odaklı olduklarına ilişkin tutumları içerir. Buna göre kadınlar yardımsever, içten, samimi, empatik olma (ilişki odaklı) özelliklerine sahipken, erkekler zeki, başarılı, baskın olma (etkinlik odaklı) özelliklerine sahiptir (Jost ve Kay, 2005: 498). İlişki odaklı özelliklerin toplumsal cinsiyet rollerine uyan kadınlara atfedildiği görülmüştür. Fiske, Xu, Cuddy ve Glick (1999: 477, 480) tarafından yapılan araştırmada katılımcılara 17 farklı grup listesi ile ilişki ve etkinlik odaklı özellikleri içeren bir liste verilmiştir. Bu liste içerisinde ev hanımı, feminist ve iş kadını olmak üzere üç farklı kadın grubunu yer almıştır. Katılımcıların ilişki odaklı özellikleri en çok toplumsal cinsiyet sisteminde kadınlara yüklenen bir rol olan ev hanımlığına atfettiği, feminist ve iş kadınlarının ise etkinlik odaklı olarak değerlendirildikleri görülmüştür.

Delacollette, Dumont, Sarlet ve Dardenne (2012: 301) ilişki odaklı özelliklerin kadınlara atfedilmesi ile korumacı cinsiyetçilik arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır.

Erkek katılımcılarla yapılan çalışmada, korumacı cinsiyetçiliği kabul etme düzeyi ile ilişki odaklı (sıcak, sempatik, kibar) özellikleri kadınlara atfetme ve ilişki odaklı özelliklere sahip kişileri düşük statülü olarak değerlendirme eğilimleri arasında ilişki görülmüştür. Jost ve Kay (2005: 501-502) korumacı cinsiyetçiliğin sistemi meşrulaştırma işlevine sahip olduğunu “kadınların ilişkisel odaklı olduğuna ilişkin kalıpyargıları” aktive ederek kanıtlamışlardır. Araştırmanın bir koşulunda katılımcılardan beş farklı ilişki odaklı özelliğin (kibar, samimi, mutlu, dürüst, ahlaklı) kadınlara ve erkeklere ne derece uygun olduğunu değerlendirmeleri istenmiştir; diğer bir koşulda beş farklı etkinlik odaklı özelliğin (becerikli, zeki, sorumluluk sahibi, hırslı, iddialı) kadınlara ya da erkeklere uygunluğu katılımcılara sorulmuştur; ve yine diğer bir koşulunda hem ilişki odaklı özellikleri hem de etkinlik odaklı özellikleri birlikte sunarak kadınlara ya da erkeklere ne derece uygun olduğunu katılımcıların değerlendirmeleri istenmiştir. Bu yöntemle hangi kalıpyargılara maruz kalmanın (kadınların ilişki odaklı olduğu kalıpyargısı, erkeklerin etkinlik odaklı olduğu kalıpyargısı veya kadın ve erkeklerin tamamlayıcı özelliklere sahip olduğu kalıp yargısı) sistemi meşrulaştırma eğilimini artıracığına bakılmıştır. Sonuçlar, beklendiği gibi, katılımcıların etkinlik odaklı özellikleri kadınlara kıyasla daha çok erkeklere atfettiklerini; ilişkisel odaklı özellikleri daha çok kadınlara atfettiklerini, genel olarak erkelerin sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin kadınlarinkinden yüksek olduğunu ve son olarak kadınların sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin maruz kaldıkları koşula göre değişebildiğini; ilişki odaklı özelliklere maruz kalmaları halinde yükseldiğini göstermiştir. İlişki odaklı özelliklerin kadınlara atfedilmesinin korumacı cinsiyetçiliğin bir yansıması olduğu düşünülmektedir

Jost ve Kay (2005: 503-504) benzer bir etkinin katılımcıların korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalmasıyla ortaya çıkıp çıkmayacağını ikinci bir deneyle test etmişlerdir. Katılımcılar, düşmanca cinsiyetçiliği yansıtan ifadeler; korumacı cinsiyetçiliği yansıtan ifadeler; hem düşmanca hem de korumacı cinsiyetçiliği yansıtan ifadeler ve son olarak kadınlara yönelik olumlu ancak kalıpyargısız olmayan ifadeler maruz kaldıkları dört farklı koşuldan birine atanmışlardır. Katılımcıların hangi koşulda yer aldıklarının genel sistemi meşrulaştırma eğilimleri üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Önceki çalışmayla tutarlı olarak erkeklerin kadınlara kıyasla genel sistemi daha meşru görme eğiliminde olduğu; kadınların sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin, maruz kaldıkları ifadelerden etkilendiği; korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalan kadınların, kadınlara yönelik

olumlu ifadelerle maruz kalanlara kıyasla sistemi daha çok meşrulaştırdıkları bulunmuştur. Bu sonuçlardan sonuncusu, korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalmanın kadınların sistemi meşrulaştırma eğilimleri üzerindeki etkisinin kaynağının, korumacı cinsiyetçilik yoluyla kadın grubuna yönelik olumlu bir algı oluşması olmadığı anlaşılmaktadır: Kadınlara yönelik her olumlu yargı değil, sadece kalıpyargısal olanlar (korumacı cinsiyetçilik kalıpyargılarını yansıtanlar) sistemi meşrulaştırma eğilimini yükselten bir etki yaratmaktadır.

Korumacı cinsiyetçiliğin yalnızca toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimini değil, aynı zamanda genel sistemi meşrulaştırma eğilimini de etkilediğine ilişkin bulgulara ilişkisel çalışmalarda da rastlanmıştır. Connelly ve Heesacker (2012: 436-437) tarafından yapılan çalışmada, kuramsal bilgilerle tutarlı olarak kadınlar düşmanca cinsiyetçiliği erkeklerden daha az kabul etmiştir. Korumacı cinsiyetçilik ise hem erkekler hem de kadınlar tarafından eşit bir şekilde kabul edilmiştir. Yapısal eşitlik modeli, düşmanca cinsiyetçiliğin genel sistemi meşrulaştırma eğilimini yordamadığını, korumacı cinsiyetçiliği kabul ettikçe, hem kadınların hem de erkeklerin genel sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin arttığını ortaya koymuştur.

Cinsiyet ayrımcılığının azaltılmasında kadın eylemlerinin oldukça kritik bir rolü vardır, ancak korumacı cinsiyetçilikle ilgili kalıpyargılar sistemi meşrulaştırma eğilimini arttırarak, kadınların sosyal değişimi sağlayan kolektif eyleme katılma motivasyonunu olumsuz etkilemektedir. Korumacı cinsiyetçiliğin bu etkisinin ortaya konduğu çalışmada katılımcılar Jost ve Kay'ın (2005: 503) çalışmasında olduğu gibi korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliği yansıtan ifadelerle maruz bırakılmışlardır (Becker ve Wright, 2011: 6). Araştırma sonucunda, korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalan kadınların kolektif eylemde bulunma motivasyonunda düşüş gözlenirken, düşmanca tutumlara maruz kalan kadınların kolektif eylemde bulunma motivasyonlarında artış görülmüştür. Cinsiyet temelli sistemi meşrulaştırmanın korumacı cinsiyetçilik ile kolektif eylem arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmüştür. Korumacı tutumlara maruz kalan kadınlar sistemi daha adil ve kendileri için avantajlı olarak değerlendirmişlerdir, bunun sonucunda da sistemin değişmesi için kolektif eylemde bulunma isteği düşüş göstermiştir. Düşmanca tutumlara maruz kalan kadınlar da ise tam tersi bir etki görülmüştür.

Sibley, Nikola ve Duckitt (2007: 750) korumacı cinsiyetçiliği kabul etmenin uzun vadeli sonuçlarını incelenmişlerdir. Yaptıkları çalışmada korumacı cinsiyetçiliği kabul etmenin düşmanca cinsiyetçilikteki değişimi yordadığı görülmüştür. Kadınların kendi cinsiyetlerine yönelik korumacı cinsiyetçilik tutumlarının altı aylık bir süreçte düşmanca cinsiyetçilik tutumlarındaki değişikliği yordadığı görülmüştür. Bu etkinin tek yönlü olduğu da bulgular arasında yer almaktadır. Aynı sonuç on iki aylık bir süreç sonrasında da tekrarlanmıştır. Araştırma sonucuna göre kadınlara yönelik korumacı tutumları kabul eden kadınların, 12 ay sonra düşmanca tutumları daha çok kabul ettikleri görülmüştür.

Ülkemizde düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin sistemi meşrulaştırma üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar bulunmamakla birlikte, ilişsel araştırma sonuçları hem düşmanca hem de korumacı cinsiyetçiliğin sistemi meşrulaştırma eğilimiyle ilişkili olduğunu göstermektedir. Glick, Sakallı-Uğurlu, Ferreira ve de Souza (2002 Türkiye ve Brezilya gibi cinsiyetçiliğe ilişkin tutumların birbirinden farklılık gösterdiği iki ülkede, korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin kadın istismarını meşrulaştırma ile ilişkili olduğu görülmüştür. Doğulu (2012: 48) ve Aktan (2012: 61) hem korumacı hem de düşmanca cinsiyetçiliğin toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğilimiyle ilişkili olduğunu bulmuşlardır.

1.5. ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK VE KENDİNİ NESNELEŞTİRME

Kendini nesneleştirme hangi ideolojiye hizmet etmektedir sorusu araştırmacıların yeni yeni gündemine gelmiştir. Bu soruya sistemi meşrulaştırma perspektifinden cevap arayan araştırmacılar (Jost ve Calogero, 2011: 212), kendini nesneleştirme ile sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkinin anlatıldığı bölümde de bahsedildiği gibi kendini nesneleştirmenin sistemi meşrulaştırmanın bir yolu olabileceğine ilişkin bir varsayımda bulunmuşlardır.

Araştırmalar (Becker ve Wright, 2011: 6; Jost ve Kay, 2005: 503) cinsiyet sistemi ile ilgili bilgi içeren kalıpyargıların (korumacı cinsiyetçilik) sistemi meşrulaştırma eğilimini arttırdığını göstermiştir. Calogero ve Jost (2011: 212) “kendini nesneleştirme sistemi meşrulaştırmanın bir yoluysa bu kalıpyargıların aktive olduğu koşullarda aktive olmalıdır” görüşünden yola çıkarak bu ilişkiyi incelemişlerdir. Bu doğrultuda yaptıkları

araştırma kapsamında 3 farklı deneysel çalışma yapmışlardır. Bu çalışmalarda daha önce Jost ve Kay (2005: 503-504) tarafından kullanılan yöntemden yararlanmışlardır.

İlk çalışmada katılımcılar sadece düşmanca cinsiyetçi ifadelerle, sadece korumacı cinsiyetçi ifadelerle, hem düşmanca hem cinsiyetçi ifadelerle veya kadınlara yönelik cinsiyetçi olmayan olumlu ifadelerle maruz kaldıkları araştırma koşullarına atanmışlardır. Bu manipülasyon ile, kalıpyargıların aktivasyonu sağlanmıştır ve korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalan kadınlarda kendini nesneleştirme durumunun aktive olması beklenmiştir. Araştırma sonucunda, korumacı cinsiyetçiliğe maruz bırakılan kadınların düşmanca ve kontrol koşulunda yer alan kadınlara kıyasla kendini daha çok nesneleştirdikleri, bedenlerini daha çok izledikleri ve bedenlerinden daha çok utanmış oldukları görülmüştür. Erkek katılımcıların manipülasyondan etkilenmediği bulunmuştur. Aynı yöntem kullanılarak yapılan ikinci çalışmada, beden izleme ve beden utancına ilişkin bulguların desteklendiği, buna ek olarak katılımcılardan gelecek hafta ne yapmayı planladıklarını yazmaları istendiğinde korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalan kadın katılımcıların, düşmanca ve kontrol koşulundakilere kıyasla daha çok görünüşleriyle ilgili şeyler yazdıkları görülmüştür. Korumacı cinsiyetçiliğin aktive olması, kadınların dış görünüşlerini sürekli denetlemelerine, bedenlerinden utanmalarına neden olmuş, bu şekilde de kadınların görünüşlerini değiştirmeye yönelik planlar yapmasına yol açmıştır. Üçüncü çalışmada aynı yöntem kullanılmış ve buna ek olarak katılımcıların bilişsel kapatma ihtiyacı belirlenmiştir. Bilişsel kapatma ihtiyacı, sistemi meşru görme nedenleri arasında yer aldığı için bu ihtiyacın yüksek olduğu kişilerde manipülasyon etkisinin artması beklenmiştir. Araştırmanın beden izleme ve beden utancı ile ilgili sonuçları, önceki çalışmaların sonuçları ile tutarlıdır. Bununla birlikte bilişsel kapatma ihtiyacının yüksek olmasının korumacı cinsiyetçiliğin etkisini arttırdığı, korumacı cinsiyetçilik koşulunda yer alan ve bilişsel kapatma ihtiyacı yüksek olan kadınların aynı koşulda yer alan, ancak bilişsel kapatma ihtiyacı düşük olan kadınlara kıyasla kendini daha çok nesneleştirdiği görülmüştür.

Calogero ve Jost'tan (2011: 215) daha farklı bir deneysel manipülasyon kullanan Shepherd ve ark. (2011: 5) korumacı cinsiyetçiliği yansıtan bir olaya şahit olmanın etkilerini incelemişlerdir. Katılımcıların yarısı bir erkeğin kutuyu taşımak üzere olan kadının elinden bunu senin yerine ben alayım diyerek, kutuyu almasına şahit olmuşlar, diğer yarısı ise yalnızca kendilerine verilen ölçekleri cevaplandırmışlardır. Araştırma

sonucunda korumacı cinsiyetçiliğe şahit olan kadınların beden izleme düzeyi ile yaşadıkları beden utancının kontrol koşulundakilerden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Çalışmanın beklenmeyen bir sonucu kendini nesneleştirme düzeyinin manipülasyondan etkilenmemesidir. Araştırmacılar bu sonucu, kendini nesneleştirme ölçeğinin yapısına bağlayarak katılımcıların ölçeği anlayamamaları ile açıklamışlardır. Bu sonuçlar korumacı cinsiyetçiliğin kendini nesneleştirme durumunu aktive edebildiğini, kadınların dikkatini görüşlerine yönelttiğini, beden utancı ve beden izlemeyi tetiklediğine işaret etmektedir.

Calogero (2013: 313-315) tarafından yapılan çalışma ile bu bölümde anlatılan çalışmalar bir bütün olarak değerlendirildiğinde, sistemi meşrulaştırma işlevi gören korumacı cinsiyetçiliğin aynı zamanda kendini nesneleştirmenin bir tetikleyicisi olduğu görülmüştür. Bu çalışmada bu ilişkinin incelenmesi ve kendini nesneleştirmenin sistemi meşrulaştırmanın bir yolu olabileceğine dair varsayıma katkı sağlaması amaçlanmıştır.

II. BÖLÜM

2. BİRİNCİ ÇALIŞMA

Nesneleştirme Kuramı'na göre kendini nesneleştirme, kadınların bedenlerinin dış görünüşüne odaklanmalarına, bedenlerini izlemeyi alışkanlık haline getirmelerine ve bedenlerine yönelik utanç duygusu geliştirmelerine neden olmaktadır (Fredrickson ve ark., 1998: 271; Noll ve Fredrickson, 1998: 624). Genel olarak Batı kültüründen toplanan veriler, kuramın varsayımlarının desteklendiğini göstermektedir. Ancak ülkemizde, bu kuramın geçerliliğini test etmeye yönelik yeterli sayıda araştırma yoktur. Kuramın temel varsayımlarının ülkemizde test edilebilmesi için, öncelikle ilgili kavramları ölçmeye yönelik ölçeklerin Türkçeleştirilip Türkçe ölçeklerin Türk örneklemindeki psikometrik yeterliliklerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu amaçla bu tez çalışmasında Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'ni Türkçeye uyarlama çalışması yapılmıştır. Ölçek Türkçeye çevrilmiş, Türkçe ölçeğin faktör yapısı incelenmiş, ardından bu ölçekten elde edilen üç alt ölçek –beden izleme, beden utancı ve kontrol inancı- için puan hesaplanarak her birinin çeşitli değişkenlerle ilişkisine bakılmıştır. Bu değişkenler belirlenirken McKinley ve Hyde (1996: 181) ve McKinley (1998: 113) tarafından Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin orijinal formunun geçerlik ve güvenilirliğini belirlemeye yönelik yapılan araştırmalar referans alınmıştır. Buna ek olarak araştırmada kullanılan bu değişkenler ile kendini nesneleştirme arasındaki ilişkiler incelenmiş ve kuramsal varsayımların ne oranda desteklendiği test edilmiştir.

Öz bildirime dayalı ölçeklerin yanıtlanması sırasında katılımcılar bazen, gerçekte kendilerine uygun olan yanıtlar yerine sosyal anlamda uygun olan cevapları verebilmektedir. Sosyal olarak uygun cevapları verme eğilimi sosyal istenirlik olarak tanımlanmaktadır (Hurt ve ark., 2007; 362). Moradi, Dirks ve Matteson (2005: 427) kendini nesneleştirme ile ilgili çalışmaların önemli bir eksikliğini, sosyal istenirlik düzeyinin kontrol edilmemesi olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle sosyal istenirlik düzeyi bu çalışmaya kontrol değişkeni olarak dahil edilmiştir.

Ölçeğin Geçerliliğine İlişkin Denenceler

Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin üç alt bileşeni vardır; beden izleme, beden utancı ve dış görünüşün kontrol edilebileceğine yönelik geliştirilen inançlar. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin bu çalışma kapsamında geliştirilen Türkçe versiyonunda benzer alt boyutların olması beklenmiştir. McKinley ve Hyde`ın (1996: 193) ABD`li kadın üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmada ölçeğin üç bileşeninin birbiriyle ilişkili olduğu göstermişlerdir. McKinley (1998: 117) tarafından ABD`li kadın ve erkek üniversite öğrencileriyle yapılan araştırmada beden utancı ile beden izleme birbiriyle pozitif yönde ilişki bulunmuş, ancak kontrol inancı ile bu değişkenler arasında ilişki bulunamamıştır. Downs, James ve Cowan (2006: 749) tarafından yapılan çalışmada ise kontrol inancı beden utancı ile ilişkili bulunurken, beden izleme ile ilişkili bulunmamıştır. Bu bulgular kontrol inancına yönelik sonuçların tutarsız olduğunu göstermektedir. Bu çalışma bulguları dikkate alındığında alt ölçekler arasında olması beklenen ilişki şu şekildedir:

D.1. Beden izleme ve beden utancı değişkenleri arasında pozitif yönde ve anlamlı ilişkiler vardır.

S.1. Beden izleme ve beden utancı, kişilerin dış görünüşlerini kontrol edebileceklerine ilişkin inançlarla ilişkili midir?

Bedenini sürekli olarak izleyen ve ideal beden ölçülerine sahip olmaya çalışan kişilerin sahip oldukları nesneleştirilmiş beden bilinci, bu kişilerin sahip oldukları bedenle çatışmalarına ve bunun sonucunda olumsuz beden algısına sahip olmalarına neden olabilmektedir. Öte yandan, dış görünüşünü kontrol edebileceği inancı taşıyan kişiler, olumlu beden algısına sahip olabilmektedir. Nitekim araştırmalar bu varsayımı destekler niteliktedir (Downs, James ve Cowan, 2006: 749; McKinley and Hyde, 1996: 193; McKinley, 2006: 167). Bu çalışmada önceki araştırma bulgularıyla tutarlı bir biçimde sonuçlar elde edilip edilmeyeceği test edilmiştir. Test edilen denence şu şekildedir:

D.2. Kişilerin bedenlerini ne ölçüde olumlu algıladıkları ile Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin iki boyutunun –beden izleme ve beden utancı- negatif yönde ilişkili olması, üçüncü boyut –dış görünüşün kontrol edilebildiği inancı- ile pozitif yönde olması beklenir.

McKinley ve Hyde (1996: 201) tarafından yapılan çalışmada beden izleme ve genel öz-bilinç -başkaları tarafından nasıl görüldüğünün farkında olma- arasında pozitif yönde ilişki olduğu; beden izleme ile özel öz-bilinç – duygu ve düşünce ve inançları gibi içsel süreçlere yönelik geliştirilen farkındalık- düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bu sonuç, bedenini izleyen kişilerin nasıl hissettiklerine değil nasıl göründüklerine odaklandıklarını gösteren bir kanıt olarak değerlendirilmiştir. Beden izleme kavramının, bedenin dış görünüşünün farkında olma ile ilişkili olup olmadığının test edilmesi ölçeğin geçerliliğini belirlemek açısından önemlidir. Mckinley ve Hyde`ın (1996: 201) bulgularıyla paralel olarak test edilecek denece şudur:

D.3. Beden izleme ve genel öz-bilinç arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki vardır.

D.4. Kişilerin dış görünüşlerini ne kadar denetledikleri ile içsel süreçlerin ne oranda farkında oldukları arasında bir ilişki yoktur.

Bedenin nasıl görüldüğünü sürekli izleyen kişiler, sahip oldukları bedenin idealde sahip olmak istedikleri beden ile uyuşmadığını görerek bedenlerinden daha çok utanırlar. Araştırmalar, bedenin dış görünüşünün sürekli izlenmesi ile bedeninden utanma arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermiştir (Moradi, Dirks ve Matteson, 2005: 425; Szymanski ve Henning, 2007: 50; Tylka ve Hill, 2004: 726). Bu sonuçlardan yola çıkarak, davranışlarının ve dış görünüşlerinin daha çok farkında olan kişilerin bedenlerine yönelik duydukları utanç duygusunun artacağı düşünülebilir. Bu doğrultuda oluşturulan denece şu şekildedir:

D.5. Genel öz-bilinç düzeyi ile bedene yönelik gelişen utanç duygusu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Nesneleştirme Kuramı'nın Varsayımlarını Test Etmeye Yönelik Geliştirilen Denenceler

Nesneleştirme Kuramı, kendini nesneleştirme deneyiminin daha çok kadınlar tarafından yaşandığını ve kadınları olumsuz etkilediğini öne sürmektedir. Günümüzde erkek bedenlerinin de kadın bedenleri gibi idealleştirildiği ve nesneleştirildiği görülmektedir. Tüketim kültürünün etkisiyle birlikte medyada “kaslı olma” erkeklerin sahip olması gereken standartlar içinde yansıtılmaktadır. Küresel medyanın etkisiyle aynı durumun ülkemiz için geçerli olduğu gösterilmiştir (Erdoğan, 2013: 174). Batıda yapılan

çalışmalar erkeklerin de kendini nesneleştirme deneyimi yaşadığını ve bu deneyimden olumsuz etkilendiğini göstermiştir. Bu çalışmaların çoğunun ortak bulgusu, kadınların kendini nesneleştirme deneyimini erkeklerden daha fazla yaşadıkları ve bu deneyimden daha çok etkilendikleri yönündedir (Mckinley, 1998: 117; Tiggemann ve Kuring, 2004: 302). Bu bilgiler doğrultusunda test edilecek denence şöyledir;

D.6. Kadınların kendini nesneleştirme, beden izleme ve beden utancı düzeyleri erkeklere kıyasla daha yüksektir.

Nesneleştirme Kuramı'nın temel varsayımı kendini nesneleştirme deneyiminin temel iki sonucunun, beden izleme ve beden utancı olduğudur. Araştırma bulguları (Tiggeman ve Kuring, 2004: 306; Tylka ve Hill, 2004: 726) varsayımı destekler nitelikte kendini nesneleştirme deneyiminin, bedenin dış görünüşünün sürekli izlenmesiyle sonuçlandığı, bunun da beden utancı duygusundaki artışla ilişki olduğu şeklindedir. Bu çalışmada kuramın bu varsayımlarının desteklenip desteklenmeyeceği test edilmiştir. Bu doğrultuda test edilecek denenceler şu şekildedir;

D.7. Fiziksel özelliklerini, bedenin işlevselliğinden daha önemli gördükçe bireyler dış görünüşlerini daha sık denetlerler ve bedenlerinden daha çok utanırlar.

D.8. Beden izleme, kendini nesneleştirme ile beden utancı arasındaki ilişkiye aracılık eder. Şöyle ki; kişiler bedenlerinin fiziksel özelliklerini işlevsel özelliklerinden daha değerli gördükçe dış görünüşlerini daha sık izlemeye başlar, bu da yaşadıkları beden utancı duygusunun düzeyini artırır.

McKinley ve Hyde (1996: 186) beden izleme ile genel öz-bilinç düzeyi kavramlarının birbirine benzediğini ileri sürmektedir. Yaptıkları araştırmada bu iki değişkenin birbiriyle pozitif yönde ilişkili olduğu görülmüştür. Bu nedenle kendini nesneleştirme ile beden izleme arasında var olduğu düşünülen ilişkinin kendini nesneleştirme ile genel öz-bilinç arasında da olacağı beklenmektedir. Bu yönde test edilen denenceler şöyledir;

D.9. Kendini nesneleştirme ile genel öz-bilinç arasında pozitif yönde bir ilişki vardır.

D.10. Fiziksel özelliklerini işlevsel özelliklerinden daha değerli gördükçe kişilerin dış görünüşlerine yönelik farkındalık düzeyleri artar, bu artış beden utancı duygusunun daha fazla yaşanmasıyla sonuçlanır.

Kendini nesneleştirme kişinin dikkatini kendi bedenine yöneltmesine ve fiziksel özelliklerine odaklanmasına neden olmaktadır. Bu şekilde kişiler, toplumsal olarak idealize edilen bedene sahip olmadıkları ile sürekli olarak yüzleşmek zorunda kalmaktadırlar. Bu durum kendini nesneleştiren kişilerin bedenlerine yönelik olumsuz bir algı geliştirmesine neden olabilmektedir. Araştırmalar fiziksel özelliklerini bedeninin işlevsel özelliklerinden daha önemli görme ile olumsuz beden algısının ilişkili olduğunu göstermiştir (Prichard ve Tiggemann, 2005: 25; Strelan, Mehaffey ve Tiggemann, 2003: 92). Bu yönde geliştirilen denence şu şekildedir;

D.11. Bedenin görülebilen özelliklerini, işlevsellikle ilgili özelliklerinden daha değerli görme ile olumlu beden algısı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Koşullu öz-değer modeline göre kişilerin öz-değeri çeşitli alanlarda (onay alma, aile desteği, fiziksel görünüm, rekabet, akademik yeterlik, tanrı sevgisi ve erdem) yapılandırılır ve öz-değer en çok bu alanlardaki başarı ve başarısızlıktan etkilenir (Crocker ve Wolfe, 2001 akt. Çetin, Akın ve Eroğlu, 2011: 412-415). Nesneleştirilen kişilerin değerini belirleyen şey bedenleridir. Bedene yönelik içselleştirilen dışsal perspektif, görülebilen özelliklere daha çok değer verilmesine neden olur ve bunun sonucunda fiziksel özellikler kişilerin değerini belirleyen önemli bir faktör haline gelir. Öz değer belirlenmesinde fiziksel özelliklerin temel alınması sonucunda kişilerin yaşadıkları toplum içerisinde genel geçer kabul edilen standartlara ulaşamadıklarında kendilerini başarısız görerek beden utancı yaşamaları beklenebilir. Bu doğrultuda geliştirilen denenceler şu şekildedir;

D.12. Kişilerin kendini nesneleştirme düzeyi, beden izleme eğilimi ve bedenine yönelik hissettiği utanç duygusu arttıkça, bu kişilerin sahip oldukları fiziksel özelliklerin öz-değerlerini belirleme gücü artar.

2.1. YÖNTEM

2.1.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini 154 kadın (% 81.1) ve 36 erkek (% 18.9) gönüllü üniversite mezunu ve öğrencisidir. Katılımcıların %51'i üniversite öğrencisi, %24'i lisans mezunu, %22'si yüksek lisans öğrencisi ve %3'si ise doktora öğrencisidir. Katılımcıların yaşları 18 ile 28 arasında değişmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması 23.57, standart sapması ise 2.46 olarak belirlenmiştir (kadınlar için $O = 23.57$, $SS = 2.47$; erkekler için $O = 23.58$, $SS = 2.43$). Sosyo-ekonomik düzeyleri sorulduğunda katılımcıların % 1.6'sı hiç geçinemediğini, % 14.7'si zar zor geçindiğini, % 36.3'ü geçindiğini, % 42.1'i iyi geçindiğini ve % 5.3'ü çok iyi geçindiğini belirtmiştir. Katılımcıların aile bireylerinden babanın ($O = 4.71$, $SS = 1.67$) eğitim düzeyi annenin ($O = 5.48$, $SS = 1.60$) eğitim düzeyinden yüksektir. Katılımcılardan alınan kilo ve boy verileri kullanılarak katılımcıların beden kitle indeksleri ($BKİ = cm^2 / kilo$) hesaplanmıştır. BKİ değerlerinin 16.53 ile 29.38 arasında değiştiği, ortalama değer 22.09 ($SS = 3.25$) olduğu görülmektedir. Katılımcıların demografik bilgilerinin bir özeti Tablo 1`de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Demografik Değişkenler	Sıklık	%
Cinsiyet		
Kadın	154	81.10
Erkek	36	18.90
Yaş		
18-21	39	20.50
22-25	108	56.90
26-28	43	29.60
Sosyo-Ekonomik Düzey		
Hiç Geçinmiyorum	3	1.60
Zar zor Geçiniyorum	28	14.70
Geçiniyorum	69	36.30
İyi Geçiniyorum	80	42.10
Çok İyi Geçiniyorum	10	5.30

2.1.2. Veri Toplama Araçları

Katılımcılara sunulan anket formunda yer alan ölçekler şunlardır; Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği, Koşullu Öz-Değer Ölçeği'nin fiziksel görünüm alt ölçeği, Öz-Bilinç Ölçeği, Kendini Nesneleştirme Ölçeği, İki Boyutlu Sosyal İstenirlik Ölçeği ve Vücut Algısı Ölçeği ve Demografik Bilgi Formu. Tüm veri toplama araçları Ek 1`de sunulmuştur.

2.1.2.1. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği (NBBÖ)

Ölçek, McKinley ve Hyde (1996: 181) tarafından, nesneleştirilmiş beden bilincinin üç bileşenini (beden izleme, beden utancı ve dış görünüşü kontrol etmeye yönelik inançlar) ölçmek için geliştirilmiştir. Ölçeğin beden izleme, beden utancı ve kontrol inancı olmak üzere her biri 8 maddeden oluşan üç alt ölçeği bulunmaktadır. Beden izleme alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar, kişilerin dış görünüşlerini sıklıkla izleyerek nasıl göründüklerine ilişkin düşündükleri anlamına gelmektedir. Beden utancı alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar, kişilerin idealleştirilen beden standartlarına ulaşamadıklarını düşündüklerinde bedenlerinden utandıkları anlamına gelmektedir. Kontrol inancı alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar, kişilerin çabaladıkları takdirde istedikleri görünüme ulaşılacağına dair inancının yüksek olduğu anlamına gelmektedir.

Ölçeğin 14 maddesi ters kodlanmaktadır. Maddeler, 7'li (1: kesinlikle katılmıyorum, 7: kesinlikle katılıyorum) Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Ölçekte aynı zamanda "ilgisiz" (does not apply-NA) seçeneği de sunularak, katılımcılardan maddenin kendileriyle ilgisiz olduğunu düşündükleri durumlarda işaretleme yapmamaları istenmektedir. McKinley ve Hyde (1996: 190, 198) tarafından farklı örneklem gruplarıyla yapılan çalışmada beden izleme alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayıları kız üniversite öğrencileri için .89 ve .79, ve orta yaş kadınlar için .76 olarak bulunmuştur. Beden utancı alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayıları kız öğrenciler için .75 ve .84, orta yaş kadınlar için .70 olarak bulunmuştur. Kontrol inancı alt ölçeğine ilişkin iç tutarlılık katsayıları kız öğrenciler için .72 ve .68, orta yaş kadınlar için .76 olarak bulunmuştur. McKinley (1998: 117) tarafından erkek üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmada iç tutarlılık katsayıları beden izleme için .79, beden utancı için .73 ve kontrol inancı için .64 olarak belirlenmiştir.

Daha önce ülkemizde kullanılmadığı bilinen ölçeğin Türkçeye uyarlanması bu çalışma kapsamında yapılmıştır.

2.1.2.2. Koşullu Öz-Değer Ölçeği (KÖDÖ)

Bu çalışmada ölçeğin fiziksel görünüm alt ölçeği, katılımcıların öz değerlerini belirlemede fiziksel görünümüne (ten rengi, yüz biçimi, vücut ağırlığı, saç stili, beden ölçüleri vs.) ne derece önem verdiklerini belirlemek için kullanılmıştır.

Ölçek, Crocker ve ark. (2003) tarafından onay alma, aile desteği, fiziksel görünüm, rekabet, akademik yeterlilik, tanrı sevgisi ve erdem alanlarının kişilerin öz-değerini yapılandırma ne derece etkili olduğunu belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin orijinali 7 alt ölçek ve toplam 35 maddeden oluşmakta ve ölçek 7'li (1= kesinlikle katılmıyorum, 7= kesinlikle katılıyorum) Likert tipindedir. Ölçeğin bütününe ilişkin bir toplam puan elde edilememektedir. Alt ölçeklere ilişkin puanlar maddelerin toplanıp o alt ölçekte yer alan madde sayısına bölünmesiyle elde edilmektedir. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Akın ve Eroğlu (2011: 412-422) tarafından yapılmıştır. Güvenirlilik analizi sonucunda alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarının aile desteği için .91, rekabet için .89, fiziksel görünüm için .88, tanrı sevgisi için .88, akademik yeterlik için .86, erdem için .82 ve onay alma için .82 olduğu görülmüştür. Test- tekrar test analizi sonucunda elde edilen katsayıların .68 ile .89 arasında değiştiği görülmüştür (fiziksel görünüm .89).

Bu çalışma için fiziksel görünüm alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı .82 olarak saptanmıştır.

2.1.2.3. Öz-Bilinç Ölçeği

Bu çalışmada ölçek, Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin geçerliliğini test etmek amacıyla kullanılmıştır.

Feninstein ve ark. (1975) tarafından geliştirilen ölçeğin orijinali 19 madde ve 5 alt boyuttan (kendini düşünme, içsel öz-farkındalık, stil bilinçliliği, görünüm bilinçliliği ve sosyal anksiyete) oluşmaktadır. Ölçek 5'li (0 = hiç uygun değil, 4= tamamen uygun) Likert tipindedir. Ölçek Akın, Abacı ve Öveç (2007: 261) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin dilsel geçerliliği alt boyutlar için .87 ile .93 arasındadır. Özel öz-bilinç ölçeğinden alınan yüksek puanlar, bireyin duygu ve düşünce ve inançları gibi içsel süreçlere yönelik geliştirdiği farkındalığın yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Genel öz-bilinç alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar, bireyin sosyal bir nesne olarak fiziksel görünümü ve başkaları tarafından görülebilen davranışlarına ilişkin geliştirilen

farkındalığının yüksek olduğunu ifade etmektedir. Sosyal anksiyete alt ölçeğinden alınan yüksek puanlar ise genel öz-bilinçten kaynaklanan, bireyin çeşitli sosyal ortamlarda başkaları tarafından nasıl değerlendirileceğine ilişkin yaşadığı kaygının yüksek olduğuna işaret etmektedir (Akın, Abacı ve Öveç, 2007: 261). Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının ölçeğin tümü için .79, kendini düşünme alt boyutu için .84, içsel öz-farkındalık alt boyutu için .87, stil bilinçliliği için .89, görünüm bilinçliliği için .91 ve sosyal anksiyete için .87 olduğu görülmüştür. Test-tekrar test çalışması sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayıları alt ölçekler için .91 ile .96 arasında değişmektedir.

Bu çalışmada ölçek 5`li Likert tipinde kullanılmış, ancak orijinalinden farklı olarak katılımcılardan 1 (hiç uygun değil) ile 5 (tamamen uygun) arasında değerlendirme yapması istenmiştir. Bu çalışma kapsamında hesaplanan iç tutarlılık katsayıları genel öz-bilinç için .68, özel öz-bilinç için .74 ve sosyal anksiyete için .73`tür.

2.1.2.4. Kendini Nesneleştirme Ölçeği

Kadınların kendilerini nesneleştirme düzeylerini belirlemeyi amaçlayan ölçek Noll ve Fredrickson (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, Nesneleştirme Kuramı (Fredrickson ve Roberts, 1997) ve Beden Algısı Ölçeği (Franzoi ve Shields, 1984) temel alınarak geliştirilmiştir. Beden Algısı Ölçeği`nden farklı olarak Kendini Nesneleştirme Ölçeği`nde kadınların bedenlerinden ne oranda memnun olup olmadıkları değil, fiziksel görünüşlerini ne oranda önemsedikleri ölçülür (akt. Fredricson ve ark, 1998: 270). Ölçek, iki farklı boyuttan - fiziksel görünüş ve beden işlevselliği- oluşan toplam 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin fiziksel görünüşle ilgili beş maddesi; vücut ağırlığı, cinsel çekicilik, fiziksel çekicilik, sıkı kaslara sahip olmak ve vücut ölçüleri ile ilişkilidir. Bedenin işlevselliği (yeterliliği) boyutu; fiziksel koordinasyon, sağlık, fiziksel güç, enerji düzeyi ve zinde olma ile ilgili beş maddeden oluşmaktadır. Katılımcılar, fiziksel benlik algılarını dikkate alarak bu on maddeye 0 ile 9 arasında değişen bir değer vermektedirler. Alınan yüksek puanlar yüksek kendini nesneleştirme düzeyi anlamına gelmektedir.

Ölçeğin Türkçe uyarlaması Doğan`ın (2013: 77) tez çalışmasında gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ölçeğin test tekrar test katsayısı .85 olarak bulunmuştur.

2.1.2.5. İki Boyutlu Sosyal İstenirlik Ölçeği

Öz bildirimle dayalı ölçümlerde, sosyal istenirlik düzeyinin verilen cevapları etkileyebileceği düşünüldüğünden, sosyal istenirlik bu çalışmada kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır.

Bireylerin sosyal istenirlik düzeyini belirlemeyi hedefleyen ölçek Akın (2010: 771) tarafından, sosyal istenirlikle ilgili literatür çalışmaları ve bu konuda geliştirilen ölçekler değerlendirilerek oluşturulmuştur. Bu değerlendirmeler sonucunda belirlenen 29 madde 5'li (1= hiç uygun değil, 5= tamamen uygun) Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçeğin izlenim yönetimi ve öz-aldatma olmak üzere iki boyutu vardır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı izlenim yönetimi için .96, öz-aldatma için .95 olarak bulunmuştur. Test-tekrar test güvenilirliğini belirlemek için 167 üniversite öğrencisine 21 gün arayla uygulanmış ve bunun sonucunda elde edilen güvenilirlik katsayısı izlenim yönetimi için .83, öz-aldatma için .79 olarak belirlenmiştir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bireylerin sosyal istenirlik düzeyinin yükseldiğini göstermektedir. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçekten hem alt ölçekler için hem de genel bir sosyal istenirlik puanı elde edilebilmektedir.

Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .87 olarak hesaplanmıştır.

2.1.2.6. Vücut Algısı Ölçeği

Bu çalışmada ölçek, NBBÖ'nin geçerliliğinin ve kendini nesneleştirme eğilimi ile beden algısı arasındaki ilişkinin test edilmesi için kullanılmıştır.

Vücut algısı ölçeği kişilerin bedenlerinin çeşitli bölgelerinden (kol, bacak, yüz, burun gibi) ve çeşitli beden işlevlerinden (cinsel işlev düzeyi gibi) ne oranda memnun olduklarını belirlemek için Secard ve Jurard (1953) tarafından geliştirilmiştir. Çeşitli revizyonlara uğrayan ölçeğin son hali 40 maddeden oluşmakta ve 5'li likert tipinde kullanılmaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Hovardaoğlu (1986) tarafından yapılmıştır (akt. Doğan, 2013: 79-80). Türkçe uyarlama çalışmasından elde edilen analiz sonuçları iki yarım güvenirliliğin .75, madde test korelasyonunun $r = .45$ ve $r = .89$ arasında değiştiğini göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı ise .91 olarak bulunmuştur. 40 maddeden oluşan Türkçe form 5'li (1 = oldukça beğeniyorum, 5 = hiç beğenmiyorum) Likert tipindedir. Katılımcılar, diğer ölçeklerde olumsuzdan olumluya doğru bir sıralamaya alıştıkları için bu ölçek de diğerlerine uygun olarak orijinalinden farklı bir şekilde 1 (hiç

beğenmiyorum) - 5 (çok beğeniyorum) şeklinde kullanılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı bu çalışma için .91 olarak bulunmuştur.

2.1.2.7. Demografik Bilgi Formu

Demografik bilgi formu katılımcıların cinsiyet, yaş, kilo, boy, sosyo-ekonomik düzey, anne-baba eğitim düzeyi, en uzun süre yaşanan yerleşim birimi bilgilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır ve anket formunun en son kısmında yer almaktadır.

2.1.3. İşlem

Araştırma verileri online olarak toplanmıştır. Katılımcılara ilk olarak çalışmanın kim tarafından yapıldığı, amacı, kaç dakika süreceği, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve elde edilen bulguların yalnızca bilimsel amaçla kullanılacağına ilişkin bilgilerin yer aldığı bilgilendirilmiş gönüllü onam formu sunulmuştur. Bu formu okuyarak çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılar sırasıyla Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği, Koşullu Öz-Değer Ölçeği, Öz-Bilinç Ölçeği, Kendini Nesneleştirme Ölçeği, Sosyal İstenirlik Ölçeği, Vücut Algısı Ölçeği ve Demografik Bilgi Formunu cevaplamışlardır. Bu anket formunun tamamlanması ortalama 15-20 dakika sürmüştür.

2.2. BULGULAR

2.2.1. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeğinin Yapı Geçerliliği

Ölçeğin Türk katılımcılardan elde edilen verilerde nasıl bir yapı göstereceğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmıştır. Elde edilen verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek için ilk olarak korelasyon matrisi incelenmiştir. Diğer değişkenlerin hiçbirisiyle ilişkili olmayan bir değişken görülmemiş, herhangi iki değişken arasında 0.9 ve üzerinde bir ilişkiye rastlanmamıştır. Örneklem uygunluğunu test etmek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve Barlett küresellik testi yapılmıştır. KMO örneklem uygunluk katsayısının .74, Barlett küresellik testi ($\chi^2 = 1199.99, P < .001$) olarak bulunmuştur. Elde edilen bu sonuçlar verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir.

Ölçeğin orijinalinde alt ölçekler birbiri ile ilişkili olduğu için Temel Bileşenler Analizi oblik rotasyon yöntemi kullanılarak uygulanmıştır. Stevens (2002, akt. Field, 2009: 644) ölçüt alınacak faktör yükünün örneklem büyüklüğüne göre belirlenmesi gerektiğini

belirtmiştir. Çalışmada, Stevens tarafından belirtilen kriterler gözetilerek faktör yükü ölçütü 0.40 olarak belirlenmiştir. Analiz sonuçları özdeğeri 1'den yüksek varyansın % 63'ünü açıklayan 8 faktörlü bir yapı ortaya koymuştur. Birinci faktörün açıkladığı varyans % 20, ikinci faktörün açıkladığı varyans % 10, üçüncü faktörün açıkladığı varyans % 8, dördüncü faktörün açıkladığı varyans % 6, beşinci faktörün açıkladığı varyans % 6, altıncı faktörün açıkladığı varyans % 5, yedinci faktörün açıkladığı varyans % 4 ve sekizinci faktörün açıkladığı varyans % 4 olarak belirlenmiştir.

Ölçeğin orijinal formunun 3 faktörlü bir yapı sergilemesi nedeniyle Oblik döndürme faktör çözümlemesi ölçeğin orijinaline uygun olarak 3 faktörle sınırlandırılarak analiz tekrarlanmıştır. Yapılan analiz sonucunda varyansın % 36' sını açıklayan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Analiz sonucunda kontrol inancı alt ölçeğine ait iki madde (*“Bence bir insan doğuştan getirdiği görünüş özelliklerinin büyük bir kısmını yaşamı boyunca korur”*, *“Bence, eğer bir kişinin görünüşü üzerinde çalışmaya niyeti varsa, büyük ölçüde istediği gibi bir görünüşe sahip olması mümkündür”*) ve beden izleme alt ölçeğine ait bir madde (*“Kendi görünüşümü başkalarının görünüşleri ile nadiren kıyaslarım”*) hiçbir alt boyutta .40'tan büyük bir faktör yüküne sahip olmadığı için analizden çıkarılmıştır.

Üç madde çıkarıldıktan sonra tekrar yapılan analiz sonucunda varyansın % 40' ını açıklayan 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Analiz sonucunda beden izleme alt ölçeğine ait bir madde (*“Diğer insanların gözüne nasıl gözüktüğüm hakkında nadiren kaygılanırım”*) ve beden utancı alt ölçeğine ait bir madde (*“İnsanlar gerçekte kaç kilo olduğumu bilirlerse kendimden utanırım”*) hiçbir faktöre düşmediği için analizden çıkartılmıştır.

Toplamda beş madde çıkartılarak yapılan analiz sonucunda varyansın % 42'sini açıklayan ve maddelerin, ölçeğin orijinal formundaki alt faktörlerinde yer aldığı 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

Açımlayıcı faktör analizine göre 1. alt ölçek beden izlemedir. Altı maddeden oluşan bu alt ölçek toplam varyansın % 22.48'ini açıklamaktadır. Maddelerin faktör yükleri -.81 ile .59 arasında değişmektedir. *“Bedenimin nasıl görüldüğünden ziyade bedenimle neler yapabileceğimle ilgilenirim”* bu alt ölçekte yer alan maddelere örnek olarak gösterilebilir. İkinci alt ölçek kontrol inancıdır. Altı maddeden oluşan bu alt ölçek toplam varyansın %

12.13`ünü açıklamaktadır. “*Bedeninizin şekli, büyük ölçüde genlerinize bağlıdır*” bu alt ölçekte yer alan maddelere örnek olarak gösterilebilir. Elde edilen üçüncü alt ölçek beden utancıdır. Beden utancı alt ölçeği 7 maddeden oluşmaktadır ve toplam varyansın % 8.33`ünü açıklamaktadır. “*Olmam gerektiğini düşündüğüm beden ölçülerine sahip değilsem, utanırım*” bu alt ölçek maddelerine örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 2. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği`ndeki Maddelerin Faktör Yükleri

Madde No	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör
	Beden İzleme	Kontrol İnancı	Beden Utancı
7. Bedenimin nasıl görüldüğünden çok nasıl hissettiği hakkında düşünürüm.	-.81		
20. Bedenimin nasıl görüldüğünden ziyade bedenimle neler yapabileceğimle ilgilenirim.	-.77		
3. Bence giysilerimin rahat olması, üzerimde güzel durmasından daha önemlidir.	-.73		
14. Gün boyu, nasıl görüldüğüm hakkında defalarca düşünürüm.	.59		
16. Giydiğim kıyafetlerin bana yakışıp yakışmadığı konusunda sıklıkla endişelenirim.	.54		
1. Nasıl görüldüğüm hakkında nadiren düşünürüm.	-.50		
6. Formda bir bedene sahip olmak en baştan beri öyle bir bedene sahip olmayı gerektirir.		.68	
19. Bence bir insanın kilosu çoğunlukla o kişinin doğuştan getirdiği genleriyle belirlenmektedir.		.67	
21. Kilo almak/vermek için ne kadar uğraşırsam uğraşayım, büyük ihtimalle kilom hep aynı kalacak.		.65	
24. Bedeninizin şekli, büyük ölçüde genlerinize bağlıdır.		.62	
12. Bedenimin nasıl görüldüğü hakkında pek fazla kontrolüm olduğunu sanmıyorum.		.49	
23. Yeterince gayret ettiğim takdirde, olmam gereken kiloya ulaşabilirim.		-.42	
17. Gereği kadar egzersiz yapmadığımda, yeterince iyi bir insan olup olmadığımı sorgularım.			.83
5. En iyi şekilde görünmek için çaba sarf etmediğimde kendimden utanırım.			.60
8. Kendi görünüşümü başkalarının görünüşleri ile nadiren kıyaslarım.			.58
13. Kilomu kontrol edemediğimde bile kendimi makbul bir insan olarak görürüm.			-.53
15. Yapmam gerektiği kadar egzersiz yapmadığımda, kendimde bir terslik olduğu kaygısına asla kapılmam.			-.53
2. Kilomu kontrol edemediğimde kendimde bir terslik varmış gibi hissederim.			.53
22. Olmam gerektiğini düşündüğüm beden ölçülerine sahip değilsem, utanırım.			.44
Özdeğer:	4.27	2.31	1.58
Faktörün Açıkladığı Varyans Yüzdesi:	22.48	12.13	8.33
Toplam Varyans Yüzdesi:	22.48	34.62	42.95

2.2.2. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin Güvenirliği

Ölçeğin güvenirligini test etmek için iç tutarlılık katsayıları hesaplanmıştır. Yapılan analiz sonucunda iç tutarlılık katsayıları beden izleme alt ölçeği için .76, kontrol inancı alt ölçeği için .65 ve beden utancı alt ölçeği için .72 olarak belirlenmiştir. Tablo 3'te bu çalışmada elde edilen iç tutarlılık katsayıları ile McKinley ve Hyde (1996: 190, 198) ve McKinley (1998: 117) tarafından farklı örneklem grupları ile yapılan çalışmalardan elde edilen iç tutarlılık katsayıları karşılaştırılmıştır.

Tablo 3. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeğinin Faktörlerine Ait İç Tutarlılık Katsayıları

Faktörler	Madde Sayısı	Madde Sayısı		McKinley ve Hyde (1996)			Mckinley (1998)
		1. Çalışma (n= 190)	1. Çalışma (n= 121)	2. Çalışma (n = 278)	(n = 163)		
			Üniversite Öğrencileri	Üniversite Öğrencileri	Orta Yaş Kadınlar	Üniversite öğrencisi erkekler	
Beden İzleme	6	.76	8	.89	.79	.76	.79
Kontrol İnancı	6	.65	8	.72	.68	.76	.64
Beden Utancı	7	.72	8	.75	.84	.70	.73

Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin faktörleri arasındaki korelasyonlar Tablo 4'te özetlenmiştir. Analiz sonuçları beden izleme ile beden utancı ($r = .50, p < .001$) alt ölçekleri arasında pozitif yönde anlamlı; beden utancı ile kontrol inancı ($r = -.18, p < .05$) alt ölçekleri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Beden izleme ile kontrol inancı ($r = -.07, p > .05$) alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bu sonuçlar denence 1'in desteklendiğini göstermektedir.

Tablo 4. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Faktörleri Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3
1.Beden İzleme	-	-.07	.50***
2.Kontrol İnancı		-	-.18*
3.Beden Utancı			-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

2.2.3. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin Yakınsak ve Ayırt Edici Geçerliliği

Bu aşamada ilk olarak Mahalanobis değeri hesaplanarak çok değişkenli uç değerler ve tek değişkenli uç değerler belirlenmiştir. Çok değişkenli uç değer olarak belirlenen 4 katılımcı veri setinden silinmiştir. Tek değişkenli uç değerler (n = 4) veri setinden silinmemiştir. Bu uç değerlerin silinmesi ve uç değerler yerine ortalama puan yazılması durumunda ölçekten alınan ortalama puanlardaki değişiklikler karşılaştırılmıştır. Her iki koşulda da ortalamanın eşit olduğu durumlarda, uç değerler silinmemiş, bu değerlerin yerine ölçekten alınan ortalama puan yazılmıştır. Bu işlemler sonucunda, bu aşamadan sonraki analizler 186 katılımcı ile yapılmıştır. Çalışmada kullanılan ana değişkenlere ilişkin betimleyici bilgiler Tablo 5`te özetlenmiştir.

Tablo 5. Tüm Değişkenlere Ait Betimleyici Bilgiler (N = 186)

	<i>O</i>	<i>SS</i>
Beden İzleme	3.60	1.26
Beden Utancı	2.93	1.09
Kontrol İnancı	5.01	1.03
Kendini Nesneleştirme	-8.40	11.41
Vücut Algısı	3.51	.46
Genel Öz-Bilinç	3.39	.63
Özel Öz-Bilinç	3.69	.62
Sosyal Anksiyete	3.20	.93
Fiziksel Görünüm	3.94	1.40
Sosyal İstenirlik	3.27	.48

Tablo 6. Tüm Değişkenlere Ait Korelasyon Tablosu

	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Demografik Değişkenler													
2.Yaş	1.00	.03	.10	-.10	-.15*	-.00	-.00	.01	-.06	.01	-.08	-.06	.07
3. SED		1.00	-.06	-.17*	-.16*	.13	-.12	.20*	-.13	-.07	-.05	-.09	.09
4. BKİ			1.00	.10	.18*	.04	-.08	-.24**	-.10	-.11	-.05	.03	-.00
Ana Değişkenler													
5. Beden İzleme				1.00	.50***	-.07	.32***	-.29***	.52***	.08	.24**	.55***	-.37***
6. Beden Utancı					1.00	-.18*	.20**	-.24**	.42***	.09	.20**	.55***	-.12
7. Kontrol İnancı						1.00	-.15*	.24**	-.18*	-.02	-.10	-.14	.17*
8.Kendini Nesneleştirme							1.00	-.11	.34***	.19**	.08	.29***	-.25**
9.Olumlu Beden Algısı								1.00	-.21**	.15*	-.23**	-.23**	.26***
10. Genel Öz-Bilinç									1.00	.40***	.49***	.54***	-.16*
11. Özel Öz-Bilinç										1.00	.09	.18*	.14
12.Sosyal Anksiyete											1.00	.24**	-.06
13.Fiziksel Görünüm												1.00	-.25**
Kontrol Değişkeni													
14.Sosyal İstenirlik													1.00

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin yakınsak (convergent) ve ayırt edici (discriminant) geçerliliğini test etmeye yönelik analizler sosyal istenirlik düzeyi kontrol edilerek yapılmıştır. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci alt ölçekleri ile değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik yapılan kısmi korelasyon analizi sonuçları Tablo 7'de özetlenmiştir.

Tablo 7. Sosyal İstenirlik Kontrol Edildikten Sonra NBBÖ Alt Ölçekleri ile Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	Beden İzleme	Beden Utancı	Kontrol İnancı
Olumlu Beden Algısı	-.22**	-.22**	.21**
Genel Öz-Bilinç	.51***	.41***	-.16*
Özel Öz-Bilinç	.14	.11	-.05
Sosyal Anksiyete	.23**	.19*	-.10

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Kısmi korelasyon sonuçları, beden izleme ile olumlu beden algısı ($r = -.22$, $p < .01$); beden utancı ile olumlu beden algısı ($r = -.22$, $p < .01$) arasında negatif yönde; kontrol inancı ile olumlu beden algısı ($r = .21$, $p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar beden izleme, beden utancı ve kontrol inancı alt ölçeklerinin yakınsak geçerliliğiyle ilgili olan denence 2'nin desteklendiği anlamına gelmektedir.

Genel öz-bilinç düzeyi ile beden izleme eğilimi ($r = .51$, $p < .001$) ve beden utancı ($r = .41$, $p < .001$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Bu bulgular denence 3 ve 5'in desteklendiğine işaret etmektedir. Buna ek olarak genel öz-bilinç düzeyi ile dış görünüşün kontrol edilebileceği inancı ($r = -.18$, $p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Beden izleme alt ölçeğinin ayırt edici geçerliliğini test etmek için yapılan analiz sonucu, beden izleme ile özel öz-bilinç ($r = .14$, $p > .05$) arasında ise anlamlı bir ilişki olmadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuç beden izleme alt ölçeğinin ayırt edici geçerliliğini test etmeye yönelik geliştirilen denence 4'ün desteklendiğini göstermektedir.

Buna ek olarak beden izleme alt ölçeği ile sosyal anksiyete ($r = .23$, $p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Özel öz-bilinç ile beden utancı ($r = .11$, $p > .05$) ve kontrol inancı ($r = -.05$, $p > .05$) arasında; sosyal anksiyete ile

kontrol inancı ($r = .10, p > .05$) arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Beden utancı ile sosyal anksiyete ($r = .19, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

2.2.4. Kendini Nesneleştirme ile İlgili Sonuçlar

Çalışma örnekleminde erkek (35) katılımcıların kadın (151) katılımcılardan sayıca az olması nedeniyle kendini nesneleştirme düzeyinin, beden izleme eğiliminin ve beden utancı duygusunun cinsiyete göre farklılaşacağını ileri süren denence 6 test edilememiştir.

Denence 7`den denence 12`ye kadar olan denenceleri test etmek üzere sosyal istenirlik düzeyinin kontrol değişkeni olarak alındığı korelasyon analizleri yapılmıştır. Analiz sonuçları sosyal istenirliğin kontrol edilmesi sonucunda değişkenler arasındaki korelasyonda çok küçük değişimler olduğunu göstermektedir. Kısmi korelasyon analizi sonuçları Tablo 8`de yer almaktadır.

Tablo 8`de görülebileceği gibi kendini nesneleştirme ile beden izleme ($r = .25, p < .01$) ve beden utancı ($r = .17, p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı korelasyonlar vardır. Sonuçlar denence 7`nin desteklendiğini göstermektedir. Desteklenen bir diğer denence ise kendini nesneleştirme düzeyi ile genel öz bilinç arasında pozitif yönde bir ilişkinin olacağını ileri sürüldüğü denence 9`dur. Analiz sonuçları kendini nesneleştirme ile genel öz-bilinç arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur ($r = .31, p < .001$). Kendini nesneleştirme ile olumlu beden algısı arasında denence 11`de ifade edildiği gibi negatif bir ilişki bulunmamıştır.

Öz-değerin fiziksel görünümün alanında yapılandırılması ile kendini nesneleştirme ($r = .24, p < .01$), beden izleme ($r = .51, p < .001$) ve beden utancı ($r = .54, p < .001$) arasında 12. denencede ifade edildiği gibi pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Öz-değerin fiziksel görünümün alanında yapılandırılması ile beden algısı ($r = -.18, p < .05$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Genel öz-bilinç düzeyi ile öz-değerin fiziksel görünüm alanında yapılandırılması arasında pozitif ($r = .53, p < .001$); genel öz bilinç ile beden algısı arasında ($r = -.18, p < .05$) negatif ilişkiler olduğu elde edilen sonuçlar arasındadır. Son olarak beden algısı ile fiziksel görünümün öz-değeri belirleme gücü arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Sosyal İstenirlik Kontrol Edildikten Sonra Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

	1	2	3	4	5	6
1.Kendini Nesneleştirme	-	.25**	.17*	.31***	-.05	.24**
2.Beden İzleme		-	.49***	.51***	-.22**	.51***
3.Beden Utancı			-	.41***	-.22**	.54***
4. Genel Öz-Bilinç				-	-.18*	.53***
5.Beden Algısı					-	-.18*
6. Öz-Değerin Fiziksel Görünüm Alanında Yapılandırılması						-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Denence 8 ve 10`da ifade edilen aracı değişken mekanizmalarına yönelik analizler Baron ve Kenny (1986: 1176-1177) tarafından belirlenen adımlar izlenerek yapılmıştır. Araştırmacılar, aracı değişken modelinin analiz edilebilmesi için bazı şartların sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Bunlar; bağımsız değişken (kendini nesneleştirme) ile aracı değişken (beden izleme ve genel öz-bilinç) arasında; bağımsız değişken ile bağımlı değişken (beden utancı) arasında; bağımlı değişken ile aracı değişken arasında anlamlı ilişkiler olması gerektiği şeklindedir. Tablo 8`e bakıldığında her üç koşulun da sağlandığı görülmektedir.

Aracı değişken modellerini test etmek amacıyla bir dizi regresyon analizi yapılmıştır. Birinci aşamada bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni yordama gücü; ikinci aşamada bağımsız değişkenin aracı değişkeni yordama gücü; üçüncü aşamada aracı değişkenin bağımlı değişkeni yordama gücü; dördüncü aşamada ise bağımsız ve aracı değişkenin bir arada bağımlı değişkeni yordama gücü test edilmiştir. Aracı değişkenden söz edilebilmesi hem bağımsız değişkenin hem de aracı değişkenin bağımlı değişkeni yordayabilmesi, ancak aracı ve bağımsız değişkenin analize aynı anda dahil edildiği 4. aşamada bağımsız değişkenin bağımlı değişkeni yordama gücünün anlamsızlaşması gerekmektedir (Baron ve Kenny, 1986: 1176-1177).

Birinci aşamada yapılan analizler katılımcıların kendini nesneleştirme düzeyinin yaşadıkları beden utancını anlamlı olarak yordadığını göstermektedir ($\beta = .20$, $t(184) = 2.73$, $p < .01$). Kendini nesneleştirme düzeyi beden utancına ilişkin varyansın % 4`ünü açıklamaktadır ($R^2 = .04$, $F(1,184) = 7.44$, $p < .01$).

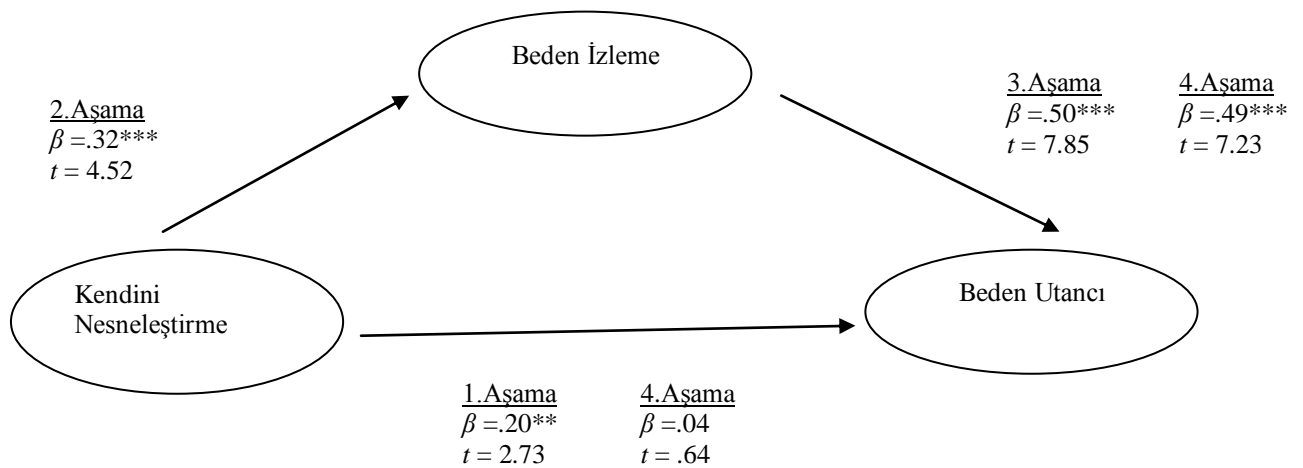
İkinci aşama sonuçları kendini nesneleştirme düzeyinin beden izleme düzeyine ilişkin varyansa katkıda bulunduğunu göstermektedir ($\beta = .32$, $t(184) = 4.52$, $p < .001$).

Kendini nesneleştirme düzeyi beden izlemeye ilişkin varyansın % 10'unu açıklamaktadır ($R^2 = .10$, $F(1,184) = 20.43$, $p < .001$).

Üçüncü aşamada yapılan analiz sonuçları, beden izlemenin beden utancına ilişkin varyansa katkıda bulunduğuna işaret etmektedir ($\beta = .50$, $t(184) = 7.85$, $p < .001$). Beden utancına ilişkin açıklanan varyansın % 25'inden beden izleme sorumludur ($R^2 = .25$, $F(1,184) = 61.64$, $p < .001$).

Dördüncü aşamada kendini nesneleştirme ve beden izleme analize aynı anda dahil edilerek beden utancına ilişkin bir model elde edilmiştir. Sonuçlar modelin beden utancına ilişkin varyansa katkıda bulunduğunu göstermektedir ($R^2 = .25$, $F(2,183) = 30.93$, $p < .001$). Model beden utancına ait varyansın % 25'ini açıklamaktadır. Kendini nesneleştirme ($\beta = .04$, $t(183) = .64$, $p > .05$) açıklanan bu varyansa artık anlamlı bir katkıda bulunmamaktadır. Beden izleme ($\beta = .49$, $t(183) = 7.23$, $p < .001$) beden utancına ilişkin varyansın % 24'ünü açıklamaktadır. Sonuçlar beden utancı duygusunda yaşanan değişimin, kendini nesneleştirme deneyimine değil, bu deneyimin beden izleme üzerinde yarattığı etkiye bağlı olduğuna işaret etmektedir. Bu da Denence 8'in desteklediği anlamına gelmektedir. Analiz sonuçları Şekil 2'de özetlenmiştir.

Şekil 2. Aracı Değişken Analizlerinin Sonuçları

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

İkinci aracı değişken (genel öz-bilinç) modelini test etmek için birinci aşamada yapılması gereken analiz, daha önce yapıldığı için tekrar edilmemiştir.

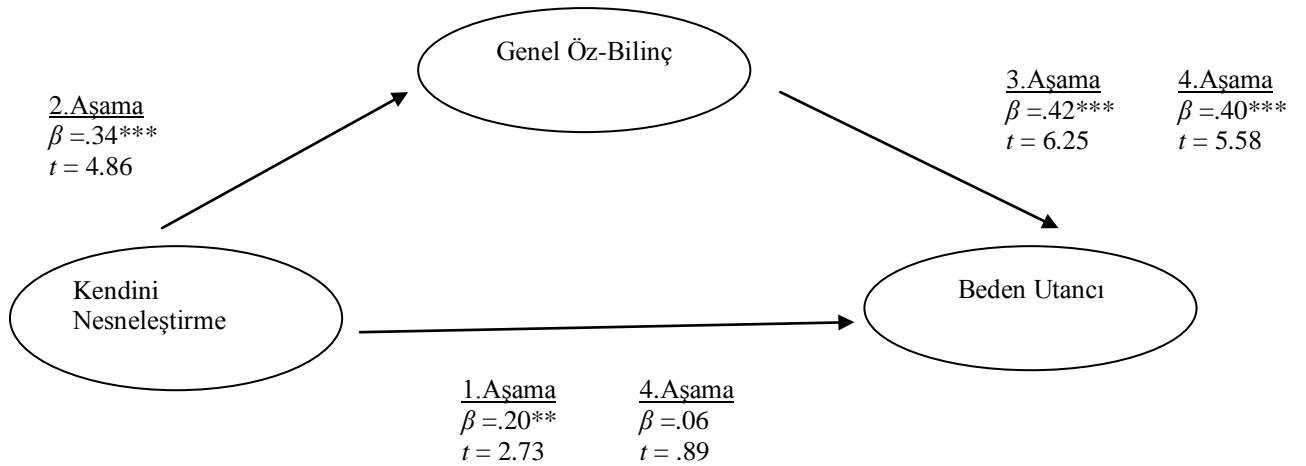
İkinci aşamada, kendini nesneleştirme düzeyinin genel öz-bilinç düzeyini pozitif yönde yordadığı görülmektedir ($\beta = .34$, $t(184) = 4.86$, $p < .001$). Kendini nesneleştirme genel öz-bilinç düzeyine ilişkin varyansın % 11'ini açıklamaktadır ($R^2 = .11$, $F(1,184) = 23.65$, $p < .001$).

Üçüncü aşamada yapılan analizler genel öz-bilinç düzeyinin beden utancının pozitif bir yordayıcısı olduğunu göstermektedir ($\beta = .42$, $t(184) = 6.25$, $p < .001$). genel öz-bilinç beden utancına ilişkin varyansın % 18'ini açıklamaktadır ($R^2 = .18$, $F(1,184) = 39.10$, $p < .01$).

Dördüncü aşamada kendini nesneleştirme ve genel öz-bilinç değişkenleri analize aynı anda dahil edilmiştir. Elde edilen modelin beden utancına ilişkin varyansa katkıda bulunduğu görülmektedir ($R^2 = .18$, $F(2,183) = 19.92$, $p < .001$). Genel öz-bilinç ($\beta = .40$, $t(183) = 5.58$, $p < .001$) beden utancını pozitif yönde yordarken kendini nesneleştirme ($\beta = .06$, $t(183) = .89$, $p > .05$) beden utancının anlamlı bir yordayıcısı değildir. Genel öz-bilinç düzeyi beden utancına ilişkin varyansın % 16'sını açıklamaktadır.

Bu sonuçlar, genel öz-bilinç düzeyinin kendini nesneleştirme ile beden utancı arasındaki ilişkiye aracılık ettiğine ilişkin oluşturulan Denence 9'u desteklemektedir. Analiz sonuçları Şekil 3'te özetlenmiştir.

Şekil 3. Aracı Değişken Analizlerinin Sonuçları

2.3. TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı McKinley ve Hyde (1996: 181) tarafından geliştirilen Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'ni Türkçeye uyarlamak ve ölçeğin Türkçe formunun geçerlik ve güvenilirlik analizlerini yapmaktır.

Çalışmanın bir diğer amacı, Nesneleştirme Kuramı'nın Batılı ülkelerde test edilmiş bazı varsayımlarını bir Türk üniversite örneğinde test etmektedir.

Çalışmanın amaçlarına uygun olarak katılımcıların kendini nesneleştirme düzeyi, beden izleme eğilimi, yaşadıkları beden utancı, genel öz-bilinç ve özel öz-bilinç düzeyleri, bedenlerini nasıl algıladıkları, yaşadıkları sosyal anksiyete düzeyi ve fiziksel özelliklerinin öz değeri belirlemedeki önemine yönelik veriler toplanmış ve bu değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

İlk olarak Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği Türkçeye uyarlanmış, bir öğrenci örneğine uygulanmış ve toplanan veriler analiz edilmiştir. Açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda ölçekteki beş madde psikometrik yetersizlikleri dolayısıyla silinmiştir. Bu maddeler silindikten sonra geriye kalan on dokuz madde 3 faktörlü bir yapı göstermiştir. Maddelerin ölçeğin orijinaline uygun olarak beklenen faktörlerde yer aldığı görülmüştür. Bu faktörler, beden izleme, kontrol inancı ve beden utancı olarak ölçeğin orijinaline uygun bir şekilde isimlendirilmiştir.

Ölçeklere ilişkin iç tutarlılık katsayıları kontrol inancı ($\alpha = .65$) alt ölçeği için biraz düşük olmakla birlikte diğer iki alt ölçeğin güvenilirlik düzeyleri yeterli görünmektedir. McKinley ve Hyde (1996: 190, 198) tarafından yapılan araştırmada kontrol inancı alt ölçeği için elde edilen iç tutarlılık katsayılarından birinin .68, McKinley (1998: 117) tarafından yapılan çalışmada ise .64 olduğu dikkate alındığında ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısının bu değeri alması şaşırtıcı değildir. Beden izleme ve beden utancı alt ölçeklerinin iç tutarlılık katsayılarının da bu çalışmalardan elde edilen sonuçlarla benzerlik gösterdiği görülmüştür. Ölçeklerin ölçmeyi amaçladıkları özellikleri ölçmek için yeterli ve güvenilir olduğu söylenebilir.

Bu analizlerin yanı sıra alt ölçeklerin birbiriyle olan korelasyonlarına da bakılmıştır. Korelasyon analizi sonuçları beden izleme alt ölçeği ile beden utancı arasında pozitif; beden utancı ile kontrol inancı alt ölçekleri arasında negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Beden izleme alt ölçeği ile kontrol inancı alt ölçeği arasında ise anlamlı bir

ilişki bulunmamaktadır. McKinley ve Hyde`a (1996: 184-185) göre nesneleştirilmiş beden bilinci, kadınların dış görünüşlerinden kendilerinin sorumlu olduklarına ilişkin varsayıma dayanmaktadır. Buna göre kadınlar yeterince uğraştıkları takdirde görünüşlerini kontrol ederek kültürel olarak belirlenen ideal bedene ulaşabileceklerine inanırlar. Dış görünüşünü kontrol edebileceğine inanan kadınlar, bedenlerini denetleyerek, yemek yemeyerek, sürekli spor yaparak ideale ulaşabileceklerini düşünmektedirler. Bu görüşten yola çıkarak araştırmacılar beden izleme, beden utancı ve dış görünüşün kontrol edilebileceği inancının birbiriyle pozitif yönde ilişkiler gösterdiklerini ileri sürmüştür. McKinley ve Hyde (1996: 193, 199) tarafından yapılan geçerlilik ve güvenilirlik araştırmasının ilk çalışmasında beden izleme ve beden utancı ile kontrol inancı pozitif ilişki gösterirken, ikinci çalışmada kontrol inancı ile beden utancı ve beden izleme arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Downs, James ve Cowan (2006: 749) tarafından yapılan çalışmada ise kontrol inancı beden utancı ile ilişkiliyken, beden izleme ile ilişkili bulunmamıştır. Bu sonuçlar kontrol inancı ile beden izleme ve beden utancı arasındaki ilişkinin net olmadığını göstermektedir.

Ölçeğin yakınsak geçerliliğini test etmek için genel öz-bilinç ve beden algısı değişkenleriyle ilişkisine bakılmıştır. Sonuçlar, beden izleme ile genel öz-bilinç düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğunu göstermiştir. McKinley ve Hyde (1996: 201) tarafından yapılan çalışma bulgularıyla tutarlı olan bu sonuç, birbirine benzer yapıları ölçen ve bedeninin dış görünüşüne odaklanma noktasında benzeşen bu iki değişkenin kavramsal olarak benzeştiğini kanıtlar niteliktedir. Beden izleme düzeyi ve genel öz-bilinç düzeyinin olumsuz beden algısıyla ilişkili olması da bu benzerliği kanıtlamaktadır. Bu sonuçlar bedeninin dış görünüşünün denetlenmesi ve dış görünüşün farkında olmanın olumsuz bir beden imajına neden olabileceğini göstermektedir.

Beden utancı ile genel öz-bilinç arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu sonuç, dış görünüşlerinin farkında olan kişilerin idealize edilen standartları karşılayamadıklarıyla daha fazla yüzleştiğine ve bu şekilde daha fazla beden utancı duygusu yaşayabileceğine işaret etmektedir.

Teorik olarak beden utancının olumsuz bir beden algısına neden olması beklenmektedir. Bu çalışma beklentiyi destekleyecek şekilde beden utancı ile olumlu beden algısı arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar McKinley

(2006: 167) tarafından elde edilen araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Beden izleme ve beden utancının aksine kontrol inancı ile beden algısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu görülmektedir. Downs, James ve Cowan'ın (2006: 749) çalışmasıyla paralellik gösteren bu sonuç, dış görünüşünü istediği yönde değiştirebileceğine inanan kişilerin, olumlu bir beden imajına sahip olduklarını söyleyebiliriz. Sonuçlar beden utancı ve kontrol inancı alt ölçeklerinin geçerliliğini destekler niteliktedir.

Ölçeğin ayırt edici geçerliliğini test etmek için yapılan analiz sonuçları, beden izleme alt ölçeği ile özel öz-bilinç arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Bu sonuç beden izlemenin kişilerin içsel duygu ve düşünceleri yerine nasıl göründüklerine odaklanmalarıyla ilişkili olduğunu desteklemektedir. Buna ek olarak sonuçlar aynı zamanda beden utancı ve kontrol inancı ile özel öz-bilinç arasında da anlamlı ilişkiler olmadığını göstermektedir. Bu sonuç nesneleştirilmiş beden bilincini oluşturan her üç bileşenin beden nasıl görüldüğüyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Geçerlik ve güvenirlik analizlerinden elde edilen sonuçlar bütünüyle değerlendirildiğinde ölçeğin Türkçeye uyarlanan formunun bireylerin nesneleştirilmiş beden bilincine ilişkin üç bileşenini (beden izleme, beden utancı ve kontrol inancı) ölçmede geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabilirliği söylenebilmektedir.

Bu çalışma kapsamında Nesneleştirme Kuramı'nın varsayımlarını test etmeye yönelik çeşitli analizler yapılmıştır. Korelasyon analizlerine bakıldığında, Calogero, Davis ve Thompson (2005: 46) tarafından yapılan araştırmayla tutarlı olarak kendini nesneleştirme ile beden utancı arasında anlamlı bir korelasyon olduğu görülmüştür. Beklendiği gibi kendini nesneleştirme ile beden izleme arasında anlamlı bir ilişki olduğu da saptanmıştır.

Buna ek olarak, kendini nesneleştirme ile genel-öz bilinç arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuç kendini nesneleştirme deneyiminin, kişinin dikkatini dış görünüşüne yönelttiğine ilişkin bulguların (Muehlenkamp ve Saris-Baglana, 2002: 372) desteklendiğini göstermektedir. Buna göre, kendini nesneleştiren kişiler, davranışlarının ve görünüşlerinin başkaları tarafından nasıl görüldüğüne ilişkin bir farkındalığa sahiptirler.

Nesneleştirme Kuramı'na göre kendini nesneleştiren kişi, değerinin bedeniyle ve dış görünüşüyle belirlendiğini öğrenir ve kendi de değerini bu özellikleri kapsamında

belirler. Bu bağlamda kendini nesneleştiren, dış görünüşünü izleyen ve beden utancını daha çok yaşayan kişilerin öz değerini belirlemede fiziksel özellikleri daha belirleyici olacaktır. Analiz sonuçları da bu beklentiyi destekler niteliktedir. Bu da kendini nesneleştiren ve kendini nesneleştirmenin sonuçlarından etkilenen kişiler için fiziksel özelliklerin daha değerli olduğu anlamına gelmektedir.

Nesneleştirme Kuramı'na göre kişiler kendini nesneleştirdikçe bedenlerine yönelik olumsuz bir algıya sahip olma düzeyleri de artar. Bu çalışmadan elde edilen bulgular Strelan, Mehaffey ve Tiggemann'ın (2003: 92) ve Prichard ve Tiggemann'ın (2005: 25) çalışmalarıyla tutarlılık göstermemektedir. Çalışmada kendini nesneleştirme deneyimi ile beden algısı arasında bir ilişki saptanmamıştır. Bu sonuç kendini nesneleştirme ile beden algısı arasındaki ilişkiyi belirleyen farklı faktörlerin olabileceğini düşündürmektedir. Cusumano ve Thompson (1997: 715) zayıf ve güzel olma idealinin ne oranda içselleştirildiğinin, kişilerin beden algısını etkilediğini göstermiştir. Myers ve Crowfort (2007: 302) hem kendini nesneleştirmenin hem de zayıf ve güzel olmaya yönelik standartların içselleştirilmesinin kişilerin bedenlerini nasıl algıladıklarını etkilediğini bulmuştur. Bu bulgulardan yola çıkarak, beden algısını belirleyen faktörün kendini nesneleştirme deneyiminden çok zayıf ve güzel olmaya ilişkin standartların ne oranda içselleştirilmesi olduğu söylenebilir. Buna ek olarak Miner-Rubino ve ark. (2002: 160) bu çalışmadan elde edilen bulgularla tutarlı olarak kendini nesneleştirme ile beden algısı arasında bir ilişki bulamamıştır. Kuramın varsayımına yönelik sonuçların tutarsız olduğu ve varsayımın her zaman desteklenmediği görülmektedir.

Şekil 1'de yer alan modelin bir bölümünü test etmeye yönelik yapılan aracı değişken analizleri, varsayımların desteklendiğini göstermiştir. Analizler (Tiggemann ve Slater, 2001: 62) tutarlı olarak kendini nesneleştirme deneyimi yaşayan kişilerin dış görünüşlerini daha sık izlediklerini, dış görünüşü daha sık izlemenin de beden utancı duygusundaki artışa neden olduğunu göstermiştir. Burada kendini nesneleştirme deneyiminin beden utancını doğrudan değil, dış görünüşün izlenme sıklığını etkilemesi aracılığıyla dolaylı olarak etkilediği sonucuna varılabilir. Bir diğer analiz, kendini nesneleştirme deneyiminin kişilerin dışarıdan nasıl göründüklerine ilişkin farkındalıklarını arttırdığını ve bu farkındalığın beden utancı duygusunun yaşanmasına neden olduğunu ortaya koymuştur. Sonuçlar, kendini nesneleştirme deneyiminin kişilerin yaşantısını hem doğrudan hem de dolaylı olarak etkilediği varsayımını desteklemektedir.

III. BÖLÜM

3. İKİNCİ ÇALIŞMA

“Kadınlar, yaşadıkları ataerkil sistem içerisindeki eşitsizliklere ve uğradıkları ayrımcılığa rağmen sistemi değiştirme motivasyonuna değil sistemi sürdürme motivasyonuna sahiptir” Sistemi Meşrulaştırma Kuramı’ndan yola çıkılarak yapılan bu çıkarım, kadınların cinsel olarak nesneleştirildikleri sistemin bakış açısını içselleştirip kendini nesneleştirdiği göz önüne alındığında pek yanlış görünmemektedir. Bu tez çalışmasının amaçlarından biri kendini nesneleştirme deneyiminin sistemi meşrulaştırmanın bir yolu olup olmadığını incelemektir. Çalışmanın bir diğer amacı toplumsal cinsiyet rolleri ve davranışları ile ilgili bilgi taşıyan kalıpyargıların sistemi meşrulaştırma ve kendini nesneleştirme üzerindeki etkilerini ortaya çıkarmaktır. Bu amaçları gerçekleştirmek için yapılan bu çalışmada, daha önce Becker ve Wright (2011: 4), Jost ve Kay (2005: 503) ve Calogero ve Jost (2011: 215) tarafından kullanılan deneysel bir araştırma paradigması kullanılmıştır. Paradigma Şöyledir: Araştırmaya katılan gönüllülere bunun iki aşamalı bir araştırma uygulaması olduğu söylenir. İlk aşamada kendilerinden bir tutum ölçeğinin geliştirilmesine yardımcı olmaları istenir, ikinci aşamada ise, bazı konularda bilgi ve görüşlerini öğrenmek için katılımcılara çeşitli sorular yöneltilir. İlk aşamada tutum ölçeğinin geliştirilmesine yardımcı olmaları için katılımcılardan istenenler, önce kendilerine dağıtılan tutum ölçeğini doldurmaları ve ardından aynı ölçek üzerinde bir düzeltme okuması yapmalarıdır. Esasen, araştırmaya katılan tüm katılımcılar birinci aşamada aynı ölçek üzerinde çalışmamış, hangi araştırma koşuluna atandıysa ona göre bir ölçek almışlardır. Katılımcılardan bazıları bir cinsiyetçilik ölçeğinin maddelerini doldurup düzeltirken diğerleri cinsiyet kalıpyargısı içermeyen maddeleri doldurur ve düzeltir. Cinsiyetçilik ölçeği maddelerini dolduranların yarısına düşmanca cinsiyetçi ifadeler içeren ölçek maddeleri, diğer yarısına ise korumacı cinsiyetçilik içeren ölçek maddeleri sunulur. Cinsiyet kalıpyargısı içermeyen maddeleri değerlendiren katılımcıların ise yarısına ne kadını ne de erkeksi olarak nitelendirilemeyecek olan olumlu bazı insan özelliklerini içeren ölçek maddeleri verilir, diğer yarısına kadın-erkek olmakla ilgisi olmayan ölçek

maddeleri sunulur. Bu dört koşuldan hangisine atandıklarının, çalışmanın ikinci aşamasında kendilerine sunulan çeşitli ölçekleri nasıl cevapladıklarını etkileyip etkilemediği incelenir.

Manipülasyon kontrolüne dair denenceler:

Manipülasyonun işlediğinden emin olmak için ilk test edilmesi gereken; katılımcıların araştırma oturumunun birinci aşamasında kendilerine verilerek doldurmaları ve düzeltme okumaları yapmaları istenen ölçeği ikinci aşamanın sonuna geldiklerinde ne kadar hatırladıklarıdır. İlk aşamada kendilerine sunulan ölçekler, onları korumacı veya düşmanca ifadelerle veya cinsiyet kalıpyargıları içermeyen ifadelerle maruz bırakmak amacını taşımaktadır. Eğer katılımcılar araştırmanın sonuna kadar bunları akıllarında tutabilecek düzeyde dikkatlerini vermedilerse, ikinci aşamada cevapladıkları ölçeklerden aldıkları puanların ilk aşamada cinsiyetçi olan/olmayan ifadelerle maruz kalmaları ile ilişkili olduğunu söylemek imkânsızlaşır. Bu nedenle, çalışmanın ikinci aşamasında çeşitli ölçekleri cevaplamalarının ardından, katılımcılara bir hatırlama testi uygulanmıştır: Bir dizi ölçek maddesi sunularak bunlardan hangilerini araştırmanın ilk aşamasında gördüklerini hatırladıkları sorulmuştur. Soru materyali, tüm koşullardaki ölçek maddelerini içermektedir. Her katılımcının, kendi yer aldığı koşula ait olan ölçek maddelerini hatırladığını, diğerlerini hatırlamadığını bildirmesi beklenmektedir. Şu denence test edilmiştir:

D.1. Tüm katılımcıların, kendilerine çalışmanın birinci aşamasında sunulmuş olan ölçek maddeleri ikinci aşamadaki hatırlama testinde tekrar karşısına çıktığında onları daha önce gördüklerini hatırladıklarını beyan etme oranları, kendilerine sunulmayan, deneyin diğer koşullarında sunulan ölçek maddeleri karşısına çıktığında onları hatırladıklarını beyan etme oranından yüksek olacaktır.

Manipülasyonun işlediğinden emin olmak için test edilen ikinci şey ise, katılımcıların kendilerine birinci aşamada sunulan ifadeleri beklenene uygun olarak anlamlandırıp anlamlandırmadıklarıdır. Daha spesifik olarak, “Ölçek, kadınlara yönelik *olumlu* tutumlar içeren maddelerden oluşmaktaydı”, “Ölçek, kadınlara yönelik *olumsuz* tutumlar içeren maddelerden oluşmaktaydı ve “Ölçek, kadınlara yönelik *cinsiyetçi* tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı” şeklindeki yargılara ne ölçüde katıldıklarını

belirtmeleri istendiğinde katılımcıların verecekleri yanıtların, hangi araştırma koşulunda yer aldıklarına göre değişmesi beklenmektedir. Test edilecek denenceler şöyledir:

D.2 A) “Ölçek, kadınlara yönelik *olumlu* tutumlar içeren maddelerden oluşmaktaydı” ifadesine ne ölçüde katıldıklarını bir derecelendirme ölçeğinde belirtmeleri istendiğinde, korumacı cinsiyetçi maddeler içeren ölçeğe maruz kalan katılımcılar ile cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler içeren ölçeğe maruz kalan katılımcıların diğer ölçeklere maruz kalanlara kıyasla daha yüksek derecelendirme yapmaları beklenmektedir.

D.2 B) “Ölçek, kadınlara yönelik *olumsuz* tutumlar içeren maddelerden oluşmaktaydı” ifadesine ne ölçüde katıldıklarını bir derecelendirme ölçeğinde belirtmeleri istendiğinde, düşmanca cinsiyetçiliğe maruz kalan katılımcıların diğer ölçeklere maruz kalanlara kıyasla daha yüksek derecelendirme yapmaları beklenmektedir.

D.2 C) “Ölçek, kadınlara yönelik *cinsiyetçi* tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı” ifadesine ne ölçüde katıldıklarını bir derecelendirme ölçeğinde belirtmeleri istendiğinde, düşmanca cinsiyetçiliğe maruz kalan katılımcıların diğer ölçeklere maruz kalanlara kıyasla daha yüksek derecelendirme yapmaları beklenmektedir.

Benzer biçimde, “Ölçek erkeklere yönelik *olumlu* tutumlar/*olumsuz* tutumlar /*cinsiyetçi* tutumlar içeren ifadelerden oluşmaktaydı” şeklinde yargı cümleleri verilerek katılımcılardan bunlara ne düzeyde katıldıklarını belirtmeleri de istenmiştir. Test edilecek denence şöyledir;

D.3 “Ölçek, erkeklere yönelik *olumsuz* tutumlar içeren maddelerden oluşmaktaydı” ifadesine ne ölçüde katıldıklarını bir derecelendirme ölçeğinde belirtmeleri istendiğinde, cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler içeren ölçeğe maruz kalan katılımcıların diğer ölçeklere maruz kalanlara kıyasla daha yüksek derecelendirme yapmaları beklenmektedir.

Deney manipülasyonunun katılımcıların sistemi meşrulaştırma eğilimleri üzerindeki etkilerine dair test edilen denenceler:

Sistemi Meşrulaştırma Kuramı`na göre kalıpyargılar dezavantajlı grupların sistemi meşrulaştırma motivasyonları arttırır (Jost ve Hunyady, 2005: 262). Bu bilgi ışığında, bu çalışmada uygulanan manipülasyonun, katılımcıların sistemi meşrulaştırma eğilimlerini etkilemesi beklenmektedir. Zira deney gruplarından ikisinde katılımcılar, cinsiyetçi kalıpyargılara maruz bırakılırken (düşmanca ve korumacı cinsiyetçilik koşulları) diğer

ikisindekiler cinsiyetçilikle ilişkisi olmayan ifadeler maruz bırakılmıştır. Cinsiyetçiliğe maruz kalanların, maruz kaldıkları cinsiyetçiliğin hemen ardından sistemi meşrulaştırma düzeyleri ölçüldüğünde, diğer koşuldakilere kıyasla sistemi meşrulaştırmayı daha fazla benimsediklerinin ortaya çıkması beklenmektedir. Ancak ne tür cinsiyetçiliğe maruz kalındığı da önemlidir: Hem korumacı cinsiyetçilik hem de düşmanca cinsiyetçilik koşullundakilerin değil, yalnızca korumacı cinsiyetçilik koşullundakilerin sistemi meşrulaştırma eğilimleri daha yüksek olabilir. Zira insanlar çeşitli kalıpyargılara maruz kaldıklarında, bunlardan örtük formda olanları açıkça ifade edilenlerine kıyasla daha kolay kabul edilirler ve sistemin devamlılığı bu kalıpyargılarla sürdürülür. Araştırmalar, kadınlara yönelik açıkça olumsuz tutumları yansıtan düşmanca cinsiyetçiliğin daha kolay reddedildiğini, ancak kadınların dezavantajlı konumlarına vurgu yapan görünürde olumlu korumacı cinsiyetçiliğin ise kabul edildiğini ve sistemi meşrulaştırma motivasyonunu arttırdığını göstermiştir (Delacollette ve ark., 2012: 301; Jost ve Kay, 2005: 501). Son olarak, korumacı cinsiyetçi ifadeler maruz kalmanın sistemi meşrulaştırma üzerindeki etkisinin, erkek katılımcılardan ziyade kadınlar üzerinde görülmesi beklenmektedir çünkü cinsiyet temelli ilişkilerde dezavantajlı grup kadınlardır ve literatür, kalıpyargılara maruz kalmanın *dezavantajlı grupların* sistemi meşrulaştırma motivasyonları arttırdığını söylemektedir (Jost ve Kay, 2005: 504). Test edilecek denenceler şöyledir;

D.4 A) Korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalan kadınların maruz kaldıkları durumun ardından ölçülen sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin, düşmanca cinsiyetçiliğe maruz kalanlara, cinsiyetçi kalıpyargılarla ilişkisi olmayan olumlu ifadeler ve kontrol ifadelerine maruz kalanlara kıyasla daha yüksek olması beklenmektedir.

D.4 B) Erkek katılımcıların sistemi meşrulaştırma eğilimlerinin araştırmanın hangi koşulunda yer aldıklarından *etkilenmemesi* beklenmektedir.

Deney manipülasyonunun katılımcıların kendini nesneleştirme eğilimleri, beden izleme eğilimleri ve beden utancı duygusu üzerindeki etkisine dair test edilen denenceler:

Kendini nesneleştirme sistemi meşrulaştırmanın bir yoluysa, toplumsal cinsiyet davranışları ve rollerini meşrulaştıran kalıpyargıların varlığında aktive olmalıdır. Calogero ve Jost (2011: 215) tarafından yapılan ve benzer bir deneysel paradigmanın kullanıldığı çalışmada kadınlar için, korumacı cinsiyetçiliğin kendini nesneleştirmeyi aktive ettiği

görülmüştür. Buna ek olarak, deneysel çalışmalar kendini nesneleştirmenin aktive olduğu durumlarda beden izleme davranışında ve beden utancı duygusunda artış olduğunu bulmuştur (Hebl, King ve Lin, 2004: 1327; Tiggeman ve Boundary, 2008: 402). Calogero ve Jost (2011: 216) tarafından yapılan çalışmada erkekler için, korumacı cinsiyetçiliğin kendini nesneleştirmeyi aktive etmediği, bu nedenle beden izleme davranışında ve beden utancı duygusunda bir artış olmadığı görülmüştür. Bu bilgiler doğrultusunda geliştirilen denence şu şekildedir;

D.5 A) Korumacı cinsiyetçiliğe maruz kalan kadınların kendini nesneleştirme düzeyi, dış görünüşünü izleme sıklığı ve yaşadığı beden utancı duygusu düşmanca cinsiyetçiliğe, cinsiyetçi olmayan olumlu ifadeler ve kontrol ifadelerine maruz kalan kadınlardan daha fazladır.

D.5 B) Erkek katılımcıların kendini nesneleştirme düzeyi, dış görünüşünü izleme sıklığı ve yaşadıkları beden utancı duygusunun araştırmanın hangi koşulunda yer aldıklarından *etkilenmemesi* beklenmektedir.

Sistemi meşrulaştırma ve kendini nesneleştirme arasındaki ilişkiye yönelik denenceler;

Calogero (2013: 312) toplumsal cinsiyet sistemindeki eşitsizliklere rağmen kadınların sosyal değişimi sağlamaya yönelik eylemlerde bulunmak yerine, dış görünüşlerini değiştirmeye yönelik eylemlerde bulunmasını, kendini nesneleştirme deneyiminin sistemi meşrulaştırma eğilimiyle ilişkisine bağlamıştır. Bu ilişkiyi test etmek amacıyla bir araştırma kapsamında biri ilişkisel diğeri deneysel olmak üzere iki çalışma yapmıştır. Araştırma sonucunda, hem kronik kendini nesneleştirme eğiliminin hem de durumsal olarak aktive edilen kendini nesneleştirme eğiliminin toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Bu bulgulardan yola çıkılarak bu çalışmada iki değişken arasındaki ilişkiyi test etmek için oluşturulan denence şöyledir;

D.6. A) Kadınların kendini nesneleştirme düzeyleri ile toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

D.6 B) Kadınların toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimleri ile dış görünüşlerini izleme davranışları ve yaşadıkları beden utancı duygusu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Nesneleştirme Kuramı'nın temel varsayımlarına dair denenceler:

Nesneleştirme Kuramı'nın birinci çalışmada test edilen varsayımları, bu çalışmada da test edilmiştir. Birinci çalışmada olduğu gibi, sosyal istenirlik düzeyi kontrol değişkeni olarak analizlere dahil edilmiştir.

Kadınların erkeklere kıyasla fiziksel özelliklerini işlevsel özelliklerinden daha değerli gördüğüne, dış görünüşlerini sıklıkla izlediklerine ve bedenlerinden daha çok utandıklarına ilişkin varsayım hem kendini nesneleştirmenin kişiye has sürekli bir özellik olarak ölçeklerle ölçüldüğü ilişkiyel çalışmalarda (McKinley, 2006: 166; Lowery ve ark., 2005: 617) hem de kendini nesneleştirmenin durumsal olarak aktive edildiği deneysel (Roberts ve Gettman, 2004: 23) çalışmalarda desteklenmiştir. Bu varsayımın Türk örneğinde geçerli olup olmadığını test etmek için geliştirilen denence şöyledir;

D.7. Kadınlar erkeklere kıyasla kendini nesneleştirme deneyimini daha fazla yaşar, dış görünüşünü daha sık düşünür ve kontrol eder ve bedeninden daha fazla utanır.

Katılımcıları korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğe maruz bırakmak suretiyle kendini nesneleştirme düzeyinin durumsal olarak aktive edildiği çalışmada, kadınlar için durumsal kendini nesneleştirmenin, beden utancı ve beden izleme ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Calogero ve Jost, 2011: 216). Kendini nesneleştirmenin farklı paradigmalarda aktive edildiği çalışmalarda da durumsal kendini nesneleştirme ile beden izleme ve beden utancı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulgusu elde edilmiştir (Fredrickson ve ark., 1998; Tiggemann ve Boundry, 2008). Bu bulgularla tutarlı olarak geliştirilen denence şu şekildedir;

D.8. Kadınların kendini nesneleştirme düzeyi, beden izleme eğilimi ve beden utancı duygusu birbiriyle ilişkilidir.

D.9. Kadınların dış görünüşlerini izleme eğilimleri, kendini nesneleştirme deneyimi ile beden utancı duygusu arasındaki ilişkiye aracılık eder.

Erkeklerin kendini nesneleştirme deneyiminden nasıl etkilendiği, kendini nesneleştirmenin kronik bir özellik olarak ölçüldüğü ilişkiyel çalışmalarda ve kendini nesneleştirmenin durumsal olarak aktive edildiği deneysel çalışmalarda incelenmiştir. Tiggeman ve Kuring (2004) erkeklerin kronik kendini nesneleştirme deneyimi ile yaşadıkları beden utancı arasında bir ilişki olmadığını, kendini nesneleştirme ile beden

izleme arasında ve beden izleme ile beden utancı arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğunu bulmuştur. Kendini nesneleştirme durumsal olarak aktive edildiği çalışmalar da bu bulguları desteklemiştir (Fredrickson ve ark., 1998: 278; Roberts ve Gettman, 2004: 23). Bu varsayımın Türk örneğinde geçerli olup olmadığını test etmek için geliştirilen denenceler şöyledir;

D.10 A) Erkeklerin kendini nesneleştirme düzeyi ile beden izleme düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki varken, kendini nesneleştirme ile beden utancı arasında bir ilişki yoktur.

D.10 B) Erkeklerin beden izleme düzeyi ile yaşadıkları beden utancı duygusu birbiriyle ilişkilidir.

3.1. YÖNTEM

3.1.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Uludağ Üniversitesinde okuyan toplam 263 (132 kadın, 131 erkek) gönüllü öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada dört farklı koşul yer almıştır ve katılımcılar bu koşullardan birine seçkisiz olarak atanmışlardır. Tablo 9`da hangi koşulda kaç katılımcının yer aldığı görülmektedir.

Tablo 9. Araştırma Gruplarında Yer Alan Katılımcı Sayısı

	Düşmanca Cinsiyetçilik Grubu	Korumacı Cinsiyetçilik Grubu	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler Grubu	Kontrol Grubu	TOPLAM
Kadın	34	33	32	33	132
Erkek	33	31	33	34	131
TOPLAM	67	64	65	67	263

Katılımcıların 107'si (% 40.7) Psikoloji; 36'sı (%13.7) Makine Mühendisliği; 31'i (% 11.8) Elektronik Mühendisliği; 29'u (% 11) Türk Dili ve Edebiyatı; 23'ü (% 8.7) Fizik; 15'i (% 5.7) Felsefe; 13'ü (% 4.9) Sanat Tarihi ve 9'u (% 3.4) Matematik Bölümünde okuduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 10. Araştırmaya Katılan Tüm Katılımcıların Demografik Bilgileri

Demografik Değişkenler	Sıklık	%
Cinsiyet		
Kadın	132	50.20
Erkek	131	49.80
Yaş		
18-21	131	49.80
22-25	115	43.70
26-28	17	6.50
Bölüm		
Psikoloji	107	40.70
Felsefe	15	5.70
Türk Dili ve Edebiyatı	29	11.00
Sanat Tarihi	13	4.90
Matematik	9	3.40
Fizik	23	8.70
Elektrik Elektronik Mühendisliği	31	11.80
Makine Mühendisliği	36	13.70
Sosyo-Ekonomik Düzey		
Hiç Geçinemiyorum	2	.80
Zar zor Geçiniyorum	20	7.60
Geçiniyorum	127	48.30
İyi Geçiniyorum	102	38.90
Çok İyi Geçiniyorum	11	4.20

Katılımcıların yaşları 18 ile 28 arasında değişmekle birlikte katılımcıların yaş ortalaması 22 (kadınlar için $O = 20.92$, $SS = 1.66$, erkekler için $O = 22.71$, $SS = 2.15$) standart sapması ise 2.11 olarak bulunmuştur. Katılımcıların 2'si (% .80) hiç geçinemediğini, 20'si (% 7.6) zar zor geçindiğini, 127'si (% 48.3) geçinebildiğini, 102'si (% 38.9) iyi geçindiğini ve 11'i (% 4.2) çok iyi geçindiğini belirtmiştir. Bir katılımcı sosyo-ekonomik düzeyle ilgili alanı boş bırakmıştır. Katılımcılardan alınan kilo ve boy

verileri kullanılarak katılımcıların beden kitle indeksleri ($BKI = cm^2 / kilo$) hesaplanmıştır. BKİ değerlerinin 15.22 ile 32.65 arasında değiştiği, ortalama değerin 22.21 ($SS = 3.38$) (kızlar için $O = 21.16$, $SS = 1.66$, erkekler için $O = 23.27$, $SS = 2.15$) olduğu görülmektedir. Katılımcıların demografik bilgilerinin bir özeti Tablo 10`da verilmiştir.

3.1.2. İşlem

Araştırma verileri Uludağ Üniversitesi`nin çeşitli fakültelerinde yer alan bölümlerde ders saati içinde bir kadın araştırmacı tarafından toplanmıştır. Her bir veri toplama seansı 6 ile 30 öğrenci arasında değişen gruplarla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ilk olarak çalışmanın kimin tarafından yapıldığı, kaç dakika süreceği, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu ve elde edilen bulguların yalnızca bilimsel amaçla kullanılacağını belirten bilgilendirilmiş gönüllü olur formu sunulmuştur. Araştırmanın gerçek amacı katılımcılardan gizlenmiş, ancak veri toplama işlemi bittikten sonra tüm katılımcılara araştırmanın gerçek amacının açıklandığı bir bilgilendirme formu sunulmuştur.

Araştırma şu aşamalardan oluşmaktadır; 1) cinsiyetçiliğin manipüle edilmesi, 2) Sonuç değişkenleriyle ilgili ölçümlerin ölçekler yoluyla alınması 3) Cinsiyetçilik manipülasyonunun kontrolü.

Çalışmanın başında çalışma amacının anlaşılmasını için katılımcılara verilen başlangıç yönergesi şöyledir;

“Katıldığınız bu uygulama, iki farklı araştırmanın veri toplama sürecini oluşturmaktadır. İlk aşamada bir tutum ölçeğinin geliştirilmesine yardımcı olmak üzere sizden, tutum ölçeğini doldurmanızı daha sonra aynı ölçek üzerinde bir düzeltme okuması yapmanızı rica ediyoruz.

Uygulamanın ikinci aşamasında ise bazı konularda bilgi ve görüşlerinizi öğrenmek için size çeşitli sorular yöneltilecektir.

Lütfen, çalışma boyunca size verilen tüm yönerge ve soruları dikkatlice okuyarak samimi cevaplar veriniz.”

Katılımcılara ilk aşamada verilen ölçekler, deney manipülasyonunu sağlamak içindir. Araştırma gruplarının her birine farklı bir ölçek verilmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında, ilk çalışmaya ait olduğu söylenen materyaller toplanmış ve ikinci bir çalışmaya ait olduğu söylenerek katılımcılara şu materyaller verilmiştir: Kendini

Nesneleştirme Ölçeği, Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği, Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği, Sosyal İstenirlik Ölçeği. Tüm katılımcılar, ölçekleri burada verilen sıra ile cevaplamışlardır. Ölçeklerin her birinin yapısı, içerikleri ve psikometrik nitelikleri ile ilgili bilgiler, "Veri toplama araçları" başlığı altında verilmiştir. Ardından, manipülasyon kontrolleri yapılmıştır. Bu kontrolleri sağlamak için kullanılan materyaller de "Veri toplama araçları" başlığı altında açıklanmıştır.

3.1.3. Veri toplama Araçları

3.1.3.1. Cinsiyetçilik Manipülasyonunu Sağlamak için Kullanılan Materyal

Çalışmanın ilk aşamasında cinsiyetçiliği manipüle etmek amacıyla Becker ve Wrigth (2011: 4), Calogero ve Jost (2011: 215) ve Jost ve Kay (2005: 503) çalışmalarında izlenen prosedürlerden ve kullanılan materyallerden yararlanılmıştır. Katılımcılara sunulan ifadeler, araştırmanın hangi koşuluna atanmış olduklarına göre değişiklik göstermektedir.

3.1.3.1.1. Düşmanca cinsiyetçilik koşulundakilere sunulan materyal

Bu koşulda yer alan katılımcılara, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği'nin düşmanca cinsiyetçilik boyutundan seçilmiş 6 madde sunulmuştur. Bu altı maddenin seçilme sebebi, Sakallı-Uğurlu'nun (2002: 53) çalışmasının sonuçlarına göre, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği'nin düşmanca cinsiyetçilik faktörüne giren 11 madde içinde en yüksek faktör yüklerine sahip olmalarıdır. "Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır" bu koşulda kullanılan maddelere örnek olarak gösterilebilir.

3.1.3.1.2. Korumacı cinsiyetçilik koşulundakilere sunulan materyal

Korumacı cinsiyetçilik koşulunda yer alan katılımcılara, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği'nin korumacı cinsiyetçilik boyutundan seçilmiş 6 madde sunulmuştur. Bu altı maddenin seçilme sebebi, Sakallı-Uğurlu'nun (2002: 53) çalışmasının sonuçlarına göre, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği'nin korumacı cinsiyetçilik faktörüne giren 11 madde içinde en yüksek faktör yüklerine sahip olmalarıdır. "Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır" bu koşulda kullanılan ifadelerdir bir tanesidir.

3.1.3.1.3. Cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler koşulundakilere sunulan materyal

Bu koşulda yer alan katılımcılara, kadınlara yönelik olumlu nitelikte fakat herhangi bir cinsiyet kalıpyargısı niteliği taşımayan (ne kadınsı ne de erkeksi olan) özelliklerden

oluşan 6 madde sunulmuştur. Bu özelliklerin belirlenmesi için aşağıdaki yöntem izlenmiştir;

Ne kadınsı ne de erkeksi olan özellikleri belirlemek için Bem Cinsiyet Rolü Envanteri kullanılmıştır. Bu envanter 20'si kadınsı, 20'si erkeksi ve 20'si sosyal beğeni (nötr) olarak değerlendirilen toplam 60 özellikten oluşmaktadır. Bu tez çalışmasının örnekleminde yer alabilecek nitelikteki (Uludağ Üniversitesi öğrencileri) kişilerin algısına göre, envanterdeki maddelerin içinden, cinsiyetçi kalıpyargılar açısından nötr (ne kadınsı ne erkeksi) ve aynı zamanda taşıdığı anlam açısından olumlu olan maddeleri belirleyebilmek için, ölçeğin 58 maddesi bir grup U.Ü. öğrencisine (49 kadın, 13 erkek) sunulmuştur. Ölçekteki iki madde ("kadınsı" ve "erkeksi" maddeleri) amaca uygun olmadığı gerekçesiyle çalışmada kullanılmamıştır. Katılımcılardan bu 58 maddelik ölçekteki her bir sıfatı iki farklı açıdan değerlendirmeleri istenmiştir. İlk olarak listedeki özelliklere 1 (oldukça kadınsı/tipik kadın) ve 5 (oldukça erkeksi/ tipik erkek) arasında değer vermeleri istenmiştir. Bu şekilde ne kadınsı ne de erkeksi olarak değerlendirilmeyen, "nötr" olarak değerlendirilen sıfatların belirlenmesi amaçlanmıştır. Daha sonra katılımcılara aynı liste bir kez daha sunulmuş ve bu sefer özelliklerin her birini be ölçüde olumlu veya olumsuz bir özellik olarak değerlendirdiklerini belirtmek üzere 1 (çok olumsuz) ile 5 (çok olumlu) arasında bir değer vermeleri istenmiştir.

Yapılan frekans analizi sonucunda katılımcıların çoğunluğunun cinsiyet kalıpyargıları açısından nötr ve anlamı açısından olumlu değerlendirdiği 6 özellik belirlenmiştir. Tablo 11`de görülebileceği gibi bu özelliklerin 3`ünün (dürüst, güvenilir ve işinde ciddi ve sorumlu olan) envanterin orijinalinde sosyal beğeni boyutunda yer aldığı, seçilen diğer 3 özelliğin (kendine güvenen, sözünde duran, idealist) envanterin erkeksi boyutunda yer aldığı görülmüştür.

Belirlenen bu sıfatlar korumacı cinsiyetçilik koşulunda kullanılan cümlelere benzer bir yapıda cümle haline getirilmiştir. "*Çok az erkekte bulunmasına rağmen birçok kadın işinde ciddi ve sorumluluk sahibidir*" bu koşulda yer alan ifadeler örnek olarak gösterilebilir.

Tablo 11. Cinsiyetçi Kalıpyargılar Açısından Nötr Olarak Belirlenen Özellikler

		Oldukça kadınsı	Biraz kadınsı	Nötr	Biraz erkeksi	Oldukça Erkeksi
Sosyal beğeni	Dürüst	7	4	43	5	3
	Güvenilir	4	5	46	6	1
	İşinde ciddi ve sorumlu olan	4	7	40	9	2
Erkeksi	Kendine güvenen	5	2	50	2	3
	Sözünde duran	2	3	46	10	1
	İdealist	4	8	39	9	2

Tablo 12. Anlamı Bakımından Olumlu Olarak Değerlendirilen Özellikler

		Çok olumlu	Olumlu	Nötr	Olumsuz	Çok olumsuz
Sosyal beğeni	Dürüst	44	16	2	—	—
	Güvenilir	52	10	—	—	—
	İşinde ciddi ve sorumlu olan	35	26	—	—	1
Erkeksi	Kendine güvenen	29	30	3	—	—
	Sözünde duran	43	18	1	—	—
	İdealist	28	24	10	—	—

3.1.3.1.4. Cinsiyetle ilgisiz (kontrol) koşuldakilere sunulan materyal

Bu koşulda katılımcılara cinsiyetle hiçbir ilgisi olmayan ifadeler sunulmuştur. Bu ifadeler belirlenirken diğer koşullardaki gibi, herhangi bir konudaki tutumları belirlemeye yönelik ifadeler olmasına dikkat edilmiştir. “Çay kahveden daha yararlıdır.” bu koşulda kullanılan ifadelerle örnek olarak verilebilir.

3.1.3.2. *Cinsiyetçilik Manipülasyonunun Kontrolü için Kullanılan Materyaller*

Cinsiyetçilik manipülasyonunun kontrolü için iki tür materyal kullanılmıştır: a) Katılımcıların araştırmanın birinci aşamasında maruz kaldıkları ölçek maddelerini ne düzeyde hatırladıklarını ölçmek için oluşturulan materyal ve b) Katılımcıların araştırmanın birinci aşamasında maruz kaldıkları ölçeğin içeriklerini hedeflendikleri şekilde (olumlu, olumsuz veya cinsiyetçi) anlamlandırıp anlamlandırmadıklarını belirlemek için oluşturulan materyal.

Ölçek maddelerinin hatırlanma düzeyini ölçmek için; Becker ve Wright`ın (2011: 5) çalışmasıyla benzer şekilde katılımcılara korumacı cinsiyetçilik koşulunda, düşmanca cinsiyetçilik koşulunda, cinsiyetçi kalıpyargılar içermeyen olumlu ifadeler koşulunda ve kontrol koşulunda kullanılan toplam 24 ölçek maddesinin (her koşul için 6 madde) tümünü içeren bir liste araştırmanın ikinci aşamasının sonunda verilmiştir. Katılımcılardan çalışmanın ilk aşamasında kendilerine sunulan ölçekte bunlardan hangilerinin mevcut olduğunu seçmeleri istenmiştir. Katılımcının seçtiği her cümle “1” olarak, seçmedikleri ise “0” olarak kodlanmıştır. Her bir koşuldan kaç maddeyi seçtiği hesap edilmiştir. Böylelikle her katılımcı için 0 ve 6 arasında değişen puan alabilecekleri dört farklı bellek puanı oluşturulmuştur. Katılımcıların atandıkları koşuldan aldıkları bellek puanının 6 veya 6`ya yakın olması, diğer koşullardan aldıkları bellek puanlarının 0 veya 0`a yakın olması, birinci aşamada kendilerine sunulan maddeleri dikkatlice okudukları ve hatırlayabildikleri anlamına gelmektedir.

Katılımcıların kendilerine verilen mesajların içeriğini ne ölçüde olumlu değerlendirdiklerini saptamak için, araştırmanın son kısmında şu maddeleri değerlendirmeleri istenmiştir: “Araştırmanın birinci aşamasında sunulan ölçek, kadınlara yönelik olumlu tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı” ve “Araştırmanın birinci aşamasında sunulan ölçek, erkeklere yönelik olumlu tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı”. Ardından, bu sorulardaki “olumlu” kelimesi önce “olumsuz” ile değiştirilerek sonra “cinsiyetçi” ile değiştirilerek yeni soru maddeleri oluşturulmuş ve katılımcılardan bunların hepsi için 1 (hiç katılmıyorum) ile 7 (çok katılıyorum) arasında bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Bu sorular, katılımcıların maruz kaldıkları ölçek maddelerinin içeriklerinin, araştırmacıların beklentilerine uygun biçimde algılanıp algılanmadığını test etmek için kullanılmıştır.

3.1.3.3. Sonuç Değişkenlerinin Ölçümü için Kullanılan Materyaller

3.1.3.3.1. Kendini Nesneleştirme Ölçeği

Bu çalışmada ölçek, durumsal kendini nesneleştirme düzeyini belirlemek için kullanılmıştır. Ölçeğin yapısı, içeriği ve psikometrik nitelikleri ile ilgili bilgiler 2.1.2.4. başlığı altında verilmiştir.

3.1.3.3.2. Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği

Bu çalışmada ölçeğin beden izleme ve beden utancı alt ölçekleri kullanılmıştır. Ölçeğin yapısı, içeriği ve psikometrik nitelikleri ile ilgili bilgiler 2.1.2.1. başlığı altında verilmiştir.

3.1.3.3.3. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

Toplumsal cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği Jost ve Kay (2005: 501) tarafından, kişilerin cinsiyet temelli sistemi meşrulaştırma eğilimlerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek Genel Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği'nin toplumsal cinsiyetle ilişkili maddelere dönüştürülmesiyle oluşturulmuştur. Ölçek cinsiyet ilişkileri ve cinsiyet rollerine ilişkin düşünceleri içeren ve ikisi (3,7) ters kodlanan toplam 8 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin orijinali 9'lu Likert tipindedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .65 olarak bulunmuştur (akt. Ercan, 2009).

Ölçeğin Türkçeye uyarlanması Işık ve Sakallı-Uğurlu (2009) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanmasından çeviri- ters çeviri yöntemi kullanılmıştır (akt. Doğulu, 2012: 29). Türkçe uyarlamasında ölçek 7'li (1: hiç katılmıyorum, 7: tamamen katılıyorum) Likert tipinde kullanılmıştır. Ercan (2009: 52) tarafından yapılan çalışmada ölçekteki iki maddeyi .30'un altında yük aldıkları için kullanmamıştır. Ercan 'ın (2009: 52) çalışmasında 6 maddeli olarak kullanılan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .74 olarak bulunmuştur.

Bu çalışmada ölçeğin 5. ve 8. maddesi madde toplam korelasyon katsayıları (.09 ve .13) düşük olduğu için kullanılmamıştır. Bu çalışmada altı maddeli olarak kullanılan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .62 olarak saptanmıştır.

3.1.3.3.4. İki Boyutlu Sosyal İstenirlik Ölçeği

Ölçeğin yapısı, içeriği ve psikometrik nitelikleri ile ilgili bilgiler 2.1.2.5. başlığı altında verilmiştir.

3.2. BULGULAR

Analizlere başlamadan önce ilk olarak veri setindeki kayıp veriler, tek değişkenli ve çok değişkenli uç değerler belirlenmiştir. Her bir ölçek için ölçeğin % 80'inden fazlasını dolduran katılımcıların eksik verileri madde medyanı ile tamamlanmıştır. Ölçeklerin % 80'ini tamamlamayan katılımcılar (n = 2) ise veri setinden silinmiştir. Çalışmanın temel değişkenleri (kendini nesneleştirme, beden utancı, beden izleme, toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma) için Mahalanobis değeri hesaplanarak çok değişkenli uç değerler belirlenmiş ve bu analiz sonucunda bir katılımcı veri setinden silinmiştir. Belirlenen uç değerler (n = 5) veri setinden silinmemiş, birinci çalışmada uygulanan yöntem uygulanarak uç değerlerin puanları, ölçekten alınan ortalama puanlar ile değiştirilmiştir. Bu işlemler sonucunda 263 katılımcı ile analizler yapılmıştır.

3.2.1. Cinsiyetçilik Manipülasyonunun Kontrolü İçin Yapılan Analizler

Tüm katılımcıların kendilerine çalışmanın birinci aşamasında sunulmuş olan ifadeleri, ikinci aşamada hatırlama testinde karşılıklarına çıktığında onları daha önce gördüklerini belirtme oranlarının, deneyin diğer koşullarında yer alan ve kendilerine sunulmayan ifadeleri daha önce gördüklerini belirtme oranlarından farklılaşp farklılaşmayacağını belirlemek için katılımcıların cinsiyetinin ve yer aldıkları grubun bellek puanları üzerindeki etkisinin incelendiği dört farklı gruplar arası faktöriyel varyans (ANOVA) analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Şekil 4'te özetlenmiştir.

Düşmanca cinsiyetçilik bellek puanı için analiz sonuçları koşul temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($F_{(3, 255)} = 2316.93, p < .001, \eta^2 = .97$). Cinsiyet temel etkisi ($F_{(1, 255)} = .07, p > .05, \eta^2 = .00$) ile cinsiyet ve koşul ortak etkisinin ($F_{(3, 255)} = 2.06, p > .05, \eta^2 = .02$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Farklı gruplarda yer alan katılımcıların bellek puanı ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Tukey testleri beklenen doğrultuda düşmanca cinsiyetçilik ($O = 5.81, SS = .43$) grubunda yer alan katılımcıların korumacı cinsiyetçilik ($O = .09, SS = .39$), cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = .11, SS = .64$) ve kontrol ($O = .15, SS = .44$) gruplarındakilere kıyasla düşmanca cinsiyetçilik bellek puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğuna işaret etmektedir.

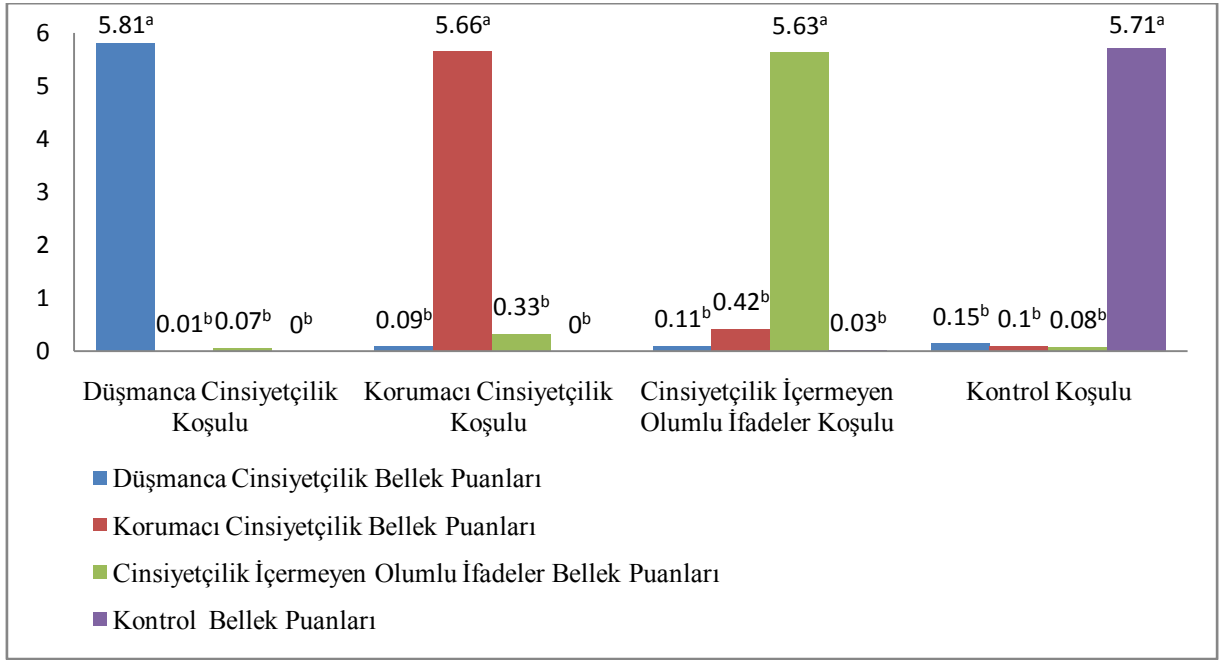
Korumacı cinsiyetçilik bellek puanı için varyans analizi yalnızca koşulun temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir

($F_{(3, 255)} = 1862.08, p < .001, \eta^2 = .96$). Cinsiyetin temel etkisi ($F_{(1, 255)} = .00, p > .05, \eta^2 = .00$) ve iki bağımsız değişkenin etkileşimi ($F_{(3, 255)} = 1.20, p > .05, \eta^2 = .01$) istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Gruplarda yer alan katılımcıların bellek puanı ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Tukey testleri, beklendiği gibi korumacı cinsiyetçilik ($O = 5.66, SS = .62$) grubunda yer alan katılımcıların korumacı cinsiyetçilik bellek puanlarının düşmanca cinsiyetçilik ($O = .01, SS = .12$), cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = .41, SS = .70$) ve kontrol ($O = .10, SS = .39$) grubundakilere kıyasla anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler bellek puanı için yapılan varyans analizi sonucunda koşul temel etkisinin anlamlı olduğu ($F_{(3, 255)} = 1332.56, p < .001, \eta^2 = .94$), ancak cinsiyetin temel etkisi ($F_{(1, 255)} = .28, p > .05, \eta^2 = .00$) ve cinsiyet ve koşul etkileşiminin ($F_{(3, 255)} = 1.66, p > .05, \eta^2 = .02$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı saptanmıştır. Dört farklı grupta yer alan katılımcıların bellek puanı ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Tukey testleri, beklenen şekilde cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = 5.63, SS = .85$) grubunda yer alan katılımcıların düşmanca cinsiyetçilik ($O = .07, SS = .36$), korumacı cinsiyetçilik ($O = .32, SS = .69$) ve kontrol ($O = .09, SS = .38$) gruplarındakilere kıyasla cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler bellek puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Kontrol ifadeleri bellek puanı için varyans analizi koşul temel etkisinin anlamlı olduğuna ($F_{(3, 255)} = 6083.81, p < .001, \eta^2 = .99$) işaret ederken cinsiyet temel etkisi ($F_{(1, 255)} = 1.11, p > .05, \eta^2 = .00$) ile cinsiyet ve koşul ortak etkisinin ($F_{(3, 255)} = 2.81, p > .05, \eta^2 = .03$) istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Gruplarda yer alan katılımcıların bellek puanı ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla yapılan Tukey testleri beklendiği gibi kontrol ($O = 5.71, SS = .57$) grubunda yer alan katılımcıların kontrol ifadeleri bellek puanlarının düşmanca cinsiyetçilik ($O = .00, SS = .00$), korumacı cinsiyetçilik ($O = .00, SS = .00$) ve cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = .03, SS = .17$) gruplarındakilere kıyasla daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Tüm bu analizlerin sonuçları, araştırmanın ilk aşamasında katılımcılara sunulan ölçekteki ifadelerin dikkatli bir şekilde okunduğuna ve hatırlanabildiğine işaret etmektedir.

Şekil 4. Tüm Araştırma Gruplarındaki Katılımcıların Düşmanca, Korumacı, Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler ve Kontrol Belleği Ortalama Puanları

Not. Her bir sütun grubunda, farklı üst simgeler ile gösterilen ortalama değerler, birbirinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olanlardır. Aynı üst simgeyi paylaşan değerler ise birbirinden farklı değildir.

Katılımcıların kendilerine birinci aşamada sunulan ifadeleri beklenene uygun olarak anlamlandırıp anlamlandırmadığını incelemek için katılımcılara ifadeleri ne düzeyde olumlu, olumsuz ve cinsiyetçi değerlendirdiklerine dair altı ayrı soru sorulmuştur. Katılımcıların cinsiyetinin ve yer aldıkları deney grubunun bu altı sorunun her birine verdikleri yanıt üzerindeki etkisini belirlemek için bir dizi gruplar arası faktöriyel varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sonuçlar her bir cümle için aşağıdaki gibidir:

“Ölçek Kadınlara Yönelik Olumlu Tutumları İçeren Maddelerden Oluşmaktaydı” cümlesi için analiz sonuçları;

Varyans analizi koşul temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($F_{(3, 254)} = 20.48, p < .001, \eta^2 = .20$). Cinsiyet temel etkisi ile cinsiyet ve koşul ortak etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür. Koşul temel etkisinin hangi koşulların birbirinden farklı olmasından kaynaklandığını incelemek amacıyla yapılan Tukey testleri, beklendiği gibi korumacı cinsiyetçilik ($O = 4.66, SS = 1.60$) koşulunda yer alan katılımcıların düşmanca cinsiyetçilik ($O = 3.33, SS = 1.95$) ve kontrol ($O = 3.12, SS =$

1.81) koşullarında yer alan katılımcılara kıyasla kendilerine sunulan cümlelerin kadınlara yönelik daha fazla olumlu tutumlar içerdiğini ifade ettiklerini göstermektedir. Aynı şekilde cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = 5.14$, $SS = 1.64$) koşulundaki katılımcılar kendilerine sunulan ifadeleri düşmanca ve kontrol koşullarındakilere kıyasla daha olumlu olarak değerlendirmişlerdir. Diğer grup ortalamaları birbirinden anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

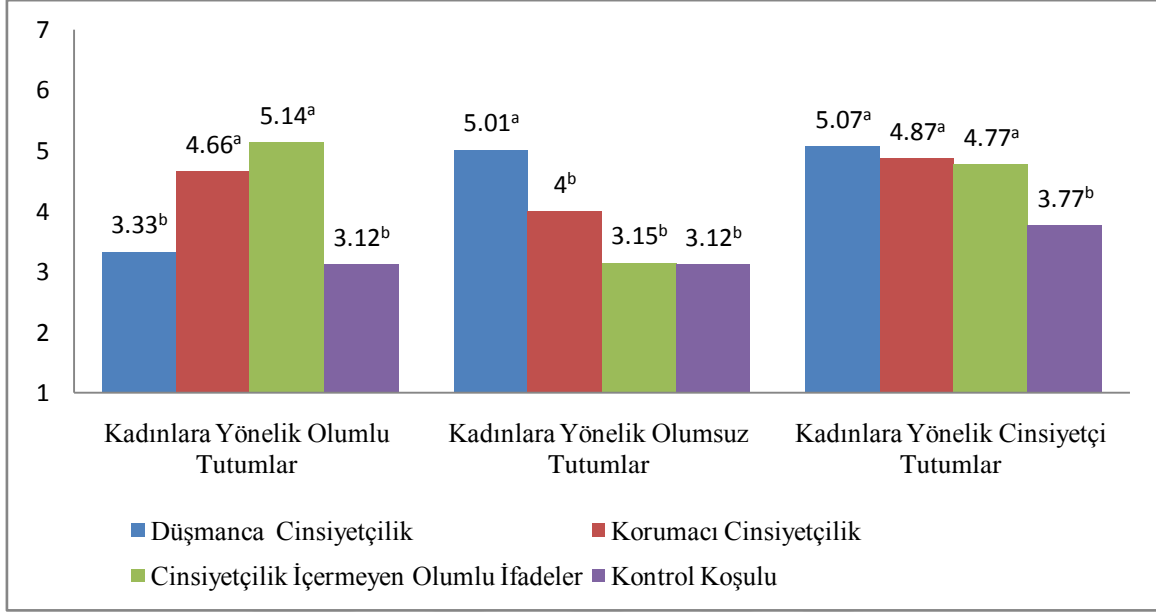
“Ölçek Kadınlara Yönelik Olumsuz Tutumları İçeren Cümlelerden Oluşmaktaydı” cümlesi için analiz sonuçları;

Varyans analizi koşul temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir ($F_{(3, 254)} = 11.72$, $p < .001$, $\eta^2 = .12$). Cinsiyet temel etkisi ile cinsiyet ve koşul ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Farklı koşullardaki katılımcıların ortalama değerlerini karşılaştırmak için yapılan Tukey testleri, beklenildiği gibi düşmanca cinsiyetçilik ($O = 5.01$, $SS = 2.1,68$) koşulunda yer alan katılımcıların korumacı cinsiyetçilik ($O = 4.00$, $SS = 1.81$), cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = 3.15$, $SS = 1.84$) ve kontrol ($O = 3.56$, $SS = 2.21$) koşullarında yer alan katılımcılara oranla kendilerine sunulan cümlelerin kadınlara yönelik olumsuz tutumlar içerdiğini belirttiklerini göstermektedir. Diğer ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

“Ölçek Kadınlara Yönelik Cinsiyetçi Tutumları İçeren Maddelerden Oluşmaktaydı” cümlesi için analiz sonuçları;

Varyans analizi koşul temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir ($F_{(3, 254)} = 6.54$, $p < .001$, $\eta^2 = .07$). Cinsiyet temel etkisi ile cinsiyet ve koşul ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Farklı araştırma koşullarındaki katılımcıların ortalama değerlerini karşılaştırmak için yapılan Tukey testleri kontrol ($O = 3.77$, $SS = 2.09$) koşulunda yer alan katılımcıların düşmanca cinsiyetçilik ($O = 5.07$, $SS = 1.74$), korumacı cinsiyetçilik ($O = 4.87$, $SS = 1.66$) ve cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = 4.77$, $SS = 1.81$) koşullarındakilere kıyasla kendilerine sunulan cümleleri kadınlara yönelik daha az cinsiyetçi olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Beklenenin aksine düşmanca, korumacı ve cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler koşulları birbirinden anlamlı olarak farklılaşmamıştır.

Şekil 5. Katılımcıların Yer Aldıkları Araştırma Koşulunun, Araştırmanın Birinci Aşamasında Kendilerine Sunulan Ölçeği Kadınlara Yönelik Olumlu/Olumsuz/Cinsiyetçi İfadeler İçermesi Açısından Değerlendirmeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Analiz Sonuçları

Not. Her bir sütun grubunda, farklı üst simgeler ile gösterilen ortalama değerler, birbirinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olanlardır. Aynı üst simgeyi paylaşan değerler ise birbirinden farklı değildir.

“Ölçek Erkeklerle Yönelik Olumlu Tutumları İçeren Maddelerden Oluşmaktaydı” cümlesi için analiz sonuçları;

Varyans analizi cinsiyet ve koşul temel etkilerinin ve cinsiyet ve koşul ortak etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermektedir.

“Ölçek Erkeklerle Yönelik Olumsuz Tutumları İçeren Maddelerden Oluşmaktaydı” cümlesi için analiz sonuçları;

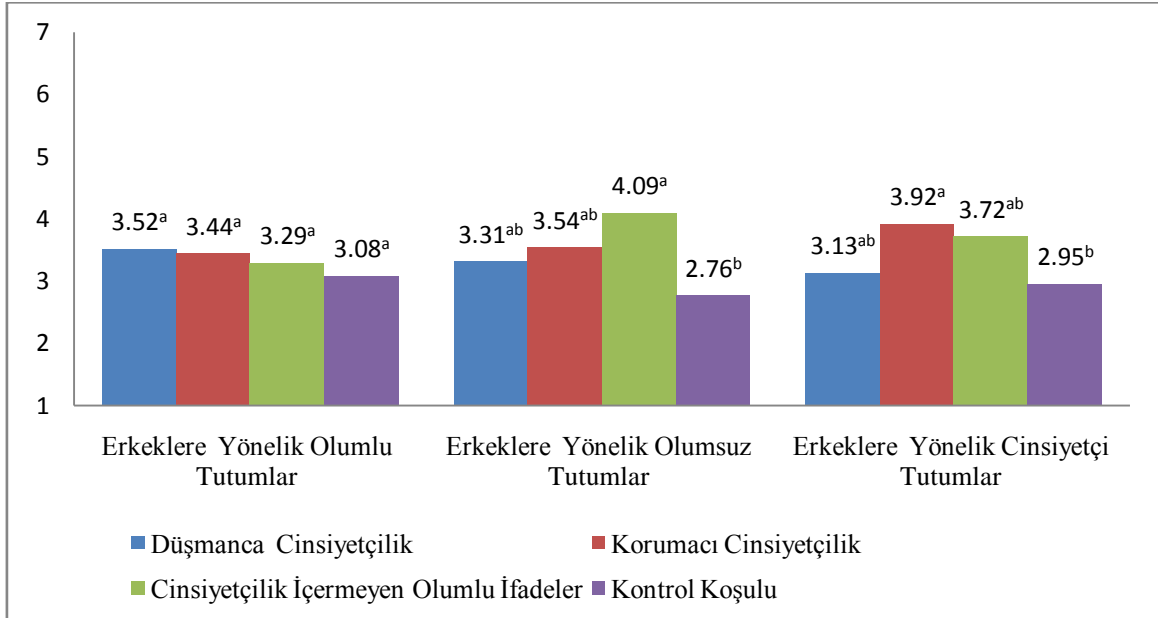
Varyans analizi koşul temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir ($F_{(3, 254)} = 6.16, p < .001, \eta^2 = .07$). Cinsiyet temel etkisi ile cinsiyet ve koşul ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Farklı araştırma koşullarındaki katılımcıların ortalama değerlerini karşılaştırmak için yapılan Tukey testleri, kontrol ($O = 2.76, SS = 1.73$) koşulunda yer alan katılımcılara kıyasla cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = 4.09, SS = 1.88$) koşulundaki katılımcıların ölçek maddelerinin erkeklerle yönelik daha az olumsuz olarak değerlendirdiğini göstermektedir. Düşmanca cinsiyetçilik ($O = 3.31, SS = 1.86$) ve

korumacı cinsiyetçilik ($O = 3.54$, $SS = 1.68$) ile diğer ortalamalar birbirinden anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

“Ölçek Erkeklerle Yönelik Cinsiyetçi Tutumları İçeren Maddelerden Oluşmaktaydı” cümlesi için

Varyans analizi koşul temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermektedir ($F_{(3, 254)} = 4.05$, $p < .05$, $\eta^2 = .05$). Cinsiyet temel etkisi ile cinsiyet ve koşul ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir. Farklı araştırma koşullarındaki katılımcıların ortalama değerlerini karşılaştırmak için yapılan Tukey testleri sonucunda, korumacı cinsiyetçilik ($O = 3.92$, $SS = 1.94$) koşulunda yer alan katılımcıların kontrol ($O = 2.95$, $SS = 1.77$) koşulundakilere kıyasla ifadeleri erkeklerle yönelik daha cinsiyetçi olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Düşmanca ($O = 3.13$, $SS = 1.80$) ve cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler ($O = 3.72$, $SS = 1.88$) koşul ortalamaları ile diğer ortalamalar birbirinden anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Şekil 6. Katılımcıların Yer Aldıkları Araştırma Koşulunun, Araştırmanın Birinci Aşamasında Kendilerine Sunulan Ölçeği Erkeklerle Yönelik Olumlu/Olumsuz/Cinsiyetçi İfadeler İçermesi Açısından Değerlendirmeleri Üzerindeki Etkisine İlişkin Analiz Sonuçları

Not. Her bir sütun grubunda, farklı üst simgeler ile gösterilen ortalama değerler, birbirinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklı olanlardır. Aynı üst simgeyi paylaşan değerler ise birbirinden farklı değildir.

Tüm bu analizlerin sonuçları, deneysel manipülasyonda katılımcılara sunulan ifadelerin, büyük ölçüde, araştırmada hedeflendiği şekilde anlamlandırıldığı şeklinde yorumlanmıştır.

3.2.2. Deney Manipülasyonunun Etkilerini İncelemeye Yönelik Analizler

Çalışmanın birinci aşaması bittikten sonra, yapılan deney manipülasyonunun etkisini belirlemek için katılımcılara çeşitli ölçekler sunulmuştur. Sosyal istenirlik düzeyi deney manipülasyonunun etkisini incelemek için yapılan analizlere kovaryant olarak dahil edilmiştir, ancak beden utancı duygusu ile sosyal istenirlik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı için beden utancı duygusu ile ilgili analizlerde sosyal istenirlik kontrol edilmemiştir. Katılımcıların cinsiyetinin ve yer aldıkları deney grubunun toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimi, kendini nesneleştirme eğilimi ve beden izleme davranışı üzerindeki etkisini belirlemek için üç farklı kovaryans analizi (ANCOVA) yapılmıştır. Katılımcıların cinsiyetinin ve yer aldıkları deney grubunun beden utancı duygusu üzerindeki etkisini belirlemek için katılımcılar arası faktöriyel varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

3.2.2.1. Deney Manipülasyonunun Katılımcıların Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Eğilimleri Üzerindeki Etkisi

Farklı araştırma gruplarında yer alan kadın ve erkek katılımcıların toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimlerine yönelik ortalama ve standart sapma puanları Tablo 13`te özetlenmiştir. Levene testi grup varyanslarının anlamlı bir şekilde birbirinden farklı olduğunu göstermiştir ($F_{(7, 255)} = 2,53, p < .05$). Grup sayıları birbirine yakın olduğunu için analize devam edilmiştir. Kovaryans analizi sosyal istenirliğin toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimi üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu göstermiştir ($F_{1,254} = 45.13, p < .001, \eta^2 = .15$). Sosyal istenirlik düzeyi kontrol edildikten sonra sonuçlar, cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğunu göstermiştir ($F_{1,254} = 45.13, p < .001, \eta^2 = .15$). Erkeklerin ($M = 3.15, SS = 1.04$) kadınlara ($O = 2.37, SS = .87$) kıyasla toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi daha çok meşrulaştırma eğilimine sahip olduğu bulunmuştur. Beklenenin aksine koşul temel etkisi ve cinsiyet ve koşul ortak etkisinin ise anlamlı bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır ($p > .05$).

Tablo 13. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Eğilimine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler ve ANCOVA Sonuçları

		<i>O</i>	<i>SS</i>
<i>Kadın</i>	Düşmanca	2.54	.98
	Korumacı	2.25	.89
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	2.18	.67
	Kontrol	2.51	.88
	Toplam	2.37	.87
<i>Erkek</i>	Düşmanca	2.84	1.09
	Korumacı	3.35	.87
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	3.34	1.05
	Kontrol	3.06	1.07
	Toplam	3.15	1.04
<i>Toplam</i>	Düşmanca	2.69	1.04
	Korumacı	2.78	1.03
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	2.77	1.06
	Kontrol	2.79	1.01
	Toplam	2.76	1.03

Varyans Kaynağı	<i>F</i>	<i>P</i>	η^2
Sosyal İstenirlik	14.05	.00	.052
Cinsiyet	45.14	.00	.151
Koşul	.41	.74	.005
Cinsiyet* Koşul	2.33	.07	.027

3.2.2.2. Deney Manipülasyonunun Kendini Nesneleştirme Eğilimi Üzerindeki Etkisi

Katılımcıların sosyal istenirlik düzeyi kendini nesneleştirme düzeyini anlamlı olarak etkilemektedir ($F_{1,254} = 7.18, p < .05, \eta^2 = .03$). Kovaryans analizi, sosyal istenirlik düzeyi kontrol edildikten sonra koşul ve cinsiyet temel etkisinin; cinsiyet ve koşul ortak etkisinin anlamlı olmadığını göstermektedir ($p > .05$). Beklenenin aksine katılımcıların hangi grupta yer aldığı kendini nesneleştirme eğilimini etkilememiştir. Sonuçlar Tablo`14`te özetlenmiştir.

Tablo 14. Kendini Nesneleştirme Eğilimine Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler ve ANCOVA Sonuçları

		<i>O</i>	<i>SS</i>
Kadın	Düşmanca	-11.03	9.05
	Korumacı	-7.67	12.31
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	-6.97	13.95
	Kontrol	-10.45	9.45
	Toplam	-9.06	11.34
Erkek	Düşmanca	-7.21	10.81
	Korumacı	-7.48	12.34
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	-8.61	11.94
	Kontrol	-11.29	11.68
	Toplam	-8.68	11.67
Toplam	Düşmanca	-9.15	10.06
	Korumacı	-7.58	12.23
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	-7.80	12.89
	Kontrol	-10.88	10.57
	Toplam	-8.87	11.49

Varyans Kaynağı	<i>F</i>	<i>P</i>	η^2
Sosyal İstenirlik	7.18	.01	.027
Cinsiyet	.13	.72	.001
Koşul	1.505	.21	.017
Cinsiyet* Koşul	.55	.65	.006

3.2.2.3. Deney Manipülasyonunun Beden İzleme Davranışı Üzerindeki Etkisi

Beden izleme davranışına yönelik tanımlayıcı istatistikler ve ANCOVA sonuçları Tablo 15'te gösterilmiştir. Dört farklı grupta yer alan katılımcıların sosyal istenirlik düzeyi beden izleme düzeyini anlamlı olarak etkilemektedir ($F_{1,254} = 11.21, p < .01, \eta^2 = .04$). Kovaryans analizi, sosyal istenirlik düzeyi kontrol edildikten sonra koşul temel etkisinin anlamlı olduğu göstermektedir ($F_{1,254} = 11.21, p < .01, \eta^2 = .04$). Cinsiyet temel etkisinin ve cinsiyet ve koşul ortak etkisinin anlamlı olmadığı görülmektedir ($p > .05$). Farklı gruplarda yer alan katılımcıların ortalama puanlarını karşılaştırmak için yapılan Kontrast analizi, korumacı cinsiyetçiliğe maruz bırakılan katılımcıların ($O = 3.60, SS = 1.05$) dış görüşlerini kontrol grubundaki katılımcılardan ($O = 3.24, SS = 1.08$) daha fazla izlediğini göstermiştir. Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler grubunda yer alan katılımcıların ($O = 3.72, SS = 1.23$) kontrol grubunda yer alan katılımcılara kıyasla dış

görünümlerini daha fazla izledikleri saptanmıştır. Diğer grup ortalamaları birbirinden anlamlı olarak farklılaşmamaktadır.

Tablo 15. Beden İzleme Davranışına Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler ve ANCOVA Sonuçları

		<i>O</i>	<i>SS</i>
Kadın	Düşmanca	3.43	1.15
	Korumacı	3.78	1.02
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	4.07	1.15
	Kontrol	3.33	.89
	Toplam	3.65	1.09
Erkek	Düşmanca	3.67	.96
	Korumacı	3.40	1.05
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	3.38	1.23
	Kontrol	3.16	1.24
	Toplam	3.40	1.13
Toplam	Düşmanca	3.55	1.06
	Korumacı	3.60	1.05
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	3.72	1.23
	Kontrol	3.24	1.08
	Toplam	3.53	1.11

Varyans Kaynağı	<i>F</i>	<i>P</i>	η^2
Sosyal İstenirlik	11.21	.00	.042
Cinsiyet	3.05	.08	.012
Koşul	3.04	.03	.035
Cinsiyet* Koşul	1.42	.24	.017

3.2.2.4. Deney Manipülasyonunun Beden Utancı Duygusu Üzerindeki Etkisi

Dört farklı grupta yer alan katılımcıların beden utancı duygusuna ilişkin ortalama ve standart sapma puanları ve ANOVA sonuçları Tablo 16'da yer almaktadır. Varyans analizi cinsiyet temel etkisinin anlamlı olduğu göstermektedir ($F_{1,255} = 4.30, p < .05, \eta^2 = .02$). Buna göre, kadınlar ($O = 3.33, SS = 1.13$) erkeklere ($O = 3.06, SS = .96$) kıyasla bedenlerinden daha çok utanmaktadır. Beklenenin aksine koşul temel etkisi ve cinsiyet ve koşul ortak etkisi ise anlamlı bir etkiye sahip olmadığı bulunmuştur ($p > .05$).

Tablo 16. Beden Utancı Duygusuna Yönelik Tanımlayıcı İstatistikler ve ANOVA Sonuçları

		<i>O</i>	<i>SS</i>
<i>Kadın</i>	Düşmanca	3.25	1.26
	Korumacı	3.13	1.00
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	3.51	.99
	Kontrol	3.42	.1.23
	Toplam	3.33	1.13
<i>Erkek</i>	Düşmanca	3.26	1.07
	Korumacı	3.08	.85
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	2.97	1.06
	Kontrol	2.93	.87
	Toplam	3.06	.96
<i>Toplam</i>	Düşmanca	3.25	1.16
	Korumacı	3.10	.93
	Cinsiyetçilik İçermeyen Olumlu İfadeler	3.24	1.05
	Kontrol	3.17	1.08
	Toplam	3.19	1.06

Varyans Kaynağı	<i>F</i>	<i>P</i>	η^2
Cinsiyet	4.30	.04	.017
Koşul	.29	.83	.003
Cinsiyet* Koşul	1.23	.30	.014

3.2.3. Sistemi Meşrulaştırma ve Kendini Nesneleştirme Arasındaki İlişkiyi ve Nesneleştirme Kuramı'nın Temel Varsayımlarını Test Etmek İçin Yapılan Analizler

3.2.3.1. Çalışmanın Değişkenlerine ve Cinsiyet Farklılıklarına Yönelik Betimleyici Analizler

Çalışmanın değişkenlerine ve cinsiyet farklılıklarına yönelik betimleyici bilgiler Tablo 12'de özetlenmiştir. Değişkenlerden elde edilen ortalama puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemeye yönelik yapılan t-test analizine göre kadınların ($O= 3.33$, $SS = 1.13$) erkeklere ($O = 3.06$, $SS= .96$) oranla daha fazla beden utancı yaşadıkları görülmekte ($t(255.41) = -.26$, $p < .05$), ancak beklenenin aksine kadınların ($O= -9.06$, $SS = 11.34$) erkeklere ($O= -8.69$, $SS = 11.67$) kıyasla kendini nesneleştirme deneyimini daha fazla yaşamadığı ve dış görünüşünü izleme eğiliminin daha fazla

olmadığı bulunmuştur. Bu sonuçlar denence 7'nin kısmen desteklendiğine işaret etmektedir.

Toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimine bakıldığında erkeklerin ($O = 3.15$, $SS = 1.04$) cinsiyet temelli sistemi kadınlardan daha çok meşrulaştırma eğilimine sahip oldukları görülmektedir ($O = 2.37$, $SS = .89$, $t(261) = -6.57$, $p < .001$).

Tablo 17. Çalışmanın Temel Değişkenlerine İlişkin Betimsel Analizler ve Bağımsız T-Testi Analiz Sonuçları

Değişkenler	Kadınlar		Erkekler		Toplam		T
	O	SS	O	SS	O	SS	
Kendini Nesneleştirme	-9.06	11.34	-8.69	11.67	-8.87	11.49	-.26
Beden İzleme	3.64	1.09	3,40	1.13	3.52	1.11	1.78
Beden Utancı	3.33	1.13	3.06	.96	3.19	1.06	2.08*
Toplumsal Cinsiyet ile İlgili Sistemi Meşrulaştırma	2.37	.87	3.15	1.04	2.76	1.03	-6.57**

* $p < .05$, ** $p < .01$

3.2.3.2. Korelasyon Analizleri

Tablo 18`de görülebileceği gibi kadınlar için sosyal istenirlik düzeyi ile beden izleme ($r = -.30$, $p < .001$) arasında negatif yönde; sosyal istenirlik ile toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimi ($r = .27$, $p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir. Erkekler için sosyal istenirlik düzeyi ile kendini nesneleştirme düzeyi ($r = -.19$, $p < .05$) arasında negatif yönde; sosyal istenirlik ile toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimi ($r = .22$, $p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Hem erkekler hem kadınlar için çeşitli değişkenlerle ilişkili olduğu için, sosyal istenirliğin kontrol edildiği kısmi korelasyon analizi yapılmıştır. Kısmi korelasyon analizi sonuçları Tablo 19`da yer almaktadır.

Tablo 19`da görüldüğü gibi kısmi korelasyon analizi sonuçları kadınların kendini nesneleştirme deneyimi ile bedenlerini ne sıklıkta izledikleri ($r = .27$, $p < .01$) arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, ancak beklenenin aksine kendini nesneleştirme deneyimi ile

kadınların yaşadıkları beden utancı duygusu ($r = .08, p > .05$) arasında bir ilişki olmadığını göstermektedir. Buna ek olarak kadınların beden izleme eğilimleri arttıkça, yaşadıkları beden utancı duygusunda da artış olacağına ilişkin denence 8'in desteklendiği saptanmıştır ($r = .45, p < .001$).

Tablo 18. Çalışmanın Tüm Değişkenlerine Ait Korelasyon Tablosu

<i>Kadınlar</i>	1	2	3	4	5	6	7	8
Demografik Değişkenler								
1. Yaş	-	.02	.04	-.06	-.08	.03	-.04	-.09
2. SED		-	.04	-.20*	-.04	.01	.15	.03
3. BKİ			-	-.25**	-.06	.13	-.07	-.11
Ana Değişkenler								
4. Kendini Nesneleştirme				-	.29**	.10	.01	-.12
5. Beden İzleme					-	.47***	-.04	-.30***
6. Beden Utancı						-	-.02	-.15
7. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma							-	.27**
Kontrol Değişkeni								
8. Sosyal İstenirlik								-
<hr/>								
<i>Erkekler</i>	1	2	3	4	5	6	7	8
Demografik Değişkenler								
1. Yaş	-	-.09	.28**	.02	.06	.02	.07	.08
2. SED		-	.10	-.09	-.02	-.02	.12	.05
3. BKİ			-	.16	.05	.11	.10	-.11
Ana Değişkenler								
4. Kendini Nesneleştirme				-	.32**	.17	.05	-.19*
5. Beden İzleme					-	.48***	.03	-.10
6. Beden Utancı						-	.09	-.09
7. Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma							-	.22*
Kontrol Değişkeni								
8. Sosyal İstenirlik								-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Kısmi korelasyon analizleri erkekler için denence 10'un tamamen desteklendiğine işaret etmektedir. Erkeklerin kendini nesneleştirme deneyimi ile dış görünüşlerini izleme eğilimleri ($r = .30, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülürken; erkeklerin kendini nesneleştirme deneyimleri ile yaşadıkları beden utancı duygusu ($r = .16, p > .05$) arasında ilişki olmadığı bulunmuştur. Beklenen doğrultuda, beden izleme davranışı arttıkça, erkeklerin yaşadıkları beden utancı duygusunun da arttığı saptanmıştır.

Toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma ve kendini nesneleştirme arasındaki ilişkiler incelendiğinde; kadınların toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimi ile kendini nesneleştirme deneyimi ($r = .05, p > .05$), dış görünüşünü izleme eğilimi ($r = .00, p > .05$) ve yaşadığı beden utancı ($r = .02, p > .05$) arasında pozitif yönde ilişkiler olacağı ifade edildiği denence 6'nın desteklenmediği bulunmuştur.

Buna ek olarak erkeklerin toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimleri ile kendini nesneleştirme ($r = .10, p > .05$), dış görünüşlerini izleme ($r = .05, p > .05$) ve yaşadıkları beden utancı ($r = .12, p > .05$) arasında anlamlı ilişkiler olmadığı saptanmıştır.

Tablo 19. Sosyal İstenirlik Düzeyi Kontrol Edildikten Sonra Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar

<i>Kadınlar</i>	1	2	3	4
1.Kendini Nesneleştirme	-	.27**	.08	.05
2.Beden İzleme		-	.45***	.00
3.Beden Utancı			-	.02
4.Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Eğilimi				-
<i>Erkekler</i>	1	2	3	4
1.Kendini Nesneleştirme	-	.30**	.16	.10
2.Beden İzleme		-	.49***	.05
3.Beden Utancı			-	.12
4.Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Eğilimi				-

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

3.3. TARTIŞMA

Bu çalışmanın birinci amacı kadınların fiziksel özelliklerini beden işlevsel özelliklerinden daha değerli görmesinin, var olan toplumsal cinsiyet sistemini, erkek egemen yapıyı sürdürme ve meşrulaştırma amacı taşıyıp taşımadığını, kendini nesneleştirmenin sistemi meşrulaştırmanın bir yolu olup olmadığını test etmektir.

Bu ilişkiyi test etmek için deneysel bir araştırma paradigması kullanılmış ve katılımcılar dört farklı gruba atanarak, bu gruplardan biri düşmanca cinsiyetçiliği yansıtan ifadelerle, biri korumacı cinsiyetçiliği yansıtan ifadeleri, biri olumlu ancak cinsiyetçi olmayan ifadelerle bir diğeri ise cinsiyetçilik veya cinsiyetle ilgisi olmayan ifadelerle maruz bırakılmıştır. Burada amaç, korumacı cinsiyetçiliğe maruz bırakılan katılımcıların, bu ifadeleri okumaları ile geleneksel cinsiyet rollerinin ve normların aktive olmasını sağlamaktır. Bu kalıpyargıların aktive olmasının sistemi meşrulaştırma eğilimi ve kendini nesneleştirme deneyimi üzerindeki etkisi incelenmiştir.

İlk analizler cinsiyetçilik manipülasyonunu kontrol etmek için yapılmıştır. Sonuçlar, düşmanca cinsiyetçilik grubunda yer alan katılımcıların daha çok düşmanca ifadeleri, korumacı cinsiyetçilik grubundakilerin daha çok korumacı ifadeleri, cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler grubundakilerin daha çok cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeleri ve son olarak kontrol grubundakilerin daha çok cinsiyetle ilgisiz ifadeleri seçtiklerini, yani kendilerine sunulan ifadeleri kolaylıkla hatırlayabildiklerini göstermiştir.

Katılımcıların kendilerine çalışmanın birinci aşamasında sunulan ifadeleri uygun olarak anlamlandırıp anlamlandıramadıklarına yönelik sonuçların bir bölümü beklenen doğrultu olmasına karşın bazı beklentilerin desteklenmediği görülmüştür. Sonuçlar, Batılı ülkelerde olduğu (Barreto ve Ellemers, 2005: 637; Bohner, Ahlborn ve Steiner, 2010: 572; Kilianski ve Rudman, 1998: 342) gibi korumacı cinsiyetçiliği içeren ifadelerin düşmanca cinsiyetçiliği içeren ifadelerle oranla daha olumlu algılandıklarını; düşmanca cinsiyetçiliği yansıtan ifadelerin diğer tüm ifadelerle kıyasla da olumsuz algılandıklarını göstermiştir. Beklentilere uygun olarak cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadelerin düşmanca cinsiyetçilikten daha olumlu algılandığı da saptanmıştır. Düşmanca cinsiyetçiliği yansıtan ifadelerin korumacı cinsiyetçiliği yansıtan ifadelerle kıyasla daha cinsiyetçi olarak algılanmamış olması ise ilgi çekici bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Nitekim Barreto ve Ellemers (2005: 637) düşmanca cinsiyetçiliğin daha cinsiyetçi bir söylem olarak

algılandığını göstermiştir, ancak ülkemizde düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin nasıl algılandığına ilişkin bir bulguya rastlanmamaktadır.

Cinsiyetçiliğe veya kadınlara yönelik olumlu ifadelerle maruz kalmanın çeşitli etkilerini test etmek için yapılan analizlerin sonucunda, beklenilenin aksine maruz kalınan koşulların şunlar üzerinde etkisi olmadığını göstermiştir; sistemi meşrulaştırma eğilimi, kendini nesneleştirme deneyimi ve beden utancı duygusu. Ancak, maruz kalınan ifadelerin türünün, beden izleme üzerinde bir etki yarattığı görülmüştür: : Kadınlara yönelik olumlu ifadelerle (bu ifadeler ister korumacı cinsiyetçi kalıpyargılar içersin, ister cinsiyetçi kalıpyargılar içermesin) maruz kalan katılımcılar (erkek ve kadın ayırmaksızın) kontrol koşulundakilere kıyasla dış görünüşlerini daha çok izlerler. Bu sonuç, korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin manipüle edildiği önceki araştırmaların bulgularıyla ve çalışmadaki beklentilerle tutarsızdır.

Çalışmadan önce, araştırmada kullanılacak manipülasyonun yalnızca kadın katılımcıların dış görünüşünü izleme davranışını artıracak beklenildiği geliştirilmişti ancak sonuçlar, bu etkinin hem kadınlarda hem erkeklerde ortaya çıktığını göstermiştir. Ayrıca, çalışma öncesindeki beklenti, kadınlara yönelik korumacı cinsiyetçi ifadelerle maruz bırakılmanın beden izleme üzerinde etkili olması iken, çalışma sonucunda sadece korumacı cinsiyetçiliği aktive edici olumlu ifadelerle değil, cinsiyetçi kalıpyargılarla ilişkisi olmayan olumlu ifadelerle maruz kalmanın da bu etkiyi yarattığı; yani ortaya çıkan etkinin cinsiyetçi kalıpyargıların aktivasyonundan bağımsız olduğu görülmüştür.

Daha önceki araştırmaların bulguları ile bu çalışmadan elde edilen bulgular arasındaki tutarsızlık birkaç faktöre bağlı olabilir. Bunlardan ilki şu olabilir: Batılı ülkelerde yapılan çalışmalar, katılımcıların düşmanca cinsiyetçi ifadeleri algılayışları ile korumacı cinsiyetçi ifadeleri algılayışları arasında açık bir fark olduğunu; korumacı cinsiyetçiliğin cinsiyetçilik olarak algılanmadığını göstermiştir (Barreto ve Ellemeyers, 2005; Bohner, Ahlborn ve Steiner, 2010: 574). Sistemi Meşrulaştırma Kuramı'na göre korumacı cinsiyetçilik sistemi meşrulaştırma işlevini, kadının zayıf ve alt konumda oluşu ile ilgili mesajları örtük bir biçimde sunarak yerine getirmektedir (Jost ve Hunyady, 2005: 262). Dolayısıyla, eğer kadınlar, her ne kadar örtük biçimde sunulmuş olsalar da korumacı cinsiyetçi ifadelerin cinsiyetçi olduğunu algılayabilirlerse, korumacı cinsiyetçilik sistemi meşrulaştırma işlevini göremez. Bu tez çalışmasında, verinin toplandığı Türk

örnekleminde, korumacı ve düşmanca cinsiyetçi ifadelerle maruz bırakılanların, bu maruz kaldıkları ifadeleri benzer biçimde cinsiyetçi olarak algıladıkları görülmüştür. Belki de bu nedenle, korumacı cinsiyetçi ifadelerle maruz kalmak, katılımcıların sistemi meşrulaştırma ve onunla bağlantılı olarak kendini nesneleştirme eğilimlerini yükseltici bir etki yaratmamıştır.

Bu tez çalışmasında deneysel manipülasyonla oluşturulan gruplar arasında sistemi meşrulaştırma, kendini nesneleştirme ve beden utancı açısından beklendiği gibi bir farkın ortaya çıkmamasının bir nedeni, deneysel manipülasyonun uygulanma sürecinde yaşanan bazı pratik sorunlar olabilir. Referans alınan araştırmalarda (Becker ve Wright, 2011; Calogero ve Jost, 2011, Jost ve Kay, 2005: 503-504) bu manipülasyon 4-5 kişilik küçük gruplarla laboratuvar ortamında gerçekleştirilmiştir. Bu tez çalışmasında ise veriler, daha kalabalık gruplardan ve sınıf ortamında toplanmıştır, veri toplama seansları sınav öncesi ya da sonrası saatlere denk gelmiştir. Bunun yanı sıra, bazı sınıflarda katılımcıların hepsinin yalnızca erkek ya da yalnızca kadın olduğu durumlar söz konusu olmuştur. Bu etmenler toplanan verinin kalitesini olumsuz etkilemiş olabilir.

Çalışmada desteklenmeyen bir diğer denence, toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma eğilimi ile kendini nesneleştirme arasında pozitif yönde bir ilişki olacağı beklentisidir. Kendini nesneleştirme ve sistemi meşrulaştırma arasındaki ilişkiyi doğrudan inceleyen çalışmalar (Calogero, 2013: 312; Doğan, 2013: 84) kendini nesneleştirme düzeyi arttıkça toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma eğiliminin arttığını göstermiştir. Bu çalışmada toplumsal cinsiyetle ilgili sistemi meşrulaştırma ölçeğinin güvenilirliğinin düşük olması bu sonuca etki edebilecek etmenlerden biri olabilir. Calogero (2013) kadınların kendini nesneleştirme deneyimini, onları cinsiyet eşitsizliklerine yönelik eylemlere katılmaktan alıkoyan ve kadınların dikkatini dış görünüşlerine yönelten bir deneyim olduğuna dikkat çekmektedir. Bu bağlamda kadınların kendilerini nesneleştirme deneyimlerinin toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırıcı eylemler veya değişimi sağlamaya yönelik eylemlere katılma oranı ve isteği üzerindeki etkisinin incelenmesi, bu iki değişken arasındaki ilişkinin daha net bir şekilde ortaya konmasını sağlayabilir.

Çalışmanın bir diğer amacı Nesneleştirme Kuramı'nın varsayımlarını test etmektir. Bu amaçla yapılan analizlerde kadınların kendini nesneleştirme deneyimi ile beden izlemenin beklendiği gibi ilişkili olduğu ancak beklenmeyen bir şekilde beden utancı ile

kendini nesneleştirme arasında bir ilişki olmadığı görülmüştür. Kendini nesneleştirmenin doğrudan beden utancını yordamadığını gösteren araştırma bulguları (Szymanski ve Henning, 2007: 50; Tiggemann ve Kuring, 2004: 306) olmakla birlikte, zayıf ve güzel olma idealinin içselleştirilmesinin beden utancını ve kendini nesneleştirmeyi etkilediğini gösteren araştırma bulgularına rastlanmaktadır (Morry ve Staska, 2001: 274; Moradi, Dirks ve Matteson, 2005: 425). Ayrıca Aubrey (2006a: 168-169) cinsel nesneleştirmeye maruz kalmanın beden utancı duygusu üzerindeki etkisinin kültürel güzellik standartlarının ne oranda içselleştirildiğine göre değiştiğini; bu standartları yüksek oranda içselleştiren kadınların beden utancı duygusunu daha fazla yaşadıklarını göstermiştir. Bu sonuçlar kendini nesneleştirme ve beden utancı arasındaki ilişkiyi idealleştirilen standartların içselleştirilme düzeyinin ya da farklı bazı kültürel faktörlerin etkileyebileceği anlamına gelebilir.

Analizler Tylka ve Hill'in (2004: 726) sonuçlarıyla tutarlı olarak kadınların dış görünüşlerini izledikçe ve düşündükçe, beden utancı duygusunu daha çok yaşadıklarını göstermiştir. Beden izlemenin, kadınların yaşadıkları beden utancı duygusunu yordaması, sahip olunan bedenle ideal bedenin uyuşmamasıyla sürekli olarak yüzleşmenin utanç duygusu üzerindeki etkisiyle açıklanabilir.

Bunlara ek olarak erkekler için kendini nesneleştirme deneyiminin beden izlemeyle ilişkili olacağı ancak beden utancıyla ilişki olmayacağı ifade edildiği deneceler desteklenmiştir. Tiggemann ve Kuring (2004: 305) ve Fredrickson ve ark. (1998: 278) tarafından yapılan çalışma bulgularıyla tutarlı olarak erkeklerin fiziksel özelliklerine verdikleri değer artmasının yaşadıkları beden utancıyla ilişkili olmadığı, fiziksel özelliklere verilen değer artmasının erkeklerin dış görünüşlerini daha sık izlemelerine neden olduğu görülmüştür. Buna ek olarak dış görünüşünü daha sık izleyen erkeklerin, beden utancı duygusunu daha fazla yaşadığı araştırma sonuçlarıyla (Slater ve Tiggemann, 2010: 47; Tiggemann ve Kuring, 2004; 305) tutarlı olarak elde edilen bir bulgudur.

Kendini nesneleştirme üzerindeki cinsiyet etkisini belirlemek için yapılan analizler sonucunda kadınların erkeklere oranla kendilerini daha çok nesneleştireceğine ve dış görünüşlerini daha fazla izleyeceklerine ilişkin denencenin desteklenmediği görülmektedir. Batılı ülkelerde yapılan araştırmaların çoğu kadınların erkeklere oranla kendilerini daha çok nesneleştirdiğini ve dış görünüşlerini daha çok izlediklerini göstermektedir, ancak bu

bulgular, genel olarak Beyaz Amerikalılardan elde edilen verilerdir. Moradi ve Huang (2008: 390) etnik açıdan tek tip olan örneklem gruplarından elde edilen sonuçların tüm kültürlerle ve etnik kökenlere genellenemeyeceğini söylemektedir. Farklı kültürler ve farklı etnik kökene sahip katılımcıların yer aldığı araştırma bulguları bu söylemi desteklemektedir. Örnekleme farklı etnik kökenlere sahip katılımcıların oluşturduğu bir çalışmada Hebl, King ve Lin (2004: 1327) Asya kökenli Amerikalı erkeklerin Asya kökenli Amerikalı kadınlara kıyasla kendilerini daha çok nesneleştirdiklerini, Afrika kökenli Amerikalı erkek ve kadınların eşit oranda bedenlerinden utandıklarını bulmuşlardır. Bu tez çalışmasından elde edilen sonuçlar, Batı kültürlerindeki kendini nesneleştirme eğilimini açıklamak üzere geliştirilen Nesneleştirme Kuramı'nın temel varsayımlarının bir Türk örneğinde de desteklendiğini, ancak nesneleştirme deneyimi ve sonuçlarında kuramın öngördüğü kadın-erkek farklılıklarının bu örnekte görülmediğini ortaya koymuştur. Bu da, kendini nesneleştirmede kadınlar ve erkekler arasındaki farkın kültürel faktörlere göre belirlenebileceği yönündeki iddiaları desteklemektedir.

IV BÖLÜM

4. GENEL TARTIŞMA

Nesneleştirme Kuramı'nda Batılı ülkelerde kadın bedeninin bir nesne gibi görüldüğü ve davranıldığı ifade edilmektedir. Kadınlara yönelik bu bakış açısı, yalnızca Batılı ülkelere değil ataerkil toplum yapısının hakim olduğu her yerde görülmektedir. Berktaş (2014: 150) bu durumu, “ataerkil egemenlik stratejisinin ilk koşulu olduğu için yaşanması zorunlu bir süreç” olarak tanımlamıştır. Yani kadının nesneleştirilmesi, kadınların erkeklerden daha aşağı olduğuna ilişkin bir anlam taşımaktadır ve erkeklerin üstünlüğünü korumak adına sürdürülmektedir. Bu bağlamda kendini nesneleştirme deneyiminin yalnızca Batılı ülkelerde değil tüm ataerkil toplumlarda görülmesi beklenmektedir.

Buna ek olarak son yıllarda yapılan araştırmalar, erkeklerin de nesneleştirildiğine ilişkin sonuçlar sunmaktadır. Kadınlardan farklı olarak erkeklerin nesneleştirilmesi tüketim kültürünün bir sonucu gibi görünmektedir. Görsel medya aracılığıyla idealleştirilen kaslı erkek bedenlerine maruz kalınması, erkeklerin kendilerine yönelik bu bakış açısını içselleştirmesi ve kendini nesneleştirmeyle sonuçlanmış gibi durmaktadır. Araştırmalar kadınların kendini nesneleştirme deneyiminden daha olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Bu durum tarihsel bir sürece dayalı olan nesneleştirilmenin yanında medyanın da etkisiyle nesneleştirmeye maruz kalan kadınların bu deneyimden daha fazla etkilenmesi olağan görünmektedir. Kendini nesneleştirmeye ilgili Batılı ülkelerde yapılan birçok çalışma olmasına karşın, Batı Kültürü dışında kendini nesneleştirme kavramının incelendiği araştırmalar sayıca azdır. Bu da kültürün kendini nesneleştirme üzerindeki etkisinin tam anlamıyla henüz belirlenemediğini göstermektedir. Bu eksiklik göz önünde bulundurularak yapılan bu tez çalışmasında, kendini nesneleştirme kavramı hem kadın hem de erkeklerden oluşan bir Türk örneğinde incelenmiştir. Böylece Batılı ülkelere elde edilen bulguların genellenebilirliği test edilebilmiştir. Buna ek olarak kendini nesneleştirme deneyimi ile toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma ve çelişik duygulu cinsiyetçilik arasındaki ilişkiler test edilmiştir.

Bu bölümde bu tez kapsamında yapılan iki çalışmanın sonuçları bir arada ele alınmış, daha sonra çalışmanın üstün yanlarından söz edilmiştir. Son olarak çalışmanın sınırlılıkları belirtilmiş ve ileride yapılacak olan çalışmalar için çeşitli öneriler sunulmuştur.

4.1. Kendini Nesneleştirme Deneyiminin Sonuçlarına Yönelik Bulgular

Benliklerine dışsal bir perspektiften bakan kadınlar, dış görünüşün kendi değerlerini belirlemede oldukça önemli bir alan olduğuna inanmaya başlarlar, yalnızca ideal olanı kabul edilebilir görmeye başlayarak kendi görünüşlerini bu idealle karşılaştırırlar. Bunun sonucunda dış görünüşlerini izlemeye, diğerlerine nasıl göründüklerine odaklanmaya başlarlar. İdeal bedenle karşılaştırdıkları bedenlerinin bu idealleri karşılamadığını gördüklerinde ise bedenlerinden utanmaya başlarlar (Crawford ve ark., 2009: 2). Birçok çalışmada desteklenen bu varsayımlar bu tez kapsamında da desteklenmiştir. Her iki çalışmada da kendini nesneleştirme deneyiminin, kadınların bedenlerini ne sıklıkta izlediklerini; bu beden izleme eğiliminin de kadınların bedenlerine yönelik yaşadıkları utanç duygusunu etkilediği görülmektedir. Bu sonuçlar kendini nesneleştirme deneyiminin yalnızca Batılı ülkelerde görülmediğine işaret etmekle birlikte kendini nesneleştirmenin sonuçlarının da genellenebilir olduğunu gösterdiği söylenebilir.

4.2. Kendini Nesneleştirme ve Cinsiyet

Cinsiyetin kendini nesneleştirme deneyimi üzerindeki etkisi yalnızca ikinci çalışmada test edilmiştir. Bu çalışmada erkeklerin de kendini nesneleştirme deneyimi yaşadıkları görülmüştür. Batılı ülkelere elde edilen bulgularla tutarlı olarak, erkeklerin kendilerini nesneleştirdikçe, dış görünüşlerini daha çok izledikleri ve nasıl göründüklerini daha çok düşündükleri saptanmıştır. Buna ek olarak bu beden izleme deneyiminin beden utancı duygusunu etkilediği de görülmüştür. Araştırmalar (Robert ve Getmann, 2004: 23; Fredrickson ve ark., 1998: 278) erkeklerin kendilerini nesneleştirmesinin yaşadıkları beden utancıyla ilişkili olmadığını bulmuştur. İkinci çalışmadan elde edilen sonuçlar, bu bulgunun Türk erkekleri için de geçerli olduğuna işaret etmiştir. Ancak, araştırma sonuçlarından farklı olarak bu çalışmada kadınların ve erkeklerin kendini nesneleştirme ve beden izleme eğilimlerinin farklılaşmadığı görülmüştür. Bu bulgu medya etkisiyle idealleştirilen beden standartlarının içselleştirilmesi ve kültürün kendini nesneleştirme deneyimi üzerindeki etkisiyle açıklanabilmektedir.

Morry ve Staska (2001: 273) kadınların güzel ve zayıf olma, erkeklerin ise kaslı olma ideallerini içselleştirdiğini ve bu standartların içselleştirilmesinin kendini nesneleştirme düzeyini yordadığını göstermiştir. Çalışmanın ilgi çekici bir bulgusu ise Batılı ülkelerde yapılan diğer çalışmalardan farklı olarak kadınların ve erkeklerin kendilerini nesneleştirme düzeylerinin farklılaşmamasıdır. Bu sonuç, yine araştırmanın bir bulgusuyla açıklanabilmektedir. Araştırmacılar, kadınların ve erkeklerin idealleştirilen standartları içselleştirme düzeylerinin farklılaşmadığını saptamışlardır. Bu da erkeklerin, tüketim kültürünün etkisiyle birlikte nesneleştirmeye maruz kaldıkça ve ideal standartları içselleştirdikçe kendilerini nesneleştirdiklerini göstermektedir. Ülkemizde küresel medya etkisiyle nesneleştirilmeye maruz kalan erkeklerin ve kadınların bu idealleri içselleştirme düzeylerinin benzer olabileceği ihtimali kendini nesneleştirme deneyimlerinin farklılaşmamasını açıklıyor olabilir.

Berktaş (2014: 130) bedenın sembolik bir form olduğunu belirterek bedeni, “kültürün merkezi kurallarının, hiyerarşilerinin ve metafizik bağlılıklarının yazılı olduğu bir yüzey”e benzetmektedir. Bu bağlamda beden ve bedenle ilgili deneyimlerin her kültürde bire bir örtüşmesi beklenemez. Her ne kadar küresel medyanın etkisiyle kadın ve erkek bedenlerine ilişkin anlamlar ve standartlar küreselleşse de çeşitli farklılıkların olması beklenir. Bu farklılığı ortaya koyan bir çalışmada Hebl, King ve Lin (2004: 1327) aynı ülkede yaşamalarına rağmen etnik kökenleri farklı olan kadın ve erkeklerin kendini nesneleştirme deneyimlerinin farklılaştığını göstermişlerdir. İspanyol kökenli Amerikalı kadınlar kendilerini İspanyol kökenli erkeklerden daha fazla nesneleştirirken, Asya kökenli Amerikalı erkeklerin kendilerini Asya kökenli Amerikalı kadınlardan daha çok nesneleştirdiği saptanmıştır. Buna ek olarak, İspanyol kökenli Amerikalıların Afrika kökenli Amerikalılara kıyasla daha çok beden utancı yaşadığı, Afrika kökenli kadın ve erkeklerin beden utancının eşit düzeyde olduğu aynı çalışmadan elde edilen bulgular arasındadır. Bu da kadınların ve erkeklerin kendini nesneleştirme deneyimini ve bu deneyimin sonuçlarını ne oranda yaşayacaklarının kültür, etnik köken gibi faktörlerden etkilenebileceğini göstermektedir. Kültürün kendini nesneleştirme deneyimini nasıl etkilediğini gösteren bir diğer çalışmada Crawford ve ark. (2009: 6) Amerikalı kadınların Nepalli kadınlara kıyasla kendilerini daha çok nesneleştirdiklerini ve bedenlerini daha çok izlediklerini göstermiştir. Araştırmanın ilginç bir bulgusu ise Nepalli kadınların beden utancı duygusunu Amerikalı kadınlardan daha çok yaşamalarıdır. Nepal kültüründe kadın

bedeni, doğum yapma ve mensturasyon yaşanmasından dolayı kirliliğin kaynağı olarak görülmektedir. Bu da beden utancının yalnızca, beden izleme eğilimi ve içselleştirilen güzellik ideallerinden değil aynı zamanda kültürel söylemlerden de etkilendiğini göstermektedir. Buna ek olarak ülkemizde kendini nesneleştirmeye ilgili yapılan çalışmada (Doğan, 2013: 85) kadınların ve erkeklerin kendini nesneleştirme düzeylerinin farklılaşmadığı görülmüştür. Bu bulgular, kültürün kendini nesneleştirme deneyimini ve bu deneyimin sonuçlarını etkileyebileceğini göstermektedir.

4.3. Çalışmanın Güçlü Yanları

Bu çalışma, kendini nesneleştirme araştırmalarında temel olarak kullanılan bir ölçeğin Türkçe literatüre kazandırılması bakımından önem taşımaktadır. Literatür incelendiğinde, kendini nesneleştirmenin kadın ve erkek yaşantısı üzerindeki davranışsal ve duygusal sonuçlarını inceleyen çalışmalarda bu ölçeğin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Ölçeğin Türkçeye kazandırılmış olması sayesinde benzer çalışmalar Türk örneklerinde yapılabilecektir.

Çalışmanın bir diğer güçlü yanı, ölçeğin geçerliğini test etmeye yönelik birden çok ölçeğin ve değişkenin kullanılmış olmasıdır. Beden izleme, beden utancı ve kontrol inancı ile çeşitli değişkenler (genel öz-bilinç, özel öz-bilinç, olumlu beden algısı, öz değer fiziksel görünüm alanında yapılandırılması gibi) arasındaki ilişkiler Batı literatüründe yapılan araştırmalarda ortaya konmasına karşın ülkemizde bu değişkenler arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamaktadır.

Nesneleştirme Kuramı'nda kendini nesneleştirme deneyimine ilişkin varsayımlar öncelikle kadınlar için oluşturulmuş olsa da, daha sonra yapılan çalışmalar erkeklerin de kendini nesneleştirdiğini ve kendini nesneleştirmeden olumsuz etkilendiğini göstermektedir. Bu tez çalışması kapsamında erkeklerin kendini nesneleştirme deneyimi ve bu deneyimin sonuçlarına ilişkin veriler elde edilmiştir. Bu çalışma, kendini nesneleştirme deneyiminin erkekler tarafından yaşandığını destekleyen sonuçlar üretmiş olmakla birlikte, cinsiyet etkisinin kültürel olarak farklılaşabileceğine dair bazı sonuçlar da sunarak kendini nesneleştirme literatürüne katkıda bulunmaktadır.

Kendini nesneleştirme deneyimine ilişkin veriler daha çok Batılı ülkelere elde edilmiştir. Crawford ve ark. (2009) farklı kültürlerde kendini nesneleştirmeye ilişkin araştırmaların yapılmamış olmasının kendini nesneleştirme literatüründeki büyük bir

eksiklik olduğunu ifade etmişlerdir. Bu tez çalışması literatürdeki bu eksikliğin giderilmesini sağlayacak çalışmalardan biri olarak görülebilir. Bu tez çalışması, kadınların bedensel ve ruhsal sağlığı açısından olumsuz sonuçları olabilen kendini nesneleştirme olgusunu bir Türk örnekleminde sosyal psikolojik açıdan kapsamlı biçimde inceleyen ilk araştırma olma özelliği taşımaktadır.

Bu çalışma, kendini nesneleştirme literatürüne olduğu gibi, cinsiyetçilik literatürüne de katkı sağlamaktadır. Ülkemizde korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik olgularının anket çalışmaları yoluyla incelendiği ve çeşitli değişkenlerle ilişkilerinin sorgulandığı araştırmalar mevcuttur (Sakallı ve Ulu, 2003; Doğulu, 2012) ancak bu olguların deneysel bir yöntemle manipüle edilerek çalışıldığı araştırmalara rastlanmamıştır. Bu araştırma, cinsiyetçiliğin manipüle edilerek çalışıldığı bir deneysel araştırma paradigmasının Türk kültüründeki geçerliliğin sınındığı ilk çalışmadır.

4.4. Çalışmanın Sınırlılıkları ve İleride Yapılacak Çalışmalara Öneriler

Bu tez çalışmasının güçlü yanlarının yanında sınırlılıkları da vardır. Bunlardan ilki Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin kontrol inancı alt ölçeğinin geçerliğine ilişkin analizlerin diğer alt ölçeklere kıyasla daha sınırlı kalmasıdır. McKinley ve Hyde (1996: 194, 200) tarafından yapılan araştırmanın birinci çalışmasında, kontrol inancının diyet yapma, yemek yeme miktarının kısıtlanması, kilo kontrolünü sağlamaya yönelik spor yapma, makyaj yapma ile ilişkili olduğu görülmüştür. Araştırmada yemeğine dikkat eden kişilerin, dikkat etmeyenlere kıyasla dış görünüşlerini kontrol edebileceklerine daha çok inandıkları görülmüştür. İkinci çalışmada katılımcıların kontrol inancının, diyet yapma davranışının pozitif bir yordayıcısı olduğu görülmüştür. Sonuçlar kontrol inancının, görünüşü kontrol etme davranışlarında belirleyici olduğuna işaret etmiştir. İleride yapılacak çalışmalarda kontrol inancı ile diyet yapma, kiloyu kontrol edebilmek için spor yapma, yeme bozuklukları gibi değişkenlerle ilişkisinin incelenmesi, kontrol inancının yapısına ilişkin daha ayrıntılı bilgiler edinilmesi açısından önemlidir.

Bu tez çalışmasında Nesneleştirme Kuramı'nın sunduğu modelin (bkz. Şekil 1.) yalnızca küçük bir bölümü incelenmiştir. Modelin bir bütün olarak incelenmesi ile kendini nesneleştirme yaşantısının sonuçlarına yönelik daha ayrıntılı bilgiler elde edilebilir.

Çalışmanın bir diğer sınırlılığı kendini nesneleştirme deneyiminin öncüllerinin incelenmemesidir. Araştırmalar (Aubrey, 2007: 15; Hill ve Fischer, 2008: 762; Morry ve

Staska, 2001: 273; Tolaymat ve Moradi, 2011: 386) cinsel nesneleştirmeye maruz kalmanın ve ideal beden standartlarını içselleştirmenin, kadınların ve erkeklerin kendini nesneleştirme deneyimlerini etkilediğini göstermiştir. Ülkemizde kadınların zayıf ve güzel olma idealini, erkeklerin ise kaslı olma idealini ne oranda içselleştirdiğine yönelik bir bilgiye rastlanmamaktadır. İlerideki çalışmaların bu değişkenleri incelemesi, Türk kültüründe kendini nesneleştirme deneyiminin nasıl yaşandığına ilişkin bir çerçeve oluşturulmasını sağlayabilir.

Bireyler, kadın ve erkek bedeni hakkındaki değerlendirmelerini belli bir toplumsal ve kültürel bağlam içinde yaparlar; o bağlamda değerli bulunan ve ön plana çıkarılan beden özelliklerini önemserken diğerlerini önemsemeyebilirler. Bu çalışmada kullanılan ölçekler Batı kültürünün hakim olduğu ülkelerde geliştirilmiştir. Bu bağlamda Türk kültüründe bedene yüklenen anlamı, kişilerin bedenin başka hangi özelliklerini önemsendiğini ölçmemektedir. Buchanan ve ark. (2008: 707) tarafından yapılan çalışmada, Afrika kökenli Amerikalı kadınların kendini nesneleştirme deneyimini bedenlerinin şekli ve ölçülerine ek olarak ten renginin belirlediği bulunmuştur. Bu kadınların, “bedenim dışarıdan nasıl görünüyor?” sorusunun yanı sıra “ten rengim nasıl görünüyor?” sorusunu sıklıkla düşündükleri ve bu düşüncelerin kendini nesneleştirme deneyimi ile olan ilişkisi saptanmıştır. Bu sonuç, yalnızca beden şekli ve ölçüleriyle ilgili soruları içeren ve ten rengiyle ilgili soru maddesi bulunmayan ölçüm araçlarının kullanıldığı çalışmalarda (Hebl, King ve Lin, 2004: 1327) Afrika kökenli Amerikalıların, Avrupa kökenli Amerikalılara kıyasla kendilerini daha az nesneleştirdiği sonucunun nasıl ve neden elde edildiğine dair bir açıklama getiriyor olabilir. Bu bağlamda Türk kültüründe yüz şekli, saç, ten rengi gibi beden şekli ve ölçüleri dışındaki hangi özelliklerin önemsendiğinin belirlenmesi ve bu özelliklerin kendini nesneleştirme deneyimi ile olan ilişkisinin incelendiği çalışmaların yapılması Türk kültüründe kendini nesneleştirme kavramının tanımlanması ve anlaşılması açısından önemlidir.

Bu çalışmanın sınırlılıklarından biri düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin deneysel olarak manipüle edilmesi sırasında kontrollü bir ortamın sağlanamamasıdır. Cinsiyetçiliğin manipüle edildiği deneysel araştırma paradigmasının daha kontrollü şartlar altında laboratuvar ortamında yapılması, bu çalışmada elde edilen sonuçların yöntemsel nedenlerden kaynaklanıp kaynaklanmadığını ortaya çıkarabilecektir.

Son olarak tez kapsamında yapılan her iki çalışmada örneklem belirli bir eğitim düzeyinde olan ve belirli bir yaş aralığında yer alan katılımcılardan oluşmuştur, bu durum sonuçların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. İleride yapılacak çalışmalarda farklı örneklem gruplarının yer alması sonuçların genellenebilirliğini sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- AKIN Ahmet (2010), “İki Boyutlu Sosyal İstenirlik Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Psikometrik Özelliklerinin Araştırılması”, **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 30(3), ss. 771-784.
- AKIN Ahmet – Ramazan ABACI – Ümran ÖVEÇ (2007), “Öz-bilinç Ölçeği'nin Türkçe Formunun Yapı Geçerliği ve Güvenirliği ”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 40(2), ss. 257-276.
- AKTAN Timuçin (2012), Karışık İçerikli Kalıpyargıların Telafi Edici Doğası: Altta Yatan Mekanizmalar Üzerine Kalıpyargı İçeriği Modeli Çerçevesinde Bir İnceleme, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- AUBREY Jennifer Stevens (2006a), “Exposure to Sexually Objectifying Media and Body Self Perceptions among College Women: An Examination of the Selective Exposure Hypothesis and the Role of Moderating Variables”, **Sex Roles**, 55, pp. 159-172.
- AUBREY Jennifer Stevens (2006), “Effects of Sexually Objectifying Media on Self-Objectification and Body Surveillance in Undergraduates: Results of a 2-Year Panel Study”, **Journal of Communication**, 56, pp. 366-386.
- AUBREY Jennifer Stevens (2007), “The Impact of Sexually Objectifying Media Exposure on Negative Body Emotions and Sexual Self-Perceptions: Investigating the Mediating Role of Body Self-Consciousness”, **Mass Communication and Society**, 10(1), pp. 1-23.
- AUBREY Jennifer Stevens – Jayne R. HENSMON – K. Megan HOPPER – Siobhan E. SMITH (2009), “A Picture is Worth Twenty Words (About the Self): Testing the Priming Influence of Visual Sexual Objectification on Women's Self-Objectification”, **Communication Research Reports**, 4, pp. 271-284.
- AUGUSTUS-HORVATH Casey L. – Tracy L. TYLKA (2009), “A Test and Extension of Objectification Theory as It Predicts Disordered Eating: Does Women's Age Matter?”, **Journal of Counseling Psychology**, 56(2), pp. 253–265.

- BARON Reuben M. – David A. KENNY (1986), “The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 51(6), pp. 1173-1182.
- BARRETO Manuela – Naomi ELLEMERS (2005), “The Burden of Benevolent Sexism: How It Contributes To the Maintenance of Gender Inequalities”, **European Journal of Social Psychology**, 35, pp. 633-642.
- BATI Uğur (2010), “Reklamcılıkta Retorik Bir Unsur Olarak Kadın Bedeni Temsilleri”, **Kültür ve İletişim**, 13(1), ss. 103-133.
- BECKER Julia C. – Stephen C. WRIGHT (2011), “Yet another Dark Side of Chivalry: Benevolent Sexism Undermines and Hostile Sexism Motivates Collective Action for Social Change”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 101 (1), pp. 1-16.
- BERGER John (2014), **Görme Biçimleri**, 21. b., çev. Yurdanur SALMAN, Metis Yayınları, İstanbul.
- BERKTAY Fatmagül (2014), **Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın**, 5.b., Metis Yayınları, İstanbul.
- BERNARD Philippe – Sarah J. GERVAIS – Jill ALLEN – Sophie CAMPOMIZZI – Olivier KLEIN (2012), “Integrating Sexual Objectification with Object versus Person Recognition: The Sexualized-Body- Inversion Hypothesis”, **Psychological Science**, 23, pp. 469-471.
- BLANTON Hart – Greg GEORGE – Jennifer CROCKER (2001), “Contexts of System Justification and System Evaluation: Exploring the Social Comparison Strategies of the (Not Yet) Contented Female Worker”, **Group Processes and Intergroup Relations**, 4(2), pp. 126–137.
- BLASI Gary – John T. JOST (2006), “System Justification Theory and Research: Implications for Law, Legal Advocacy, and Social Justice”, **California Law Review**, 94, pp. 1119-1168.
- BOHNER Gerd – Katrin AHLBORN – Regine STEINER (2010), “How Sexy are Sexist Men? Women’s Perception of Male Response Profiles in the Ambivalent Sexism Inventory”, **Sex Roles**, 62, pp.568-582.

- BUCHANAN Taneisha S. – Ann R. FISCHER – David M. TOKAR – Janice D. YODER (2008), “Testing a Culture-Specific Extension of Objectification Theory Regarding African American Women’s Body Image”, **The Counseling Psychologist**, 36(5), pp. 697-718.
- BÜYÜKKAYACI DUMAN Nuriye – Gülay YILMAZEL – Burcu AKBULUT BAŞCI (2014), “Kültürel Değişimin Türk Televizyon Reklamlarındaki Kadın İmajına Etkisi”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 7(1), ss. 60-67.
- CALOGERO Rachel M. (2004), “A Test of Objectification Theory: The Effect of the Male Gaze on Appearance Concerns in College Women”, **Psychology of Women Quarterly**, 28, pp. 16–21.
- CALOGERO Rachel M. (2013), Objects Don't Object: Evidence That Self-Objectification Disrupts Women's Social Activism, **Psychological Science**, 24(3), pp. 312–318.
- CALOGERO Rachel M. – John T. JOST (2011), Self-Subjugation among Women: Exposure to Sexist Ideology, Self-Objectification, and the Protective Function of the Need to Avoid Closure. **Journal of Personality and Social Psychology**, 100, pp. 211–228.
- CALEGERO Rachel M. – William N. DAVIS – J. Kevin THOMPSON (2005), “The Role of Self-Objectification in the Experience of Women with Eating Disorders”, **Sex Roles**, 52, pp. 43-50.
- CALEGERO Rachel M. – J. Kevin THOMPSON (2009), “Potential Implications of The Objectification of Women’s Bodies for Women’s Sexual Satisfaction”, **Body Image**, 6, pp. 145-148.
- CARR Erika R. – Dawn M. SZYMANSKI (2011), “Sexual Objectification and Substance Abuse in Young Adult Women”, **The Counseling Psychologist**, 39(1), pp. 39-66.
- CONNELLY Kathleen - Martin HEESACKER (2012), “Why Is Benevolent Sexism Appealing? Associations with System Justification and Life Satisfaction”, **Psychology of Women Quarterly**, 36(4), pp.432-443.
- COPELAND Gary A. (1989), “Face-ism and Primetime Television”, **Journal of Broadcasting & Electronic Media**, 33(2), pp. 209-214.

- CRAWFORD Mary – I-Ching LEE – Galina PORTNOY – Alka GURUNG – Deepti KHATI– Pinky JHA – Anjana Chalise REGMI (2009), “Objectified Body Consciousness in a Developing Country: A Comparison of Mothers and Daughters in the US and Nepal”, **Sex Roles**, 60, pp. 174-185.
- CUSUMANO Dale L. – J. Kevin Thompson (1997), “Body Image and Body Shape Ideals in Magazines: Exposure, Awareness, and Internalization”, **Sex Roles**, 37(9/10), pp. 701-721.
- ÇETİN Bayram – Ahmet AKIN – Yüksel EROĞLU (2011), “Koşullu Öz-Değer Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirliği”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 8(1), ss. 412-426.
- DELACOLLETTE Nathalie – Muriel DUMONT – Marie SARLET – Benoit DARDENNE (2013), “Benevolent Sexism, Men’s Advantages and the Prescription of Warmth to Women”, **Sex Roles**, 68, pp.296-310.
- DODD David K. – Veronica HARCAR – Barbara J. FOERCH – Heather T. ANDERSON (1989), “Face-Ism and Facial Expressions of Women In Magazine Photos” **Article In The Psychological Record**, 39, pp. 325-331.
- DOĞAN Gamze (2013), Üniversite Öğrencilerinde Kendini Nesneleştirme ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- DOĞULU Canay (2012), Sistemi Meşrulaştırma Ve Dehşet Yönetimi: Ölümlülüğün Hatırlatılmasının Cinsiyet Bağlamında Sistemi Meşrulaştırma Eğilimlerini Düzenleyici Rolü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- DOWNS Daniel M. – Shaan JAMES – Gloria COWAN (2006), “Body Objectification, Self Esteem, and Relationship Satisfaction: A Comparison of Exotic Dancers and College Women”, **Sex Roles**, 54, pp. 745-752.
- EAGLY Alice H. – Valerie J. STEFFEN (1984), “Gender Stereotypes Stem From the Distribution of Women and Men into Social Roles”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 46(4), pp. 735-754.
- ERCAN Nilüfer (2009), Evlilikte Kadına Yönelik Fiziksel Şiddete İlişkin Tutumların Yordayıcıları: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Sistemi Meşrulaştırma Ve Dini Yönelim, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.

- ERDOĞAN İlker (2013), “Erkek Dergilerinde (Men’s Health-FHM-Esquire-GQ Türkiye Örneğinde) İdeal (eleştirilen) Erkek (lik) İmajının İçerik Çözümlemesi”, **Akdeniz İletişim Dergisi**, pp. 165-188.
- FIELD Andy (2009), **Discovering Statistics Using SPSS**, 3rd edn, Sage publication, London.
- FISKE Susan T. – Jun XU – Amy C. CUDDY – Peter GLICK (1999), “(Dis)respecting versus (Dis) liking: Status and Interdependence Predict Ambivalent Stereotypes of Competence and Warmth”, **Journal of Social Issues**, 55(3), pp. 473-489.
- FOUTS Gregory – Kimberley BURGGRAF (2000), “Television Situation Comedies: Female Weight, Male Negative Comments, and Audience Reactions”, **Sex Roles**, 42(9/10), pp. 925-932.
- FREDERICK David A. – Daniel M.T. FESSLER – Martie G. HASELTON (2004), “Do Representations of Male Muscularity Differ in Men’s And Women’s Magazines”, **Body Image**, 2, pp. 81-86.
- FREDRICKSON Barbara L. - Tomi-Ann ROBERTS (1997), “Objectification theory: Toward understanding women’s lived experiences and mental health risks”, **Psychology of Women Quarterly**, 21, pp. 173-206.
- FREDRICKSON Barbara L. – Stephanie M. NOLL – Tomi-Ann ROBERTS – Stephanie M.NOLL – Diane M. QUINN – Jean M. TWENGE (1998), “That Swimsuit Becomes You: Sex Differences in Self-Objectification, Restrained Eating, and Math Performance”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 75(1), pp. 269-284.
- GAPINSKI Kathrine D. – Kelly D. BROWNELL – Marianne LAFRANCE (2003),” Body Objectification and “Fat Talk”: Effects on Emotion, Motivation, and Cognitive Performance”, **Sex Roles**, 48, pp. 377-388.
- GAY Robin K. – Amenule CASTANO (2010), “My body or my mind: The impact of state and trait objectification on women’s cognitive resources”, **European Journal of Social Psychology**, 40, pp. 695-703.
- GERVAIS Sarah J. – Theresa K. VESCIO – Jill ALLEN (2011), “When What You See Is What You Get: The Consequences of the Objectifying Gaze for Women and Men”, **Psychology of Women Quarterly**, 35(1), pp. 5-17.

- GLICK Peter – Susan T. FISKE (1996), “The Ambivalent Sexism Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Sexism”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 70(3), pp. 491-512.
- GLICK Peter – Susan T. FISKE (1997), “Hostile and Benevolent sexism: Measuring Ambivalent Sexist Attitudes toward Women”, **Psychology of Woman Quarterly**, 21, pp. 119-135.
- GLICK Peter – Susan T. FISKE (1999), “The Ambivalence toward Men Inventory: Differentiating Hostile and Benevolent Beliefs about Men”, **Psychology of Woman Quarterly**, 23, pp.519-536.
- GLICK Peter – Nuray SAKALLI-UGURLU – Maria Cristina FERREIRA – Marcos Aguiar De SOUZA (2002), “Ambivalent Sexism and Attitudes toward Wife Abuse in Turkey and Brazil”, **Psychology of Woman Quarterly**, 26, pp. 292-297.
- GLICK Peter – Susan T. FISKE – Antonio MLADINIC – Joso L. SAIZ – Dominic ABRAMS – Barbara MASSER – Bolanle ADETOUN – Johnstone E. OSAGIE – Adebowale AKANDE, Amos ALAO – Annetje BRUNNER – Tineke M. WILLEMSSEN – Kettie CHIPETA – Benoit DARDENNE – Ap DIJKSTERHUIS – Daniel WIGBOLDUS – Thomas ECKES – Iris SIX-MATERNA – Francisca EXPOSITO – Miguel MOYA – Margaret FODDY – Hyun -Jeong KIM – Mafia LAMEIRAS – Mafia Joso SOTELO – Angelica MUCCHI-FAINA – Myrna ROMANI – Nuray SAKALLI – Bola UDEGBE – Mafiko YAMAMOTO – Miyoko UI – Mafi Cristina FERREIRA – Wilson Lopez LOPEZ (2000), “Beyond Prejudice as Simple Antipathy: Hostile and Benevolent Sexism Across Cultures”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 79(5), pp. 763-775.
- GORDON Maya K. (2008), “Media Contributions to African American Girls’ Focus on Beauty and Appearance: Exploring the Consequences of Sexual Objectification”, **Psychology of Women Quarterly**, 32, pp. 245-256.
- GRABE Shelly – Benita JACKSON (2009), “Self-objectification and depressive symptoms: Does their association vary among Asian American and White American men and women”, **Body Image**, 6, pp. 141-144.
- GREENLEAF Christy (2005), “Self-Objectification among Physically Active Women”, **Sex Roles**, 52, pp. 61-62.

- GREENLEAF Christy – Rosemary McGREER (2006), “Disordered Eating Attitudes and Self-Objectification among Physically Active and Sedentary Female College Students”, **The Journal of Psychology**, 140(3), pp. 187-198.
- GRIFFITHS Rosalyn A. – Rebecca MALLIA-BLANCO – Emma BOESENBERG – Carolyn ELLIS – Kirrili FISCHER – Maria TAYLOR – Jane WYNDHAM (2000), “Restrained Eating and Socio-cultural Attitudes to Appearance and General Dissatisfaction”, **European Eating Disorders Review**, 8, pp. 394-402.
- HEFLICK Nathan A. – Jamia L.GOLDENBERG - Douglas P. COOPER - Elisa PURVIA (2011), “From Women to Objects: Appearance Focus, Target Gender, and Perceptions of Warmth, Morality and Competence”, **Journal of Experimental Social Psychology**, 47, pp. 572-581.
- HELB Michelle R. – Eden B. KING – Jean LIN (2004), “The Swimsuit Becomes Us All: Ethnicity, Gender, and Vulnerability to Self-Objectification”, **Society for Personality and Social Psychology**, 30, pp. 1322-1331.
- HILL Melanie S. – Ann R. FISCHER (2008), “Examining Objectification Theory: Lesbian and Heterosexual Women’s Experiences with Sexual- and Self-Objectification”, **The Counseling Psychologist**, 36(5), pp. 745-776.
- HURT Molly M. – Jaclyn A. NELSON – Dixie L. TURNER – Megan E. HAINES - Laura R. RAMSEY – Mindy J. ERCHULL – Miriam LISS (2007), “Feminism: What is it Good for? Feminine Norms and Objectification as the Link between Feminist Identity and Clinically Relevant Outcomes”, **Sex Roles**, 57, pp. 355–363.
- İNCEOĞLU Yasemin – KAR Altan (2010), **Dişilik, Güzellik ve Şiddet Sarmalında Kadın ve Bedeni**, 1. b., Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- JOST John T. (1997), “An Experimental Replication Effect among Women of the Depressed Entitlement Effect among Women”, **Psychology of Women Quarterly**, 21, pp. 387 – 393.
- JOST John T. – Aaron C. KAY (2005), “Exposure to Benevolent Sexism and Complementary Gender Stereotypes: Consequences for Specific and Diffuse Forms of System Justification”, **Journal of Personality and Social Psychology**, 88, pp. 498 – 509.

- JOST John T. – Diana BURGESS (2000), “Attitudinal Ambivalence and the Conflict between Group and System Justification Motives in Low Status Groups”, **Reprinted from Personality and Social Psychology Bulletin**, 26(3), pp. 293-305.
- JOST John T. – Mahzarin R. BANAJI (1994), “The Role of Stereotyping In System Justification and the Production of False Consciousness”, **British Journal of Social Psychology**, 33, pp. 1-27.
- JOST John T. - Orsolya HUNYADY (2002), “The Psychology of System Justification and the Palliative Function of Ideology”, **European Review Of social Psychology**, 13, pp. 111-153.
- JOST John T. - Orsolya HUNYADY (2005), “Antecedents and Consequences of System-Justifying Ideologies”, **Current Directions in Psychological Science**, 14(5), pp. 260- 265.
- JOST John T. – Brett W. PELHAM – Mauricio R. CARVALLO (2002), “Non-Conscious Forms Of System Justification: Implicit and Behavioral Preferences for Higher Status Groups”, **Journal of Experimental Social Psychology**, 38, pp. 586-602.
- JOST John T. – Mahzarin R. BANAJI – Brian A. NOSEK (2004), “A Decade of System Justification Theory: Accumulated Evidence of Conscious and Unconscious Bolstering of the Status Quo”, **Political Psychology**, 25, pp. 881-919.
- KARACA Yasemin – Nurhan PAPTAYA (2011), “Reklamlardaki Kadın İmgesi: Ulusal Televizyon Reklamlarına İlişkin Bir Değerlendirme”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 16(3), ss. 479-500.
- KAY Aaron C. – Maria C. JÍMENEZ – John T. JOST (2002), “Sour Grapes, Sweet Lemons, and the Anticipatory Rationalization of the Status Quo”, **Personality and Social Psychology Bulletin**, 28(9), pp. 1300-13 12.
- KILIANSKI Stephen E. – Laurie A. RUDMAN (1998), “Wanting It Both Ways: Do Women Approve of Benevolent Sexism”, **Sex Roles**, 39, pp. 333-352.
- KOZEE Holly B. – Tracy L. TYLKA – Casey L. AUGUSTUS-HORVATH – Angela DENCHIK (2007), “Development and Psychometric Evaluation of the Interpersonal Sexual Objectification Scale”, **Psychology of Women Quarterly**, 31, pp. 176–189.

- LINDBERG Sara M. – Janet Shibley HYDE – Nita Mary MCKINLEY (2006), “A Measure of Objectified Body Consciousness for Preadolescent and Adolescent Youth”, **Psychology of Women Quarterly**, 30, pp. 65–76.
- LINDBERG Sara M. – Shelly GRABE – Janet Shibley HYDE (2007), “Gender, Pubertal Development, and Peer Sexual Harassment Predict Objectified Body Consciousness in Early Adolescence”, **Journal Of Research On Adolescence**, 17(4), pp. 723–742.
- LOWERY Sarah E. – Sharon E. Robinson KURPIUS – Christie BEFORT – Elva Hull BLANKS – Sonja SOLLENBERGER – Megan Foley NICPON – Laura HUSER (2005), “Body Image, Self-Esteem, and Health-Related Behaviors among Male and Female First Year College Students”, **Journal of College Student Development**, pp. 612-623.
- MATTHEWS Justin L. (2007), “Hidden Sexism: Facial Prominence and Its Connections to Gender and Occupational Status in Popular Print Media”, **Sex Roles**, 57, pp. 515-525.
- MCKINLEY Nita Mary (1998), “Gender Differences in Undergraduates’ Body Esteem: The Mediating Effect of Objectified Body Consciousness and Actual/Ideal Weight Discrepancy”, **Sex Roles**, 39, pp. 113-123.
- MCKINLEY Nita Mary (2006), “Longitudinal Gender Differences in Objectified Body Consciousness and Weight-Related Attitudes and Behaviors: Cultural and Developmental Contexts in the Transition from College”, **Sex Roles**, 54, pp. 159-173.
- MCKINLEY Nita Mary – Janet Shibley HYDE, (1996) “The Objectified Body Consciousness Scale”, **Psychology of Women Quarterly**, 20, pp. 181-215.
- MINER-RUBINO Kathi – Jean M. TWENGE – Barbara L. FREDRICKSON (2002), “Trait Self-Objectification in Women: Affective and Personality Correlates”, **Journal of Research in Personality**, 36, pp. 147-172.
- MORA Necla (2005), “Kitle İletişim Araçlarında Yeniden Üretilen Cinsiyetçilik ve Toplumda Yansıması”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, ss. 1-7.
- MORADI Bonnie – Adena ROTTENSTEIN (2007), “Objectification Theory and Deaf Cultural Identity Attitudes: Roles in Deaf Women’s Eating Disorder Symptomatology”, **Journal of Counseling Psychology**, 54(2), pp. 178-188.

- MORADI Bonnie – Yu-Ping HUANG (2008), “Objectification Theory and Psychology Of Women: A Decade Of Advances And Future Directions”, **Psychology of Women Quarterly**, 32, pp. 377-398.
- MORADI Bonnie – Danielle DIRKS – Alicia V. MATTESON (2005), “Roles of Sexual Objectification Experiences and Internalization of Standards of Beauty in Eating Disorder Symptomatology: A Test and Extension of Objectification Theory”, **Journal of Counseling Psychology**, 52(3), pp. 420-428.
- MORRISON Todd G. – Emer E. SHEAHAN (2009), “Gender-Related Discourses as Mediators in the Association between Internalization of the Thin-Body Ideal and Indicators of Body Dissatisfaction and Disordered Eating”, **Psychology of Women Quarterly**, 33, pp. 374–383.
- MORRY Marian M. – Sandra L. STASKA (2001), “Magazine Exposure: Internalization, Self-Objectification, Eating Attitudes, and Body Satisfaction in Male and Female University Students”, **Canadian Journal of Behavioural Science**, 33(4), pp. 269-279.
- MOYA Miguel – Peter GLICK – Francisca EXPÓSITO – Soledad de LEMUS – Joshua HART (2007), “It’s for Your Own Good: Benevolent Sexism and Women’s Reactions to Protectively Justified Restrictions”, **Society for Personality and Social Psychology**, 33, pp. 1421-1434.
- MUEHLENKAMP Jennifer J. – Renee N. SARIS-BAGLAMA (2002), “Self-Objectification and Its Psychological Outcomes for College Women”, **Psychology of Women Quarterly**, 26, pp. 373-379.
- MYERS Taryn A. – Janis H. CROWTHER (2007), “Socio-cultural Pressures, Thin-Ideal Internalization, Self-Objectification, and Body Dissatisfaction: Could Feminist Beliefs Be A Moderating Factor?”, **Body Image**, 4, pp. 296-308.
- MYERS Taryn A. – Janis H. CROWTHER (2008), “Is Self-Objectification Related To Interoceptive Awareness? An Examination of Potential Mediating Pathways To Disordered Eating Attitudes”, **Psychology of Women Quarterly**, 32, pp. 172-180.
- NAPIER Jaime L. – Hulda THORISDOTTIR – John T. JOST (2010), “The Joy of Sexism? A Multinational Investigation of Hostile and Benevolent Justifications for Gender Inequality and Their Relations to Subjective Well-Being”, **Sex Roles**, 62, pp. 405-419.

- NOLL Stephanie M. – Barbara L. FREDRICKSON (1998), “A Mediational Model Linking Self-Objectification, Body Shame, and Disordered Eating”, **Psychology of Women Quarterly**, 22, pp. 623-636.
- O’BRIEN Laurie T. – Brenda MAJOR (2005), “System-Justifying Beliefs and Psychological Well-Being: The Roles of Group Status and Identity”, **Personality and Social Psychology Bulletin**, 31(12), pp. 1718-1729.
- OEHLHOF Marissa E. Wagner – Dara R. MUSHER-EIZENMAN – Jennie M. NEUFELD – Jessica C. Hauser (2009), “Self-Objectification and Ideal Body Shape For Men and Women”, **Body Image**, 6, pp. 308-310.
- PRICHARD Ivanka – Marika TIGGEMANN (2005), “Objectification in Fitness Centers: Self-Objectification, Body Dissatisfaction, and Disordered Eating in Aerobic Instructors and Aerobic Participants”, **Sex Roles**, 52, pp. 19-28.
- POPE Harrison G. – Roberto OLIVARDIA – Amanda GRUBER – John BOROEIECKI (1998), “Evolving Ideals of Male Body Image as Seen Through Action Toys”, *International Journal of Eating Disorders*, 21(1), 65-72.
- QUINN Diane M. – Rachel W. KALLEN – Jean M. Twenge - Barbara L. FREDRICKSON (2006), “The Disruptive Effect of Self-Objectification on Performance”, **Psychology of Women Quarterly**, 30, pp. 59-64.
- ROBERTS Tomi-Ann – Jennifer Y. GETTMAN (2004), “Mere Exposure: Gender Differences in the Negative Effects of Priming a State of Self-Objectification”, **Sex Roles**, 51(1/2), pp. 17-27.
- SILVAN-FERRERO Maria Del Prado – Antonio Bustillos LOPEZ (2007), “Benevolent Sexism toward Men and Women: Justification of the Traditional System and Conventional Gender Roles in Spain”, **Sex Roles**, 57, pp. 607-614.
- SAKALLI-UĞURLU Nuray (2002), “Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, **Türk Psikoloji Dergisi**, 17(49), ss. 47-58.
- SAKALLI-UĞURLU Nuray (2003), “Cinsiyetçilik: Kadınlara ve Erkeklerle İlişkin Tutumlar ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Kuramı”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 6, ss. 1-20.
- SAKALLI-UĞURLU Nuray – Sinan ULU (2003), “Evlilikte Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Tutumlar: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Yaş, Eğitim ve Gelir Düzeyinin Etkileri”, **Türk Psikoloji Yazıları**, 6, ss. 53-65.

- SHEPHERD Melissa – Mindy J. ERCHULL – Aryn ROSNER – Leslie TAUBENBERGER – Emily Forsyth QUEEN – Jenna MCKEE (2011), “I’ll Get That for You”: The Relationship Between Benevolent Sexism and Body Self-Perceptions”, **Sex Roles**, 64, pp. 1–8.
- SIBLEY Chris G. – Nickola C. OVERALL – John DUCKITT (2007), “When Women Become More Hostilely Sexist Toward Their Gender: The System-Justifying Effect of Benevolent Sexism”, **Sex Roles**, 57, pp. 743-754.
- SLATER Amy – Marika TIGGEMANN (2002), “A Test of Objectification Theory in Adolescent Girls”, **Sex Roles**, 46, pp. 343-349.
- SLATER Amy – Marika TIGGEMANN (2010), “Body Image and Disordered Eating in Adolescent Girls and Boys: A Test of Objectification Theory”, **Sex Roles**, 63, pp.42-49.
- SLATER Amy – Marika TIGGEMANN (2011), “Gender Differences In Adolescent Sport Participation, Teasing, Self-Objectification and Body Image Concerns”, **Journal of Adolescence**, 34, pp. 455-463.
- SPENCER Steven J. – Claude M. STEELE – Diane M. QUINN (1998), “Stereotype Threat and Women’s Math Performance”, **Journal of Experimental Social Psychology**, 35, 4-28.
- STRELAN Peter – Sarah J. MEHAFFEY – Marika TIGGEMANN (2003), “Self Objectification and Esteem in Young Women: The Mediating Role of Reasons for Exercise”, **Sex Roles**, 48, pp. 89-95.
- SWIM Jannet K. – Lauri L. COHEN – Lauri L. HYERS – Melissa J. FERGUSON (2001), “Everyday Sexism: Evidence for Psychological Impact from Three Daily Diary Studies”, **Journal of Social Issues**, 57(1), pp. 31-53.
- SZYMANSKI Dawn M. – Stacy L. HENNING (2007), “The Role of Self-objectification in Women’s Depression: A Test of Objectification Theory”, **Sex Roles**, 56, pp. 45-53.
- THOMPSON Mary J. (2000), “Gender in Magazine Advertising: Skin Sells Best”, **Clothing and Textiles Research Journal**, 18(3), pp. 178-181.
- TIGGEMANN Marika – Amy SLATER (2001), “A Test of Objectification Theory in Former Dancers and Non-Dancers”, **Psychology of Women Quarterly**, 25, pp. 57-64.

- TIGGEMANN Marika – Julia K. KURING (2004), “The Role of Body Objectification in Disordered Eating and Depressed Mood”, **British Journal of Clinical Psychology**, 43, pp. 299-311.
- TIGGEMANN Marika – Michelle BOUNDY (2008), “Effect Of Environment and Appearance Compliment on College Women’s Self-Objectification, Mood, Body Shame, And Cognitive Performance”, **Psychology of Women Quarterly**, 32, pp. 399-405.
- TOLAYMAT Lana D. – Bonnie MORADI (2011), “U.S. Muslim Women and Body Image: Links Among Objectification Theory Constructs and the Hijab”, **Journal of Counseling Psychology**, 58(3), pp. 383–392.
- TOLMAN Deborah L. – Emily A. IMPETT – Allison J. TRACY – Alice MICHAEL (2006), “Looking Good, Sounding Good: Femininity Ideology And Adolescent Girls’ Mental Health”, **Psychology of Women Quarterly**, 30, pp. 85–95.
- TYLKA Tracy L. – Melanie S. HILL (2004), “Objectification Theory as It Relates to Disordered Eating Among College Women”, **Sex Roles**, 51, pp. 719-730.
- TYLKA Tracy L. – Natalie J. SABIK (2010), “Integrating Social Comparison Theory And Self-Esteem within Objectification Theory to Predict Women’s disordered Eating”, **Sex Roles**, 63, pp. 18-31.
- van der TOORN Jozanneke - John T. JOST (2014), “Twenty Years of System Justification Theory: Introduction to the Special Issue on “Ideology And System Justification Processes”, **Group Processes and Intergroup Relations**, 17(4), pp. 413–419.
- WARD L. Monique (1995), “Talking About Sex: Common Themes about Sexuality in the Prime-Time Television Programs Children and Adolescents View Most”, **Journal of Youth and Adolescence**, 24(5), pp. 595–615.
- ZIMMERMAN Amanda-John DAHLBERG (2008), “The Sexual Objectification of Women In Advertising: A Contemporary Cultural Perspective”, **Journal of Advertising Research**, 48(1), pp. 71-79.

EKLER

EK 1. Birinci Çalışmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği

Aşağıda çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı en iyi şekilde yansıttığınızı düşündüğünüz rakamı yuvarlak içine alınız.

	Hiç katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Birazlık katılmıyorum	Ne katılmıyorum ne de katılmıyorum	Birazlık katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Çok katılıyorum
1. Nasıl görüldüğüm hakkında nadiren düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
2. Kilomu kontrol edemediğimde kendimde bir terslik varmış gibi hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Bence giysilerimin rahat olması, üzerimde güzel durmasından daha önemlidir.	1	2	3	4	5	6	7
4. En iyi şekilde görünmek için çaba sarf etmediğimde kendimden utanırım.	1	2	3	4	5	6	7
5. Formda bir bedene sahip olmak en baştan beri öyle bir bedene sahip olmayı gerektirir.	1	2	3	4	5	6	7
6. Bedenimin nasıl görüldüğünden çok nasıl hissettiği hakkında düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
7. Olabildiğim kadar iyi görünemediğimde, kendimi kötü bir insanmış gibi hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
8. Bedenimin nasıl görüldüğü hakkında pek fazla kontrolüm olduğunu sanmıyorum.	1	2	3	4	5	6	7

9. Kilomu kontrol edemediğimde bile kendimi makbul bir insan olarak görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
10. Gün boyu, nasıl görüdüğüm hakkında defalarca düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
11. Yapmam gerektiği kadar egzersiz yapmadığımda, kendimde bir terslik olduğu kaygısına asla kapılmam.	1	2	3	4	5	6	7
12. Giydiğim kıyafetlerin bana yakışıp yakışmadığı konusunda sıklıkla endişelenirim.	1	2	3	4	5	6	7
13. Gereği kadar egzersiz yapmadığımda, yeterince iyi bir insan olup olmadığımı sorgularım.	1	2	3	4	5	6	7
14. Bence bir insanın kilosu çoğunlukla o kişinin doğuştan getirdiği genleriyle belirlenmektedir.	1	2	3	4	5	6	7
15. Bedenimin nasıl görüdüğünden ziyade bedenimle neler yapabileceğimle ilgilenirim.	1	2	3	4	5	6	7
16. Kilo almak/vermek için ne kadar uğraşırsam uğraşayım, büyük ihtimalle kilom hep aynı kalacak.	1	2	3	4	5	6	7
17. Olmam gerektiğini düşündüğüm beden ölçülerine sahip değilsem, utanırım.	1	2	3	4	5	6	7
18. Yeterince gayret ettiğim takdirde, olmam gereken kiloya ulaşabilirim.	1	2	3	4	5	6	7
19. Bedeninizin şekli, büyük ölçüde genlerinize bağlıdır.	1	2	3	4	5	6	7

Koşullu Öz-Değer Ölçeği'nin Fiziksel Görünüm Alt Ölçeği

Aşağıda çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı en iyi şekilde yansıttığını düşündüğünüz seçeneği işaretleyiniz.

		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Bazen Katılmıyorum	Kararsızım	Bazen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Çekici göründüğümü düşündüğümde, kendimi iyi hissedirim.	1	2	3	4	5	6	7
2	Öz-saygım, bedenimin nasıl görüldüğü ile ilgili düşüncelerimle ilişkili değildir.	1	2	3	4	5	6	7
3	Kendime duyduğum saygı, yüzümün ne kadar çekici görüldüğünden etkilenir	1	2	3	4	5	6	7
4	Çekici görünmediğimi düşünmem, öz-saygımı yitirmeme yol açar.	1	2	3	4	5	6	7
5	Öz-saygım, kendimi çekici görüp görmediğime bağlı değildir.	1	2	3	4	5	6	7

Öz-Bilinç Ölçeği

Aşağıda çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddenin size uygun olup olmadığını 1 (hiç uygun değil) ile 5 (tamamen uygun) arasında değerlendirerek uygun olan rakamı yuvarlak içine alınız.

		Hiç uygun değil	uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1	Her zaman kendimi anlamaya çalışırım.	1	2	3	4	5
2	Genellikle kendimin farkındayım.	1	2	3	4	5
3	Yapacağım işleri ne tarzda yapacağıma ilişkin kaygı yaşarım.	1	2	3	4	5
4	İnsanlara nasıl görüldüğümün bilincinde (farkında) olurum.	1	2	3	4	5
5	Yeni ortamlara katıldığında utangaçlığımı yenmem zaman alır.	1	2	3	4	5
6	Kendi hakkımda çok düşünürüm.	1	2	3	4	5
7	Genellikle içsel duygularıma karşı özenliyimdir.	1	2	3	4	5
8	Kendimi diğer insanlara nasıl sunacağıma ilişkin kaygı yaşarım.	1	2	3	4	5
9	Eviden ayrılmadan önce yaptığım en son şeylerden birisi aynaya bakmaktır.	1	2	3	4	5
10	Birisi beni izlerken çalışmakta zorlanırım.	1	2	3	4	5
11	Sürekli beni motive eden şeyleri incelerim.	1	2	3	4	5
12	Duygularımdaki değişikliklere karşı dikkatliyimdir.	1	2	3	4	5
13	Genellikle diğer insanlarda iyi bir izlenim bırakmak için endişelenirim.	1	2	3	4	5

14	Genellikle dış görünüşümün farkındayım.	1	2	3	4	5
15	Çok kolay utangaçlığa kapılırım.	1	2	3	4	5
16	Bazı zamanlar dışarılarda bir yerlerden, kendimi izliyormuşum hissine kapılırım.	1	2	3	4	5
17	Bir problemi çözerken zihnimin nasıl çalıştığının farkında olurum.	1	2	3	4	5
18	Diğer insanların hakkımda ne düşündükleri beni endişelendirir.	1	2	3	4	5
19	Bir grup önünde konulurken kendimi gergin hissedirim.	1	2	3	4	5

Kendini Nesneleştirme Ölçeği

İnsanların vücutları hakkında ne düşündükleri ile ilgileniyoruz. Lütfen aşağıdaki özelliklerin fiziksel benlik algınız için (kendinizi fiziksel yönlerinizle tanımlamanızda) **ne kadar önemli olduklarını** kendi aralarında 0'dan (en önemsiz) 9'a (en önemli) kadar numaralandırarak sıralayınız.

Not: Her bir özellik için gerçekte nasıl olduğunuz önemli değildir. Örneğin; formda olsanız da olmasanız da formda olmaya büyük önem veriyor olabilirsiniz; dolayısıyla formda olmak fiziksel benlik algınızda büyük bir etkiye sahip olabilir.

Fiziksel benlik algınız için önemlerini göz önünde bulundurarak aşağıdaki özellikleri 0'dan 9'a sıralayınız, her özelliğin başına sıra numarasını yazınız.

Uyarı: Aynı puanı birden fazla özelliğe vermeyiniz.

- 1... fiziksel koordinasyona (denge) kaç puan verirsiniz? _____
- 2... sağlığa kaç puan verirsiniz? _____
- 3... vücut ağırlığına kaç puan verirsiniz? _____
- 4... fiziksel güce kaç puan verirsiniz? _____
- 5... cinsel çekiciliğe kaç puan verirsiniz? _____
- 6... fiziksel çekiciliğe kaç puan verirsiniz? _____
- 7... enerji düzeyine kaç puan verirsiniz? _____
- 8... sıkı kaslara sahip olma durumuna kaç puan verirsiniz? _____
- 9... zinde olma düzeyine kaç puan verirsiniz? _____
- 10... vücut ölçülerine kaç puan verirsiniz? _____

İki Boyutlu Sosyal İstenirlik Ölçeği

Aşağıda çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddenin size uygun olup olmadığını 1 (hiç uygun değil) ile 5 (tamamen uygun) arasında değerlendirerek uygun olan rakamı yuvarlak içine alınız.

		Hiç uygun değil	uygun değil	Biraz uygun	Uygun	Tamamen uygun
1	Verdiğim kararlardan dolayı asla pişmanlık duymam.	1	2	3	4	5
2	Birinin arkasından kesinlikle kötü şeyler konuşmam.	1	2	3	4	5
3	Bana yönelik eleştirileri her zaman dikkate alırım.	1	2	3	4	5
4	Hayatımda hiç hırsızlık yapmadım.	1	2	3	4	5
5	Bir şeyi kafama koyduğumda diğer insanlar nadiren fikrimi değiştirebilirler.	1	2	3	4	5
6	Kendi kaderimi yazabileceğimi düşünürüm.	1	2	3	4	5
7	Bana ait olmayan şeyleri asla almam.	1	2	3	4	5
8	İş veya okuldan izin almak için hasta numarası yapmam.	1	2	3	4	5
9	Verdiğim kararlara çok güvenirim.	1	2	3	4	5
10	Kesinlikle sokağa çöp atmam.	1	2	3	4	5
11	Araç kullanırken hız limitini aşmam.	1	2	3	4	5
12	Diğer insanların benim hakkımda ne düşündüğünü dikkate almam.	1	2	3	4	5

13	Kendime karşı her zaman dürüst davranırım.	1	2	3	4	5
14	Suçlu duruma düşme ihtimalim olmasa bile her zaman yasalara uyarım.	1	2	3	4	5
15	Tamamen mantıklı bir insanım.	1	2	3	4	5
16	İnsanların özel bir şeyler konuştuğunu duyarsam dinlemekten kaçınırım.	1	2	3	4	5
17	Zihnimi dağıtan bir düşünceden uzaklaşmak benim için zor değildir.	1	2	3	4	5
18	Hatalarımı kesinlikle gizlemem.	1	2	3	4	5
19	Kötü alışkanlıklarımı terk etmek bana zor gelmez.	1	2	3	4	5
20	Duygularımın yoğunlaşması düşüncelerimde önyargılı olmama neden olmaz.	1	2	3	4	5
21	Mağaza eşyalarına zarar verirsem kesinlikle bu durumu görevlilere bildiririm.	1	2	3	4	5
22	Diğer insanlar hakkında dedikodu yapmam.	1	2	3	4	5
23	İnsanlara yönelik ilk izlenimimde yanılmam.	1	2	3	4	5
24	Çok mecbur olsam bile yalan söylemem.	1	2	3	4	5
25	Hiçbir kötü alışkanlığım yoktur.	1	2	3	4	5
26	Yaptığım işlerde her zaman doğru adımlar atarım.	1	2	3	4	5
27	Asla cinsel içerikli kitap veya dergi okumam.	1	2	3	4	5
28	Kesinlikle küfür etmem.	1	2	3	4	5
29	Alışverişlerde para üstünü fazla aldığım durumlarda hemen geri veririm.	1	2	3	4	5

Vücut Algısı Ölçeği

Aşağıda beden özelliklerini içeren maddeler yer almaktadır. Sizden istediğimiz her bir maddede yer alan beden özelliğiniz hakkında bir değerlendirme yaparak beden özelliğinizi genel olarak beğenip beğenmediğinize karar vermenizdir. Lütfen her bir beden özelliğinize yönelik duygu ve düşüncelerinizi 1 (hiç beğenmiyorum) ile 5 (çok beğeniyorum) aralığında en iyi yansıtan seçeneği işaretleyiniz.

	Hiç Beğenmiyorum	Pek Beğenmiyorum	Kararsızım	Oldukça Beğeniyorum	Çok Beğeniyorum
1.Saçlarım	1	2	3	4	5
2. Yüzümün rengi	1	2	3	4	5
3. İştahım	1	2	3	4	5
4. Ellerim	1	2	3	4	5
5.Vücudumdaki kıl dağılımı	1	2	3	4	5
6. Burnum	1	2	3	4	5
7. Fiziksel gücüm	1	2	3	4	5
8. İdrar – dışkı düzenim	1	2	3	4	5
9. Kas kuvvetim	1	2	3	4	5
10. Belim	1	2	3	4	5
11. Enerji düzeyim	1	2	3	4	5
12. Sırtım	1	2	3	4	5
13. Kulaklarım	1	2	3	4	5
14. Yaşım	1	2	3	4	5
15. Çenem	1	2	3	4	5
16. Vücut yapım	1	2	3	4	5
17. Profilim	1	2	3	4	5
18. Boyum	1	2	3	4	5

19. Duyularımın keskinliği	1	2	3	4	5
20. Ağrıya dayanıklılığım	1	2	3	4	5
21. Omuzlarımın genişliği	1	2	3	4	5
22. Kollarım	1	2	3	4	5
23. Göğüslerim	1	2	3	4	5
24. Gözlerimin şekli	1	2	3	4	5
25. Sindirim sistemim	1	2	3	4	5
26. Kalçalarım	1	2	3	4	5
27. Bacaklarım	1	2	3	4	5
28. Dişlerimin şekli	1	2	3	4	5
29. Cinsel gücüm	1	2	3	4	5
30. Ayaklarım	1	2	3	4	5
31. Uyku düzenim	1	2	3	4	5
32. Sesim	1	2	3	4	5
33. Sağlığım	1	2	3	4	5
34. Cinsel faaliyetlerim	1	2	3	4	5
35. Dizlerim	1	2	3	4	5
36. Vücudumun duruş şekli	1	2	3	4	5
37. Yüzümün şekli	1	2	3	4	5
38. Kilom	1	2	3	4	5
39. Cinsel organlarım	1	2	3	4	5
40. Hastalığa direncim	1	2	3	4	5

EK 2. İkinci Çalışmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

1. AŞAMA

Katıldığınız bu uygulama, iki farklı araştırmanın veri toplama sürecini oluşturmaktadır. İlk aşamada bir tutum ölçeğinin geliştirilmesine yardımcı olmak üzere sizden, tutum ölçeğini doldurmanızı daha sonra aynı ölçek üzerinde bir düzeltme okuması yapmanızı rica ediyoruz.

Uygulamanın ikinci aşamasında ise bazı konularda bilgi ve görüşlerinizi öğrenmek için size çeşitli sorular yöneltilecektir.

Lütfen, çalışma boyunca size verilen tüm yönerge ve soruları dikkatlice okuyarak samimi cevaplar veriniz.

1. Düşmanca cinsiyetçilik koşulunda sunulan ölçek

Aşağıdaki cümleler bir tutum ölçeğinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Bu nedenle her bir cümleyi dikkatlice okumanız oldukça önemlidir. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 6 (kesinlikle katılıyorum) arasında uygun rakamı işaretleyerek değerlendiriniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman, tipik olarak kendilerinin ayırıcılığa maruz kaldıklarından yakınır.	1	2	3	4	5	6
2. Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindedir.	1	2	3	4	5	6
3. Bir kadın bir erkeğin bağıllığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.	1	2	3	4	5	6
4. Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
5. Gerçekte birçok kadın, "eşitlik arıyoruz" maskesi altında, işe alınırken kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.	1	2	3	4	5	6
6. Kadınlar çok çabuk alınır.	1	2	3	4	5	6

Aşağıdaki cümleler bir tutum ölçeğinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Bu nedenle her bir cümleyi dikkatlice okumanız oldukça önemlidir. Okuduğunuz cümlede belirsizlik içeren bir kelime olup olmadığını 1 (hiçbir kelime anlaşılır değil) ile 6 (kelimeler oldukça anlaşılır) arasında uygun rakamı işaretleyerek değerlendiriniz.

	Hiçbir kelime anlaşılır değil	Birçok kelime anlaşılır değil	Birkaç kelime anlaşılır değil	İki kelime anlaşılır değil	Yalnızca bir kelime anlaşılır değil	Kelimeler oldukça anlaşılır
1. Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklerle karşı kaybettikleri zaman, tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınır.	1	2	3	4	5	6
2. Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindedir.	1	2	3	4	5	6
3. Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır	1	2	3	4	5	6
4. Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	1	2	3	4	5	6
5. Gerçekte birçok kadın, “eşitlik arıyoruz” maskesi altında, işe alınırken kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.	1	2	3	4	5	6
6. Kadınlar çok çabuk alınırlar.	1	2	3	4	5	6

2. Korumacı cinsiyetçilik koşulunda sunulan ölçek

Aşağıdaki cümleler bir tutum ölçeğinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Bu nedenle her bir cümleyi dikkatlice okumanız oldukça önemlidir. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 6 (kesinlikle katılıyorum) arasında uygun rakamı işaretleyerek değerlendiriniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Erkekler, kadınsız eksiktirler.	1	2	3	4	5	6
2. Ne kadar başarılı olursa olsun, bir kadının sevgisine sahip olmadıkça, bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	1	2	3	4	5	6
3. Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	1	2	3	4	5	6
4. Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	1	2	3	4	5	6
5. Birçok kadın, çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	1	2	3	4	5	6
6. Erkekler hayatlarındaki kadınlara mali yardım sağlamak için kendi hayatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	1	2	3	4	5	6

Aşağıdaki cümleler bir tutum ölçeğinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Bu nedenle her bir cümleyi dikkatlice okumanız oldukça önemlidir. Okuduğunuz cümlede belirsizlik içeren bir kelime olup olmadığını 1 (hiçbir kelime anlaşılır değil) ile 6 (kelimeler oldukça anlaşılır) arasında uygun rakamı işaretleyerek değerlendiriniz.

	Hiçbir kelime anlaşılır değil	Birçok kelime anlaşılır değil	Birkaç kelime anlaşılır değil	İki kelime anlaşılır değil	Yalnızca bir kelime anlaşılır değil	Kelimeler oldukça anlaşılır
1. Erkekler, kadınsız eksiktirler.	1	2	3	4	5	6
2. Ne kadar başarılı olursa olsun, bir kadının sevgisine sahip olmadıkça, bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	1	2	3	4	5	6
3. Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	1	2	3	4	5	6
4. Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	1	2	3	4	5	6
5. Birçok kadın, çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	1	2	3	4	5	6
6. Erkekler hayatlarındaki kadınlara mali yardım sağlamak için kendi hayatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	1	2	3	4	5	6

3. Cinsiyetçilik içermeyen olumlu ifadeler koşulunda kullanılan ölçek

Aşağıdaki cümleler bir tutum ölçeğinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Bu nedenle her bir cümleyi dikkatlice okumanız oldukça önemlidir. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 6 (kesinlikle katılıyorum) arasında uygun rakamı işaretleyerek değerlendiriniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Çok az erkekte bulunmasına rağmen birçok kadın işinde ciddi ve sorumluluk sahibidir.	1	2	3	4	5	6
2. Erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlar daha güvenilirdir.	1	2	3	4	5	6
3. Erkekler kadınlara kıyasla sözünde daha az dururlar.	1	2	3	4	5	6
4. Erkeklerle kıyaslandığında kadınların kendine güveni daha yüksektir.	1	2	3	4	5	6
5. Kadınlar erkeklerden daha idealisttirler	1	2	3	4	5	6
6. Kadınlar erkeklerden daha dürüst olma eğilimindedir	1	2	3	4	5	6

Aşağıdaki cümleler bir tutum ölçeğinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Bu nedenle her bir cümleyi dikkatlice okumanız oldukça önemlidir. Okuduğunuz cümlede belirsizlik içeren bir kelime olup olmadığını 1 (hiçbir kelime anlaşılır değil) ile 6 (kelimeler oldukça anlaşılır) arasında uygun rakamı işaretleyerek değerlendiriniz.

	Hiçbir kelime anlaşılır değil	Birçok kelime anlaşılır değil	Birkaç kelime anlaşılır değil	İki kelime anlaşılır değil	Yalnızca bir kelime anlaşılır değil	Kelimeler oldukça anlaşılır
1. Çok az erkekte bulunmasına rağmen birçok kadın işinde ciddi ve sorumluluk sahibidir.	1	2	3	4	5	6
2. Erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlar daha güvenilirdir.	1	2	3	4	5	6
3. Erkekler kadınlara kıyasla sözünde daha az dururlar.	1	2	3	4	5	6
4. Erkeklerle kıyaslandığında kadınların kendine güveni daha yüksektir.	1	2	3	4	5	6
5. Kadınlar erkeklerden daha idealisttirler.	1	2	3	4	5	6
6. Kadınlar erkeklerden daha dürüst olma eğilimindedir.	1	2	3	4	5	6

4. Kontrol koşulunda kullanılan ölçek

Aşağıdaki cümleler bir tutum ölçeğinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Bu nedenle her bir cümleyi dikkatlice okumanız oldukça önemlidir. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı 1 (kesinlikle katılmıyorum) ile 6 (kesinlikle katılıyorum) arasında uygun rakamı işaretleyerek değerlendiriniz.

	Kesinlikle katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Biraz katılmıyorum	Biraz katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.Çay kahveden daha yararlıdır.	1	2	3	4	5	6
2. İş yerinde problem yaşayan kişiler çaya kıyasla daha çok kahve içme eğilime sahiptir.	1	2	3	4	5	6
3. insanların yaşı ilerledikçe çay ve kahve tüketimleri artar.	1	2	3	4	5	6
4. Çay ve kahve tüketimi çeşitli hastalıkların oluşma riskini artırır.	1	2	3	4	5	6
5. Ekonomik durumu kötü olan kişiler çaya kıyasla daha çok kahve içme eğilimine sahiptir.	1	2	3	4	5	6
6. Bilinenin aksine çay ve kahvenin yararları kadar zararları da vardır.	1	2	3	4	5	6

Aşağıdaki cümleler bir tutum ölçeğinin geliştirilmesinde kullanılacaktır. Bu nedenle her bir cümleyi dikkatlice okumanız oldukça önemlidir. Okuduğunuz cümlede belirsizlik içeren bir kelime olup olmadığını 1 (hiçbir kelime anlaşılır değil) ile 6 (kelimeler oldukça anlaşılır) arasında uygun rakamı işaretleyerek değerlendiriniz.

	Hiçbir kelime anlaşılır değil	Birçok kelime anlaşılır değil	Birkaç kelime anlaşılır değil	İki kelime anlaşılır değil	Yalnızca bir kelime anlaşılır değil	Kelimeler oldukça anlaşılır
1.Çay kahveden daha yararlıdır.	1	2	3	4	5	6
2. İş yerinde problem yaşayan kişiler çaya kıyasla daha çok kahve içme eğilime sahiptir.	1	2	3	4	5	6
3. insanların yaşı ilerledikçe çay ve kahve tüketimleri artar.	1	2	3	4	5	6
4. Çay ve kahve tüketimi çeşitli hastalıkların oluşma riskini arttırır.	1	2	3	4	5	6
5. Ekonomik durumu kötü olan kişiler çaya kıyasla daha çok kahve içme eğilimine sahiptir.	1	2	3	4	5	6
6. Bilinenin aksine çay ve kahvenin yararları kadar zararları da vardır.	1	2	3	4	5	6

2. AŞAMA

Uyarı: Lütfen 1. Aőamayı bitirmeden bu aőamaya geçmeyiniz.

Kendini Nesneleştirme Ölçeği

İnsanların vücutları hakkında ne düşündükleri ile ilgileniyoruz. Lütfen aşağıdaki özellikleri fiziksel benlik algınız (kendinizi fiziksel yönlerinizle tanımlama) için önemlerini göz önünde bulundurarak, bu özellikleri **0'dan (EN ÖNEMSİZ) 9'a (EN ÖNEMLİ)** kadar sıralayınız, her özelliğin başına sıra numarasını yazınız.

Uyarı 1: Bizim için önemli olan aşağıdaki her bir özellik açısından gerçekte nasıl olduğunuz değil, o özelliğe ne kadar önem verdiğinizdir.

Uyarı 2: 0-9 arasında yer alan her rakamı yalnızca bir kez kullanabilirsiniz. Örneğin; “5`i bir kez kullandıysanız başka bir özelliği değerlendirirken kullanamazsınız”

Şuan için fiziksel benlik algınızı düşündüğünüzde;

- 1...fiziksel koordinasyona (denge) kaç puan verirsiniz? _____
- 2... sağlığa kaç puan verirsiniz? _____
- 3... vücut ağırlığına kaç puan verirsiniz? _____
- 4... fiziksel güce kaç puan verirsiniz? _____
- 5... cinsel çekiciliğe kaç puan verirsiniz? _____
- 6... fiziksel çekiciliğe kaç puan verirsiniz? _____
- 7... enerji düzeyine kaç puan verirsiniz? _____
- 8... sıkı kaslara sahip olma durumuna kaç puan verirsiniz? _____
- 9... zinde olma düzeyine kaç puan verirsiniz? _____
- 10...vücut ölçülerine kaç puan verirsiniz? _____

Nesneleştirilmiş Beden Bilinci Ölçeği'nin Beden İzleme ve Beden Utancı Alt Ölçekleri

Aşağıda çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı en iyi şekilde yansıttığını düşündüğünüz rakamı yuvarlak içine alınız.

	Hiç katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Birazcık katılmıyorum	Ne katılıyorum ne de katılmıyorum	Birazcık katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Çok katılıyorum
1. Nasıl görüldüğüm hakkında nadiren düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
2. Kilomu kontrol edemediğimde kendimde bir terslik varmış gibi hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
3. Bence giysilerimin rahat olması, üzerimde güzel durmasından daha önemlidir.	1	2	3	4	5	6	7
4. En iyi şekilde görünmek için çaba sarf etmediğimde kendimden utanırım.	1	2	3	4	5	6	7
5. Bedenimin nasıl görüldüğünden çok nasıl hissettiği hakkında düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
6. Olabildiğim kadar iyi görünemediğimde, kendimi kötü bir insanmış gibi hissederim.	1	2	3	4	5	6	7
7. Kilomu kontrol edemediğimde bile kendimi makbul bir insan olarak görürüm.	1	2	3	4	5	6	7
8. Gün boyu, nasıl görüldüğüm hakkında defalarca düşünürüm.	1	2	3	4	5	6	7
9. Yapmam gerektiği kadar egzersiz yapmadığımda, kendimde bir terslik olduğu kaygısına asla kapılmam.	1	2	3	4	5	6	7
10. Giydiğim kıyafetlerin bana yakışıp yakışmadığı konusunda sıklıkla endişelenirim.	1	2	3	4	5	6	7
11. Gereği kadar egzersiz yapmadığımda, yeterince iyi bir insan olup olmadığımı sorgularım.	1	2	3	4	5	6	7
12. Bedenimin nasıl görüldüğünden	1	2	3	4	5	6	7

ziyade bedenimle neler yapabileceğimle ilgilenirim.							
13. Olmam gerektiğini düşündüğüm beden ölçülerine sahip değilsem, utanırım.	1	2	3	4	5	6	7

Toplumsal Cinsiyetle İlgili Sistemi Meşrulaştırma Ölçeği

Aşağıda çeşitli ifadeler bulunmaktadır. Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz ve okuduğunuz maddeye ne oranda katıldığınızı en iyi şekilde yansıttığını düşündüğünüz rakamı yuvarlak içine alınız.

	Hiç katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Birazcık katılmıyorum	Ne katılıyorum ne de katılmıyorum	Birazcık katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Çok katılıyorum
1. Genellikle kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiler adildir.	1	2	3	4	5	6	7
2. Ailelerdeki iş bölümü genellikle olması gerektiği gibidir.	1	2	3	4	5	6	7
3. Geleneksel kadın-erkek rollerinin tümüyle yeniden yapılandırılması gerekir.	1	2	3	4	5	6	7
4. Türkiye, dünyada kadınların yaşayabileceği en iyi ülkelerdendir.	1	2	3	4	5	6	7
5. Cinsiyet ve cinsiyete dayalı iş bölümüyle ilişkili politikalar toplumun gelişmesine yardımcı olur.	1	2	3	4	5	6	7
6. Kadın ve erkek herkes adil bir fırsata, zenginliğe ve mutluluğa sahiptir.	1	2	3	4	5	6	7
7. Toplumdaki cinsiyetçilik her yıl daha da kötüye gidiyor.	1	2	3	4	5	6	7
8. Toplum, kadın ve erkeklerin hak ettiklerini genellikle elde ettikleri şekilde düzenlemiştir.	1	2	3	4	5	6	7

Manipülasyon Kontrolü için Kullanılan Materyal

Çalışmanın 1. aşamasında size, hem doldurmanız hem düzeltme okuması yapmanız için bir ölçek verilmişti. Aşağıdaki ifadeleri bu ölçeği düşünerek yanıtlayınız.

	Hiç katılmıyorum	Oldukça katılmıyorum	Birazcık katılmıyorum	Ne katılıyorum ne de katılmıyorum	Birazcık katılıyorum	Oldukça katılıyorum	Çok katılıyorum
1. Ölçek kadınlara yönelik olumlu tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı.	1	2	3	4	5	6	7
2. Ölçek kadınlara yönelik olumsuz tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı.	1	2	3	4	5	6	7
3. Ölçek kadınlara yönelik cinsiyetçi tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı.	1	2	3	4	5	6	7
4. Ölçek erkeklere yönelik olumlu tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı.	1	2	3	4	5	6	7
5. Ölçek erkeklere yönelik olumsuz tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı.	1	2	3	4	5	6	7
6. Ölçek erkeklere yönelik cinsiyetçi tutumları içeren maddelerden oluşmaktaydı.	1	2	3	4	5	6	7

Manipülasyon Kontrolü için Kullanılan Liste

Aşağıdaki listede bir dizi cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerin bir kısmı çalışmanın 1. aşamasında size verilen ölçekte yer alan cümlelerle aynıdır. Lütfen cümleleri dikkatlice okuyarak çalışmanın 1. aşamasında size sunulan ölçekte yer almayan maddeler için 0 (ölçekte yoktu), size sunulan ölçekte yer alan maddeler için 1'i (ölçekte vardı) işaretleyiniz.

	Ölçekte yoktu	Ölçekte vardı
1. Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.	0	1
2. Çay kahveden daha yararlıdır.	0	1
3. Birçok kadın, çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	0	1
4. İş yerinde problem yaşayan kişiler çaya kıyasla daha çok kahve içme eğilime sahiptir.	0	1
5. Erkekler kadınlara kıyasla sözünde daha az dururlar.	0	1
6. Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindedirler.	0	1
7. Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	0	1
8. Kadınlar erkeklerden daha dürüst olma eğilimindedir.	0	1
9. Erkekler hayatlarındaki kadınlara mali yardım sağlamak için kendi hayatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	0	1
10. Gerçekte birçok kadın, “eşitlik arıyoruz” maskesi altında, işe alınırken kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.	0	1
11. Kadınlar erkeklerden daha idealisttirler.	0	1
12. Erkekler, kadınsız eksiktirler.	0	1
13. Ekonomik durumu kötü olan kişiler çaya kıyasla daha çok kahve içme eğilimine sahiptir.	0	1
14. Erkeklerle kıyaslandığında kadınların kendine güveni daha yüksektir.	0	1
15. Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	0	1

16. ay ve kahve tük etimi çeş itli hastalıkların oluş ma riskini artırır.	0	1
17. Kadınlar iş yerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	0	1
18. Çok az erkekte bulunmasına rağmen birçok kadın iş inde ciddi ve sorumluluk sahibidir.	0	1
19. İnsanların yaşı ilerledikçe ç ay ve kahve tüketimleri artar.	0	1
20. Ne kadar başarılı olursa olsun, bir kadının sevgisine sahip olmadıkça, bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	0	1
21. Adaletli bir yarış mada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman, tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakın ırlar.	0	1
22. Bilinenin aksine ç ay ve kahvenin yararları kadar zararları da vardır.	0	1
23. Erkeklerle karşılaştırıldığında kadınlar daha güvenilirdir.	0	1
24. Kadınlar çok ç abuk alınırlar.	0	1

EK 3. Özgeçmiş

ÖZGEÇMİŞ			
Adı, Soyadı	Yağmur		YAĞMURCU
Doğum Yeri ve Yılı	Mardin		1989
Bildiği Yabancı Diller ve Düzeyi	İngilizce		Orta
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	2003	2007	Mardin Anadolu Lisesi
Lisans	2008	2012	Ankara Üniversitesi
Yüksek Lisans	2013	2015	Uludağ Üniversitesi
Çalıştığı Kurum (lar)	Başlama - Ayrılma Yılı		Çalışılan Kurumun Adı
1.	2013	2014	Kilis 7 Aralık Üniversitesi
2.	2014	Halen	Uludağ Üniversitesi
Üye Olduğu Bilimsel ve Mesleki Kuruluşlar	-		
Katıldığı Proje ve Toplantılar	-		
Yayınlar:	<p>Yağmurcu, Y. ve Tosun, L. P. (2014). Cinsiyet Eşitsizliğini Destekleyen Kadınlar mı? “Kendini Nesneleştirme”, “Sistemi Meşrulaştırma” . <i>IV. Bilgilendirme ve Ar-Ge Günleri`nde sunulan poster</i>, Bursa, Türkiye, 11-13 Kasım.</p> <p>Yağmurcu, Y., Bekçi, Z. ve Büyükşahin-Sunal, A. (2015). Stress Symptoms After Separation: <i>The Role Of Attachment Styles. The 14th European Congress of Psychology`de sunulan poster</i>, Milano, İtalya, 7-10 Temmuz</p> <p>Yağmurcu, Y., Bekçi, Z. ve Büyükşahin-Sunal, A. (2015). Stress Symptoms After Separation: <i>The Role Of Attachment Styles. The 14th European Congress of Psychology`de sunulan sözel bildiri</i>, Milano, İtalya, 7-10 Temmuz.</p>		

	<p>Yağmurcu, Y. ve Tosun, L. P. (2015). Do Women Contribute To Gender Inequality? Examining Self-objectification From The System Justification Perspective. The <i>14th European Congress of Psychology</i> de sunulan sözel bildiri, Milano, İtalya, 7-10 Temmuz.</p>
Diğer:	
İletişim (e-posta):	yyagmurcu@uludag.edu.tr
Tarih İmza Adı Soyadı	17.08.2015

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Yağmur YAĞMURCU
Tez Adı	Nesneleştirme Kuramı, Sistemi Meşrulaştırma Kuramı ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Perspektiflerinden Kendini Nesneleştirmenin İncelenmesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Psikoloji
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Doç. Dr. L. Pınar TOSUN
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezinden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezinden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 26/08/2015

İmza :